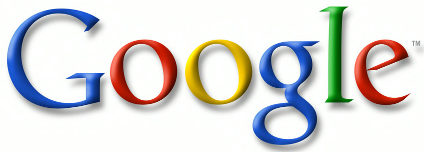
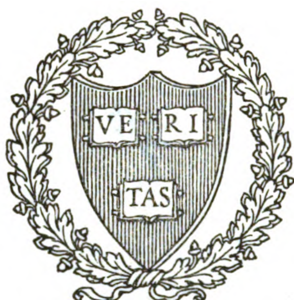

Cantus sororum Ordinis Sancti Salvatoris in horis diurnis ...

Knut Robert Geete, Catholic Church

VE
RI
TAS

JUNGFRU MARIE ÖRTAGÅRD.

VADSTENANUNNORNAS VECKORITUAL

I SVENSK ÖFVERSÄTTNING

FRÅN ÅR 1510.

EFTER DEN ENDA KÄNDA HANDSKRIFTEN MED TILLFOGANDE AF LATINSKA ORIGINALTEXTEN SAMT INLEDNING

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM 1895
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

1895, Sept. 13 –
1896, Aug. 31.
Minot fund.

INNEHÅLL.

Inledning.

INLEDNING.

Uppkomsten af de dagliga gudstjänsttiderna och den kanoniska ritualens utveckling intill h. Birgittas tid.

Birgittinritualen ansluter sig, såsom naturligt är, i sina allmänna drag till den romerska gudstjänstcanon, hvilken i sitt älsta stadgade skick daterar sig från slutet af 7:e eller början af 8:e årh. Denna canon hemtade sitt material från många håll, delvis från traditioner gemensamma för alla kyrkor. T. o. m. den judiska synagogan fick lemna sitt bidrag. Från Rom härstamma kalendariet med dess helgonlängder, den rika litteraturen af responsorier och antifoner, jämte deras melodier, och t. o. m. anordningen af psalmsången (hvarmed i medeltidens ritualspråk alltid menas Davids psalmer). Från det allmänna katolska bruket åter härstamma de dagliga gudstjänsttimmarne, de s. k. *horæ canonicæ*, hvilka tillsammans bilda gudstjänstens grundval. Först således något om uppkomsten af dessa »horæ canonicæ», som utgöra hufvudstommen af »Jungfru Marie Örtagård», liksom af hvarje annan klosterritual.[1]

---

[1] Jfr *Pierre Batiffol*, »Histoire du Bréviaire romain». Par. 1893.

Den katolska gudstjänstordningen har sin älsta rot i vissa urgamla rituella bruk vid påskhögtiden, den första kristna fest som allmänt firades af de troende. Anledningen till detta firande var en under den första kristna tiden allmänt utbredd tro på Kristi lekamliga återkomst till jorden i majestät och ära, såsom profeterna förutsagt. Man förväntade att denna Kristi återkomst skulle inträffa vid samma tid som han en gång utgick lefvande ur grafven, d. v. s. vid *påsken.* Det gällde alltså för de troende att ej öfverraskas sofvande under påsknatten, och därför tillbragtes denna i vaka (däraf namnet *vigilie* och det gamla svenska *vaka,* t. ex. i »midsommarvaka», »likvaka» o. d.) och bön, medan man väntade Herrens tillkommelse. Detta var skälet till den allmänna sammanslutningen af de troende under påsknatten, och det är ur den gudstjänst, hvilken då firades, som den kristna kyrkans älsta canon framgått. Så framställes dess genesis redan af kyrkofäderna Lactantius (d. 325), Isidorus (d. 636) m. fl.

Det var alltså föreställningen om Kristi återkomst till jorden (*parusi*) som gaf upphofvet till *påskvigilien.* Ur denna utvecklade sig sedan söndagsvigilien, liksom öfver hufvud hela påskgudstjänsten blef förebilden för söndagens firande. Söndagsvigilien är lika gammal som söndagen själf inom den kristna kyrkan och nämnes redan af Plinius d. y. (d. före 114) i hans bref om de kristna.

Söndagsvigilien räckte ursprungligen genom hela natten mellan lördagen och söndagen (däraf dess grek. namn *παννυχίς*), men småningom framflyttades

den och började i regeln först vid hanegället (*gallicantus*), således växlande efter årstiden, dock alltid efter midnatt. Den troende församlingen kom emellertid tidigt tillstädes och egnade nattens första del åt samfälda böner, allt ifrån solens nedgång och »lampornas tändning» (däraf namnet *λυχνικόν*, *lucernare*), ett minne från bruket vid den judiska sabbatens firande. Det som sedan fick namnet *vesper* var således ursprungligen inledningen till den nattliga vigilien.

Vigilien innefattade, liksom bruket sedan alltjämt fortfarit, tre olika slags andaktsöfningar, näml. sjungande af (Davids) psalmer, läsning af den hel. skrift och böner (*collectæ*). Psalmerna utfördes på denna tid ej unisont af församlingen eller koren, utan solo af en prest (*diakon, lector*) eller lekman (*hypoboleus, modulator*), vanligen i enkelt recitativ (s. k. *accentus*), men stundom, när sångaren var i besittning af större musikaliska gåfvor, mera moduleradt (melismatiskt). Det förra, ett lån från judiska synagogans sångsätt, brukades allmänt i de älsta kristna församlingarna, såsom i Alexandria, Rom m. fl. och omhuldades särskildt af kyrkofadren Athanasius (d. 373). Men psalmen efterföljdes städse af en unison sats på känd melodi, utförd af församlingen, den s. k. *doxologien*: »Gloria patri &c.» (se »Örtagården» s. 209). En sådan ps. åtföljd af en unison sats kallades *psalmus responsorius*, och denna företeelse fortlefver alltjämt i invitatoriet med ps. Venite. Efter psalmerna i vigilien följde lektier, *lectiones* (ursprungligen blott två, den ena ur gamla, den andra ur nya testamentet, utom lördagar och

söndagar, då båda lektierna voro tagna ur nya testamentet), och efter dessa lästes böner af den knäböjande församlingen, hvarpå till sist utfördes en slutbön (*collecta*) af officianten.

Så utvecklade sig nattgudstjänsten (vigilien) först i Egypten (från slutet af 4:e årh.), specielt i de därstädes framträdande monastiska samfunden, ur hvilka klostren sedan direkt utvecklades. Likaså i Syrien (4:e årh.), dock med några olikheter. I det senare landets ritual tillkom nämligen ännu ett moment i vigilien (hvilken i Egypten bestod af två delar: *vespern* och *nokturnen*), nämligen *matutinan* (vid solens uppgång). I denna sistnämda utfördes ett officium med alltid samma återkommande psalmer, och man erhöll på detta sätt en ottesångspsalmodi, sidoställd med vesperpsalmodien. Detta är ursprunget till hvad man sedan kallade *laudes* (matutinans senare del, liksom nokturnen blef dess första). Denna trilogi — vesper, nokturn, matutina — var endast en harmonisk utveckling och fulländning af den älsta vigilien, ingen ny form däraf.

Redan tidigt (4:e årh.) började man bland psalmerna i laudes inräkna »Gloria in excelsis», liksom i vespern »Laudamus te &c.», ehuru ingendera af dem återfinnes i Davids psaltare. Flere dylika, af enskilda författade psalmer, s. k. *psalmi idiotici* (enskilda ps.), voro i bruk redan i 2:a och 3:e årh. såväl i den allmänneliga kyrkan som bland sekterna. Flere sådana ps. äro kända, särskildt härrörande från donatister, arianer o. a. »hæretici» (redan i 4:e årh.). Under tider af zelotism aflystes de, såsom ej tillhörande den ursprungliga

gudstjänsten, men ännu i dag fortlefva dock Gloria in excelsis och Te deum laudamus, ehuru bägge äro »psalmi idiotici».

Vigiliegudstjänsten, hvilken vi alltså funnit ursprungligen intimt sammanhänga med söndagens firande, infördes tidigt (styrkt redan genom dokument af år 155) äfven vid fester till *martyrernas* ära, hvilka begingos i full öfverensstämmelse med söndagens firande, dock ej i stadskyrkorna, utan »extra muros», d. v. s. på kyrkogårdarna vid martyrernas grafvar. Men dessa bägge voro ej de enda kyrkliga högtider som hade sina vigilier. Därtill fogades redan tidigt veckans bägge fastedagar (*dies stationis*), d. v. s. onsdagen och fredagen, hvilka omnämnas redan i den s. k. »Doctrina apostolorum» (slutet af 1:a årh.) och kommo i allmänt bruk inom katolska kyrkan under loppet af 3:e årh. Äfven dessa fastedagar hade nämligen sin vigilie (med tredubbelt officium).

Så gestaltade sig gudstjänstbruken i den älsta kristna kyrkan, d. v. s. under de tre första årh. Under den nämda perioden, den arkaistiska, finnas i litteraturen inga spår af någon annan gudstjänst än den anförda trefaldiga vigilien (vesper, nokturn och matutina) å söndagar, fastedagar och helgonfester. Först i 4:e årh. inträder en modifikation i det offentliga gudstjänstfirandet till följd af särskilda förhållanden. Hittils hade man samlats i oansenliga lokaler, som ej medgåfvo utrymme för större folksamlingar. Men en ny tid uppgick med skapandet af den konstantinska basilikan (4:e årh.), hvarigenom ramen för den kristna kulten väsentligen

vidgades. På alla kristendomens hufvudorter, Rom, Alexandria, Jerusalem, Byzanz m. fl. st., uppstodo nu praktfulla tempel, och därmed föddes äfven idén att bereda tillfälle till oftare återkommande gudstjänster. Men — å andra sidan kunde man ej längre räkna på ett trosnit jämförligt med den älsta kristna kyrkans. Ju talrikare församlingarna blefvo, dess mindre framträdde trosglöden hos de enskilde. Man infann sig numera ej på långt när så talrikt till söndagsgudstjänsten, enligt hvad den hel. Chrysostomus (d. 407) klagar. Men också bör sägas till sanningens heder, att i samma mån som ljumheten utbredde sig, bildade sig i kyrkans sköte en grupp af mera nitälskande själar, män och kvinnor, som, ehuru lefvande midt uppe i världsliga förhållanden och utan att lösgöra sig från de materiella banden eller jordiska förpliktelserna, genom löften förbundit sig till kyskhet för hela sitt lif samt att fasta och bedja alla dagar i veckan. Dessa asketer och jungfrur (kallade *monazontes* och *parthenæ*) bildade ett slags tredje stånd mellan klerker och lekmän, ett brödraskap utan hierarki och yttre band. Vi finna dessa manliga och kvinliga asketer i alla orientens större kyrkor redan i förra hälften af 4:e årh., t. ex i Alexandria, Jerusalem, Antiochia, Edessa m. fl. Deras löfte förband dem att dagligen fira bönestunder och ej nöja sig med de inom kyrkan uteslutande brukliga vigilierna. Vigilien förvandlades af dem till *daglig* gudstjänst. Enligt Chrysostomi vittnesbörd inskränkte sig emellertid dessa asketer ej allenast till den nattliga andakten med hufvudsakligen psalmsång, utan de firade äfven,

med upptagande af ett gammalkristligt bruk, tre dagliga bönestunder. I den gamla kristna kyrkan var det nämligen i vida kretsar sedvana att enskildt läsa böner vid 3:e, 6:e och 9:e timmen (till minne af Jesu dom, korstfästelse och död), motsvarande kl. 9, 12 och 3 om dagen. Dessa enskilda bönestunder infördes nu af asketerna i det allmänna gudstjänstfirandet, och på detta sätt uppstodo, likställda med vesper och matutina, tre nya »tider» (*horæ*), näml. *ters* (kl. 9), *sext* (kl. 12 midd.) och *non* (kl. 3), hvilka firades hufvudsakligen med psalmsång. Kyrkorna öppnade snart sina portar för dessa asketer, som därigenom kommo i tillfälle att gjuta ett nytt lif i gudstjänstformerna, ej minst hvad sången beträffar (hvarom nedan). Presterna togo snart om händer ledningen af dessa nya andaktsöfningar, hvilka såsom nämdt att börja med voro af helt enskild karaktär. En sådan daglig gudstjänst vid de tre angifna timmarna omtalas för första gången i ett dokument från midten af 4:e årh.

Såsom en följd af asketernas inträde i kyrkans tjänst blef ett allt större utrymme anslaget åt korens andel i gudstjänsten, och ett märkligt arbete försiggick i denna riktning under senare hälften af 4:e årh. inom den österländska kyrkan genom sådana män som en Diodorus, en Basilius, en Chrysostomus o. a. Från orienten öfverfördes bruket till den vesterländska kyrkan, hufvudsakligen genom den hel. Ambrosius (biskop i Milano från 374). Man har ännu i behåll en skildring af ett åsyna vittne vid gudstjänstfirandet i Jerusalem på 380-

talet, författad af en gallo-romansk dam, den hel. Silvia.[1]

Men vigiliernas utveckling till dagliga gudstjänster var ej den enda nyheten för hvilken man hade att tacka Syriens asketer och jungfrur. Från dem härflöt äfven en fullständig omgestaltning af den kyrkliga psalmsången. Förut utfördes denna, enligt hvad redan (s. v) nämts, såsom solo-recitativ af en person med tillägg af ett responsorium af koren (»Gloria patri»). För de nya templen blef dock en röst otillräcklig, och den kunde svårligen göra sig gällande bland en människoskara så talrik, att den hel. Ambrosius jämför den med ett böljande haf. I st. f. solo-psalmen med sitt responsorium (»psalmus responsorius») trädde alltså kör-psalmen, *antifonen*, i hvilken två körer svara hvarandra genom att alternerande sjunga hvarannan psalmvers. Hela församlingen deltog på detta sätt i psalmsången, delad i två körer eller system, ett lån från den grekiska musiken, enl. Isidorus. Äfven i fråga om antifon-sången gick Syrien med Antiochias kyrka i spetsen. Den infördes där (redan i midten af 300-talet) af Diodorus och inträngde därifrån i alla kristna kyrkor, inom den vesterländska först i Milano under dess biskop Ambrosius. Legenden om d. hel. Ignatius (2:a årh.) och hans syn af de dubbla himlakörerna, eller som det heter i »Örtagården» (s. 12: 24 o. f.): »S. Ignacius hördhe at hälga ängla swngho antiphona oppa eth bärgh, een chor moth

[1] Hennes journal, under titel: »S. Silviæ aquitanæ peregrinatio ad loca sancta», är utg. 1887 af J. F. Gamurrini och utgör en verklig pärla inom den gammalkristna litteraturen.

then andhra, oc sidhan wordho antiphone skipadhe i the hälga kirkio», är ett senare försök att gifva ett ärorikt nationelt ursprung åt antifonsången.

Men man gick ännu ett steg längre. Antifonsången, som i sin ursprungliga enkelhet var tämligen monoton, blef nu alltmera utvecklad i melodisk skönhet, uttryck och omväxling. Psalmsången, som förut varit ett magert recitativ, blef allt mera rik och närmade sig till cantilenans fyllighet.

Sådan var nu den nya tiden, att man ej längre kunde nöja sig med den enkla, ehuru andaktsfulla, torftighet som utmärkte den älsta kyrkans gudstjänst. Den triumferande kristna kulten kräfde mäktigare former. Så föddes den kristna konsten på olika områden: inom gudstjänstceremonielet likaväl som inom arkitektur och måleri. För dessa skaror af troende, församlade under basilikornas marmorbågar och skimrande mosaikhvalf, fordrades äfven något mera praktfullt och tilltalande i musikväg. Och så uppstod småningom en mera utsirad koralmusik, på samma gång som Chrysostomus och Ambrosius lyfte språket till vältalighetens höjder. Konsten, äfven i kyrkans tjänst, kunde ej göra sig oberoende af de revolutioner, som alltmer gjorde sig gällande på smakens alla områden.

Hvad man hittils under fortgående arbete vunnit var alltså dels anordnandet af *dagliga* gudstjänster i två afdelningar (s. k. *synaxer*), näml. å ena sidan den *nattliga* kursen, som omfattade *vesper*, *nokturn* (vid hanegället) och *laudes* (ännu kallad matutina), å andra sidan *dags*-kursen, som bestod af *ters*, *sext* och *non*. Den liturgiska delen af båda

kurserna besörjdes i kyrkorna såsom nämdt af asketernas brödraskap under ledning af klerker och utfördes med en hittils okänd musikalisk prakt.

Den liturgiska revolution, som nu i korthet skildrats, kom, såsom nämdes, till stånd under inflytande eller rättare under trycket af de nämda brödraskapen. Men nu inträffade, i och med kejsar Theodosii regering (379—395) och från det ögonblick då kristendomen blef den romerska världens erkända religion, en genomgripande söndring i det religiösa samhället. Dessa asketer och jungfrur, som hittils lefvat i de troendes gemenskap, öfvergifva världen för att utbyta den mot öknarne. Klosterlefnaden (cenobitismen), förut blott sporadisk, gestaltar sig småningom till ett afskildt kristet samhälle vid sidan af och nästan utanför det katolska samhället.

Från denna tid uppstår en tvåfaldig psalmsångordning (*ordo psallendi*): munksamhällenas (klostrens) och biskopskyrkornas. I *kyrkorna* nöjde man sig med den nattliga kursen (vesper, nokturn, laudes), och ingenstädes ålåg det presterna att hålla ters, sext och non. Däremot blefvo de (genom en förordning af kejsar Justinianus af år 529) förpliktade att själfva, utan biträde af aflönade sångare, utföra sin rituella sång. Sålunda finner man vid början af 6:e årh. hvarje kyrka i den grekiska orienten inskränkt till en liturgisk nattkurs (d. v. s. vespergudstjänst med därpå följande nokturn och matutina), i hvilken de troende deltogo under presternas presidium. Däremot ingen dagskurs. Samma förhållande gjorde sig gällande i den gallikanska kyrkan, ehuru munkväsendets inflytande där var

särdeles vidsträckt och djupgående. Dess canon, fastställd genom flere kyrkomöten på 500-talet, skilde sig ej från den af Justinianus för orienten bestämda. Man hade sålunda en för alla västerländska kyrkor gemensam »ordo psallendi», som skapade en fast canon med två skilda andaktsöfningar: näml. *aftonens* (= vespern) och *morgonens* (= matutinan, med nokturnen såsom en dess beståndsdel). Psalmernas antal i hvardera gudstjänsten bestämdes i en canon, utfärdad af kyrkomötet i Tours 567. Till vespern hörde sålunda 12 psalmer, utan annan antifon än Alleluya. I matutinan växlade antalet psalmer efter årstiden (från 12 till 30) och likaså dem åtföljande antifoner.

Så som nu nämts gestaltade sig kyrkornas och det sekulära presterskapets »ordo psallendi». Antalet af kyrkliga fester ökades alltjämt genom nya föremål för andakt. Så tillkommo tid efter annan nya martyrer och helgon, men dessas åminnelse liksom kyrkors invigningsfester (kyrkmässor) voro naturligtvis ej gemensamma för alla församlingar (undantag utgjorde endast sådana helgon som den förste martyren Stephanus, apostlarne Jacobus, Johannes, Petrus och Paulus). I regeln firades ett helgon endast där, hvarest hans graf eller reliker voro till finnandes, och sådana fester hade alltid en rent topografisk förklaringsgrund, liksom fallet var på den tiden då helgonfesterna voro bundna vid kyrkogårdarna. Däraf framgår ock hvarför klostersamhällena (med undantag af benediktinerna) i allmänhet ej högtidlighålla helgonens åminnelsedagar. Firandet af »natalitia sanctorum» var länge ett

prerogativ för de urgamla kristna kyrkorna, särskildt för dem som voro rika på lokalmartyrer och begåfvade med talrika främmande helgons reliker.

Vid den här ifrågakommande tiden (6:e årh.) hade *klosterfolkets* »ordo psallendi» äfven nått en fast utvecklingspunkt, specielt genom Palestinas munkar. I Egypten åter synas munkarne ej hafva begått mer än den nattliga kursen och detta i dess uråldriga form (vesper och nokturn), men däremot ingen dagskurs. I stället egnade de sig under dagen åt arbeten i det fria. Palestinas munkar åter hade bibehållit gudstjänstfirandet sådant det begicks af asketer och jungfrur i Jerusalem på den hel. Silvias tid (380-talet), d. v. s. med både nattkurs (*vesper* vid solens nedgång, *nokturn* vid hanegället samt *laudes* vid soluppgången) och dagskurs (*ters*, *sext*, *non*). Det heliga landets munkar (närmare bestämdt Betlehems) tillade nu en särskild andaktsöfning i dagskursen, som fick benämningen *prim*. Detta skedde omkr. år 400. Sedan laudes slutats, plägade man dittils gå till hvila för att åter samlas först vid tersen (kl. 9 f. m.). Nu började man i Betlehem äfven dagen med en gudstjänst strax efter uppstigandet från den korta natthvilan, hvarvid ett officium af 3 psalmer (liksom vid de tre öfriga mindre dagstiderna, *horæ minutæ*) utfördes. Sådan var primens uppkomst.

Därmed följde snart införandet af ännu en bönestund. Ty liksom matutinan (laudes) ej sammanstämde med dagens början, i det den firades redan kl. 3—4 f. m. (allt efter årstiden), och därför gaf anledning till en särskild bönestund kl. 6,

så sammanföll ej häller vespern (kl. 6 e. m.) med dagens verkliga slut. Efter densamma följde kvällsmålet, och därpå plägade man gå till sängs utan vidare. Nu kände man sig manad att dessförinnan samlas till bön och tacksägelse, och så uppstod den andaktsstund som den hel. Benedictus (d. 543) i sin klosterregel gaf namnet *completorium* (kl. 9 e. m.), när han införde den till bruk i den vesterländska kyrkan.

Och därmed är hela cykeln af de dagliga gudstjänsttiderna (*horæ canonicæ*), sådan den gestaltade sig i den kristna orientens kult, färdigbildad, en anordning som, med mer eller mindre modifikation, fann användning i hela den kristna världen, äfven i höga Norden.

* * *

Det var emellertid i Roms kyrkor och specielt i Peterskyrkan som den närmaste utvecklingen af den katolska gudstjänstcanon försiggick, och det var därifrån den sedan spreds öfver hela den kristna världen i den fasta form, som den erhöll på Karl d. stores tid. Enligt de ännu bevarade s. k. *Canones Hippolyti* (från tiden 190—200), de älsta bevarade dokument som tjäna till belysning af de primitiva liturgiska bruken i Rom, hade man af ålder två skilda grupper (*synaxes*) af gudstjänstfirande, den ena med offermysteriet till medelpunkt (den s. k. *oblatio*), den andra yttrande sig i bön och lofsång (den s. k. *oratio*). Vid den förra var biskopen själf celebrant, omgifven af prester och diakoner, alla klädda i praktfulla mässkläder och utvecklande all möjlig ståt, hvarvid själfva mysteriets firande föregicks af

en serie lektier med åtföljande slutbön (*collecta*). Vid den eukologiska gudstjänsten åter assisterade endast biskopens klerker, diakoner och lektorer, hvilka vid första hanegället samlades i kyrkan (till en början dock ej alla dagar) för utförande af psalmer, lektier (ur den heliga skrift) och böner. Man igenkänner i dessa tidiga andaktstunder på vissa dagar lätteligen den förut (s. IV o. f.) skildrade *vigilien*, som firades i orientens kyrkor på sön- och fastedagar, hvarvid dock är att märka, att i Rom ännu ej är fråga om något vesper-officium, såsom i orientens vigilier. Hela den kanoniska gudstjänsten inskränkte sig i Rom ända till slutet af 4:e årh. endast och allenast till en vigilie, som här är liktydigt med *nokturn* (vid hanegället). Väl nämnas redan nu flere timmar såsom egnade åt andakt (näml. »vid solens nedgång», äfvensom ters, sext, non), men de voro alla af uteslutande privat karaktär och förblefvo så under längre tid.

Alltså ännu så länge endast *mässa* och *vigilie* å sön- och fastedagar. Psalmerna utfördes af diakonerna i enklaste soloföredrag, utan någonting af den grekiska sångens rikare skönhet, denna »melos cantilenarum», som tillhörde orienten vid nämda tid och därifrån vann insteg bl. a. i Milano (under d. hel. Ambrosius). I Rom saknades nämligen ännu hvarje spår af antifonerad koralsång. Denna anses hafva blifvit införd aldra tidigast under påfven Celestinus (422—432), men kom först senare i allmänt bruk.

Liksom i orienten, ehuru hundra år senare, utvecklades den romerska vigilien småningom till *daglig*.

De första spåren visa sig under loppet af 5:e årh., och denna anordning upptogs sedan af den hel. Benedictus i hans klosterregel (benediktinregeln), som hastigt utbredde den dagliga vigilien öfver hela den vida klostervärlden.

Ända till 7:e årh. fortfor den dagliga vigilien att vara det romerska presterskapets[1] enda kanoniska officium. Den började såsom nämdt vid hanegället och räckte till solens uppgång, hvarvid biskopen och hans klerker voro närvarande för att utföra hvar och en sin andel i gudstjänsten. Denna bestod numera alla årets söndagar af antifonerade psalmer (antalet dock okändt), åtföljda af 9 lektier (*lectiones*), oftast ur den hel. skrift, hvar och en med sitt tillhörande responsorium. Om hvardagarne[2] åter förenklades ritualen därigenom att antalet lektier och responsorier utgjorde endast tre (från påsk till 24 sept.) eller fyra (från 24 sept. till påsk).

Det nämdes att antifonsången (»canendi mos orientalium partium») vunnit insteg i den romerska psalmodien. Den strängt monotona stil, som herskade i den äldre romerska kyrkosången, måste nämligen under förra hälften af 7:e årh. gifva vika för rikare modulationer (sådana som orientens kyrkor länge brukat), i det att den romerska cantilenan[3] gjorde sitt intåg

[1] Rom hade vid denna tid (7:e årh.) 25 församlingskyrkor (presbyteralkyrkor, *tituli*), hvilka alla utförde dagligt vigilieofficium.

[2] Före 7:e årh. var det endast sön- och fastedagsvigilierna som medförde lektier; de vanliga s. k. *dies feriales* saknade sådana ända till nämda tid.

[3] I de flesta källor framställes d. hel. Gregorius (590—604) nästan såsom skapare af den romerska kyrkosången, sådan denna framträdde specielt i antifoner och responsorier. Af det monu-

i kyrkokoren. I sammanhang härmed står upprättandet i Rom af den s. k. *schola cantorum*, hvars två kollegier, förenade med Vatikanen och Lateranen, hade till uppgift att utbilda kyrkosångare för de två hufvudkyrkornas behof. Grundandet af »schola cantorum» tillskrifves påfven Gregorius d. store, hvilken för densamma själf utarbetade det efter honom benämda *antiphonarium* (ett ord som på denna tid var liktydigt med *graduale*, d. v. s. mässan i ord och musik anordnad för koren), ett verk som ännu utgör en af den katolska kyrkans största liturgiska klenoder. Men — arbetet var mycket och arbetarne voro få! Med det romerska presterskapets mångahanda sysselsättningar — såsom omsorgerna för katekumenernas och botgörarnes undervisning, utförandet af ceremonielet vid begrafningar m. m. — blef det dagliga vigiliefirandet snart nog en betungande pålaga och man måste se sig om efter hjälp. Denna erbjöd sig ock i det alltifrån 430-talet uppspirande klosterväsendet i den eviga staden. Ända till nämda tid voro munkar ej gärna sedda af Roms kleresi, som tvärtom visade stor animositet mot klostrens innebyggare, efter hvad man finner bl. a. af den hel. Hieronymi berättelse om sitt mottagande i Rom, när han, monakismens förkämpe, där predikade sina läror. Trots den hel. Gregorii välvilliga hållning mot de romerska munkarne, bland hvilka han utvalde Augustinus

mentala arbete, som med Gregorius vann sin fulländning, utfördes likväl mycket vigtiga partier redan öfver hundra år före hans tid, af d. hel. Leo (440—461), påfvarne Gelasius (492—496), Symmachus (498—514) och Bonifatius II (530—533), hvilka således böra dela äran med honom. (Jfr *Batiffol*, anf. arb. s. 55.)

och hans följesmän till Englands apostlar, och ur hvilkas krets den hel. Benedictus trädde fram såsom stiftare af den betydelsefulla benediktinorden, dröjde det ännu länge innan det sekulära presterskapet ville räcka handen åt sina bröder i klostren och begagna deras hjälp vid gudstjänstens upprätthållande. Man fordrade ännu alltjämt att munkarne skulle nöja sig med att vara kyrkans anonyma och lönlösa tjänare. Först under 8:e årh. inträffade den omgestaltning hvarpå här syftats, i det att kloster (stundom flere vid en kyrka) upprättades i omedelbart samband med basilikorna »intra muros», afsedda att härbergera munkar, hvilkas uppgift i första rummet skulle vara att ombesörja vigilierna (mässorna fortforo alltjämt att vara presternas sak). Man finner sålunda redan i slutet af 8:e årh. ej mindre än 19 kloster förenade med Roms basilikor. Af dessa kloster hörde fyra samman med den Vatikanska, tre med den Lateranska basilikan o. s. v. Dessa munkars (*monachi canonici*) ställning var i flere afseenden olik de vanliga klostrens (deras abboter tillsattes omedelbart af påfven, medan de regulära brödraskapen som bekant själfva valde sina föreståndare) och förblef så allt framgent. I sin dubbla egenskap af klerker och munkar hade de nu att utföra ett dubbelt officium, så nämligen att de i sin förra egenskap deltogo i klerkernas *vigilie* (nokturnen), i sin egenskap af munkar åter tillade det för klostren egendomliga dagliga firandet af *ters*, *sext* och *non*, hvartill på 730-talet äfven kom *vesper* och mot slutet af samma årh. dessutom *prim*. Sammansmältningen af dessa skilda element i den

dagliga gudstjänsten var fullbordad vid slutet af århundradet, under påfven Hadriani tid (772—795).

Hvad helgonens fester vidkommer, så voro de i Rom liksom i alla andra kristna kyrkor till en början inskränkta till firandet af de inom stadens område hvilande helgonen och martyrerna. Dessas åminnelse begicks alltjämt (med en mässa) på den kyrkogård, där den ifrågavarande personen hade sitt hvilorum (»locus depositionis»). Så ännu i början af 4:e årh. I 5:e årh. finner man att kyrkogårdarna hade sina vigilier (*vigiliæ defunctorum*) lika väl som sön- och fastedagarna. Med tiden (från 7:e årh.) flyttades emellertid många helgons jordiska kvarlefvor till kyrkor inne i Rom (»intra muros»), en åtgärd som t. o. m. ofta föranledde namnförändring, i det att kyrkan erhöll det inflyttade helgonets namn i utbyte mot det gamla (efter den påfve eller annan välgörare som bekostat kyrkan). Sedan Roms kyrkogårdar och katakomber blifvit sköflade af barbarerna (t. ex. af goterna år 410, under Alarik, och 537, samt af longobarderna i 7:e och 8:e årh.), flyttade martyrkulten på allvar in i basilikorna, dock utan att förlora något af sin strängt lokala karaktär. Där hvarest reliken fans, där firades ock helgonfesten, och i öfverensstämmelse härmed var helgonets firande en sak som tillhörde en viss kyrka. Så var förhållandet ända till Gregorius III:s tid (731—741). Men under den närmaste tiden utsträcktes till alla Roms basilikor skyldigheten att fira alla helgon som hade sin plats i det romerska kalendariet. Roms kyrkor voro rika på helgon-

minnen, och till följd däraf var den romerska helgonlängden en vidlyftig urkund.

Den liturgiska revolution, som sålunda utfördes i de romerska basilikornas inre mellan slutet af 7:e och midten af 8:e årh., hade sin utgångspunkt och fortfarande värmekälla i Vatikanska basilikan (S:t Peter), hvars rituella bruk blefvo bestämmande för alla de öfriga och som genom direkt öfverföring gaf sin canon äfven åt gudstjänstfirandet i andra land, såsom England (slutet af 7:e årh.), Frankiska riket (midten af 8:e årh.) m. fl. S:t Peters basilika med sin korporation af sjungande munkar, sin *schola cantorum*, sin psalmodi (*cursus canendi*), sina lektier (*ordo legendi*), sina antifoner och responsorier (*ritus canendi*), sin festcykel (*circulus in celebratione dierum festorum*) och sin helgonkalender blef hörnstenen i den katolska kyrkans rituella praktbyggnad för många århundraden. Så snart S:t Peters officium blifvit kodifieradt, hvilket skedde i och genom de efter den hel. Gregorius benämda *libri responsales* och *antiphonarii*, eröfrade dessa hela den katolska världens kyrkor.

Den frankiska kyrkan gick härvid i spetsen för vesterlandet och tillegnade sig med ifver den romerska förebilden, d. v. s. S:t Peterskyrkans officium. Reformen af den gallikanska kyrkans ritual inaugurerades i domkyrkorna i Metz och Rouen, hvilkas biskopar Chrodegang (754) och Rémi (760) under sina pilgrimsbesök i Rom intagits af S:t Petersofficiets skönhet och med biträde af från Rom medförda lärare omgestaltade sin kyrkoritual »ad instar officiorum ecclesiæ s. Petri apostoli». Pipin den

lille tog steget fullt ut, i det han utsträckte reformen till alla frankiska kyrkor och aflyste den hittils praktiserade gallikanska »ordo». Pipins dekret förnyades af kejsar Karl den store år 789.

Det liturgiska storverk, som sålunda är knutet vid Karl den stores regering och som föreligger kodifieradt sedan 756 i de pandekter den hel. Chrodegang då hemförde ifrån Rom till Metz, har blifvit hela den katolska kyrkans egendom, och hvad som efter Karl d. stores tid tillkommit är endast skott från den stam, som redan i hans tid reste sig hög och vördnadsbjudande.

En blick på resultatet af åtta århundradens liturgiska arbete eller m. a. o. den canon, som fått fasta former och blef gällande alltifrån Karl d. stores tid, visar oss följande hufvuddrag.

Att märka i afseende på det allmänna officiet (det s. k. *temporale*) är först och främst nattkursen, *vigilien*, som innefattar *vesper*, *nokturn* och *laudes*. Den första och sista af dessa tre »tider» börjar med en af korens föreståndare uttalad invokation: Deus in adiutorium &c., hvarpå koren svarar med Gloria patri &c. (så äfven i Birgittin-ritualen; se s. 209), hvilken åkallan sedan upprepas i hvar och en af de följande »tiderna». Vesperns psalmodi[1] utgöres af 5 st. antifonerade psalmer, hvarvid är att märka att

[1] Romerska kyrkan använde städse ända till slutet af 15:e årh. sin gamla öfversättning af psaltaren, den af Hieronymus år 383 efter Septuaginta gjorda revisionen, som i många afseenden var bristfällig. I de frankiska kyrkorna åter begagnades Hieronymi senare öfversättning af psaltaren, den s. k. *gallikanska* (gjord i Betlehem 387—391 efter hebreiskan och Hexapla). Denna senare användes numera uteslutande af den katolska kristenheten.

antifonen sjöngs ej blott vid början och slutet af psalmen, utan återkom upprepade gånger mellan psalmverserna. Detta bruk af antifonen, utgånget från Rom och adopteradt af de karolingiska liturgisterna, höll sig, till följd af sin långdragenhet, ej länge uppe i det allmänna bruket, ej ens i Roms egna kyrkor, men har lemnat flere spår efter sig ännu i 12:e årh:s officier vid de större högtiderna, såsom jul m. fl. Efter psalmerna följde i vespern en kort lektie, numera endast en förkrympt rest af den antika vigiliens bibelläsning, därpå en versikel, vidare Magnificat med tillhörande antifon, och till sist ett unisont Kyrie eleison med Pater noster såsom slutbön. Vid högtider, sön- och fastedagar ersattes redan i 8:e årh. »Pater noster» med en för dagen lämpad collecta. Till vespern, liksom till laudes, fogades om hvardagarna en serie af böner (*preces feriales*) för de troende, för presterna, regenten, folket, de döda m. fl., ett minne från den älsta liturgiska forntiden, som från de romerska klostren inkommit i ritualen.

Nokturnen började midt i natten, hvarvid samtliga klerker och munkar genom klockringning kallades till basilikan. Officiet inleddes med invokationen Domine labia mea aperies (se »Örtagården» s. 209), framsagd af korens ledare och åtföljd af korsatsen Gloria patri &c., hvarpå utfördes dagens *invitatorium* och Davids 94 psalm Venite exultemus &c. Bägge dessa pjeser, med deras konstfulla sammanflätning, hvarvid invitatoriet utgör inslaget, bilda tillsammans en kvarlefva af den älsta tidens psalmodi, den s. k. *psalmus responsorius* (se förut s. v.) Till skilnad från den antifonerade psalmen (s. x),

hvars verser utfördes alternerande af två halfkorer, utfördes den nämda »ps. responsorius» af en solostämma (någon gång af 2 eller flere), hvarvid koren vid verssluten föll in med sin sats (*akrostichion*) af invitatoriet.

Efter denna inledning följde så nokturn-psalmodien, bestående om hvardagarna (*dies feriales*) af 12 psalmer, utförda i ett drag utan antifoner, endast med ett efter hvar 4:e psalm inskjutet Gloria patri &c., intet annat. Psalmerna efterföljdes af lektierna, hvarvid föreläsaren började med att, i den från »Örtagården» kända frasen Jube domine benedicere, bedja korledaren gifva välsignelse. Sedan benediktionen meddelats och koren svarat med Amen, följde nu uppläsningen af stycken ur bibeln efter en för alla årets dagar gjord fördelning, som var reglerad genom kanoniska bestämmelser.

Antalet lektier var om hvardagarna 3, och hvar och en följdes af ett responsorium. Såsom bihang hörde till hvarje responsorium städse en versikel och doxologien Gloria patri &c. Om söndagarne åter var nokturn-officiet rikare utrustadt i flere hänseenden. Då utgjorde nämligen psalmernas antal 18 och lektiernas 9 med lika många responsorier, det hela fördeladt i 3 särskilda nokturner, hvar och en med 3 lektier och 3 responsorier, den första med 12, de två senare med hvardera 3 psalmer. Officiet å kyrkans och helgonens högtidsdagar var 9 psalmer, 9 lektier och 9 responsorier, likaledes fördelade på 3 nokturner. Påsk- och pingstofficiet var i detta afseende mycket förenkladt och bestod af *en enda* nokturn om 3 psalmer, 3 lektier och till-

hörande 3 responsorier, en form som senare (11:e årh.), när presternas nit betänkligt minskats, för en kort tid upptogs af kyrkan till användande äfven utom tiden påsk—pingst.

Såsom nämdes, utgjordes lektierna i vanligt fall (om hvardagarna och i högtidsdagarnas första nokturn) af stycken ur den heliga skrift. Men genom tillägget af de två supplementära nokturnerna, hvar och en med 3 lektier, öppnades basilikorna äfven för de heliga fädernas skrifter. Sålunda lästes vid de stora högtiderna traktater af Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius och andra kyrkofäder, dock endast i 2:a och 3:e nokturnen. På helgonens åminnelsedagar utfylldes lektierna af vederbörande helgons (martyrs, konfessors, jungfrus o. s. v.) »legenda» eller »vita». Redan vid denna tid (8:e årh.), den liturgiska kodifikationens århundrade, började man anordna vidlyftiga samlingar af hithörande litteratur, predikningar, helgonlegender o. d., ämnade till kyrkligt bruk. Ännu i dag vittna medeltidens i våra bibliotek talrikt förekommande homiliarier, legendarier o. s. v. om den öfverväldigande produktiviteten på detta område.[1]

Med sista lektiens responsorium (som vid denna tid ännu ej följdes af Te deum) afslutades nokturnen. Man inväntade nu solens uppgång för att

[1] Bland namngifna författare från nu ifrågavarande tid påminna vi endast om Alanus, abbot i Farfa (d. 770), Beda (d. 735), Alcuin (d. 804) och Paulus Diaconus (d. 797), den lärde munken i Monte Cassino, hvars mästerliga predikosamling (*homiliarium*) försågs med företal af Karl den store själf och anses vara en af hufvudkällorna för den nuvarande romerska kyrkans homilieskatt.

istämma *laudes*, och så stor vigt lades vid begynnandet däraf just i det ögonblick då solen visade sig, att man helt enkelt afbröt nokturnen, om denna ej var afslutad vid nämda tidpunkt. Laudes började-des med samma åkallan som vespern (se s. XXII) och bestod liksom denna af 5 antifonerade psalmer, åtföljda af en kort lektie med versikel. Därpå följde Benedictus med egen antifon, Kyrie o. s. v., allt i likhet med bruket i vespern (se ofvan). Därmed var nattkursen fullbordad.

Dagkursen utgjordes af de tre »tiderna» *ters*, *sext* och *non*, alla med samma oföränderliga program och alldeles oberoende af vigiliens. Efter den redan nämda invokationen Deus in adiutorium &c. med doxologien följde på hvarandra 3 psalmer utan antifon, vidare en kort lektie med versikel eller »responsorium breve», Kyrie och Pater noster, det senare aldrig ersatt af en collecta (såsom i vesper och laudes).

Prim och *completorium* utfördes ej i basilikorna, utan förblefvo klosterofficier, såsom de af ålder varit. Den förra utgjorde munkarnes morgonbön, det senare deras aftonandakt, och bägge utfördes därför inom klostermurarna. Primen var egentligen en förlängning af det s. k. kapitlet (*capitulum*), den dagliga sammankomst af klostrets alla medlemmar, hvarvid sysslorna fördelades för dagen. Därvid lästes det apostoliska symbolum, hvarpå munkarne biktade sig, och sammankomsten slöts med klosterregelns uppläsande och välsignelsens meddelande. Liksom i de öfriga från klostrens ritus härstammande »småtiderna» (ters, sext, non), utgjordes offi-

ciet i primen af 3 psalmer, och f. ö. egde samma anordning rum som i dessa »tider». Klosterregelns uppläsning ersattes af en kort lektie, kallad *capitulum*. Äfven completorium var ett öfverloppsofficium, med uteslutande användning i klosterritualen (ej i basilikornas ritual). Efter aftonmåltidens intagande i refektoriet, hvarunder lästes en s. k. *collatio*, begåfvo munkarne sig till sitt dormitorium, och där utfördes alltid dagens completorium. Det var i flere afseenden inrättadt på annat sätt än de öfriga »småtiderna». Början utgjordes af en kort lektie (ett förhållande som ej återfinnes i någon annan »tid»), egentligen slutet af den nämda kollationen i refektoriet. Psalmodien, som följde därpå, bestod af 4 oföränderliga psalmer (ett antal som ej återkommer i någon annan kanonisk timme), och dessa voro allt ifrån början de samma som de, hvilka ännu i dag utföras i denna »tid». Följde så lofsången Nunc dimittis, åtföljd af en bön för nattens frid. Och därpå gingo munkarne till hvila.

Sådan var på Karl d. stores tid anordningen och innehållet af de särskilda gudstjänsttiderna. Man urskiljer med lätthet sammanfogningen af de olika cyklerna: den kyrkliga vigilien (vesper, nokturn, laudes), öfverlopps-cykeln af de tre »småtiderna» (ters, sext, non) samt den klostren uteslutande tillhöriga cykeln af prim och completorium. Nu fogade sig dessa tre fordom strängt skilda cykler tillsamman och genomträngdes af en och samma anda, — tills däraf uppstod det helgjutna kanoniska officium, som från Karl d. stores tid blef det i hufvudsak bestående ända till en tid, då den luther-

ska reformationen redan skakat den väldiga katolska kyrkobyggnaden i dess grundvalar (Tridentinska kyrkomötet i midten af 1500-talet).

I afseende på de särskilda kyrkohögtiderna (breviariernas *proprium temporis*) alltifrån Karl d. stores tid är följande att märka. Efter de fyra adventssöndagarna, — som firades efter det allmänna söndagsformuläret (18 psalmer, 9 lektier) och i Rom, i motsats till den från de frankiska klostren utgångna uppfattningen, hade karaktären af en jubel- och glädjetid, i förväntan på frälsarens snart timande födelse — inträffade julfesten, som i det hela var en gammal romersk fest, omnämd redan år 336. Här möta vi för första gången ett nokturnofficium, som hvarken är det kända söndags- eller söckendagsofficiet, utan en tredubbel nokturn, med 9 antifonerade psalmer och 9 lektier, alltså en reduktion af söndagsofficiet hvad psalmerna beträffar. Liksom i nokturnen voro äfven i vesper och laudes alla psalmerna antifonerade, ej blott i början och slutet, utan vers för vers, en rest från antifonsångens första dagar, som alltjämt fortlefver i julritualen. — Efter julen såsom förebild inrättades de öfriga större högtiderna (Epiphania, Kristi himmelsfärdsdag[1]) utom påsk och pingst, hvilka hade sin egendomliga och självständiga anordning, hvarom strax nedan.

Med söndagen Septuagesima var jubeltiden slut och långfastan inträdde. Sedan följde en period af förstämning, som tydligen framträdde äfven i ritualen. Inga alleluya-tillägg i antifoner och responso-

[1] Trefaldigets-söndagen firades ej ännu, den är af långt senare datum än 8:e årh. (se s. XLV).

rier, från passionssöndagen icke ens Gloria patri efter responsorierna. Officiet förmörkas allt mer. Ett dystert allvar, men tillika en ädel skönhet breder sig öfver andakten (passionsveckans responsorier t. ex. bilda ett helt af oförvansklig fägring och fortlefva ännu alltjämt efter mer än tusen år). Mörkret och veklagan tilltaga allt mer och nå sin höjdpunkt under de tre närmaste dagarna före påsk, då till sist alla ljus släckas och kyrkorna i två hela dagar (till minne af Kristus på korset) förblifva mörka.

Först på påskaftonen kl. 3 e. m. samlades de troende i basilikan, och då började — med ett par facklor framme vid altaret såsom enda upplysning — påskvigilien, hvilken bestod af en fortgående serie af lektier (på grekiska och latin), hvar och en följd af sitt responsorium, en form af vigilie som ledde sina anor från den älsta urkristna gudstjänsten (se här förut, s. IV, om påskvigilien såsom förebild för hela den kanoniska gudstjänsten). Så när som på psalmerna återfinna vid här en vigilie alldeles sådan den utfördes i 4:e årh. Till vigilien slöt sig vidare katekumenernas dop, hvilket försiggick i baptisteriet, medan folket och »schola cantorum» sjöngo litanior i basilikan. När man därunder hunnit till Agnus dei, illuminerades på en gång hela basilikan, hvarefter processionen med de nydöpta inträdde i templet, och den första påskmässan tog sin början med triumfsången Gloria in excelsis och skallande Alleluya i växlande modulationer.

Denna för påsknatten egendomliga vigilie uteslöt emellertid ej firandet äfven af det kanoniska nattofficiet (nokturnen), som därför utfördes efter

det nyssnämna vid vanlig tid (hanegället), och endast företedde den olikheten att därvid blott förekommo 3 (alleluyatiserade) psalmer, 3 lektier och 3 responsorier, en förkortning betingad af det föregående officiets vidlyftighet, som ej lemnade tillräcklig tid öfrig till ett fullständigt högtidsofficium sådant som vid julen (9 psalmer, 9 lektier, 9 responsorier). Efter nokturnen följde på vanligt sätt laudes, hvars psalmer o. s. v. likaledes voro alleluyatiserade (så var bruket under hela påsk-oktaven).

Äfven vespern var om påskdagens afton en helt annan än den kanoniska vespern och hade liksom vigilien sin rot i den ursprungliga romerska liturgien. Pingstofficiet var anordnadt i öfverensstämmelse med påsken, och dess ritual, i storslagen stil med tätt återkommande Alleluya, genomgick äfven hela oktaven.

Slutligen några ord om *sanktoralet*, eller ritualen vid helgonens åminnelsefester (breviariernas *commune sanctorum*, det allmänna helgonofficiet, och *proprium sanctorum*, enskilda helgons officium). Låt vara att dessa fester, efter att länge ha hållits utom de romerska stadsbasilikornas dagliga officium, en följd af deras bundenhet vid speciella lokaler (kyrkogårdar, grafkyrkor), ändtligen (omkr. 750) fått plats i basilikorna, egnades dem dock i början endast ett ringa utrymme vid sidan af den ordinarie ritualen. Helgonofficiet utgjorde till en början blott ett supplement till dagens officium, så nämligen att en extra nokturn tillades för helgonets räkning (med lektier ur dess »vita» och »legenda»), hvarjämte några antifoner i vesper och laudes hämtade

sitt innehåll från samma källor. Småningom vunno helgonofficierna emellertid (åtminstone hvad »sancti principales» vidkommer) en självständig plats, och på Karl d. stores tid var denna obestridd, något som dock ej hindrade att man i Rom ännu i 12:e årh. iakttog trohet mot den gamla rubriken, i det man »enligt den hel. romerska kyrkans sedvana» firade två officier i samma vigilie, af hvilka blott det ena till helgonets ära. Med 13:e årh. försvinner äfven i Rom hvarje spår af detta dubbla officium, men till ett minne däraf fortlefver ännu i dag i breviarierna rubriken »officium *duplex*». Från Karl d. stores tid slöt sig helgonfesternas ritual till mönstret af de större högtiderna (jul, Epiphania, Kristi himmelsf.), d. v. s. hade 3 nokturner med tillsammans 9 psalmer, 9 lektier och 9 responsorier.

En vigtig plats ibland och öfver helgonen intog naturligtvis den hel. jungfrun och hennes kult äfven i Rom, ehuru denna där ej hemtade näring ur några lokalminnen, utan förskref sig från främmande håll. Den enda Maria-fest, som var af äkta romerskt ursprung och som ännu på påfven Bonifatius IV:s tid (608—615) var egnad den hel. jungfrun, firades d. 1 jan., men redan i 8:e årh. helgades den helt och hållet åt minnet af Jesu omskärelse. De stora Mariafesterna: *Födelsedagen*, nativitas (8 sept.), *Bebådelsen*, annuntiatio (25 mars), *Renselsen*, purificatio (2 febr.) och *Himmelsfärden*, assumptio (15 aug.), voro alla af byzantinsk härkomst och deras firande i Rom är ej bestyrkt tidigare än från slutet af 7:e årh. eller närmare bestämdt under påfven Sergius I (687—701).

Sådan var i allmänna drag den gudstjänstcanon, som — efter 5 århundraden af arkaism, ett årh. af förberedelser (6:e årh.), och två af lifskraftig blomstring (7—8:e årh.), hvilka förtjäna att kallas den liturgiska utvecklingens guldålder, med centrum i Petersbasilikan i Rom — på Karl d. stores tid besegrat alla andra former och med tiden blef hela den vesterländska kyrkans erkända och allenarådande canon. I den daningsprocess, hvarur detta mästerstycke framgick, återfinner man å ena sidan den urkristna kyrkans andel, å andra sidan klostrens, bägge strängt söndrade ända till 6:e årh. Den fullständiga sammansmältningen af de skilda elementen försiggick småningom under 7:e och 8:e årh., och ur denna synkretism framgick den fasta ordning, som är bunden vid Karl d. stores namn, och hvars detaljutveckling under de följande seklen, särskildt det 12:e och 13:e, ej kunnat rubba den en gång lagda grunden. Denna grund skönjes fullt klart äfven i Birgittinritualen, såsom längre fram skall visas.

* * *

Af de efter Karl d. store närmast följande århundradenas liturgiska arbete förtjäna nämnas några drag, särskildt för belysande af det material, som stod Birgitta och hennes hjälpare mag. Petrus till buds vid sammansättandet af Vadstenas klosterritual. Denna kan nämligen ingalunda göra anspråk på större själfständighet än andra klosterstiftelsers.

Medan alltså det rent romerska (d. v. s. det i Rom färdigbildade) officiet från Karl d. stores tid

höll sig uppe i den eviga stadens basilikor utan någon märkbar modifikation igenom hela 10:e, 11:e och 12:e årh.,[1] utvecklade sig vid dess sida, specielt genom benediktinernas inflytande, vissa sedvänjor, som i kyrkorna utom Rom (i Frankrike, England, Spanien, Tyskland) vunno fullt erkännande och utbredde sig med fart, hvarigenom konstituerades ett ultramontant s. k. *modernum officium* (i motsats till Roms *antiquum officium*), som till sist eröfrade själfva Rom. Det nämnes af Abelard (d. 1142) såsom fullt utbildadt i Frankrike redan långt före hans tid.

Hvad som hufvudsakligen karakteriserar detta moderna officium är 1:o) *kalendariets* modifikation (många af de gamla helgonen strökos och åtskilliga nya tillkommo), 2:o) *lektionariets* inskränkning[2] (hvarvid antalet lektier visserligen förblef orubbadt, men hvarje särskild lektie afkortades) och 3:o), det vigtigaste momentet, införandet af (det benediktinska) *hymnariet* uti det kanoniska officiet.

Redan förut (s. VI) har omnämts hurusom hymner, s. k. »psalmi idiotici», först inträngde i orientens kyrkor, i hvilket anseende de stodo i vissa församlingar (mest sekteristiska) redan i 2:a—3:e årh.

---

[1] Den vigtigaste urkunden för studiet af den liturgiska canon från nämda tid ega vi i ett ännu bevaradt *Antiphonarium* för S. Peters basilika från 12:e årh.; publiceradt af kardinal Tommasi.

[2] I 11:e årh. gjordes ett kortvarigt försök att inskränka nokturnofficiet såväl i temporalet som sanktoralet till att endast utgöra 3 psalmer, 3 lektier och 3 responsorier, såsom regeln var för påsk- och pingst-veckan (se s. XXX); men detta attentat mot den kanoniska traditionen, hvilket uteslutande hade sin rot i presternas maklighet, var blott en episod utan verkan för framtiden.

och huru de sedan aflägsnades ur liturgiskt bruk alltifrån början af 4:e årh. Det var emellertid i den latinska vesterländska kyrkan som den kristna lyriken skulle blomstra upp och nå sin fulla utveckling. Från *Hilarius* af Poitiers (d. 368) sträcker sig en lång kedja af hymndiktare, bland hvilka namnen *Ambrosius* (d. 390), *Prudentius* (d. 413 ?), *Sedulius* (d. 494 ?), *Fortunatus* (d. 603 ?) lysa som stjärnor af första ordningen, och till hvilka värdigt sluta sig efterföljare från den karolingiska renässansen, sådana som *Paulus Diaconus* (d. 797), *Hrabanus Maurus* (d. 856) m. fl.

Länge fortforo de s. k. ambrosianska hymnerna — kärnan i den katolska kyrkans hymnskatt — att vara bestämmande för den kyrkliga cantilenans form (iambisk dimeter), och man hade i början af 6:e årh. en samling af dylika, som gingo under Ambrosii namn, ehuru långt ifrån alla voro författade af honom. Denna samling af metriska hymner, som var vida utbredd i Italien, Gallien och Spanien, väntade blott på plats i någon »ordo psallendi». Den vann också en sådan genom den hel. Benedictus (d. 543), som i sin klosterritual upptog en hymn för hvar och en af dygnets kanoniska timmar, från matutinan t. o. m. completorium. Med benediktinritualens utbredning till andra kloster och äfven till biskopskyrkor vann dess (ambrosianska) hymnarium alltmer terräng. Redan 567 (konciliet i Tours) nämnas hymner såsom ingående i den gallikanska kyrkans gudstjänstcanon, och uttrycket »ambrosiansk» fick en allt mer utvidgad användning, allt efter som den följande tidens hymndiktare anslöto sig till den en

gång erkända formen. Konciliet i Toledo 638 slog ett kraftigt slag till förmån för hymnernas erkännande och ansåg att, därest man till liturgiskt bruk ej skulle godkänna andra texter än dem som hemtats ur den hel. skrift, borde man ju äfven förkasta lektier ur kyrkofäderna, collecter och t. o. m. »Gloria in excelsis». Redan i 7:e årh. var alltså hymnens plats i den ultramontana kyrkans ritual betryggad, och den försvann därifrån först med hela denna rituals undergång på Karl d. stores tid, undanträngd af den rena romerska liturgien.

I Rom däremot var man alltjämt afvogt stämd mot hymnerna, och dessa vunno först sent (slutet af 12:e årh.) plats inom dess liturgi. Den segerrika romerska kyrkan (8:e—9:e årh.) höll t. o. m. på att rent förkväfva hymnen, i den mån dess liturgi vann insteg i andra land. Detta lyckades äfven fullkomligt hvad de gallikanska kyrkorna och klostren vidkommer, hvilka efter den liturgiska reformationen på Karl d. stores tid i allt imiterade Rom. Ett skede i slutet af 8:e årh. såg det hotande ut, i ty att både munkar och klerker, inspirerade som de voro af den allt beherskande romerska liturgien, försmådde hymnen[1]. Men molnet skingrades snart. Det visade sig nämligen att Roms inflytande på de ultramontana liturgiska angelägenheterna sett sina bästa dagar och numera var i starkt aftagande. Redan i förra hälften af 9:e årh. återtogo, enligt Fuldamunken Valafrid Strabos (d. 849) vittnesbörd, många

[1] Endast klostren i Monte Cassino och Fulda bildade undantag från regeln, alldenstund där alltjämt både sjöngos och komponerades hymner, enligt hvad samtida vittnen styrka.

ultramontana kyrkor sitt hymnarium. Så börjar med påfven Johannes VIII (872—882) den hel. stolens vanmakt och förödmjukelser, under det en ny tingens ordning arbetar sig fram i den latinska världen. Det karolingiska rikets sprängning, feodalväldets uppkomst och upphörandet af all centralisation skapade anarki på alla håll, och på det kyrkliga området underblåstes denna ytterligare af de särskilda kyrkornas rivalitet. Roms sol går ned, och medan de italienska, germaniska och frankiska kyrkorna allt mer feodalisera sig, inbryter dekadensen. Men då uppgår öfver ruinerna den klara stjärna, som representerar den lifgifvande kraft hvilken var kallad att gjuta en ny ande i det föråldrade. Från benediktinerna, som redan förut haft så stor andel i det rituella lifvet, kom räddningen. Det var nämligen genom inflytandet af det 910 grundlagda klostret i *Cluny* som kyrkans reform i 10:e och 11:e årh. genomfördes. Ej minst på det liturgiska fältet blef detta inflytande af genomgripande betydelse, och det var också på denna väg som det benediktinska hymnariet återinfördes i kyrkligt bruk.

Till de tre nu nämda hufvudsakliga kännemärkena för det »moderna» (icke-romerska) officiet, nämligen kalendariets begränsning, lektionariets förkortning och det monastiska hymnariets upptagande, komma äfven några andra detaljer, som möta först i detta officium och hvilka äro af vigt äfven för belysningen af »Örtagården». Dessa nytillkomna element äro det s. k. *Athanasianska symbolum* (»Quicunque vult»), de s. k. *suffragierna* (eller *memoriæ*),

det dagliga officiet till *jungfru Marias* ära och slutligen dagligt officium (vigilie) för *de döde.*

Athanasii symbolum, som enligt nyare forskningar[1] säkerligen är ett par hundra år yngre än den hel. Athanasius (d. 373) och af gallikanskt ursprung (styrkt först från år 670), tillhörde ej den romerska liturgien. De frankiska kyrkorna åter hade fått det i arf, men öfvergifvit bruket däraf under inflytandet af romerska rubriker. Vid frigörelsen från Rom skyndade de att återtaga bruket. Klerker och munkar måste lära det utantill (föreskrift af biskop Hincmar af Reims 852) och recitera det hvarje söndag i primen (alldeles som i Birgittinritualen). I 11:te årh. fans ingen ultramontan kyrka, där ej »Quicunque vult» lästes i primen, åtminstone om söndagarne, i de flesta kyrkor äfven öfriga dagar (det senare bl. a. i Cluny).

Hvad därnäst suffragierna vidkommer, nämnas inga sådana — hvarken till J. Maria eller något helgon — i den romerska canon förrän i 11:e årh. Bruket var ultramontant och härstammade från klosterritus, enligt hvilket suffragierna hade sin plats vid slutet af laudes och vesper (jfr i »Örtagården» suffragierna till den hel. Birgitta vid samma »tider»).

Det älsta beviset för ett dagligt officium till den hel. jungfruns ära, äfven detta ursprungligen ett klosterofficium, som inträngt i det sekulära presterskapets ritus, förskrifver sig från 11:e årh. och härrör från det italienska klostret *Fonte Avellano* (af camaldulensernas orden, en afläqq af Cluny,

[1] Jfr *A. Harnack*, »Dogmengeschichte». 1888.

som således äfven här varit bestämmande).[1] I Rom förblef hvarje sådant officium till den hel. jungfrun länge okändt. S:t Peters antiphonarium (12:e årh.) innehåller ingenting slikt. Det älsta intyget om dess användning i Rom går ej tillbaka längre än till påfven Innocentius III:s tid (1198—1216).

Officiet öfver de döde (att skilja från begrafningsceremonielet med dess dödsmässa) är bestyrkt i Rom från slutet af 8:e årh. (men troligen skapadt i början af samma årh.). Det utgjordes af en vigilie (som vanligt bestående af vesper, tre nokturner och laudes). Vi återfinna här de romerska klerkernas rena officium, fritt från allt klosterinflytande. Samma antal antifonerade psalmer (5 i hvardera af vesper och laudes, 3 i hvardera af de tre nokturnerna), samma antal lektier (alla 9, liksom 8 af deras responsorier, ur Jobs bok), inga hymner. Efter vigiliens slut följde om morgonen mässan för den döde, hvarefter denne jordades med en särskild ritual. Redan före utgången af 8:e årh. öfvergick vigilien för de döde (på samma gång som hela det romerska kanoniska ceremonielet) utan modifikation till de ultramontana kyrkorna. Men i st. f. att vara,

[1] Texten till *Officium b. v. Mariæ* enligt bruket i Fonte Avellano (utg. 1756 af Mittarelli efter ett mskr. från 12:e årh., omtryckt i »Patrologiæ cursus completus», ed. *Migne*, t. 151. Par. 1853) omfattar matutina (med invitatorium och tre lektier, de senare på några få rader endast, en rest af det i senare hälften af 11:e årh. brukliga förkortade officiet, hvarom nämts s. XXXIII not 2), prim, ters, sext, non, vesper och completorium, således ett fullständigt officium till alla »tider». Det är svårt att afgöra huruvida detta Maria-officium haft direkt inflytande på Birgittinritualen, då bägges anordning är den kanoniska, dock med modifikationer, och endast några få detaljer af texten äro gemensamma, dessa troligen ur gemensam källa.

såsom i Rom, ett komplement till begrafningsakten vid en enskilds frånfälle, betraktades den såsom ett nödvändigt bihang till hvarje mässa öfver en afliden (således äfven helgon, martyrer, påfvar m. fl. och alla som återfunnos i kalendariet), eller m. a. o. den kom att firas dagligen, och detta såväl i kloster som församlingskyrkor. I Cluny följde vespern för de döda omedelbart på den kanoniska vespern och likaså laudes; de tre nokturnerna åter utfördes hvarje afton omedelbart efter qvällsmåltiden (nattvarden). Sådant var enligt Damiani (d. 1072) vittnesbörd bruket i 11:e årh. öfverallt i Italien och Frankrike, och samme förf. berättar äfven hurusom flerestädes klerkerna funno det allt för betungande att utföra dubbla vigilier, hvarför de stundom togo sig före att utesluta den ena och nöjde sig med att utföra endast den kortare vigilien »pro defunctis».

* * *

Det återstår slutligen att se huru detta »moderna» officium, som ju endast var en ultramontan omgestaltning af det romerska officiet från Karl d. stores tid, vann inträde i självfva Rom under loppet af det 13:e årh. och genom sin kodifiering gaf upphof åt det s. k. *breviarium romanum*, som till en början var inskränkt till den påfliga curian, sedan adopterades af Roms kyrkor och slutade med att blifva hela den katolska kyrkans canon.

Må man då först betänka hvilken samling af litterära hjälpmedel numera fordrades för fyllandet af den dagliga gudstjänstens behof och på samma

gång svårigheten att öfver allt finna dessa till hands, för att inse det berättigade i det nu vaknade sträfvandet att åstadkomma ett lämpligt liturgiskt samlingsverk, som alla kunde förskaffa sig. Ett helt bibliotek var numera af nöden för att rätt fullgöra de kanoniska plikterna. Psalmodien med dess antifoner kräfde nämligen ett *psalterium* och ett *antiphonarium*, responsorierna likaledes en *liber responsalis*, lektierna en bibel, en *sermologus* (homiliebok), ett *passionarium* m. fl. Dessutom måste man ega ett *collectarium* (samling af böner), ett *hymnarium* och slutligen ett *martyrologium* (helgonlegender). Flere af dessa voro verk på flere volymer. Då nu gudstjänstfirandet var en plikt för alla, äfven enskilda, blef det nödvändigt att förenkla den vidlyftiga apparaten. Och så uppstod — *breviariet.*

Med det 11:e årh. har en ny kategori tillkommit inom den liturgiska bibliografien. De s. k. *libri responsales*, sådana man finner dem i Rom i 8:e årh. (se s. XXI), hafva försvunnit och ersättas nu af *libri nocturnales* eller *libri matutinales*, vanligen i tre delar och utan sångnoter (»absque cantu»). De innehålla lektier både för temporalet och sanktoralet under hela året. Hvarje lektie följes af sitt responsorium, och stundom tilläggas äfven antifoner och psalmer. Snart finner man denna samling yttermera ökad med ett collectarium, och till slut innehåller det allt som hör ej allenast till nokturnofficiet (matutinan), utan äfven till vespern och »småtiderna». Sådana samlingar (trots utvidgningen bära de fortfarande samma titel: »libri nocturnales»)

från 11:e—13:e årh. äro talrika i de större biblioteken, ehuru de i katalogerna ofta orätt betecknas såsom lektionarier, antifonarier o. d.

Men ännu hade man ej lyckats åstadkomma mer än en halfmesyr, ty äfven en sådan »liber nocturnalis pleniter scriptus» var allt fortfarande mycket voluminös, naturligt då den måste innehålla hela texten till den kanoniska gudstjänsten. Det behöfdes något mer för att göra den till en bok, som kunde bäras vid gördeln och användas i enskild andakt. Man uteslöt då psalteriet, som hvarje klerk och munk borde kunna utantill. Af temporalet och sanktoralet var det nog att lemna läsaren de första raderna i hvarje antifon, responsorium och versikel, då alla dessa genom släget reciterande småningom inlärts af de andlige. Äfven af lektierna fick man blott några få rader. Man erhöll på detta sätt vid sidan af de för koren afsedda »libri nocturnales» sammandrag af dessa, s. k. *epitomata sive breviaria* (såsom de kallas i kataloger från 11:e årh.), och sålunda uppträder vid slutet af 1000-talet på samma gång namnet och saken: — *breviariet* är ett fullbordadt faktum. Dessa breviarier kunde emellertid ej användas vid gudstjänsten, men väl utom koren till klerkernas enskilda uppbyggelse och på resor (»brev. itinerarium»), och sålunda uppstod, till en början endast tolereradt, bruket af ett officium som ej var det hvilket koren använde, och detta var det hvars text innehölls i breviariet. Det fann allt mer användning, och det skulle en dag inträffa att detta förkortade officium t. o. m. ur koret uttrangde det traditionella officiet.

Romerska curians bruk fick ett afgörande inflytande på denna förändring. Redan tidigt hade den påfliga gudstjänsten, till följd af påfvens resor och mångfaldiga omsorger, förkortats. Denna åtgärd finnes bestyrkt från Innocentius III:s tid (1198—1216), samma tid som såg dagliga officier till J. Marias och de dödes ära införas i den kanoniska gudstjänsten (se s. XXXVIII). Ehuruväl intet samtidigt mskr. finnes bevaradt af detta älsta breviarium från Innocentius III:s tid (eller, närmare bestämdt, tiden 1210—23), äro dess tillvaro och betydelse obestridda. Nyheten upptogs med förbättringar och modifikationer af franciskan-(minorit-)orden i dess tredje regel (den af år 1223), och det är i denna förbättrade form som det ursprungligen för romerska curian afsedda breviariet förts ut i världen, sedan det formligen stadfästs af påfven Gregorius IX år 1241.

Minoritbreviariet, i den form som det erhållit genom ordensgeneralen Aymon, blef snart populärt rundt om och adopterades inom kort af självfva curian och hela den romerska kyrkan. Detta skedde under tiden mellan Gregorius IX:s (d. 1241) och Nicolaus III:s (1277—80) pontifikat, någon närmare tidsbestämning finnes ej angifven i de påfliga registren. Man vet endast att Nicolaus III i Roms kyrkor lät undertrycka alla antifonarier och andra böcker som innehöllo det gamla officiet och påbjöd i stället användande af minoriternas breviarium och ritualböcker. Därför — säger Radulphus de Rivo[1]

[1] En genom trovärdighet framstående liturgist i senare hälften af 14:e årh. (d. 1403), som lemnat värdefulla upplys-

— äro nu (d. v. s. på hans tid) i Rom alla böcker nya och — franciskanska.

Så blef då genom Nicolaus III det praktfulla och genomarbetade romerska officiet från Karl d. stores och påfven Hadriani dagar aflyst och ersatt af det som allt sedan Gregorius IX:s tid begagnats af minoriterna, eller m. a. o. S:t Peters *gamla* »ordo psallendi» måste vika för det »moderna officiet» (breviariet). Om denna förändring tillika var ett framsteg är ingalunda oomtvistligt. Tvärtom betraktas den af de flesta liturgister såsom ingressen till ett alltmer fortskridande förfall.

Några detaljer af det nu nämda 1200-talsbreviariets anordning och innehåll böra här framhållas[1]. Breviariet inledes alltid med ett *kalendarium*, och därpå följer ett *psalterium*.[2] Detta har dock ej samma anordning som i bibeln (efter psalmnummer), utan psalmerna följa den ordning i hvilken de användas i officiet (vare sig dominikalt eller ferialt), och därvid inskjutas på vederb. ställen invitatorier, hymner, antifoner, versikler, capitula o. s. v. såväl till nokturn, laudes och vesper som till alla »småtiderna». Här återfinnes således den del af *temporalet*, som kallas »commune temporis» (d. v. s. psaltaren fördelad på veckans dagar med

---

ningar om gudstjänstbruken i Rom på hans tid. Hans verk »De canonum observantia» är af synnerlig vigt.

[1] Den bästa kommentar öfver 13:e årh:s officium är *G. Duranti's* »Rationale divinorum officiorum», författadt omkr. 1286 (flere gånger tryckt).

[2] Texten i psalteriet är för minoriterna den s. k. »gallikanska». I Rom åter, åtminstone i basilikorna, bibehölls, såsom redan nämdt, den s. k. »romerska» öfvers. ända till slutet af 15:e årh.

»ordinarium officii temporalis»). Den del som benämnes »proprium temporis» (kyrkans särskilda högtider från advent till sista söndagen efter pingst) följer därnäst och skiljer sig föga från ritualen i 8:e årh., endast att lektierna äro betydligt afkortade och att två nya högtider (se nedan) tillkommit. De hymner som ej ingå i psalteriitemporalet, d. v. s. de som höra till »proprium temporis» och »commune sanctorum», bilda tillsammans ett *hymnarium*, placeradt framför eller vid slutet af psaltaren. Vid början af hvarje kanonisk timme, efter Pater noster samt vid början och slutet af »horæ b. virginis» ålåg det den officierande presten att uttala änglahelsningen Ave Maria, och i nokturnen efter den psalmodien afslutande versikeln lästes med låg röst ett Pater noster äfvensom i »småtiderna» en bön. — Vid slutet af hvarje gudstjänsttimme, efter Benedicamus, följde suffragierna till helgonens ära, och omedelbart efter completoriet sjöngs dagligen en antifon till jungfru Marias lof, af växlande utseende vid olika tider. Minoriterna hade redan på 1240-talet fyra sådana antifoner (alla återkommande i »Örtagården»), näml. 1. »Regina cœli» (ur påskvespern; återfins redan i S:t Peters antiphonarium från 12:e årh.), 2. »Salve regina» (vorden populär i 12:e årh. genom den h. Bernhard), 3. »Alma redemptoris» och 4. »Ave regina» (de båda sista af okända författare).

Breviariiofficiet hade alltså, trots de många förkortningarna, erhållit en betydlig uttänjning genom alla dessa suffragier, hymner, »Ave Maria» o. s. v. Den enda verkliga vinsten för liturgien

var de fyra antifonerna till den hel. jungfrun, som alla äro kompositioner af utsökt smak.

En annan vigtig nyhet i det moderna temporalet är, såsom ofvan nämdes, införandet af tvenne nya högtider: den ena till Treenighetens, den andra till Kristi lekamens ära. Den förra af dessa, *festum Trinitatis*, första gången firad i Liège under dess biskop Stephani tid (903—920), rönte länge motstånd i Rom och var ännu på Durantis tid (1286) ej upptagen i dess liturgi. *Festum corporis Christi* härleder sig äfven från Liège, där den inaugurerades 1246. Festen vann visserligen stadfästelse genom Urban IV år 1264, efter undret i Bolsena (»den blödande hostian»), men försummades en tid bortåt och blef först 1312 återupprättad af Clemens V. Dess officium, af Thomas ab Aquino, saknas emellertid (liksom det till Treenigheten) i många breviarier från början af 1300-talet.

Sanktoralet innehåller i afdelningen »commune sanctorum» 9 särskilda rubriker (med officier öfver apostlar, evangelister, en och flere martyrer, konfessorer, jungfrur o. s. v.), hvartill sluta sig officier öfver den hel. jungfrun, kyrkoinvigningen (*dedicatio ecclesiæ*) och till de döde. Ett sådant officium, vare sig »commune» eller »proprium», räknar numera alltid 9 lektier. Helgonfester med 3 lektier hafva alldeles försvunnit, och några få helgon få nöja sig med endast ett suffragium, infogadt i dagens officium.

Minoritbreviariets kalender är visserligen rikare på namn än kalendariet från Karl d. stores tid, men skiljer sig däremot föga från det som finnes i

det ofta citerade S:t Peters antiphonarium från 12:e århh. Äfven här gjorde sig, såsom det tyckes, Roms traditioner och canon starkt gällande, och den romerska helgonlängden ökades endast obetydligt under hela tiden från 13:e till 15:e årh. Af intresse för Birgittinritualen äro: från 13:e årh. *Conceptio b. v. Mariæ* (»Marie aflelse», d. 8 dec., af engelsk härkomst — benediktinklostret Canterbury, där denna högtid firades redan före midten af 11:e årh.), äfvensom från 15:e årh. dels *Præsentatio b. v. Mariæ* (införd i canon 1464; firades d. 21 nov.), dels *Visitatio b. v. Mariæ* (»Marie besökelse», från 1475; firades d. 2 juli), hvilka alla vunno en plats i Vadstenanunnornas högtidsritual, de två senare visserligen först efter Birgittas och mag. Petri tid.

Så gestaltade sig ända till medeltidens slut den romerska gudstjänstcanon. Jämfördt med det karolingiska officiets harmoniska enkelhet, kan det moderna breviariet ej vinna palmen. Visserligen äro både antifonariet och responsoralet samt den gamla »ordo psallendi» och »ordo legendi» bevarade, hvartill kommer vinsten af hymnariets återinförande och antifonerna till jungfru Maria, men ett allvarsamt attentat mot det helas kyrkliga ändamål har föröfvats genom lektionariets stympning och tillägget af de långdragna öfverloppsofficierna, hvilka hota att förkväfva den liturgiska kärnan och slappa andakten. Man skönjer visserligen ännu här och där de ursprungliga, rena linierna af den gamla basilikan, men på de flesta håll har hon öfverflyglats af parasitära småkapell, som alldeles bortskymma hennes enkla skönhet.

Först i 16:e årh. (Tridentinska kyrkomötet) gjordes ett allvarligt försök att återföra gudstjänsten till dess gamla renhet och sköna enkelhet. Resultatet däraf föreligger i påfven Pius V:s »Breviarium romanum» af 1568, hvilket dock befinner sig utom tidsgränsen för vårt närvarande ämne.

Birgittinritualen.

Mariakulten, som under den senare medeltiden hade en så allmän och genomgripande betydelse för hela kristenheten och som ställde jungfrun-gudamodren i närmaste samband med det gudomliga väsendet själf, hvars makt och härlighet hon fick dela, denna dyrkan var fullkomligt främmande för den älsta kyrkan. Det var först efter det tredje ekumeniska mötet (i Ephesus 431), — där det ensidiga framhållandet af Kristi gudomliga väsen lät människosonen träda alldeles i skuggan och därför skapade längtan efter en jordisk medlare hos det högsta väsendet — som jungfru Maria kom att intaga denna plats i Treenighetens närhet. Till en början var hennes dyrkan af mera enskild natur, men med tiden vann den mer och mer insteg i klostrens och därifrån i kyrkornas gudstjänstöfningar. Många kloster och kyrkor helgades åt den hel. jungfrun, och hennes anseende tillväxte alltmer genom under och järtecken, som förspordes något hvarstädes. Därtill kommer, att medeltidens litteratur och konst snart nog tillegnade sig den blida gudamodren och gjorde henne till föremål för behandling i sång och saga, i plastik och måleri. Riddare och trubadurer

kallade henne helt chevalereskt »vår fru», och Mariadyrkan är på det hela taget ett genomgående drag i medeltidens romantik eller så att säga blomman af dess kvinnokult.

Ehuruväl alltså tillbedjandet af jungfru Maria tidigt spåras i det medeltida kulturlifvet, dröjde det dock länge innan en rituelt ordnad Mariadyrkan vann insteg i kyrkans gudstjänstcanon. I Rom skedde detta ej förr än i slutet af 7:e årh., då hennes fyra förnämsta fester (se här förut s. XXXI) dit infördes såsom lån från den byzantinska kyrkan. Från denna tid firades den hel. jungfruns högtider på bestämda dagar liksom andra helgons, martyrers, påfvars, konfessorers, jungfrurs o. s. v., och från 11:e årh. fick hon, liksom de större bland helgonen, dessutom under mellantiderna ett suffragium vid vissa kanoniska timmar. Så kom slutligen den tid, då jungfru Maria hedrades med ett dagligt officium (se s. XXXVII), till en början (11:e årh.) i klostren, men snart äfven i Roms egna kyrkor (omkr. år 1200).

Detta Mariaofficium, som alla dagar hade enahanda lydelse, utgjordes af en enligt det vanliga kanoniska formuläret inrättad dagsgudstjänst, med sjufaldig tidegärd, börjande med matutina och slutande med completorium (jfr s. XXXVIII, not 1). Utförandet af de särskilda »Marietiderna» egde rum omedelbart efter motsvarande kanoniska timmar.

Äfven i Sverige följde man med sin tid i afseende på dyrkan af den hel. jungfrun[1] och därmed

[1] Vi påminna om den skål till jungfru Marias ära, »vårfru minne», som under medeltiden var vanlig vid högtidliga tillfällen,

följande Mariaofficier. I det senare fallet har man sig bekant att Strängnäsbiskopen Konrad Rogge under sin ämbetstid (1479—1501) stiftade ett »Marie psaltares brödraskap», hvars uppgift var att dagligen (utom sön- och lördagar) sjunga »Marias tider» i Strängnäs domkyrka. Ett för Strängnäs stift[1] utarbetadt *horarium* på latin, innehållande (jämte officier till den hel. ande, hel. korset, de döde m. m.) ett fullständigt Mariaofficium, finnes ännu i behåll, näml. »*Hore beate virginis* &c.», tryckt i Ups. 1525 (blott 2 ex. kända, det ena, K. Bibl:s, nästan fullst.), hvilket med all sannolikhet är just det af biskop Rogge anordnade.[2] En svensk öfversättning af nämda horarium — hvilken, hvad Mariaofficiet angår, ordagrant ansluter sig till den kända lat. redaktionen och »troligen var afsedd att under själfva mässan tjäna de läskunnige såsom en

såsom gästabud, bröllop o. d. Den hade sin gifna hedersplats i raden af »minnen» vid gillen och skråmöten. Så heter det t. ex. i stadga för ett S:t Görans gille (början af 1500-talet): »Mynnes kar skola vara IX. Förat varss herra myne. *varffru mynne* och ryddher sancte Örianss myne högxsta mynne» &c. (»Småstycken på forn svenska», utg. af G. E. Klemming, s. 132 o. f. S.F.S.S.). Man hade äfven särskilda åt den hel. jungfrun helgade gillen, där naturligtvis »minneskaren» till hennes ära spelade en framstående roll. En sådan »Stadga för ett jungfru Mariæ gille» finnes likaledes utg. af Klemming (sist anf. arb. s. 143 o. f.).

[1] Å tre ställen hänvisas nämligen till det liturgiska bruket inom detta stift medelst orden: »Legitur secundum ecclesiam Stregnensem».

[2] Det förtjänar nämnas att detta Strängnäsofficium står i det närmaste samband med Birgittinritualen, sådan denna föreligger i »Cantus Sororum», och rent af tyckes till största delen lånadt därur. Så t. ex. återfinnas Mariaofficiets 5 hymner (däribland en af mag. Petri egna: »Rex christe clementissime» &c), alla antifoner, capitula, collecter, absolutioner och de flesta responsorier i nämda källa psalmodien är Birgittinritualens lördags-psalmodi o. s. v.

svensk öfvers.» (Schück) — finnes likaledes bevarad (dock blott i två exemplar), tryckt äfven den i Upsala, helt kort efter den förra (tryckår saknas). Öfversättningen utgafs 1854 ånyo af G. E. Klemming under titel: »Den svenska tideboken».

Ett verk af betydligt större omfattning än det nämda Mariaofficiet är *Jungfru Marie Örtagård*, ett åt Guds moder helgadt rituelt verk, som utgöres af ett för hvarje dag i veckan växlande fullständigt officium med sju dagliga tidegärder.[1] Dess utförande var ålagdt nunnorna i Vadstena kloster och de från detsamma utgångna dotterklostren. Bröderna åter hade större frihet i fråga om ritualen, enligt hvad man finner af Revel. extrav. (cap. 18). Det heter nämligen där, att presterna hafva rätt »at sionga domkirkionna ämbite oc sangh j hwilkins biscops döme clostrit bygd oc stikttat är, Än systrana skulu engaledis wmskipta sin sangh älla ämbite som them är stadgat ällir skipat».

Hvarje dag hade till föremål en särskild sida af den hel. jungfruns lif, hvilken framträder både i den metriska delen (hymner, antifoner, responsorier) och i lektier, capitula, invitatorier m. fl. partier. Det sjufaldiga officiets innehåll var fördeladt på följande sätt: om *söndagen* firades den heliga Trefaldigheten och modren jungfru Marias värdighet nästan som vore hon en fjärde person i gudomen (märk t. ex. söndagens invitatorium, s. 210), *måndagen:* änglaskarans jubel öfver Guds

[1] »J gudz mönstre [Vadstena], tha siongx gudz hedher siw sinnom wm daghin». (*Revel. extrav.* cap. 3.)

moder, *tisdagen:* jungfru Marias lof förebådadt af patriarker och profeter, *onsdagen:* Gudamodrens aflelse och födelse prisade af jordens folk, *torsdagen:* jungfrun födde en son, världens frälsare, *fredagen:* modrens sorg öfver sonens lidande och död; *lördagen* var helgad åt jungfru Marie himmelsfärd.

Vid åtskilliga större högtider (uppräknade i »Ordo cantus» s. 281) gjordes vissa modifikationer i dagens officium, i det man använde särskilda för festen lämpade capitula, collectæ, memoriæ till den hel. jungfrun (efter completorium), partier i mässan m. m. Dessa särskilda texter äro i »Örtagården» sammanförda till ett helt efter den egentliga veckoritualen, och deras anordning för hvarje särskildt tillfälle framgår af den redan citerade »Ordo cantus» (s. 273 o. f.).

För att ge en föreställning om förloppet vid den dagliga gudstjänsten i Vadstena och öfriga Birgittinkloster lemnas här, medelst sammanställning af de i »Jungfru Marie Örtagård» på flere ställen spridda elementen och under ledning af det lat. originalet, *Cantus Sororum*, samt det tryckta *Brev. Birg.*, en skematisk öfversikt af nämda gudstjänsts särskilda delar, hvarvid äfven angifvas de under ritualens utveckling senare tillkomna partierna. Ritualen sönderfaller i följande hufvuddelar:

1) MATUTINAN (kl. 3—4 f. m., allt efter årstiden) inleder dagens andaktsöfningar. — Efter två klockringningar samlas alla systrarna i koret, »nighandis til altarit», där de intaga sina platser och i knäböjande ställning läsa Pater noster, Ave Maria och Gloria patri, tills veckans horista ger

tecken, hvilket inträffar först när bröderna slutat sin ottesång. Då resa sig alla systrarna, vändande sig mot altaret, och göra korstecknet, och omedelbart därefter framsäger horistan följande åkallan (som delvis upprepas i alla de följande »tiderna»): Dignare me laudare te virgo sacrata, hvartill jungfrukoren svarar: Da mihi virtutem contra hostes tuos. Horistan fullföljer med: Ave Maria &c. och därefter med ännu en åkallan: Domine labia mea aperies, hvartill koren svarar: Et os meum annunciabit laudem tuam. Ännu en gång höjer horistan sin röst med orden: Deus in adiutorium meum intende, som af koren besvaras med: Domine ad adiuvandum me festina. Slutligen utför koren i knäböjande ställning Gloria patri &c. och därpå, åter uppresande sig, Alleluya. (För fullständig text se sid. 209.)

Sedan vidtager den egentliga gudstjänsten med dagens *invitatorium*, hvarpå städse följer Davids 94:e psalm, Venite exultemus domino &c. (se s. 209 o. f.), i hvilken invitatoriet på bestämda ställen återkommer helt eller delvis repeteradt. (Jfr s. XXIII o. f.) Så kommer dagens första *hymn*, åtföljd (liksom hvarje hymn under veckan) af Maria mater gracie &c. och Gloria tibi domine &c. (se s. 210).

Följer så den del af matutinan, som kallas

a) Nokturnen, hvilken består af 3 (efter veckans olika dagar växlande) *psalmer*, hvar och en med sin egen *antifon*,[1] den sista dessutom följd af

[1] I afseende på antifonernas utförande gäller den allmänna regeln att samma ant. upprepas före och efter ps. Vid förra tillfället börjas den af *en* person (*cantrix*), men afbrytes och

en *versus* och Pater noster, hvarpå läses en *collecta* (bön), alltid den samma genom hela veckans nokturn (Precibus et meritis &c., se sid. 211).

Sedan lectrix därpå vändt sig till horistan med begäran om välsignelse med orden: Jube domine benedicere, beder denna, som själf »haffuer ekke ämbete til välsignilse giffua» (Prologus s. 14: 10 o. f.), medelst en *absolutio* J. Maria välsigna lectrix, hvarpå följer uppläsandet af de tre lektierna, *lectiones*,[1] ur »Sermo Angelicus», hvar och en åtföljd af ett *responsorium* med tillhörande *versus*. De 2 senare lektierna inledas likaledes hvardera med en »absolutio», och den 3:e lektien åtföljes slutligen af Te deum (med undantag af fredagen, då det ersättes af Davids ps. 30: Miserere mei &c.), hvarpå en *versikel* afslutar nokturnen, bildande öfvergång till matutinans senare del.

b) Laudes börjar med invokationen Deus in adiutorium &c. (se förra sid.), hvarpå följa i regel (d. v. s. alla dagar utom sön- och fredagar) 5 *psalmer*, de samma under alla de nämda dagarne. (Om söndagarne utföras därtill ytterligare 3 ps., således i allt 8 ps.; om fredagarne tillsammans 7 ps., af hvilka 3 gemensamma med söndagen, de öfriga nya.) Före och efter psalmgruppen utföres

fortsättes efter ps. af koren (se s. 13: 11 o. f.). Psalmerna utföras af koren på det sätt att 1:a, 3:e, 5:e &c. versen sjunges af den ena, och 2:a, 4:e, 6:e &c. af den andra halfkoren. Hvarje psalm eller grupp af psalmer åtföljes regelbundet af den s. k. doxologien Gloria patri &c. (se s. 209).

[1] Vid slutet af hvarje lektie afbryter lectrix sin läsning med orden: Tu autem domine miserere nostri, hvartill koren svarar: Deo gracias.

en och samma *antifon* (ej såsom i nokturnen en särskild antifon för hvar psalm), och därpå följer ett *capitulum* (kort lektie), hvilket hela veckan igenom har samma lydelse i laudes.

Därnäst afsjunges (af hela koren) en *hymn*, åtföljd af sin *versus*, och därpå följer den s. k. »canticum Zachariæ»: Benedictus, föregången och efterföljd af sin antifon (*ant. super Bened.*) samt en *collecta*, den senare i samma form återkommande alla dagar vid detta tillfälle (Concede nos famulos tuos &c.[1]).

Vid detta ställe i laudes infogas dagligen en *antifon*, utgörande ett *suffragium* (med två olika lydelser, den ena för vanliga dagar, den andra för högtider) till hel. *Birgitta.*[2] (I nyare Birgittinritualer, bl. a. i den sv. öfvers. »J. M. Örtagård», riktas detta suffragium, genom en lätt textändring, samfäldt till Birgitta och hennes dotter Katarina; se s. 212, not 1.) Till suffragiet hör slutligen en speciell *collecta.*[3]

Så följer här den dagligen i laudes och vespern infogade orationen Benedicamus, med städse

---

[1] Fullständiga texten till denna collecta, som upprepas i de flesta af de följande »tiderna», men ej finnes öfversatt i »Örtagården», lyder sålunda: Concede nos famulos tuos quesumus domine deus, perpetua mentis et corporis salute gaudere, et gloriosa beate marie semper virginis intercessione a presenti liberari tristicia et eterna perfrui leticia. Per dominum nostrum &c. (*Cod. Magl.* s. 14.)

[2] Jfr föreskriften i slutet af den såsom bilaga tryckta »Ordo cantus»: »Item nota quod omni die festo et priuato habeatur in matutinis et in vesperis *Memoria de patrona nostra sancta birgitta*» (s. 281).

[3] Suffragiernas texter, Gaude birgitta &c. och Sponsa regis &c. jämte dit hörande collecta, återfinnas å s. 239 o. f. (sv. öfvers. s. 138 o. f.).

samma begynnelseord, ehuru dagligen olika form (se lat. texten för hvarje dag), och med särskild lydelse jämte tillagdt Alleluya under tiden påsk till pingst och vid de största högtiderna. Slutet af laudes utgöres af en *collecta*, alla dagar af samma lydelse (Omnipotens sempiterne deus &c.[1]). I yngre Birgittinska ritualböcker, bl. a. det tryckta Brev. Birg., har måndagen i stället för nämda collecta, en sådan riktad till S:a Anna, hvilken dessutom äfven utföres om söndagen omedelbart efter den nyssnämda collectan »Omnipotens».

2) Primen (kl. 6 f. m.) börjar dagligen, efter den vid laudes nämda invokationen, med en *hymn* (den s. k. *hymnus ad horas diei*, i öfvers. kallad »ympnan til dagx tidhenar»), ny för hvarje dag och regelbundet upprepad i början af *ters*, *sext* och *non*, eller de s. k. »småtiderna» (*horæ minutæ*). Därefter utföras 3 *psalmer* (om söndagen 5 jämte det s. k. »Athanasii symbolum»: Quicunque vult &c.) med gemensam *antifon* före och efter psalmgruppen, vidare ett *capitulum*, som jämte åtföljande *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel* genomgår hela veckans prim och aldrig

[1] Denna dagligen i hvarje »tid» såsom slutbön återkommande collecta, i likhet med den å förra sidan, not 1 anförda, ej öfversatt i »Örtagården», har i sin helhet följande lydelse: Omnipotens sempiterne deus, qui pro nobis de castissima virgine nasci dignatus es, fac nos quesumus tibi casto corpore servire et humili mente placere. Oramus et te pijssima virgo maria, mundi regina et angelorum, vt eis quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgenciam, iustis in bono perseueranciam, nos quoque fragiles ab instantibus defende periculis. Per ihesum christum dominum nostrum. Amen. (*Brev. Birg.* s. 22.)

växlar, ens vid de största högtider. Så följer en för primen egendomlig *collecta*, af samma lydelse hela veckan igenom (S. Maria mater domini &c.[1]), hvilken åtföljes af Ave Maria och slutligen af ännu en *collecta* (den samma som i slutet af laudes: Omnipotens &c.).

3) Tersen (kl. 9 f. m.) öppnas (efter den i alla »småtiderna» brukliga laudes-invokationen) med »*hymnen* till dagstiderna» (= primens), hvarpå följa 3 (om söndagen 6) *psalmer* med en gemensam *antifon;* därefter *capitulum* med *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel*[2], sedan en *collecta* (samma som före suffragiet i laudes: Concede &c.), därpå Ave Maria och slutligen ännu en *collecta* (= den i slutet af laudes: Omnipotens &c.).

4) Sexten (kl. 12 midd.) börjas med *hymnen* från primen; därpå följa 3 (söndagen 6) *psalmer* med en gemensam *antifon*, vidare *capitulum*[2] med tillbehör af *responsorium*, *vers*, Gloria patri och *versikel* samt slutligen samma två *collectæ* som i tersen, med mellanlagdt Ave Maria.

---

[1] Den lyder i fullständig form sålunda: Sancta maria mater domini nostri ihesu christi pia atque perpetua virgo, regina celi, cum omnibus sanctis et electis dei intercedere digneris pro nobis ad dominum deum nostrum patrem omnipotentem, vt nos mereamur ab eo adiuuari, saluari, sanari, protegi atque defendi, Qui in trinitate perfecta viuit et regnat deus, Per omnia secula seculorum. (*Cod. Magl.* s. 15.)

[2] Denna »dagstids» capitulum har samma lydelse under veckans alla dagar, men de detsamma åtföljande responsorium, vers och versikel äro för hvar dag nya (i motsats till förhållandet i fråga om primen och completorium).

5) Non (kl. 3 e. m.) börjar med primens *hymn* och är för öfrigt inrättad i likhet med ters och sext i afseende på *psalmernas* antal, *antifonen*, *capitulum* med tillbehör och *collecter*.

6) Vespern (kl. 6 e. m.), jämte matutinan den förnämsta af dygnets »tider», börjar (efter samma invokation som i laudes) med en grupp af 5 för hvarje dag bestämda *psalmer*, föregången och efterföljd af en enda *antifon*. Därpå *capitulum* (liksom i öfriga »tider» oförändradt genom hela veckan), och därnäst en *hymn*, afslutad med en *versus*.

Följer så den s. k. »canticum Mariæ»: Magnificat, företrädd och efterföljd af sin egen antifon (*ant. super Magnif.*), hvartill sluter sig en *collecta* (densamma som före suffragiet i laudes: Concede &c.).

Därnäst sjunges (liksom i laudes) en *antiphona de S:a Birgitta*[1] med dit hörande *collecta*, båda genomgående alla dagars vesper.[2]

---

[1] Detta *suffragium*, det 2:a för dagen till hel. Birgittas ära, har särskild lydelse för veckodagarna: Rosa rorans &c., och för festdagar: O brigitta mirre gutta &c. (Fullständig lat. text återfinnes å s. 240, den sv. öfvers. s. 139 o. f.)

[2] I de tryckta Birgittinbreviarierna tillägges på detta ställe i måndagens vesper en särskild *antifon* med *collecta* till *hel. Katarina* såsom ett suffragium till ära för Birgittas dotter, af följande lydelse:

Ant. Hec est virgo prudens, que veniente sponso aptauit lampades suas et introiuit cum domino ad nupcias. Ora pro nobis virgo sancta catharina, Vt digni efficiamur gracia diuina.

Collecta. Clemenciam tuam domine suppliciter imploramus, vt intercedentibus beata virgine catharina et sancta matre eius brigitta omnium graciarum tuarum plenitudinem consequamur, Per dominum nostrum &c. (*Brev. Birg.* s. 87.)

Därpå upprepas för andra gången dagens Benedicamus (samma som vi funnit redan i slutet af laudes), hvarefter vespern afslutas med Ave Maria och samma *collecta* som utgör slutbönen i laudes och »småtiderna» (Omnipotens &c.).

7) Completorium (kl. 9 e. m.), dagens afslutning, inledes med *antifon* och 3 *psalmer* (de samma alla dagar genom hela veckan), hvar och en åtföljd af Gloria patri. Därpå följer ett likaledes hela veckan genomgående *capitulum* med oföränderligt *responsorium* och *versus* (liksom fallet är i primen), och därnäst en *hymn* med åtföljande *versus*.

Så följer i ordningen (motsvarande »Benedictus» i laudes och »Magnificat» i vespern) den s. k. »canticum Simeonis»: Nunc dimittis, föregången och följd af sin egen antifon (*ant. ad Nunc dimitt.*), hvarefter kommer en för alla veckans dagar gemensam *collecta*, som utföres endast i denna »tid» (med början: Graciam tuam[1]).

Till sist sjunges på detta ställe dagligen en *antiphona* till jungfru Maria, det s. k. »war fru loff»,[2] med egen *collecta* (den senare, oföränderlig

[1] Dess fullständiga lydelse är följande: Graciam tuam quesumus domine mentibus nostris infunde, vt qui angelo nunciante christi filii tui incarnacionem cognouimus, per passionem eius et crucem ad resurreccionis gloriam perducamur, Per eundem dominum nostrum &c. (*Cod. Magl.* s. 15.)

[2] Den för hvarje veckodag växlande ant. till jungfru Maria återfinnes tryckt vid slutet af hvarje dags completorium. Dessutom tillkomma tre särskilda »memoriæ» till J. Maria, som, åtföljda hvar och en af sin egen collecta, sjungas vid vissa större högtider (lat. texten s. 238 o. f., sv. öfvers. s. 136—138).

alla dagar, börjar Famulorum tuorum &c. och finnes utförd s. 215, den sv. öfvers. s. 48).

Med Ave Maria och samma slutbön (*collecta*), som utgör den sista leden af dagens öfriga »tider» (Omnipotens &c.), afslutas dygnets sista tidegård.

* * *

Såsom man finner af det framlagda skemat, utfylles en väsentlig del af veckoritualen medelst Davids *psalmer* (jfr Prologus s. 4 o. f.). Enligt gudstjänstordningen för Vadstena kloster borde hela psaltaren genomgås under loppet af hvarje vecka.[1] Psalmfördelningen finnes visserligen ej angifven i den svenska »Örtagården», men den är känd från handskrifter och de tryckta uppl. (*Brev. Birg.*) af »Cantus Sororum». För fullständighetens skull meddelas den här nedan (s. LXII). Det bör anmärkas att jämte Davids psalmer och under benämningen »psalmer» användas äfven några andra bibliska sånger (*cantica*), för hvilka i den nämda öfversikten begagnas följande förkortningar:

C. A. = *Canticum Anne:* Exultavit cor meum in domino &c.

C. H. = *Cant. Habacuc:* Domine audiui audicionem tuam &c.

C. I. = *Cant. Isaie:* Confitebor tibi domine, quoniam iratus &c.

C. M. I = *Cant Moyse 1:* Cantemus domino, gloriose enim &c.

---

[1] Jfr påbudet i den här vid slutet tryckta »Ordo cantus» (s. 280): »Psalmi numquam mutantur, quia oportet sorores complere psalterium omni septimana».

C. M. II = Cant. Moyse 2: Audite celi que loquor &c.

C. P. = Canticum trium puerorum (de tre männens lofsång i den brinnande ugnen): Benedicite omnia opera domini domino &c.

Den i söndagens prim förekommande förkortningen *S. A.* betyder *Symbolum Athanasianum*, hvars incipit lyder: Quicunque vult &c.

Öfverräknar man antalet i ritualen angifna psalmer (de sex »cantica» medräknade), finner man att de gå upp till ett tal af 212 (näml. söndagen 42, fredagen 30 och hvar och en af de 5 öfriga dagarna 28). Detta är dock endast skenbart (psaltaren innehåller dessutom som bekant endast 150 psalmer), ty dels förekomma samma psalmer flere gånger (de 5 ps. i laudes t. ex. upprepas under 6 af veckans dagar, de 3 i complet. alla 7 dagarna o. s. v.), dels äro några psalmer, som hafva ett större omfång, delade i flere (så t. ex. fördelas ps. 118 på söndagens prim, ters, sext och non, tillsammans representerande 22 ps.). I själfva verket sjungas i veckoritualen 127 Davids psalmer. De öfriga 23 användas dels i »Helge-ands-tiderna» (*Horæ de S:to Spiritu*), som utfördes söndagligen, dels i »likvakorna» (*Vigiliæ defunctorum*), hvarefter endast återstå några botpsalmer, ämnade att läsas om fredagarne (jfr *Revel. extrav.* cap. 9).

Antalet *hymner*[1] i veckoritualen går upp till 35 (dagligen fem olika), af hvilka 29 äro författade af hel. Birgittas biktfader mag. Petrus (se hymn-

[1] Alla dessa hymner äro, med undantag af tre vesperhymner, skrifna på ambrosiansk meter (se s. XXXIV).

Psalmernas fördelning i Vadstena-nunnornas veckoritual.

	Söndag.	Måndag.	Tisdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Lördag.
Nokturn .	2, 3, 4.	27, 28, 29.	38, 42, 43.	52, 54, 55.	56, 57, 58.	68, 70, 71.	8, 18, 23.
Laudes. .	92, 99, 62, 66, *C. P.*, 148, 149, 150.	92, 99, 62, 66, *C. P.*	= Måndag.	= Måndag.	= Måndag.	*C. M. I*, *C. H.*, *C. M. II*, ·/., 148, 149, 150.	= Måndag.
Prim . .	44, 118, ·/., ·/., ·/., *S. A.*	10, 11, 12.	32, 33, 34.	59, 60, 61.	79, 80, 81.	95, 96, 97.	119, 120, 121.
Ters . . .	118 (forts.), ·/., ·/., ·/., ·/., ·/.	13, 15, 16.	35, 36, ·/.	63, 65, 67.	82, 83, 84.	98, 100, 102.	122, 123, 124.
Sext . . .	118 (forts.), ·/., ·/., ·/., ·/., ·/.	19, 20, 24.	45, 46, 47.	72, 73, 74.	85, 87, 89.	103, 104, ·/.	125, 126, 127.
Non . . .	118 (forts.), ·/., ·/., ·/., ·/., ·/.	25, 30, ·/.	48, 49, 51.	75, 76, 78.	90, 91, 93.	106, 107, 108.	128, 129, 130.
Vesper. .	109, 110, 111, 112, 147.	113, 114, 115, 117, 147.	134, 135, 136, 137, 147.	138, 139, 140, 141, 147.	112, 116, 121, 126, 147.	*C. I.*, 6, *C. A.*, 7, 147.	143, 144, 145, 146, 147.
Complet. .	131, 132, 133.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.	= Söndag.

registret vid slutet af detta arb.). Hvarje dag har sina bestämda hymner, och dessa fördelas på de särskilda »tiderna» sålunda:

1) i *matutinan* omedelbart efter ps. »Venite»; 2) i *laudes* näst före »Benedictus»; 3) den gemensamma s. k. »hymnen till dagstiderna» (*hymnus ad horas diei*), hvarmed hvarje dags *prim*, *ters*, *sext* och *non* inledes; 4) i *vespern* före »Magnificat», och slutligen 5) i *completorium* före »Nunc dimittis».

Motsvarande matutinans (nokturnens) tre lectiones förekommer i laudes och i hvar och en af de sex följande »tiderna» ett för hvar »tid» särskildt afsedt *capitulum*,[1] liksom lektierna utfördt i fåtonigt recitativ (*accentus*) af en person. Tillsammans äro alltså under veckan 7 capit. i bruk, hvilka dagligen återkomma på samma »tid».[2] Deras platser äro

---

[1] Capitulum = »brevis lectio, quæ in divino officio loco lectionis legitur». (Du Cange.)

[2] För fullständighetens skull och till forskarens tjänst meddelas här efter *Cod. Magl.* lat. texten till hvarje dags capitula (n. b. när ej särskilda fester inträffa), ehuru dessa ej finnas öfversatta i »Örtagården». De äro följande:

Ad matut. In omnibus requiem quesiui, et in hereditate dominj morabor, tunc precepit et dixit michi creator omnium, et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. Deo gracias.

Ad primam. Hec est virgo sancta atque gloriosa, quia deus et dominus omnium dilexit eam. Deo gr.

Ad terciam. Ab inicio et ante secula creata sum, et vsque ad futurum seculum non desinam, et in habitacione sancta coram ipso ministraui. Deo gr.

Ad sextam. Et sic in syon firmata sum, et in ciuitate sanctificata similiter requieui, et in ierusalem potestas mea. Deo gr.

Ad nonam. Et radicaui in populo honorificato, et in partes dei mei hereditas illius, et in plenitudine sanctorum detencio mea. Deo gr.

återgifna i det här förut (s. LII—LX) tryckta skemat. Hvarje capit. åtföljes i regel af ett *responsorium* med tillhörande *versus*, Gloria patri och *versikel*, dock ej de capit., som tillhöra laudes och vesper. Dessa åtföljas nämligen i st. hvartdera af en hymn med sin versus.

Collectæ, böner, förekomma i den ursprungliga veckoritualen till ett antal af 8 olika. Hvarje »tid» har sin eller sina bestämda collectæ. Så t. ex. hafva laudes och vesper hvardera 3 (af hvilka den mellersta tillhör Suffragiet till H. Birgitta), som aldrig växla, men delvis förekomma i flere af tiderna. Collectan Concede (se s. LV, not 1) t. ex. förekommer i alla »tiderna» utom i nokturnen (som har en enda, denna »tid» uteslutande tillhörig collecta: Precibus; se s. 211) samt prim och completorium, hvilka hafva hvar sin egen collecta (s. LVII o. LIX). Den oftast återkommande collectan är Omnipotens (se s. LVI, not 1), hvilken utföres först i slutet af laudes och sedan i slutet af hvar och en af de följande »tiderna» t. o. m. complet. Af de återstående 3 collectæ höra 2 till Birgittasuffragierna: i laudes (Domine ihesu christe) och vesper (Deus qui ecclesiam, båda å s. 240), hvartill kommer en alla dagar genomgående collecta (Famulorum tuorum &c.,

---

Ad vesperas. Beata es virgo maria, que dominum portasti creatorem mundi, genuisti eum qui te fecit, et in eternum permanes virgo. Deo gr.

Ad complet. Multe filie congregauerunt (*Brev. Birg. tillägger här* sibi) diuicias, sed tu sola sanctissima maria supergressa es vniuersas. Deo gr. (*Cod. Magl.* s. 13 o. f.).

För de större högtiderna äro särskilda capitula skipade, hvilkas latinska texter återfinnas s. 240—242 (sv. öfvers. s. 140—145).

s. 215) till det för hvarje dag skiftande »J. Marie lof» (*warfru loff*), hvarmed complet. och därmed dagens »tider» afslutas.

Till de nu nämda momenten i veckoritualen komma såsom yngre tillägg (offentliggjorda i de tryckta Birgittin-breviarierna) dels en antifon med collecta, utgörande suffragium till hel. Anna (sist i söndagens och måndagens laudes, äfvensom vid slutet af måndagens vesper), dels ett dylikt suffragium till hel. Katarina, Birgittas dotter, hvilket tillfogas en gång i veckan, näml. efter måndagens vesper (se s. LVIII, not 2). Naturligtvis har detta senare suffragium tillagts i sammanhang med Katarinas translation (1489), en half helgonförklaring, som bekant den enda hon ernådde.

Till karaktären af hvarje särskild dags officium bidrager vidare det matutinan inledande *invitatoriet*, ett slags program för officiets innehåll, på ett harmoniskt sätt sammanväfdt med Davids 94 psalm: Venite exultemus &c. Likaså den dagligen växlande orationen Benedicamus, som i sin fulla form utfördes i laudes och vesper (se texten å de särskilda dagarne) omedelbart efter suffragiet till h. Birgitta och åtföljdes af slutcollectan Omnipotens &c. På motsvarande ställe i »dagstiderna» hade denna oration oföränderligt följande förkortade form: Benedicamus domino. Deo gracias. Under påsktiden med tillagdt Alleluya.

Vidare böra ihågkommas de tre af ålder brukliga *cantica*, hvar och en försedd med dagligen växlande antifon, hvilka äro inlagda en i hvardera af »tiderna» laudes (cant. Zachariæ: Benedictus),

vesper (cant. Mariæ: Magnificat) och completorium (cant. Simeonis: Nunc dimittis) och hafva sin plats omedelbart efter den för hvar och en af dessa »tider» egna hymnen.

Hvarje dags complet. afslutas såsom nämdt med en speciell *antifon* med *collecta* till *jungfru Maria*, hvilken torde kunna betraktas som officiets förnämsta prydnad.

Om man så till sist erinrar sig att i hvarje dags nokturn (utom fredagen) den tredje lektiens responsorium åtföljes af den s. k. »canticum Ambrosii»: Te deum laudamus &c. samt att i söndagens prim psalmernas rad afslutas med det s. k. *Athanasianska symbolum* (Quicunque vult &c.), så torde alla hufvudpartierna af veckoritualen vara skärskådade. Det som därefter återstår utgöres af *responsorier* med tillhörande *verser* och *versikler* samt af *antifoner* (till psalmer och cantica) äfvensom *absolutiones* (välsignelser före lektierna), hvilka alla växla för hvarje dag.

* * *

För utförandet af den dagliga ritualen voro många särskilda föreskrifter gifna, dels i klosterregeln (»Regula S:i Salvatoris») och därtill hörande »Revelationes extravagantes», dels i Prior Petri tillägg till regeln (de s. k. »Constitutiones»), dels slutligen i det s. k. »Lucidarium»,[1] en hjälpreda för nunnorna

[1] Se rör. dessa källor »Vadstena klosterreglor» och Klemmings uppl. af »Hel. Birgittas Uppenbarelser», d. 4, s. 3 o. f.; d. 5, s. 17 o. f. samt s. 59 o. f. (alla i Sv. Fornskr.-sällsk:s Samlingar).

»huru the skulu sik haffua j chorenom» &c. Af dessa källor framgår att officianterna vid tidegärderna utsågos för vecka och voro följande. Först och främst en *horista*, som ledde det hela och äfven själf utförde vissa partier, såsom den hvarje kanonisk timme inledande invokationen (se s. 209), hvarjämte hon utförde början af invitatorium under vanliga förhållanden (vid högtidligare tillfällen började invitator. af rectrices chori; se nedan) och den första antifonen i hvarje »dagstid»; dessutom läste hon den 3:e lektien i nokturnen. Utom horistan skipades för hvarje vecka tvänne försångerskor, *rectrices chori*, hvilka hade under sin uppsikt och ledning hvardera sin halfkor. Den ena af dessa ledarinnor hade titeln *cantrix*, den andra *succentrix* (den sistnämda sysslan beklädes alltid af föregående veckas horista). Nämda två officianter inledde alla korsatser, hvilka sedan fortsattes af koren (hel- eller halfkor), näml. hymner, psalmer, responsorier och antifoner. Därtill kommo vidare tvänne för samma tid utsedda *versiculariæ*, som hade att utföra verser och versikler äfvensom den dagligen återkommande ps. »Venite». De skulle »standa for pulpito haffuandis siin änlite mot altareno ödhmiuklika ther til nighandis». Slutligen hörde äfven till officianterna en *lectrix*, för uppläsning af de två första lektierna och capitula.

Koren var, såsom nämdt, fördelad i två halfkorer, uppställda »hwar mot androm», hvardera med sin ledare (de nyssnämda cantrix och succentrix). Den hade att utföra forts. af hymner, responsorier, antifoner och psalmer, som inledts af korledarinnorna.

Psalmverserna sjöngos alternerande af de två halfkorerna.

Man finner häraf att, trots den på nu ifrågavarande tid outvecklade sångkonsten,[1] en viss omväxling bereddes vid utförandet genom de skiftesvis uppträdande kor- och solopartierna, de senare utförda än af en enda person (horistan), än dublerade (rectrices chori, versiculariæ), någon gång t. o. m. fyrdubblade, såsom när vid de största högtiderna båda rectrices och båda versiculariæ tillsammans sjöngo »Benedicamus» (i laudes och vespern). Äfven för ögat bereddes växling genom de ofta inträffande nigningarna, knäfallen »owir formas», uppstigningarna, vändningarna mot altaret (t. ex. när evangelium lästes) och korstecknen. Vid psalmernas utförande blefvo alla sittande under den 1:a, 3:e o. s. v. psalmen, men reste sig under den 2:a, 4:e o. s. v. Likaså blefvo alla stående under utförandet af hymner, capitula, antifoner, verser och versikler samt vid »Benedictus», »Magnificat» och »Nunc dimittis», men intogo sittande sina platser under de långa lektierna. Till de på dessa följande responsorierna reste sig däremot alla åter, »for langa leczenar skuld j hwilkom offtelika warda systrana gripna aff sömpn oc läti», såsom det heter i Lucid. kap. 2. Om alla hithörande förhållanden finnas vidlyftiga föreskrifter i det nämda »Lucidarium», särskildt dess 7 första kapitel, samt i prior Petri »Constitutiones», kap. 3 o. 6.

Som nunnornas förnämsta sysselsättning — jämte handarbeten, afskrifning af urkunder, trädgårds-

[1] Orgor voro dessutom alldeles uteslutna från användning i Birgittas kloster (jfr *Revel. extrav.* c. 10).

arbete m. m. — utgjordes af deras deltagande i de ständigt återkommande dagliga tidegärderna, lades stor vikt vid deras utbildning för koren, och därför spelade sångöfningar en viktig roll. Den första uppsättningen af nunnor i Vadstena hade till sånglärare ingen mindre än confessorn mag:r *Petrus* själf, hvilken måste hafva varit i besittning af god musikalisk bildning och helt visst, i likhet med öfriga medeltida hymnförfattare, själf komponerade melodierna till de af honom diktade hymnerna. Han hade i sitt arbete med nunnekoren god hjälp af klosterbrodren herr *Kætilmundus*,[1] »en af de första bröderna i Vadstena» (död d. 17 okt. 1384, endast 6 dagar före nunnekonventets inflyttning i det då färdiga klostret), som dessutom enl. Vadstena-diariet var en utmärkt sångare (»solemnis cantor») och en vältalig renlefnadsman. En lärjunge af dessa bägge vördnadsvärde män, nunnan *Christina Niclassadotter*, som tillhört Vadstena kloster från dess stiftelse, undervisade under den följande tiden systrarna i sång efter den lärdom hon inhemtat af de nämda mästarne.[2] Hon dog 1399, och efter den tiden nämnes ingen särskild lärare i Vadstenadiariet, men väl offras loford på sådana, som voro »multum utiles ad chorum» (t. ex. *Margaretha Lassadotter*, död 1402), eller

---

[1] »Hic primo docuit sorores modum cantandi.» (*Diar. Vazt.*, ed. Benzelius, s. 3.)

[2] »Hæc virgo deo devota in principio sorores, pro ut a magistro Petro, qui cantum sororum dictaverat, et a Dn Kætilmundo didicerat, fideliter docuit, et quasi magistra omnium aliarum fuit.» (*Diar. Vazt.* s. 19.)

som lade i dagen »magnam gratiam in vigiliis» (t. ex. *Margaretha Olofsdotter*, död 1422). I samma källa nämnas äfven med heder munkar, som voro »boni chorales et bene vociferati» eller »boni cantores» o. s. v.

Birgittinritualens latinska litteratur.

Efter sin makes död (1344) egnade sig Birgitta[1] med alltjämt ökad ifver åt genomförandet af den klosterstiftelse, som hon redan förut genom högre uppenbarelser fått befallning att grunda. 1346 räknas såsom det år då Vadstena kloster började inrättas. Arbetet öfvervakades under Birgittas egen vistelse i Rom (från 1349), där hon sökte vinna påfvens stadfästelse för sin nya orden, af hennes fromme son Birger och senare (från 1370) af biskop Thomas i Wexiö. Konung Magnus Eriksson (Smek) skänkte gård och grund och därtill (i sitt norska testamente) en på den tiden storartad summa, 6,000 mark penningar. Äfven Albrekt af Mecklenburg gynnade den nya stiftelsen och pålade 1367 en särskild skatt, den s. k. »vårfrupenningen», för klosterbyggnadens fullföljande. Påflig tillåtelse till klostrets uppförande vanns först 1368. Salvatorsregeln stadfästes d. 5 aug. 1370 af påfven Urban V samt bekräftades af flere hans efterföljare på påfvestolen. Genom Urban VI:s bulla af 1378 bestämdes att klosterfolket skulle utgöras af 60 systrar och 25 bröder, abbedissan och generalkon-

[1] Rörande Birgittas lefnadsöden se *F. Hammerich*, »Den hellige Birgitta og Kirken i Norden». Kbhn 1863.

fessorn inberäknade. Af bröderna skulle 13 vara prester (motsvarande de 12 apostlarna med Paulus) och dessutom 4 mässedjäknar (*diaconi*) samt 8 lekbröder. Hela antalet utgjorde således 85. De manliga klostermedlemmarnes hufvudsakliga åliggande var att biträda vid gudstjänsten (Vadstena hade 16 altaren), särskildt för sakramentens handhafvande.

Under den följande tiden vann Birgittas stiftelse allt mera stadga och allt flere förmåner, men det var först genom påfven Johannes XXIII som orden erhöll sitt hufvudprivilegium, det s. k. »Mare magnum», dateradt d. 1 maj 1412 (bekräftadt af Martin V genom bullor af 1418 och 1419). Därmed voro klostrets alla rättigheter och skyldigheter fullt bestämda. Under växlande öden, stundom under svår kamp och anfäktelser af påfvar och kyrkomöten (särskildt kyrkomötena i Konstanz 1414—18 och Basel 1431—43), fortlefde Birgittas stiftelse i Sverige ända till 1595,[1] men dess makt var bruten redan genom Gustaf I:s indragning af klostergodsen 1527. Genom en mängd (enligt hvad det uppgifvits tillsammans 74) dotterkloster i utlandet har Birgittinorden emellertid spelat en betydande roll ej blott i Sveriges, utan äfven i det öfriga Europas religiösa lif. Den trohet med hvilken moderklostrets institutioner, däribland ej minst de rituella bruken, upprätthöllos i utlandet, äfvensom den litteratur som växte upp omkring dessa telningar från Vad-

---

[1] Jfr *C. Silfverstolpe*, »Klostret i Vadstena». Sthlm 1875 (Histor. Bibliotek d. 1), och samme förf:s inträdestal i Vitt.-Akad.: »Om kyrkans angrepp mot Revelationes sanctæ Birgittæ». Sthlm 1895 (Vitt. Akad:s Handl. d. 12).

stena, har bidragit att sprida ljus ej blott öfver ordens historia, utan öfver hela det medeltida bildningsområdet samt räddat åt oss mången litterär skatt, som, till följd af vår egen reformationstids öfverdrifna nitälskan för renlärigheten och ty åtföljande grundliga utrotning af katolicismens bokliga minnesmärken, eljest skulle varit ohjälpligt förlorad.

Det verk som nu särskildt är föremål för vårt intresse, näml. Vadstenanunnornas veckoritual, finnes i sitt latinska original bevaradt i flere såväl tryckta som handskrifna urkunder, ehuruväl det måste anmärkas att ingen af dessa bevarade källor har samma fullständighet som den sv. öfversättningen. Originalet bär merendels titeln *Cantus Sororum ordinis Sancti Salvatoris*, dock förekommer äfven benämningen *Viridarium beate Virginis Mariæ*, hvilket namn går igen i den svenska titeln »Jungfru Marie Örtagård». Ritualens närmaste upphofsman var magister Petrus Olavi från Skeninge,[1] den hel. Birgittas skriftefader och lärare (d. 1378). Alltsedan A. von Stiernmans[2] tid har frågan om författarskapet till »Cantus Sororum» varit föremål för olika meningar, i det än den nämde mag. Petrus, än prior Petrus, än Birgitta själf[3] antagits vara författaren. Genom

[1] Titeln »magister» tillades honom på den grund att han var hel. Birgittas lärare. Tillnamnet *Olavi* tillkommer, enligt nyare forskningar, både honom och hans samtida *prior Petrus* i Alvastra (d. 1390), Birgittas trogne följeslage, som under en lång följd af år var henne behjälplig vid redigerandet af hennes uppenbarelser och i detta hänseende efterträdde hennes förste biktfader, mag. *Mathias* (d. 1350, enl. Vastovius).

[2] *A. v. Stiernman*, »Tal om de lärda vettenskapers tillstånd i Sverige» (præsidietal i K. Vet. Akad. 1758), s. 55 o. f.

[3] *M. Weibull*, »En vigtig handskrift till Birgittaliteraturen», 1887 (Histor. tidskr. årg. 7, s. 88 o. f.).

H. Schücks uttömmande bidrag till denna fråga — särskildt i Samlaren, årg. 8 (1887), s. 158 o. f. — måste det numera anses fullt bevisadt att »Cantus Sororum» bör tillskrifvas mag. Petrus. Detta bör dock så fattas, att han (visserligen på Birgittas befallning) dels själf diktat hymner[1] och kanske andra delar af officiet, dels sammanfört och anordnat sådana ur på hans tid använda liturgiska källor. Om en sådan tvåfaldig verksamhet talar redan prologen till »Örtagården», där det (tr. uppl. s. 3) heter: »hwilken sangher *diktadher* [näml. de självständiga delarna] oc *sammansatter* [de anordnade delarna] är . . . aff . . . hälga mästar pädher sancta birgitta skriffta fadher». Att han emellertid ej själf fått lägga sista hand vid detta arbete utan måst lemna det att slutföras af andra, bland hvilka prior Petrus var en, framgår af inledningen till en i Vadstena gjord dansk öfvers. af »Ordo servicii» från 1450 (hdskr. med sign. *A 51* i Kongl. Bibl.). Det talas där (s. 3 o. f.) om »mæstær pæther sanctæ Birgittæ confessoris buthord ok stiktælssæ, hvilkæ stiktælssæ han som fore ær saght, först ok framst ower thæssæ tither ok gutheligħæ æmbedæ skikkæthæ ok hær *prior pæthers tillæggilsæ* &c.». Och vidare heter det (ibid. s. 5): »thenne æffteskreffuæn orden, ællæs [ɔ: eller] ordinarius i gutheligh æmbede ok daghxens

[1] De af mag. Petrus för veckoritualen diktade 29 hymnerna (se registret vid slutet af detta arb.) återfinnas i G. E. Klemmings »Latinska sånger fordom använda i Svenska kyrkor &c», d. 2. Sthlm 1886. Möjligen är äfven sekvensen T o t a p u l c h r a &c (se här s. 257 o. f.) författad af mag. Petrus. Den förskrifver sig nämligen från ett numera okändt Birgittinmissale, hvarifrån den aftryckts i Balinghems »Parnassus Marianus» (1624).

ok nottens tither æffter gamlæ ok sannæ stiktilssa hetherligh fathers ok hærræ, mæster pæthers, . . . hwilken först ok framptz aff christi buthord æmbedit ok tithernæ, mz sin song, giorthe ok skikkæthæ, ok æffter skikkælssæ sommæ the förstæ ok ælstæ bröthers sancti saluatoris ordens hwilkæ han mæstær pæther *gangendis vtaff thænnæ wæreld* skikkæthæ at fulkommaskolendæ nogher stykkæ hwilkæ han *forekommen aff döthen* æy fulkommæthæ».

Såsom redan nämdt är, utgjordes hvarje dags officium, utom af psalmer och metriska (kantabla) partier, såsom hymner, antifoner, responsorier m. m., ofta med ett gemensamt namn kallade *historia*,[1] samt böner o. s. v., därjämte äfven af uppläsningar, s. k. lektier (lectiones) och capitula. Lektierna, till ett antal af trenne för hvarje dag, voro inlagda i nokturnen och voro hemtade ur »Sermo Angelicus» (se s. 211 not.), hvilken, fördelad i 21 partier,

---

[1] Man har på olika sätt tolkat betydelsen af *historia* i liturgisk mening. (Se *H. Schück*, »Rosa rorans, ett Birgittaofficium af Nicolaus Hermanni», 1892.) Låt så vara att ordet någon gång undantagsvis begagnats såsom liktydigt med *officium* (d. v. s. betecknande både den *metriska*, hufvudsakligen sjungna, delen och den *prosaiska*, »legendan»), är det dock — mot Schück (anf. arb. s. 29 o. f.) — otvifvelaktigt att det af ålder användts för att beteckna det förra af dessa två element. Redan på Gregorius VII:s tid (1073—85) hade nämligen »historia» den inskränktare betydelsen af officiets *metriska* del, såsom synes af ordalagen i ett hans påbud: »In octava paschæ *historiam* 'Dignus es domine' et *Apocalypsin* [ɔ: dagens legenda] iuxta ordinem incipimus» (obs. motsättningen mellan »historia» och lektien!). Likaså heter det bl. a. i Brev. Linc. (fol. *s ij* verso): »Dominica prima nouembris cantabitur *hystoria* 'Vidi dominum' et legitur *Ezechiel* vsque ad adventum domini» (med samma motsättning!). Våra medeltidsbreviarier o. a. källor lemna bevis i mängd för just en sådan, trängre, betydelse af ordet »historia».

alltså i sin helhet upplästes under hvarje vecka. Härigenom förklaras det förhållandet att »Sermo Angelicus» stundom förekommer i samma handskrift med »Cantus Sororum» eller sedan gammalt sammanbunden med denna. I de tryckta upplagorna af »Breviarium Birgittæ» (se nedan) äro för hvarje dag de dithörande 3 lektierna in extenso inryckta på sina vederbörliga ställen.

Af »Cantus Sororum» äro följande handskrifter och tryck kända.

A) *Handskrifter.*

1) En Ups. Univ.-Bibl. tillhörig (odaterad) perg.-hdskr. in 8:o (Benzelii samling med sign. *C 8*) från midten af 1400-talet (möjligen något äldre). Den innehåller först (s. 1—106) »Sermo Angelicus», fördelad i sina 21 lektier, och därefter texten (utan noter) till »Cantus Sororum» under den allmänna veckan, d. v. s. när ej särskilda fester inträffa (s. 107—156). Denna förträffliga hdskr. har i närvarande uppl. användts såsom hufvudcodex vid återgifvandet af lat. texten till den allmänna veckoritualen (s. 210—238).

2) En numera Kongl. Bibl. i Sthlm tillhörig (odaterad) perg.-hdskr. in fol. (här citerad *Cod. Borghes.*), trol. från senare hälften af 1400-talet. Den inköptes 1893 å Borghesiska auktionen i Rom. Praktfullt exemplar med musiknoter i gammal koralskrift. Hdskr:s förra del (s. 1—103) är ett antiphonarium och dess senare del (s. 104—119) ett hymnarium, det senare innefattande veckans 35 hymner i full text och med tillhörande sångnoter. Denna codex har i närv. uppl. användts till kom-

plettering af den nyssnämda *C 8*, särskildt i afseende på hymnerna, hvilka ej alltid äro utförda i Upsalahandskriften.

3) En Biblioteca Nazionale i Firenze tillhörig perg.-urkund in 4:o (*Cod. Magliabecchi*, Classe XXXVI: N:r 62) från 1400-talets senare hälft.[1] Särdeles prydlig hdskr., innehållande text och sångnoter. Den börjar med en gudstjänstordning (»Ordo cantus et lecture sororum ordinis S. Saluatoris»), utgörande s. 1—17 (delvis aftr. här nedan s. 273—281). Därefter följer (s. 23—140) »Modus cantandi» och »Sermo Angelicus», den senare på vanligt sätt fördelad efter dagarna och i hela sin längd beledsagad af sin »accentus» (recitativsång), på 3 notlinier.[2] Slut-

---

[1] Denna värdefulla hdskr., om hvars tillvaro prof. H. Schück benäget lemnat underrättelse, har, genom ett prisvärdt tillmötesgående från vederbörandes sida, och särskildt genom medverkan af de Förenade rikenas minister i Rom, frih. C. Bildt, sjelf en framgångsrik Birgitta-forskare, varit ställd till utg:s begagnande i Sthlm.

[2] Att »Sermo Angelicus» i ritualen verkligen utförts sångvis är genom denna hdskr. bestyrkt, och därmed förfaller ock Schücks förmodan (Samlaren, årg. 8, s. 165) att i en, mot slutet af 1400-talet verkställd öfvers. af den i Nic. Hermannis Birgittaofficium infogade biografi, som finnes aftryckt i »Vadstena klosterreglor» (S. F. S. S. 1845) och hvarest det (s. XVIII) heter om »Sermo Angelicus» att »systrana læsa nw thet [ɔ: jungfru Marie lof] daglika *ok sunga j sinom ottosang*» — att där skulle föreligga en sammanblandning med »Cantus Sororum», så mycket troligare — menar Schück — som latinska originalet i detta sammanhang ej talar ett ord om sång. Härtill svaras, att öfversättaren tvifvelsutan själf ofta hört »Sermo Angelicus» sjungas i ottesången och därför gjort tillägget af egen fatabur. Det heter f. ö. om denna sångs utförande (*Cod. Magl.* s. 24): »Nota quod hoc modo et non alio modo *cantentur* leccio nes sororum vt patet in sequentibus de verbo ad verbum», hvilka ord visa att »Sermo Angelicus» *alltid* utfördes efter den en gång för alla bestämda sång-(resp. recitativ-)normen.

ligen följer (s. 141—216) den egentliga »Cantus Sororum», ur hvilken i närvarande uppl., utom några andra smärre detaljer, (s. 250—252) aftryckts sången *De mandato* (om fottvagningen). — Handskriften, ett vackert prof på konstskicklighet, har (liksom troligen äfven den under N:r 2 nämda fol.-hdskr.) tillhört Birgittinklostret Paradisus i närheten af Firenze (grundlagdt 1394), enligt en senare anteckning å s. 12 (»in hoc monasterio *paradiso* nuncupato»). Till bestämmande af hdskr:s ålder tjänar det faktum att »festum *Visitationis* b. v. Mariæ» — inrättad år 1441 af kyrkomötet i Basel, men kommen i allmänt bruk först från 1475 (jfr s. XLVI) — finnes införd i den »Ordo cantus», som utgör hdskr:s första del (se här nedan s. 281 på två st.). Af en å samma sida i handskriften af italiensk hand gjord anteckning finner man därjämte att Paradisus-klostret år 1486 fått uppbära en skrapa för uraktlåtenhet att fira »festum Præsentationis b. v. Mariæ» (jfr s. XLVI), och att man vid denna tid börjat ordentligt iakttaga den samma (»et *tunc* [festum præsentationis] inceptum est celebrari in hoc monasterio . . . tam per fratres quam per sorores»). Det är gifvet att denna högtid i en *efter* sagda år utförd ritualbok bort få sitt officium liksom de öfriga Mariafesterna, och däraf torde följa att hdskr. ej gärna kan vara yngre än år 1486. Dess affattningstid kan alltså förläggas till något af åren mellan 1441—86. — Hymnerna i denna hdskr. äro endast angifna med de första orden, något som tyder på befintligheten af ett särskildt hymnarium. Ett sådant (40 bl. in 8:o), hvilket

varit användt i Italien och innehåller alla de af ålder i Birgittinritualen brukliga hymnerna (jämte 3 »vårfru lof» m. m.), förvärfvades likaledes af Kongl. Bibl. ur den ofvannämda Borghesiska boksamlingen.

4) En perg.-hdskr. från 1400-talets början i Bodleian Library, Oxford (Cod. Rawlinson *C. 781*), innehållande en fullständig text af »Cantus Sororum», nämligen hela den ordinarie veckoritualen in extenso och därjämte officier och rubriker för de större högtiderna.[1]

Däremot innehåller den af Schück (Samlaren, årg. 8, s. 165) anförda hdskr. (*Cod. 215*) i Merton College, Oxford, hvilken han känner endast af den tryckta katalogen, men som han förmodar hafva samma anordning som *C 8 Ups.* (n:o 1 här ofvan), d. v. s. innehålla »Sermo Angelicus» *och* »Cantus Sororum», ingenting af denna senare, ej ens en anvisning med rubriker o. d. Den är ingenting annat än en »Sermo Angelicus».[2]

---

[1] Titeln »Ordo servicii sororum ordinis S. Salvatoris &c.», som citeras af Schück i Samlaren (årg. 8, s. 161), lemnar i tvifvelsmål huruvida här verkligen skulle föreligga en utförlig text af veckoritualen eller endast en gudstjänstordning med rubriker, hänvisningar och uppslag. På förfrågan har emellertid handskriftsvårdaren i Bodleian Library, M:r W. D. Macray, godhetsfullt lemnat ofvanstående upplysning om rätta förhållandet.

[2] Meddelande af Merton College's Librarian, M:r W. Wallace, som tillika upplyst att verkliga titeln ingenting nämner om ett »Officium S:tæ Birgittæ» (af Schück citeradt ur katalogen), utan lyder sålunda: »Sermo Angelicus de excellentia B. Marie V. quem ipse angelus dictavit S. Brigide ex precepto dei . . ., qui debet legi in matutinis diurnis per ferias ebdomade per totius anni circulum.»

5) Ett antiphonarium, pappershdskr. om 166 sid. in 4:o (sedan 1888 tillhörigt Kongl. Bibl.), afskrifvet år 1761 för ett tyskt Birgittinkloster (å titelbl. nämdt endast med bokstäfverna *A. K.*, som man kunde frestas att tolka såsom *Altomünster Kloster*).[1] Fulla titeln lyder: »Antiphonarium per hebdomadam ferialibus diebus secundum usum sacri ordinis S. Birgittæ conscriptum pro r. s. A. K. anno MDCCLXI.» Stilen är en vårdad präntskrift, svart, med röda rubriker och initialer (enkla och konstlösa). Hela texten ledsagas af noter, skrifna å 4 röda linier i cantus-planus-notering. Melodierna befinnas vid jämförelse vara i full öfverensstämmelse med dem som innehållas i *Cod. Borghes.* (n:o 2 här ofvan), hvad hymner, antifoner och responsorier beträffar (något annat innehålla, såsom naturligt är, ej dessa bägge antifonarier), något som på ett öfverraskande sätt vittnar om kontinuiteten i och troheten mot de Birgittinska traditionerna.

Handskriften inrymmer följande partier: 1) veckoritualens antifoner och responsorier, s. 3—109; 2) antifonerna (suffragierna) till jungfru Maria (efter complet.), hel. Birgitta (i laudes och vesper), Katarina, Maria Magdalena och S. Anna (Marias moder), s. 109—128; vidare 3) ett fullständigt

---

[1] Tyskt ursprung bevisas däraf att några rubriker äro affattade på tyska, t. ex. »Dieses folgende *Mandat* wird bey dem Füsz waschen am Grün-Donnerstag gesungen» (hdskr. s. 156) m. fl. — Klostret *Altomünster* i Ober-Bayern, beläget mellan München och Augsburg, tillhörde först Benediktinorden, men invigdes 1497 till Birgittinkloster. Det fortlefver ännu alltjämt. För Altomünster, som 1761 var Bayerns enda Birg.-kloster, talar måhända äfven det förhållandet, att hdskr. (1888) förvärfvades i *München*.

hymnarium till veckoritualen (35 hymner), jämte »Te deum», s. 128—155; och slutligen 4) *Mandatum* (»fottvagningen» på skärtorsdagen) samt responsoriet »Regnum mundi» (till Birgitta), s. 156—166.

Ett särskildt intresse (utom det nämda musikaliska) knyter sig vid denna hdskr., så tillvida som den lemnar lat. text för de egendomliga varianter till Birgittasuffragierna i laudes, hvilka återfinnas i den nu utgifna sv. öfversättningen (se s. 42; jfr s. 212, not 1). I »Örtagården» är det emellertid endast *laudes*-suffragiet som skiljer sig från den eljest använda formen, men i *A. K.*-antifonariet har äfven *vesper*-suffragiet »Rosa rorans» svält ut till att omfatta både Birgitta och Katarina. Det lyder där (s. 121) sålunda:

Rosæ rorantes bonitatem,	rorate coeli pietatem,
stellæ stillantes claritatem,	stillate vitæ puritatem
Birgitta et Catharina,	in hac valle peregrina.

6) Ett breviarium för Birgittinklostret *Altomünster* (se noten å förra sid.), numera tillhörigt Kongl. Bibl., för hvars räkning det 1864 inköptes å nämda ort. Perg.-hdskr om 490 sid. in 8:o, skrifven i förra hälften af 1600-talet (främre permen bär årtalet *1631*, tryckt i guld jämte bokstäfverna *A. A.*). Titel saknas, men å främsta (rena) bladets baksida finnas spår af en numera försvunnen tafla (kanske titeln), omsluten af ett ännu bevaradt ramverk af prydliga blommor och dufvor, med den hel. ande i dufvoliknelse sväfvande öfverst. Stilen är en stor och stel präntskrift med röda initialer och (mest tyska) rubriker samt en röd ram kring hvarje sida.

Här återfinnes (hdskr:s s. 1—466) hela den allmänna vecko-(ej högtids-)ritualen i full text med psalmer, hymner, antifoner, responsorier o. s. v. utförda för hvarje dag. Lektierna ur »Sermo Angelicus» äro in extenso införda i hvarje dags nokturn (alldeles som i de tryckta *Brev. Birg.*). I slutet af hdskr. (s. 466—489) äro sammanförda Birgittasuffragierna i laudes och vesper (här utan inblandning af h. Katarina), »J. Marie lof» vid högtider samt till sist alla i ritualen förekommande capitula och collectæ.[1]

Den af M. Weibull 1887 (i Historisk tidskrift, årg. 7, s. 88 o. f.) under titeln »En vigtig handskrift till Birgittaliteraturen» beskrifna *Sions*-hdskr. i British museum, London, hvilken codex af honom uppgifvits i 10:e boken skola innehålla lat. originalet till »Jungfru Marie Örtagård», d. v. s. Cantus Sororum, ehuru här uppträdande under titeln »Celeste Viridarium», innehåller i själfva verket ingenting sådant, och påståendet beror på ett misstag, näml. en förväxling af »Celeste viridarium *b. virginis Marie*» (= Örtagården), som ej fins i den nämda hdskr., och »Cel. Virid. *b. Birgitte*» (= en

[1] Ett Kongl. Bibl. sedan 1886 tillhörigt Breviarium för Birgittinklostret *Gnadenberg* (vid Nürnberg i Bayern; grundlagdt 1428, förstördt af svenskarne 1635), pappershdskr. in 4:o från början af 1500-talet, innehåller däremot *ingen* »Cantus Sororum», men väl vidlyftiga officier till bl. a. Birgitta och Katarina. Breviariet har troligen användts af klosterbröderna (ej nunnorna), hvilka i sådant fall begagnat sig af sin rätt att följa sitt eget stifts ritual (jfr *Reg. Salv.* c. 12 o. *Revel. extrav.* c. 18). Här finnas näml. bl. a. officier till de lokala helgonen S. Sebaldus, S. Kunigunda m. fl., som tyda på bayersk usus.

samling af några Birgittas Revel. extrav.), som verkligen ingår i Sions-hdskr.[1]

Ehuru ej innehållande fullständiga texter af Cantus Sororum, böra här dock nämnas några af de kända gudstjänstordningarna för Birgittinernas bruk, emedan de i alla fall sprida ljus öfver hela det rituella förloppet vid andaktsöfningarna i Birgittas stiftelse. En sådan »Ordo cantus et lecture sororum ordinis S. Salvatoris» (här aftryckt s. 271 o. f.) är redan nämd såsom utgörande den 1:a delen af *Magliabecchi*-hdskr. (n:o 3 här ofvan). En annan, mera sakligt än språkligt viktig »ordo servicii» är den på dålig danska i Vadstena skrifna hdskr. (Kongl. Bibl:s med gammal sign. *A 51*), ur hvars inledning ett par citat lemnats här förut (s. LXXIV o. f.). Den är en öfversättning af ett lat. original från år 1450 och innehåller i 25 kapitel en fullständig anvisning med rubriker för den ordning, i hvilken de skilda officierna utfördes under den allmänna veckan och vid högtider. Första kap. är en samling af rubriker, hörande till officiet under veckans sju dagar, när inga särskilda fester inträffa (den egentl. Cantus Sororum). De följande 24 kap. redogöra på samma sätt för den liturgiska anordningen af officium och mässa vid särskilda högtider, såsom Maria-fester, Birgittas och andra helgons fester, processioner, fottvagningen m. m. Trots den oerhördt

[1] Enligt godhetsfullt meddelande af prof. H. Schück, som nyligen själf undersökt hdskr. på ort och ställe och f. n. förbereder en redogörelse för denna sin granskning. Se f. ö. Schücks äldre synnerligen värdefulla kritik af Weibulls uppsats (»Den nyfunna Birgittahandskriften», i Samlaren 1887, s. 158 o. f.).

dåliga satsbygnaden och det rådbråkade språket är denna hdskr. på grund af sin fullständighet af stor vikt för kännedomen om Birgittinernas rituella sedvänjor.

B) *Tryckta upplagor.*

Cantus Sororum i hela sin utsträckning — d. v. s. den allmänna veckoritualen jämte de vid särskilda högtider brukliga sekvenser, antifoner, responsorier, mässpartier o. d. — sådan som den i närvarande arbete föreligger samlad (s. 209—267), är ej, såvidt kändt är, förut tryckt. Men veckoritualen i inskränkt mening (d. v. s. de sju veckodagarnes officier, när inga särskilda fester inträffa), jämte några därvid fogade rubriker och hänvisningar för särskilda tillfällen, finnes tryckt (med »Sermo Angelicus» införd på vederbörliga ställen) i det s. k. *Breviarium Birgittæ.* Följande uppl. däraf äro kända.[1]

[1] Jfr *G. E. Klemming*, »Birgitta-literatur» (i »Hel. Birgittas Uppenbarelser», bd 5, 1884, s. 259 o. f.). Klemmings obenägenhet (i »Sveriges äldre liturgiska literatur», Kongl. Bibl:s Handl. 1, 1879, s. 36 o. f.; med ordagrant upprepande i »Sveriges bibliografi 1481—1600», Ups. 1890, s. 96) att räkna dessa Birgitta-breviarier till den svenska rituallitteraturen synes icke vara berättigad. Låt vara att de faktiskt blifvit tryckta för utländska Birgittinkloster, så visar dock deras genomgående öfverensstämmelse med både »Cantus Sororum» och dennes svenska öfvers. »Jungfru Marie Örtagård», att de nämda breviarierna utgöras af texter, som blifvit sammansatta i Vadstena och där varit använda. Än mer, Birgittas skriftefader mäster Petrus var ju ej endast »anordnare» af klosterritualen — såsom Klemming här säger — utan därjämte äfven bevisligen författare i stor skala. Klemming har själf i sina »Latinska sånger», 1886, tryckt de 29 af mag. Petrus för veckoritualen författade hymnerna — visserligen ur annan källa än de tryckta *Brev. Birg.* — och därtill med angifvande af hans författarskap. Klemmings dom (i ofvannämda tvänne arb.): »denna ritual har i sig själf, utom ett kort Birgittaofficium [rättare vore: Birgitta-suffragium], *ingenting* af Svenskt intresse eller af Svenskt ursprung», måste således af anförda skäl betraktas såsom nog förhastad.

1) *Liber Breuiarij seu horarum secundum ordinem et vsum Sancte Birgitte.* Lübeck 1512. 4:o. Af denna numera sällsynta uppl. finnas exemplar, tyvärr bägge defekta, i Kgl. Bibl. och i Ups. Univ. Bibl.

2) *Breviarivm sororvm ac sanctimonialivm sacri ordinis Divæ Brigittæ, horarvm Deiparæ virgini dedicatarvm.* Campis 1544. 4:o.

3 och 4) Nya uppl. Atrebati 1610. 4:o. (denna uppl. har af utg. användts för citat) och Coloniæ 1628. 8:o.

5) *Breviarivm sacrarvm virginvm ordinis S. Birgittæ.* S. l. 1695. 8:o.

6) *Breviarium sacrarum virginum ordinis SS. Salvatoris, vulgo S. Brigittæ.* Landishuti 1697. 8:o.

En 1570 i Genua tryckt upplaga af »Cantus Sororum» (troligen unikt exemplar, tillhörigt hymnologen D:r Linke) nämnes, med citerande af Klemmings uppgift, af H. Schück (Samlaren 1887, s. 164, noten).[1]

Öfversättningar af »Cantus Sororum» till främmande språk äro för utg. okända, så när som på den af *Clément* (»Bibliothèque curieuse», t. 5, 1754, s. 235) efter H. Wharton (1689) omnämda öfvers. till *engelska*, hvilken skall hafva tryckts i London före 1500[2], men som förblifvit alldeles okänd. (Jfr Klemming, »Sv. bibliografi 1481—1600», s. 96.)

[1] Märkvärdigt nog har Schück, i likhet med Klemming, alldeles förbisett det nyss nämda »Breviarium Birgittæ» och antagit Linkes unieum vara den enda tryckta upplagan af »Cantus Sororum». (Se Schück å anf. st.)

[2] Whartons af Clément upprepade förmodan att denna engelska öfvers. skulle tryckts hos Caxton (»ex Caxtoni, ut videtur, proelo editum») motsvaras ej af verkligheten, då något sådant arbete ej återfinnes i W. Blades uttömmande »Biography and typography of W. Caxton, England's first printer» (Lond. 1877).

Handskriftsbeskrifning.

Jomffru Maria Yrtegardher, såsom titeln lyder å den svenska öfvers. af Mag. Petri »Cantus Sororum», öfverflyttades till svenska, enligt handskr:s eget vittnesbörd (se den tryckta uppl. ss. 3 och 200), af Vadstenamunken NICOLAUS RAGVALDI (Nigils Rawaldi), en man som efterlemnat flere alster af sitt litterära intresse. Han intogs 1476 i Vadstena kloster och anställdes där såsom prestbroder. Två särskilda perioder var han hedrad med värdigheten af generalkonfessor, näml. 1501—1506 och 1511—1512. Under mellantiden besökte han Birgittinklostren Marienwold (vid Danzig) och Mariendal (vid Reval) samt var under två års tid generalkonfessor på det senare stället. Död d. 1 juli 1514. Utom »Örtagården» har han öfversatt *Josuæ bok* och *Domareboken* (hdskr. i Kongl. Bibl. i Sthlm, utg. af G. E. Klemming i »Sv. medeltidens bibelarbeten», d. 2. 1853) samt dessutom efterlemnat en kort efter 1500[1] affattad berättelse på svenska om hel. Katarinas 1489 med stor ståt firade »skrinläggning», under titel: *Translatio Katherinæ* (tryckt först i en disputation af J. H. Schröder, 1832, och sedan i Scriptores rer. suec. d. III: II, s. 268 o. f.).

---

[1] Jfr *H. Schück*, »Två svenska biografier från medeltiden», 1895, s. 138 (i Ant. tidskr. för Sverige, bd. 5).

»Örtagården» föreligger, såvidt kändt är, blott i en enda handskrift, Kongl. Bibl:s i Sthlm med gammal sign. (Antiqvitets-Arkivets) *A 12*, utförd år *1510* »i wastena closter aff enne owärdoghe conuentz syster», hvars namn dock ej finnes nämdt.

Handskriften, alltigenom på pergament, håller 180 mm. i kolumnhöjd samt 120 mm. i d:o bredd. Hon är sedan gammalt bunden i band af tjocka träskifvor med prässadt brunt skinnöfverdrag, 4 låga bind i ryggen och märken efter två forna knäppen. Hela hdskr. innehåller 171 opag. blad, fördelade i 17 lägg, alla om 10 blad, utom 16:e lägget, som har 12 blad. 2:a lägget har numera blott 9 blad (1 bortskuret, dock utan att lemna lucka), 4:e lägget bestod ursprungligen af 12 blad, af hvilka två (blanka) bortskurits. Det hela utgör sålunda 342 sidor, af hvilka sid. 1—3, 255—258 äfvensom 342 äro blanka. Å sid. 258 är ett träsnitt uppklistradt, som fyller hela sidan. Hvarje full sida har 20—23 rader skrift. Försättsbladet af perg. är bortskuret.

Boken, ett vackert prof af svensk klosterskrift, företer den i Vadstena i början af 1500-talet vanliga stående präntstilen och är altigenom utförd af samma hand. Rubriker och öfverskrifter äro utförda i rödt (i trycket återgifna med större stil), likaså kommata och ¶-tecken, hvarjämte tidt och ofta bokstäfver äro genomstrukna med rödt. Understrykningar i rödt möta äfven. Jämte en mängd enklare initialer i enbart rödt eller blått finnas praktfulla sådana i flere färger, sirade med rika ornament, det hela vittnande om en högt drifven

smak och konstskicklighet. Så fröjdas ögat redan på sid. 5 vid prologens början af ett praktfullt *A* i rödt, blått och hvitt på guldgrund, samt af ett *V* i guld och blått å sid. 29 såsom början af psalmen *Venite*. Hvarje dags invitatorium liksom begynnelsen af hvarje dags första lektie är smyckad med en större initial (alltså tillsammans 14) i rödt, blått, hvitt och guld, af präktig verkan och i ren stil. Likadana förekomma å sid. 259 (början af processionssångerna), 263, 265, 290 (»aff mandato») och 300. Den första och sista af dessa senare äro dessutom prydda med rankliknande ornament, som breda ut sig i margerna. I allt räknas således 21 praktfullt illuminerade initialer. Smärre sådana i fina drag, blått på röd grund, möta dessutom på 5 ställen. Där skrifvaren glömt en mening, har denna sedan tillfogats af samma hand i margen och omgärdats med ett ramverk i rödt af stor prydlighet. Sådana inramningar finnas å sid. 306, 317 och 331 i hdskr.

Träsnitt finnas till ett antal af 3 stycken, näml.:

1) Å sid. 4, upptill i v. hörnet, på två sidor omgifvet af text, ett koloreradt träsnitt (80 mm. i höjd, 57 i bredd), framställande den krönta madonnan en face, iklädd en blå veckrik mantel och sittande på en purpurtron. Hon håller på sitt h. knä Kristusbarnet, prydt med guldnimbus; i v. handen håller hon fram ett rödt hjärta. Tronen står på en grön kulle, å hvilken ses i bakgrunden t. v. (åskådarens h.) ett flaggprydt torn, t. h. ett träd, vid hvars fot en hare hoppar fram. Taflan omslutes af en bred ram med blommor, bär, fåglar och en snigel, i flere färger (rödt, grönt, blått, guld).

Längst ned en rad med nederländsk xylografisk skrift, i hvilken urskiljas orden ... te Sente birgittē ... På de två fria sidorna omkring taflan slingra sig tre bladrankor i blått, rödt och grönt, hvardera rankan prydd med två gyllene ållon.

2) Å sid. 76 ett färglagdt, likaledes af rankornament omgifvet träsnitt (55 mm. högt, 69 mm. bredt), visande bokstäfverna ihs omgifna af en sol och därutomkring inskriften:

† Ghebenedijt zij dē suetē naē Jhš Ēn maª zijnd' lieuer moeder in d'eeuwicheyt.

Taflans fyra hörn upptagas af de fyra evangelisternas symboler, och under alltsammans finnes första raden af en xylografisk inskrift så lydande:

Sixtus die paus heeft deelachtich ghemaect...

Resten af skriften är bortklippt, men den är känd från annat håll. Träsnittet är nämligen en variant af det som finnes fullständigt bevaradt i Ingegerd Ambjörnsdotters bönbok (pergm.-hdskr. A 43 i Kongl. Bibl.), och hvarå Klemming lemnat beskrifning i »Hel. Birgittas Uppenb.», del 5: s. 163 o. f. Den i »Örtagården» bortskurna texten finnes där fullständigt aftryckt.

3) Å sid. 258 ett stort, hela sidan täckande träsnitt (237 mm. i höjd, 150 i bredd), äfven detta färglagdt. Det är hemtadt ur den latinska fol.-uppl. af Birgittas Revelationes, som trycktes hos B. Gothan i Lübeck 1492, och återfinnes där framför »Regula Salvatoris» (fol. dd ij v:o). Det framställer h. Birgitta sittande på en tron, ofvan hvilken synas i moln Kristus och Maria. Birgitta är omgifven på båda sidor af knäböjande munkar och

nunnor (åtta af hvartdera könet), iförda Birgittinernas ordensdräkt, medan hon utdelar sin klosterregel åt bägge sidor. I det fria fältet på båda sidor om Birgittas hufvud finnes en inskrift, som ej återfinnes å träsnittet i »Revelationes». Den har följande lydelse:

Sancta birgitta acce- dīnas reuelacōes + de
pit notiſſīaꝫ regulā ab ore ihū xpī dictatam

Det bör slutligen nämnas att i pergamentbladens kanter äro på 12 st. insatta bandstumpar, för att lätta uppslagningen, samt att träsnitten och de praktfulla initialerna alltifrån klostertiden varit försedda med vidfästa (ännu kvarsittande) sidenstycken, hvilka i sin mån bevarat dessa prydnader i den gamla vördnadsvärda urkunden.

* * *

Enligt anteckningar på första (rena) bladets recto-sida har »Örtagården» år 1626 tillhört JOHANNES MESSENIUS, som med egen hand skrifvit namn och år. Därunder har G. STIERNHIELM antecknat sig såsom egare med orden:

Dono Arnoldi Joh. Messenij factus Georgij Stiernhielm.

Trenne efter hvarandra följande egare äro således kända: Messenius, far och son, samt G. Stiernhielm.

Öfverst på första bladet är dessutom af Joh. Messenii hand skrifvet:

Jomfru Mariæ Örtagård

Å ss. 1 och 342 finnas några katolska latinska böner, ditskrifna på 1500-talet.

JUNGFRU MARIE ÖRTAGÅRD.

Rubrica h*ä*r äpth*er* börias prologus ow*er* the 4
bok so*m* kallas io*m*ffru maria yrtegardh*er* Oc
är hon en wttydilse ow*er* sancti saluatoris
systra wiku sangh Hwilken sangh*er* diktadh*er*
oc samman satter är i the*m* hälga anda, aff
wärdogasto*m* fadh*er* oc gudhi älskelikasto*m*,
hälga mästar pädhar sancta birgitta skriffta
fadh*er*, til iomffru maria högxta loff Hwilken
sangh war käre fadh*er* confessor generalis
her nigils raualdi haffu*er* wttyth aff latino oc
oppa swänsko, gudhi oc io*m*ffru marie til
hedh*er*, oc idh*er* allo*m* sino*m* kära systr*om* oc 5
döttro*m* til andelike*n* hwgnat

Alzmäktogho*m* gudhi fadh*er* oc son oc them
hälgha andha til loff hedh*er* oc äro, Iomffru
marie til priis Gudeliko*m* mä*n*niskio*m* til hwgnadh,
oc besyndh*er*lika systrome*n* aff sancti saluatoris
ordhon, til oppwäkkilse til gudz kärlek, oc dagh-
lika andelika tiänist i iomffru marie loffsangh, Tha
haffu*er* iak syndhare aktat mz gudz tilhiälp, at göra
ena lithla wttydhnigh ällar wndh*er*wisnigh, the*m*
so*m* enfalloghe ärw oc ey mykyt wthrönte i bok-

like konst, ällar i the hälge scrifft, oppa th*e*n
sanghen so*m* systrana dagligha sywngha i för-
ne*m*pdha ordhon, at the matto thäs gladhelikare
6 gudhi tiäna, at the wndh*er*stodho nakot aff thy so*m*
the läsa ällar sywngha Gudh giffwi at th*et*ta mith
ärffuodhe matte täkkias gudhi oc godho*m* män-
niskio*m*, oc ko*m*ma gudz wtualda tiänista qwi*n*no*m*
til andeliken hwgnadh, oc i thz yth*er*sta til äw*är*de-
liket liff Amen

¶ Än äpth*er* thz at större delen i theras wiku-
sangh är i psalmomen äller psaltare*n*, tha ware
wäl widh*er* torffteliket at the oc haffdo alla psalm-
a*n*nas andelika wttydhniga, thy at enfallogh oc
slät psaltara*n*s wttydhnig, kan ey mykla gudhe-
likhet oppwäkkia i gudhelik hiärta, Ekke är oc
makten mz mik til tolka byrdh, oc ey wisdomen,
thy nödhgas iak at göma thz ärwodhet, äpth*er*
them so*m* gudhi täkkes th*är* til skepa, Tha lika-
7 uäl sigh*er* iak nakot aff psaltarens dygdh alme*n*ne-
lika mz stakkot ordh, Oc thy är märkiandhe at
aldh*er* psaltaren är aff the*m* hälgha andha jngwthin
i p*ro*phetans dauidz siäl, i gudheliko*m* oppen-
barilso*m*, haffwandes i sik lönlike*n* ärandhe, wndh*er*
mörk ordh, sompth om the tingh so*m* fram-
lidhe*n* äro, oc täslikes om the tingh so*m* äpth*er*
ko*m*mandhe waro, Besyn*n*erleka trakthera psalt-
aren the lönlika tinghen so*m* iämwäl ärw i the
hälga trefalloghet, som är om gudh fadhers äw*är*de-
likhet, oc om gudz sons iämwalloghet, oc gudhz
thäs hälga anda mildhet oc godhet ¶ wttrykkes oc
i psaltaren ihesu christi mandoms anamilse, hans
bith*er*likasta pina oc beske ködh*er*, ärofulla op-

standilse, til hymbla ärasa*m*ma opfärdh ¶ Täss hälga 8
anda til iordherikis nadhelika nidh*er*sändhnig, Syw
kyrkio*n*nas sacrame*n*t, oc ihesu christi gry*m*masta
ath*er*ko*m*man til domen, oc alzskona hälga ma*n*nas
kä*n*nedom fi*n*nom wi i psaltare*n*, Oc är thäs hälgha
andas dygdh oc krafft mykyt wndh*er*samlika j*n*ne-
lykt i psaltare*n*s ordho*m*, swa at hwar wärsen i
psaltare*n* maa wäl liknas widh en lithen äpple
kärna, satta*n* i iordhena, aff hwilko*m* opplöp*er* eth
mäktokth trä, haffwandis widha grena, mz löff oc
wänasta blomster oc söthe frukt, swa är oc om
the ordhen i psaltare*n* standha, oc aff the*m* hälga
anda ärw framganghe*n* nar the trakteras oc be-
tänkkias aff hälgo*m* kä*n*nefädhro*m*, hwilkas hiärta
oc wndh*er*standh thän hälge andhe opplyst haffu*er*, 9
Tha wtwidhas the j hälogom kä*n*nedom, som fäg-
ärsta trä, giffwandis aff sik sötasta siäle*n*nas födho,
Th*et*ta är bewiselikit aff the stora böker oc margh-
falla kä*n*nedom som hälge doctores Agustinus,
ieronimus, gregorius, Oc flere andhre scriffuat
haffua aff psaltarans hälga grwndhwal, Oc idke-
lika p*re*dikas i the hälge kirkio Oc magho thy en-
fallogha ordhen so*m* staa [i] psaltarans täxt, liknas
widh torra hwete axeth, so*m* wtuärtis synes skarpt
oc hwast, än nar thz gnodghas mälla*n* fingrana,
tha gar th*ä*r wt wänasta korn, mä*n*niskio*n*ne til
födho, swa är oc siäle*n*nas brödh, j psaltarans
ordho*m*, om the gnodhgas, Thz är begrwndas j
mä*n*niskio*n*na wndh*er*stand, Oc swa so*m* honagx 10
kakan är wndh*er* stwndo*m* wtuärtis swart oc osyn-
liken, likkawäl jnuärtis ful mz sötma, swa är oc
siäle*n*ne sötme giffwi*n* aff them hälga andha, i

andelikom kä*n*nedom som lönlika j*n*nelykkes i psaltare*n*s ordho*m*

¶ Oc är h*ä*r atwaktelika märkiandhis at psalmana so*m* the framga*n*[g]ne ärw aff them hälga anda, swa haffua oc the i sik andeliken lärdo*m*, oc thän sa*m*me lärdo*m*men talar ekke til wtuärttis mä*n*niskiona, thz är köth*et*, ällar kroppen, wtan häldh*e*r til siäle*n*na som andeliken är, oc thy tilbör at psalmana andelika wttydhas oc wndh*e*rstandas, Thy at brödhit hwilkit wi kallo*m* ängla brödh so*m* gaffs israels sono*m* i ökne*n*ne, haffde i sik alla wällustoghet i smaka*n* oc mykyn sötma, Swa
11 haffu*e*r oc p*ro*pheta*n*s dauidz loffsangh*e*r i psaltare*n* allan andelike*n* wällusta, oc ärw tässe förnämdha psalma böghelike allo*m* til gudelika böner, äpth*e*r sin astwndilse

¶ Nar psalmana sywnghas i choren, tha ärw theras ordh gudh loffwandes oppa the hälga kirkias wäghna, ¶ Nar rätwisa mä*n*niskior the*m* läsa ällar tänkia, tha ärw the gudhi til taak oc äro, Nar syndogha mä*n*niskior the*m* läsa ällar sywngha, tha bedhas theras ordh nadh aff gudhi, oc synde*n*nas förlatilse ¶ Nar the sywnghas ällar läsas för dödho*m* mä*n*niskio*m*, Tha ärw psalma*n*nas ordh siäla*n*nas röst i pino*n*ne til gudh ropa*n*dhes, Oc i tässe matto böghes psalma*n*nas dygdh oc krafft, äpth*e*r gudelika ma*n*nas hogh oc astwndilse

¶ Item sighia doctores aff psaltara*n*s priis oc
12 ära, at psaltara*n*s loffsangh*e*r är hymerikis nykyl, Paradisi porter, Om psaltaren opläses hy*m*melin, oc jngaars til äw*är*deliket liff ¶ Item psaltarens

sangh*er* häloghan gör likama*n*, prydh*er* siälena, oc byndh*er* änglana, människio*n*ne til hiälp, han borth älth*er* diäfflana, oc affskrapar syndhena, han är sköthe, anama*n*dhes hälga ma*n*na almosor, han föröker cristna ma*n*na tro, ha*n* oplyser som solen, oc rensar so*m* watnet, han optändh*er* oc gudz kärlek, so*m* brä*n*nandhe eeldh, ha*n* lath*er* see gudh, oc wtsläkker allan oloffleken losta, oc tilfögh*er* mä*n*niskio*n*ne alt goth, Oc thy kan thän ekke syndha so*m* älska psalma*n*na sangh, Thy at han haffu*er* gudz loff i sith hiärta, Gladhelika tänkkiandes i sin hogh dauidz wiso, thz är h*er*rans 13 loffsangh, Oc i thz yth*er*sta skal han när gudhi äw*är*delika glädhias, i mykle frögh, oc wäl skal hono*m* wardha, Oc skal han sina siäl liffaktogha göra, i glädhi*n*ne, thy at psaltaren börias oppa hälogheti*n*ne, naar dauid sigh*er*, Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum, Thz är hälogh*er* är th*ä*n man, so*m* ekke bort gik i omildha ma*n*na radh, Oc lyktas han mz gudz loff, nar dauid sigh*er*, Omnis spiritus laudet dominum, Thz är, aller andhe so*m* är hälge ängla oc rätwisa siäla, loffwe oc äre gudh, Thy at om christum som är hälogh*er* man, giffs häloghethin, i hwilke är äw*är*dheliket loff i sötmans ympnoghet

¶ Mykyt meer skriffua doctores aff psaltarans dygdh oc priis, hwilket langsamt ware at skriffua, Än the mä*n*niskia är säl so*m* lustelika mz kärlek 14 oc hiärtans renlikhet, sywngh*er* ällar läs psaltarans psalma i th*et*ta dödhelika liffwet, Thy at ho*n* mz ängl*o*me*n* skal hono*m* framdeles sywngha när the hälga trefalloghet, i äw*är*delike hymerikis äro

¶ Enfalloghe skulu oc ekke dröffwas at the
ekke wndh*e*rsta hwat the sywngha, oc wndh*e*rsta
ekke psaltarans wttydhni*n*g, Thy at thera lön ärw
ey mi*n*dhre när gudhi, än thera so*m* th*ä*r til haffwa
wäl wndh*e*rstandh, Om the a*n*nars ärw wäl skipadhe
i sith samwit oc siäl, Aff hwilko wi maghom haffua
liknilse aff dyrom steno*m*, hwilke altidh behalla
sina natwrlika dygdh oc krafft, iämwäl i lärdhom
som i olärdho*m* handho*m*, Oc som wi withο*m*
15 at ormen, so*m* ey haffu*er* weth ällar wndh*e*rstandh
bliffu*er* bwndhi*n* aff ordhe*n* so*m* trolkarllen sigh*er*
ow*er* hono*m*, hwilkit so*m* händh*er* aff ordha*n*nas
krafft, Oc dyr balsama jngwthin i nakot kaar
[som] giort är aff gwl, oc i a*n*nat kaar so*m* giort är
aff leer, är altidh haffua*n*des sina natwrlika krafft,
Än ordhe*n* i psaltare*n* so*m* ärw aff the*m* hälga
anda giffwi*n*, haffua sa*n*nelika meer oc större
krafft oc dygdh, Än the ordhen mz huilkom ormen
bindz Oc dyrare oc ärlikare än balsamus Oc thy
giffu*er* thän hälge ande sina wälsignadha nadh oc
dygdh, swa mykyt olärdho*m*, so*m* wäl lärdho*m*
aff psaltara*n*s loffsangh, tha hiärtat oc wilin i
mä*n*niskio*n*ne är wälskepadh*er*, oc brä*n*nande i
kärleksens astwndha*n* til at loffua sin kära gudh
16 i psalma*n*na sangh ¶ Sywnghe*n* thy alle mz gudhe-
liko*m* kärlek, thäs hälga andas psalmodiam, swa
lärdhe so*m* olärdhe mz alle hiärtans andelike
frögdh

Framdelis skal renliffwis mä*n*niskia wara aat-
sköthe*n*, at h*en*nas andelikit ärffuodhe wari
fruktsamliket oc gudhi täkt, oc thy skal ho*n* wara
andelika wakin ow*er* sik siälffua, moth owenen,

thy at sanctus petrus appostolus sigh*er* jn epistola, at diäffwlen gaar o*m* kringh, so*m* grymt leon, letandhes äpth*er* them so*m* ha*n* finghe oppätha, äller dräpa ¶ wisselika th*et*ta gör diäffwolen mä*n*niskio*n*ne, hälst the som gudhi tiäna wil, oc enka*n*nelika hindra han mz sin frestilse the*m* so*m* wilia sywnga gudz loff i choreno*m*, jnskywtandhis i theras hiärta, i tanko*m* ällar andro*m* athäffwo*m*, aff hwilko gudz loff maghi hindhras 17

Oc är thy äpth*er* gudz wilia wäl skepat i sancti saluatoris ordhon, At först i ottesanghe*n* böria horista akalla io*m*ffru maria sighiandis Dignare me laudare te virgo sacrata Thz är swa tydhandis O hälogh io*m*ffru maria, wärdoghas til städhia, at iak maghi tik loffua oc ära, Choren swara Da michi virtutem contra hostes tuos Thz är swa wudh*er*standa*n*dis, O hälog io*m*ffru maria, giff mik makt mothe thino*m* oweno*m* glosa mothe ondha andhana so*m* mik wilia hindra mz frestilso*m* i thino loffwi, Oc oppa thz at io*m*ffru maria wärdoghas at höra tässa första bönena, Tha sigh*er* horista Aue maria &c, Thy at tässen helsan är io*m*ffru maria kärast i allo*m* h*en*na loffsangh

¶ Oc äpth*er* thz at mä*n*niskian förma enkte 18 goth göra aff si*n*ne eghne dygdh wtan alt goth är aff gudhi, Tha opp lyffth*er* horista sith hiärta til alzmäktogha*n* gudh sighia*n*dis, Domine labi[a] mea aperies, Thz är, O h*er*ra gudh thu skal opp lata mi*n*a läpar, ällar mi*n* mw*n*, Choren swara, Et os meum anunciabit laudem tuam, Thz är, Oc mi*n* mwn skal bebodha tith loff, Än äpth*er*

thz at owenzsens onzska är marghfallog oc gudh
wil offta bidhias, Tha talar horista än a*n*nantidh
til gudh sighiandhe ¶ Deus in adiutorium
meum intende Thz är O h*er*ra gudh see, ällar
akta i mi*na* hiälp, Thz är menandhes, O h*er*ra
gudh, wänth thina asyn til mik, oc ko*m* mik til
hiälp ¶ Choren swara, Domine ad adiuuandum
me festina, Thz är, O h*er*ra skyndha tik til
hiälpa mik

¶ Th*är* äpth*er* böia sik badhe chorane nidh*er*
19 ärandhis the hälga treffalloghet, Sighiande Gloria
patri &c, Thz är Ära wari fadhreno*m* oc son-
eno*m* oc the*m* hälga anda, Som han war i opp-
hoffweno, oc nw oc altidh oc bliffw*er* äw*är*delika
äför wtan ändha Th*en*na wärsen Gloria patri,
Diktadhe sanctus jeronimus, oc skreff til sanctum
damasum pawa bidhia*n*dis at han skulle sywngas
äpth*er* alla psalma, Oc glädz alt hymerikis här-
skap, nar th*en*na wärsen sywngx, oc skal ha*n* thy
sywngas mz alle hiärtans stadelike gudhelikhet,

Läso*m* wi oc i blandh io*m*ffru marie iär-
tekno*m*, at ho*n* syntes e*n*ne gudelike persone,
standandis mz them so*m* gudelika swngho i en
chor, Oc nar the i choren swngho, giordho jn-
clinaciones til gloria patri &c Tha giordhe oc
io*m*ffru*n* aldra dywpasta jnclinacionem mz störste
wördhnig

20 ¶ Äpth*er* gloria patri opreses choren sywng-
andis, Alleluya Th*et*ta ordhit alleluya är äng-
la*n*nas sangh*er*, oc är eth stakkot ordh, oc haffw*er*
stora wttydhnig, oc gör mykyn sötma i gudhe-
like siäl, Thy at thz ordhet jnbär mykla glädhi,

hwilka enghen förma wttrykkia, Oc är thz ordhit
alleluya hebraicum, ällar ebreisth maal, Thz är
thz första maal, so*m* adam oc ewa taladho, oc
theras affqwämdh, til thäs twngho skiffth*et* wart
naar babylonie torn bygdhis, Oc än tho wi kallom
thz eth ordh, likkawäl är hwar sillaba eth ordh
för sik, som är, al. le. lu. ya, Oc tydhes tässen
ordhen wth marghfallelika aff doctoribus, Sanctus
agustinus thydh*er* the*m* swa, O h*er*ra gör mik 21
frälsan, Sanctus geronimus sigh*er* swa, Alleluya
thz är, Sywnghen loff til h*er*ran Sanctus gregorius
tydh*er* thz swa, fadh*er*, son, oc thän hälge andhe,
ällar swa lyws, liff, helsa, En a*n*nar doctor som
heth*er* petrus tydh*er* thz swa, Thän högxte är
opplyffth*er* a korsset, apostlane grätho, oc han
stodh nw opp, Doctor commestor tydh*er* thz swa,
loffwen oc ären thän almä*n*nelika osynliken gudh,
thy at th*et*ta är hans loff Innocencius sigh*er* swa,
i menlöse loffue*n* h*er*ran, Laudate pueri do-
minum Oc til höre th*en*ne sanghe*n* sannelika
them som i hymerike ärw ällar thit ko*m*ma skulu,
so*m* är hälgo*m* änglo*m* oc mä*n*niskio*m* Oc skriffwar
sanctus iohannes ewangelista i sinne oppenbarilse
book so*m* kallas apocalipsis, at ha*n* hördhe äng-
lana sywngha Alleluya &c 22

Här äpth*er* följgh*er* jnuitatorium oc tydh*er* thz bwdh ällar opwäkkilse ällar lokkan, thy at i jnuitatorio opwäkkes ällar bywdhas badha chorana til gudz loffsangh

¶ Th*är* äpth*er* fölgh*er* psalmen venite i hwilko*m* wttrykkis, i hwilke matto oc för hwat sak

skuld, gudh skal hedhras, Oc thän psalmen aktar iak mz gudz hiälp wttydha äpther hälga känneffädhra lärdom, Oc är märkiandhe, at all the hälga skrifft wttydhis mz glosor, Glosa är wttydhnigh ällar oplysilse, oc thy skal enghen wndhra oppa mik, hwi iak til lägher mykla swänsko, the som täxten ekke jnnehaldher, oc hälst i thenna gude-
23 lika sanghen som i antiphonis oc responsoriis är satther oppa riim, hwilken ärw altidh mödhosam ällar pwlsam at wttydha, oc haffua the faa ordh, mykyt märkiandhe ällar tydhandhe, oc skal thy glosan wara större än täxten swa framt at enfalloghe personar skulu thär aff nakot wndherstandha

Äpther venite fölgher ympnan i hwilke iomffru maria prisas oc äras aff nakre enkannelike dygdh henne aff gudhi giffwin ällar aff nakre besynnerlike nadh oc fördeel som gudh mz henne giorth haffuer som i faan wäl märkia i hwarie ympno besynnerlika för sik aatskilelika

¶ Thär äpther fölia antiphone, them skikkadhe sanctus ambrosius i the hälge kirkio sywngas, thy at skriffwat är, at sanctus ignacius hördhe at
24 hälga ängla swngho antiphona oppa eth bärgh een chor moth then andhra, oc sidhan wordho antiphone skipadhe i the hälga kirkio, til at sywngas mällan psalmana, oc märkia the kärlekxsens sambindhnig i gudhi ällar jnbyrddhis almenneliken

kärlek, Oc är thy swa at sa*m*mwledhis so*m*
psalme*n* skepas äpth*e*r thone*n*, so*m* äpth*e*r fölgh*e*r
antiphona*n*, swa skal gudz kärleker skepa alla
wara gärnigga thy at wtan gudz kärlek dogha
wara gärni*n*ga til enkte, oc swa so*m* antiphona
sa*m*manfögh*e*r badha chorana i sanghenо*m*, swa
sa*m*manfögh*e*r kärleken alla the i choreno*m* ärw
i godho*m* gärni*n*gom, Oc wända chorana sin än-
lite til samma*n*, naar psalmana oc anti[p]hone
sywngas, Th*ä*r mz märkiande kärleken bliffua 25
skolandis mällan alla the gudz loff sywnga, Item
begy*n*nas oc antiphona för psalme*n*, aff e*n*ne p*er*-
sone, oc släppes! aff, än äpth*e*r psalme*n* sywngx
ho*n* til ändha, märkiandis at kärleken begy*n*nas
h*ä*r, än äpth*e*r lankt gudelikit ärffuodhe so*m* märkes
mz psalme*n* sywngx antiphona*n* til ända*n* i äw*är*de-
like hymerikis glädhi

Tär äpth*e*r fölgh*e*r versiculus, Thz är en liten
wärs Oc sywngas the versiculi j allo*m* tidho*m*,
oc märker godha gärni*n*ga frukt, oc sywngas the
mz höghe oc hwasse röst, til tekn at latha mä*n*-
niskior so*m* borth dragna i psalmodia mz fa-
ffängo*m* tankom skulu opwäkkias til gudz loff, oc
atwaktelika göra gudhi hedh*e*r

Thär äpth*e*r fölgh*e*r lecciones oc sighias the ekke 26
sywngas wta*n* läsas, thy at the haffua ey swa
mangha nothor so*m* a*n*nar sangh*e*r, Item capitula
so*m* läsas i allo*m* tidho*m*, kallas oc lexer, oc
märkia oc lecciones thän kä*n*nedo*m* so*m* hälgä
doctores lära i the hälge kirkio, Än i systra*n*na
lexer framföres io*m*ffru marie största loff priis oc
obegripeliken wärdoghet aff hwilke gudeliken hiärta

skulu lwstas andelika, gudhi takkandis fôr swa-
dana âro, Item lectrix so*m* lâsa skal lexenar,
skal staa hôkt oppe so*m* en p*re*dikare, Thy at
doctores skulu skina oc allo*m* synas dygdhelike
til âpthedôme, Item horista staar i p*re*lata*n*na
stadh, bywdandis oc wâlsignilse giffwa*n*dis, Oc
thy talar lectrix til horista*n* so*m* ho*n* ware prâster
27 âllar p*re*late sighia*n*dis try ordh so*m* âr Iube
domine benedicere, Thz tydh*er*, h*er*ra bywdh
wâlsigna ¶ Horista âpth*er* thz ho*n* haffu*er* ekke
âmbete til wâlsignilse giffua, Tha bidh*er* ho*n*
io*m*ffru maria wâlsigna lectricem, âllar bidhia fôr
h*en*ne oc alle samquâ*m*dde*n*ne, âpth*er* thy so*m*
benedicciones wttydha so*m* framdeles sighias skal
¶ Äffth*er* lexena sigh*er* lectrix Tu autem
domine miserere nostri, Thz tydh*er*, Än thu
h*er*re misku*n*na os, Th*ä*r mz swa mena*n*des, O
h*er*ra gudh misku*n*na mik, om iak ogudelika sangh,
âllar hôgffârdadhes aff rôste*n*ne, âllar androledis
mik fôrswmadhe, Misku*n*na oc the*m* som lexena
hôrdo, om the tyngdhos aff sômpn, âllar sik fôr-
glômdho i onyttelik*om* tankom, Sidhan swarar
28 choren sighia*n*dis, Deo gracias thz âr, Gudhi
wari tak, Oc âr th*et*ta alme*n*nelika the hâlga
kirkas röst gudhi gôrandis loff oc äro fôr alt
goth, Oc swaras Deo gracias, ekke til Tu autem,
wtan til lexena, oc til thz ho*n* j*n*nehaldh*er*

Thâr âpth*er* fôlia responsoria oc mârkia the
dygdhelika gârnigga, huilka mâ*n*niskia*n* läre
tha so*m* p*re*dikas, oc lexen mârker hâlga ma*n*na
kâ*n*nedom, huilken âpth*er* fôlgis i godho*m* gâr-
niggo*m* aff godhom mâ*n*niskio*m*, Ällar swa, re-

sponsorium märker genswar til thz so*m* läsit är i lexe*nn*e p*re*dicas io*m*ffru marie priis oc äro, begynna en nyan loffsang i responsorio, lydhandes oppa the*n* sa*m*ma priis i huilko choren samtykker oc föröker io*m*ffru marie loff, som lectrix fram- 29
fördhe nar hon las lexena, oc är nw litet aff myklo sakt hwat so*m* jnuitatorium, ympnor psalma, antiphone, versiculi, lexer oc responsoria haffua jnbära oc tydha

Nw skal h*ä*r psalme*n* venite wttydas so*m* han star i psaltareno*m*

VEnite exultemus domino, jubilemus deo salutari nostro Doctores so*m* waro i gambla testame*n*tet, sighia at moyses i sino*m* yth*e*rsta daghom, giordhe th*e*nna psalme*n*, wiliandis lära oc förwara almoghan at rädhas gudh, oc göma hans budhordh At the matte wärdoghe wara jngaa i hälga landhit, so*m* flytandis war mz honagh oc myölk, oc at the skullo ekke förganghas oc dödhe bliffwa i öknynne, so*m* theras förfädh*e*r, 30
huilko*m* loffuat war aff gudhi, at ko*m*ma oc ägha thz godha landh*et*, Än för theras syndh*e*r skuld bliffw the dödhe i öknenne, alle the so*m* wtgingo aff egipto landh the so*m* xx aar waro ällar th*ä*r ow*er*, wtan twe män, som war caleph oc iosue, Oc waro the so*m* wtgingo aff egipto wäl wäxste män, för wtan qwi*n*nor oc smaa barn sexhundrada twsand, huilke alle so*m* sakt är, bliffu dödhe j öknenne ¶ Oc thy wille moyses opwäkkia the*m*

som äpther liffdo til gudz loff j psalmen lärandes
them hedhra gudh, oc ekke synda, Oc sigher
moyses til allan israels almogha Venite &c, Thz
är, kommen til gudz tabernaculum oc frögdoms
j herranom oc sywngom loff sangh warom frälsara
31 gudhi, som os wtleddhe aff egipto j storom iär-
teknom gönom rödha haffwit

¶ Preocupemus faciem eius in confes-
sione et in psalmis jubilemus ei ¶ Thz är
förhindrom hans änlite i wara synda widhergangil-
som Oc j psalmum görom honom loffsang Oc är
prophetans moysi menig, at almoghen skuli rädhas
för sinnas förfädhra ofärdh för sina syndher, oc
bethe sik bittidha gudz änlite mz synda angher,
för än herran gudh til hwggher, mz wredhennas
swärdh, som han theras föräldhrom giordhe, Thy
at förklaghan är altidh rikast ¶ Oc wil moyses
ythermera kwngöra israels almogha sakena, för
hwilka the skulu loffua gudh, widhergangandis
sina syndher, sighiandis i texten Quoniam deus
32 magnus dominus: et rex magnus super omnes
deos, Thz är, ¶ Thy at gudh är en stoor herra
oc mäktogher konungher ower alla gudha, ¶ Som
moyses wille sighia, O thu israel, thy skal thu tik
ödhmyuka j syndennas widherkännilsom, gudh blidh-
kandis i psalmannas loffsangh, Thy at thin gudh
som thina föräldra nidher störte mz dödhenom i
öknenne, är mäktogher herra, oc störste konungher
ower alla gudha som hedhninghana dyrka, före-
wiste oc wäl moyses then räddogha, som then
almoghen haffdhe för the mäktogha fäm konungga,
som the skuldo mothe stridha i hälga landet, oc

at israel skulde wantröst haffua til gudz hiälp,
Thy styrkte ha*n* almoghan oc opwäkte til gudz 33
loff, radhandis hono*m* stadhelika trösta, oc tro
til gudh, Oc thy sigh*er* texten i psalmen ¶ Quia
in manu eius sunt omnes fines terre et al-
titudines moncium ipse conspicit, Thz är
¶ Thy at i ha*n*s händh*er* so*m* är mäktogaste h*er*re
äru alla iorde*n*nas ändha, oc han seer bärga*n*nas
höghet ¶ Th*ett*a är swa wndh*er*standa*n*dis at h*er*ran
gudh ägh*er* alla wärldhena, oc haffu*er* makt at
giffua h*en*ne them hono*m* täkkis oc han se mz
sin*n*e makt bärga*n*nas höghet, Thz konu*n*ga*n*nas
högfärdh oc stora wälle, oc förma gudh them
ödhmyuka oc nidhra äpth*er* sin wilia, oc thz är
saken hwi israel skulle ekke rädhas, moyses sigh*er* 34
än ena andhra stora saak, för huilka israels al-
moghe skulle loffwa gudh, oc fullelika til hono*m*
trösta, här i texten ¶ Quoniam ipsius est mare.
et ipse fecit illud. et siccam manus eius
formauerunt, Thz är, Thy at haffwit tilhöre
gudhi, oc ha*n* giordhe thz, oc ha*n*s händh*er* skap-
adho törra iordhena ¶ Som p*ro*pheten moyses
wille sighia, O israel *hä*r aff skalt thu mykyt loffua
gudh, oc til han haffua thina tröst, thy at han
är mäktogh*er* h*er*ra, so*m* skapade badhe iordhena
oc haffwet, ¶ Oc för sa*m*ma sakena talar än moyses
til almoghan, sighiandis i texten ¶ Venite ado-
remus. et procidamus et ploremus ante deum
qui fecit nos quia ipse est dominus deus 35
noster, Thz är, ko*m*men oc hedhre*n* oc nidh*er*
fallom oppa war änlite oc grato*m* för h*er*rano*m*
som os skapadhe, thy at ha*n* är war h*er*ra oc

gudh Än hwat wi äro*m*, thz äpth*er* fölgh*er* i texten
so*m* sigher ¶ Et nos populus pascu[e] eius. et
oues manus eius ¶ Thz är, wi ärom gudz
födhes almoghe, oc hans händhirs faar ¶ Thz är
swa menadh, at wi mä*n*niskior äro*m* thä*n* al-
moghe so*m* gudh födh*er*, oc the faar so*m* gudz
handh styre, oc thy skolu*m* wi loffua gudh i
psalmen

¶ Th*er* äpth*er* dragh*er* moyses judha almoghan
til sa*n*na gudz ly[d]no, lärandhes them ekke haffua
ilhärsk hiärta i gudz budhorda hörslo, sighiandis
36 i texte*n*, Hodie si vocem eius &c Thz är, om
i hören i dagh härrans röst, Thz är gudz bodh,
tha skulen i ekke wilia ilhärdha idhwr hiärta mz
olydhno, Oc sigh*er* p*ro*pheten eth exemplum aff
judha*n*nas förfädhro*m* som dödhe bliffw i öknenne,
j texten som äpth*er* fölgh*er* Sicut in irrita-
cione secundum diem &c Thz är Swa so*m* i
retilsen, äpth*er* frestilse*n*na dagh i ökne*n*ne hwar
idhra förfädh*er* mik frestadho, oc pröwadho the
oc sagho mi*n*a gärni*n*ga ¶ Här menas mz at j
israels almogha sagho the wndh*er*sam iärtekne so*m*
moyses oppa gudz wäghna giordhe ow*er* egipto
mz tio plaghor, oc at ha*n* the*m* ledde ow*er* haffwit
37 ¶ Oc kastadhe han eth trä i beskasta watnet oc
thz sötmadhe ¶ Ha*n* sloo mz sin käp oppa hardha
stenhallena oc lop wt watn allo*m* til ympnoghet,
ha*n* badh för almoghano*m* til gudh, oc war h*er*re
gaff ängla brödh aff hymb[l]eno*m*, likauäl ilhärdhis
almoghe*n* moth moyse*n* oc waro*m* h*er*ra, knor-
randis oc illa talandis, oc giordho sik frestilse
wta*n* alla saak, oc thy kom gudz hämdh ow*er*

the*m* i mangahanda matto, som förra är sakt, at
sex hwndradha twsandh gingho aff egipto, oc
bliffw dödhe i öjkne*nn*e Oc läsom wi ekke mangha
aff them faat natwrliken dödh, wta*n* moysen oc
aron; Oc är thy wadhelikit at knorra mothe
p*re*late*n* ällar mothe gudhi för litla sak skuld,
¶ Sigh*er* p*ro*pheten i psalme*ns* ändhalykt hwru 38
langsamlika ha*n* ledh mothesäghn aff almogha*n*,
textus ¶ Quadraginta annis offensus generacioni illi &c Thz är firetighe aar, retter
aff thz släktet, oc iak sagdhe the wille fara altidh
i hiärtat, Oc tässe kändhe ekke mi*n*a wägha, som
iak swor i mi*n*e wredhe, the skulu ekke jngaa j
mi*n*a hwilo ¶ Här wttrykkes almoghans näffst
oc plagha so*m* the fingho för sina osköniogbet oc
olydhno, thy at wäghen mällan egiptum oc hälga
landit war ey mykyt langh*er*, likawäl nödhgadhos
the bliffwa i ökne*nn*e i xl aar, saken h*ä*r til war,
thy at the willo ekke kä*nn*a ällar wetha h*er*rans
wägha, thz är ha*ns* bodh, wtan so*m* the waro wille 39
wordhne i hiärtano til gudz budh, swa waro the
oc j wäghenо*m*, wille farandis til hälga landit Oc
h*ä*r j mz märkes h*er*rans hwila, i huilka the skullo
ekke i ko*m*ma,

Oc är nw psalme*ns* wttydhnig lyktadh, äpth*er*
jwda mästara*nn*as menigha, Oc kallas tässen tydhningen exposicio litteralis, Thz är texteliken wttydhnig, ällar likamlik oc textens groffhet ¶ Oc [är]
märkiandhe at jwda mästarana so*m* kallas scribe
oc pharesei, wttydha alt gambla testamentet kötlika äpth*er* köthsens astwnda*n* oc förganglika wällustelikhet, thy at the wanskados i alle andelikhet

¶ Än sanctus paulus appostolus ha*n* sigh*er*
40 o*m* jwdhana j sin*n*e epistola, Thz är i sino brewe, Omnia in figura contingebant illis, Thz är, alt thz so*m* i ga*m*bla laghen giort är mz judeis thz händhe them i liknilso*m*, thy at rätwiso*n*na sool christus war the*m* ekke oprw*n*nen, oc thy gingo the i mörket, hwar cristna människior nw ärw i lywsith, Oc wttyddho the th*en*na psalme*n* Venite so*m* sakt är, tilskriffwa*n*des hono*m* moysi, at ha*n* skulle haffua diktat hono*m* för the saak so*m* i nw hört haffue*n*, hulkit tha i sa*n*nindh ekke kan fi*n*nas i allo*m* moysi lagho*m* at ha*n* hono*m* diktadhe, Än the hystoria h*ä*r röres aff jwdhome*n* om moysen oc israels almogha, thz är skriffuat i moysi lagho*m*, huilkit jwdhane toko h*ä*r til hiälp,
41 oppa thz at psalme*n* skulle ekke aff nakro*m* böias til andelika wttydhnig

Rubrica här börias andelik wtty[d]nigh aff psalmeno*m* venite

Skal thy th*en*ne psalme*n* venite äpth*er* hälgra kä*n*nefädhra sägn oc skrifft ekke tilskriffuas moysi, Thy at p*ro*pheten dauid giordhe hono*m*, äpth*er* thy so*m* thän hälge andhe sina nadh jngöt i hans siäl oc wndh*er*standh, oc talar dauid til cristna mä*n*niskior so*m* döptha ärw oc sa*n*nelika tro, at th*e*n sa*n*ne moyses so*m* är iomfru*n*na son h*er*ran ihesus, wtledde them aff egypto, Thz är syndenna mörke, j huilko mankönet bwndhit war, oc tilpliktat äwärdheliko*m* dödh, för ophoffsens

syndh skuld, Oc ledde the*m* ow*er* rödha haffwit, 42
tha ha*n* the*m* ath*er*löste oppa korssit, oc gywtandis
sith hälgasta oc wärdogasta blodh, Oc ledhe them
yth*er*mer ow*er* öknena som är tässa wärlde*nn*a
yseldh, jn i hälga landhet som flytandhis är mz
honagh oc myölk, Th*ä*r mz märkiandis himerikis
glädhi, j sik haffwa*n*dis obegripelike*n* siäli*nn*as
sötma, hwilken loffuas oc sa*nn*elika skal giffuas
allo*m* cristno*m* mä*nn*iskio*m*, äpth*er* th*ett*a dödhe-
lika liffuet, o*m* wi millelika oc rätwislika liffwo*m*
¶ Oc äpth*er* thz at cristna mä*nn*iskior sa*nn*elika
troo, at th*e*n h*er*ran so*m* ledh aldra bith*er*likasta
dödh oc stodh opp aff dödhen, oc opp farandhis
til hymerike, oc är ath*er*ko*mm*andis at döma alla
mä*nn*iskior äpth*er* sino*m* gärni*n*go*m* mykyt gry*m*- 43
melika, Enkte latandhes wara oransakat ällar opinat,
j tankom, ordho*m* oc gärni*n*go*m* oc försumilso*m*,
Thy ropar dauid til them som sik glöma i sith
liffwerne, sighiandhis Venite &c

¶ Är nw yth*er*mer märkia*n*de at dauid i psalt-
aren haffw*er* i th*e*nna psalmen venite xj wärs, än
sanctus gregorius so*m* skikkadhe kirkio*n*na sangh,
skiffter allan psalmen j fäm wärs, som daghlika
i ottesanghenо*m* sywnghas, oc än thy at sanctus
gregorius sigh*er* i psalme*n* nakor a*n*nor ordh, än
dauid haffwer sakt, likkawäl är en wttydhnig oc
menigh oppa badha sidhor ¶ Oc wttydhas thy
ordhe*n* swa i andelike matto, so*m* the äro förra 44
wttydh, äpth*er* jwdha mästara*nn*a menigh, som
forra sakt är tha swa at psalme*n* wiker sik til
nyghia testament*et* oc cristna mä*nn*iskior, oc the*m*
til lärdhom, at loffwa oc rädhas gudh och ha*n*s

gry*m*ma dom so*m* nw skal sighias ¶ Oc sigh*er*
thy p*ro*pheten dauid til alla cristna, venite thz
är ko*m*me*n*, Th*är* mz märkkia*n*dis, at swa so*m*
h*er*ran ihesus kom til os aff fadh*er*sens sköt, i
störste ödhmyukt, oc tha skolom wi ekke wara
osköniogbe, oc owilioghe at ko*m*ma til hono*m* ödh-
myuklika hono*m* takka*n*dis textus Exultemus do-
mino, Thz är Glädhio*m*s i h*er*rano*m*, Tässen
glädhin so*m* kallas Exultacio, är en enka*n*nelike*n*
45 glädhi i siäli*n*ne huilke*n* sik iämwäl widh*er*gaar
wtwertis i gerni*n*ge*n*ne, oc sigh*er* p*ro*phetin at
mä*n*niskia*n* skal glädhias i h*er*rano*m* ihesu, Thz
är at ho*n* skal glädhias i mothegang oc dröffuils-
o*m*, so*m* h*er*ran ihesus h*är* i iordherike giordhe,
oc at mä*n*niskia*n* skal widh*er*kä*n*nas at alt thz goth
är, oc all sanneliken glädhi är i gudhi, oc all
förgangelike*n* glädhi, är lankt fran hono*m*

textus Iubilemus deo salutari nostro, Thz
är frögdhoms i waro*m* frälsara gudhi, Thz är i
christo so*m* os gör hela, Tässen frögdhen so*m* kallas
jubilacio, är en andelike*n* glädhi jnwärtis i siäli*n*ne,
Huilken wtwertis kan ey fulko*m*lika wttrykkias,
Th*är* mz teknandis at cristelike*n* frögdh oc glädhi
46 skal wara wtwertis toktelike*n* oc jnwärtes j*n*ner-
liken til gudh

¶ Preoccupemus faciem eius in confes-
sione Thz är Förhindro*m* ällar före ko*m*mo*m*
ha*n*s änlite i skrifftamalom ällar i gudz loff ¶ Är
märkiande at th*et*ta ordhit confessio märker
widh*er*kä*n*nilse, som nakor sigh*er* Confessio pecca-
torum, Thz är synde*n*nas widh*er*kä*n*nilse Confessio
märker oc loff ällar ära, so*m* star i psalme*n* Con-

fitebor domino in toto corde meo Thz är, iak skal loffua oc ära h*er*ran i alt mith hiärta, Oc är thy sant at alle the so*m* sa*n*nelika widh*er*kännas sina syndh*er*, i skrifftamalo*m* the göra gudhi stoort loff, oc mykla äro, oc swa maa thz ordhet confessio h*ä*r wttydhas i psalme*n*, Preoccupemus &c, Oc sighia thy doctores jn glosis, ow*er* th*et*ta ordhit Confessio At the mä*n*niskia*n* 47 so*m* h*ä*r qwämelika loffua gudh i synde*n*nas widh*er*kä*n*nilso*m*, hon skal oc äwärdhelika loffua gudh i hymerike, Oc twärth amoth the som ekke swa loffua h*ä*r gudh, skulu ekke synas framdelis i sälskap mz them som christum loffua äwärdhelika, förwarar thy p*ro*phetin c*ri*stna mä*n*niskior, at the skulu nytia nadhennas thima, blidhka*n*dis gudz änlite, för än ha*n* komber grymber i rätwiso*n*na dom, Thy at gudh dömer ekke th*e*n i sin gry*m*ma dom, huilken sik h*ä*r siälffw*er* dömer, oc kärer i synde*n*nas widhrgangilso*m*, oc kan twngha*n* i mä*n*niskio*n*ne enkte nyttelikare göra, än klagha oppa sik siälffua j nadhe*n*nas tima för än domare*n* komber, mz strangasta rätwiso, dömom wi os 48 siälwe, tha haffu*er* domare*n* enkte thz thz ha*n* wil i os döma

¶ Här är märkiande, at skrifftamalen ärw mykyt widh*er*torfftelike*n* för flere saka skuld, Först för thy at dwalen i synde*n*ne gör h*en*ne tyngre, oc gör siälena obequema til dygdhelika frukt ¶ Anna*n*tidh gör synda dwali siälena wanmaktogha at mote staa frestilso*m* oc diäffwlsens swek, oc dragh*er* ämwäl siälena aff ondho oc til wärre, thy at swadana dwali, är ey at enast syndh

i sik, wtan iämwäl saak oc ämpne til andhra
syndh ¶ Tridhiatidh för thy at syndaren i tässe
matto, wtsäth*er* sik i fördömilse*n*na wadha, Thy
49 at sanctus gregorius sigh*er* Än thy at gudh
haffu*er* loffuat nadh oc misku*n*dh the*m* so*m* sik
bättra wilia, likkawäl haffu*er* han ey loffuat
hono*m* morghon daghen Oc är thy th*ett*a
saken hwi dauid sigh*er* Preoccupemus faciem
eius &c

Et in psalmis jubilemus ei, Thz är at i
psalme*n* skulu*m* wi gudhi takka, oc loffsaugh göra
¶ Hwat jubilacio märker, thz är förra sakt Än h*ä*r
mi*n*ner os p*ro*phetin til thz sa*m*ma ¶ Marghfal saak
är, för huilka wi skwlu*m* rädhas h*er*rans tilquämdh, at
döma wara gärni*n*ga, thy at ha*n* är mykyt wärd-
ogh*er*, godh*er* oc maktogh*er*, oc nytteliken är ha*n*s
närwara, Oc th*ett*a wttrykker p*ro*phetin dauid
sighiandis jn textem Quoniam deus magnus
50 &c, Som p*ro*phetin wille swa sighia, thz höffwis
wäl at wi skwlu*m* loffua oc ära christum ihesum,
thy at ha*n* är sa*n*nelika äw*är*dheliken gudz son,
oc thy är ha*n* mäktogh*er* h*er*ra, oc stoor kon-
u*n*gh*er* ow*er* alla konu*n*gha oc h*er*ra, hälogh*er*
ow*er* all hälgon, mäktogh*er* gudh ow*er* alla gudha,
Hedhni*n*ga haffdho mangha gudha so*m* waro theras
affgudh, än wi cristne haffwom en gudh alzmäkt-
ogha*n* alla tingha skapara, huilken oc os skapadhe,
Thz är h*er*ran ihesus christus, Thy wari hono*m*
hedh*er* loff oc ära oc alzskona frögdh, Saken h*är*-
til äpth*er*fölgh*er* i texten nar p*ro*phetin sigh*er*,
Quoniam non repellit plebem suam, Thz är,
H*er*ran bortälth*er* ekke sit folk, thz märker judha

släktet, aff hwilko han wärdogadhis födhas Oc 51
wtwälia apostolos, oc andhra otalika som om-
wändhos til cristna troo, i apostlannas predikan,
oc för wärldennas ändelykt skulu alle jwdha om-
wändhas til ihesu christi sanna tro

textus Quia in manu eius sunt omnes fines
terre, Thz är, j herrans ihesu makt ärw alla
wärldennas ändha, Oc märkias här mz hedh-
nigane, hwilka herran gudh omwändhe til sina
tro, görandis aff jwdhom oc hedhnigom ena hälga
kirkio, Thz är, ena cristna manna samffwndh, J
huilko maa märkias ihesu christi stora makt, oc
mykyn mildhet, thy at jwdhana som honom kors-
fästo, oc hedhnigane som honom alztingx för-
smadho, them kalladhe han til sinna tro, them
görandis deelaktogha i hymerikis äro, för huilkit 52
gudh är mykyt loffwandhes aff allom änniskiom

textus Et altitudines moncium ipse con-
spicit, Thz är Herran see bärghannas höghether,
Thetta hände tha hälga martyres qwinnor oc män,
oc klena iomffrur owerwnno mäktogha kesara,
konungha, oc andhra omilda domara j sinom pinom
aff ihesu christi dygdh oc makt Thy at ihesus
christus som oppthändhe sina hälga tro, i sinom
tiänarom i huilkas hiärta oc siälom han siälffwer
bodhe andelika mz fadhrenom oc them hälga anda,
giordhe sina martyres starka oc mäktogha at
tolelika lidha pinonnas grymhet, oc ower winna
höffdingannas omilla bodh, oc j swadana matto
saa herran gudh bärgannas höghet Thz är, 53
nidhertrykkiandis höffdingannas högffärdh, swa
förfäradhe sancta katerina aff grecia konugx

maxencii stora makt, tröstelika hono*m* straffandis
för sina wantro Swa ow*er*wan sanctus laurencius
decium kesara, oc sanctus vincencius dacianum dom-
ara, Oc täslikes otalika andra hälge martyres,
män oc io*m*ffrur so*m* skrifften bär witne

textus Quoniam ipsius est mare &c, Här-
rano*m* gudhi tilhörer haffwet oc ha*n* giordhe thz
oc ha*n*s händh*er* grwndhlagdhe iordhena, Här
beuisas at h*er*ran ihesus är hedhrandes aff sin*n*e
mildhet, j thy at han skapadhe haffwit oc iordhena,
mz swadana aatskilnadh' oc hwart creatur matte
haffwa sit skipadha rwm oc stadh, i huilko the
54 matten bewaradh bliffua äpth*er* sin natwrlik skip-
ilse, fisken i watnet foghlen i wädhret, oc at crea-
ture*n* so*m* bliffwa oppa iordhe*n*ne skullo ekke
skadhas aff haffsens bölio*m* ¶ Thy at gudh bödh
haffsens bölio bryta sik, i sik siälwe, oc ey ow*er*
stigha haffsens strandh, Oc wta*n* gudh thz swa
mildelika skikkat haffde tha ware iordhen snar-
lika fördärffwat, oc all creatur so*m* oppa iordh-
e*n*ne liffua ¶ Än i andelike matto wndh*er*stars
h*ä*r mz haffwet alzskona dröffwilse oc frestilse,
so*m* mä*n*niskio*n*ne tilkomber, aff werlde*n*ne, kropp-
eno*m*, oc aff diäfflenо*m*, Thy tässen frestilse*n* ärff-
wodha daghlika th*ä*r om, at mä*n*niskian skuli
ledhas til synde*n*nas beskhet, Oc framdhelis i pin-
o*n*nas brä*n*dagha, än gudh aff sin*n*e mildhet oc
55 godhet, förhindra tässen frestilsen, at the ekke
faa framgangh äpth*er* diäffwlsens onzsko, wta*n*
gudh temperera the*m* äpth*er* mä*n*niskio*n*nas makt
oc krafft, swa at frestilsen faa aldrigh makt at göra
mä*n*niskio*n*ne ow*er* wälle, om ho*n* ekke annars

wannytia gudz nadh, oc ödhmywklika akallar gudz hiälp mz twlumodh oc stadwkt hopp, Är oc swa som offta händher, at manghe gudz wener lidha mykyn frestilse oc mykyn dröffwilse, tha är gudz godhet swa mykyn, at all swadana dröffuilse oc frestilse komma them til största andelika frukt, som är syndennas förlatilse, pinonnas minskilse, oc dygdennas ökilse Oc sigher prophetin, Et ipse fecit illud, Thz är, Oc herran giordhe thz, Menandhis haffwit mz huilko dröffwilsen oc frestilsen 56
teknas, hwilkit swa är wndherstandandis som sakt är, at gudh haffwer fulla makt at matta frestilsen, mindhra ällar meer, äpther människionnas krafft, then altidh wändandes henne til nytto oc gangn, Thy at herran gudh ihesus christus är then som lather räghna nadhennas dagh ower törra iordhena, oc strax gör hon ympnogha frwkt, swa giffwer han oc sina nadh i theras hiärta som betyngdhe oc torkadhe ärw aff dröffwilsom oc frestilsanna margfalloghet, Oc bära i ändeliktenne dygdenna fruktsamlikhet, Oc är thy gudz makt loffwandis, aff tolke sinne godhet, Huar före ropar prophetin dauid til alla cristna, sighiandis här i psalmen Venite adoremus et procidamus ante deum &c, Thz är kommen oc hedhren oc nidherffallom oppa 57
war änlite före herran gudh, gratom i hans asyn som os skapadhe, thy at han är war gudh oc herra, än wi ärom hans födhis faar, oc hans almoghe, Här beuisar propheten, at christus ihesus är aff cristnom människiom mykyt loffuandis för the stora nytto han os giorth haffuer i twäggia handa matto, Först för thy at han os skapadhe i lik-

nilse, äpther sith eghit beläte, oc til större wärdog-
het, än nakot annat creatur, Thetta bewisas i biblia,
hwar sk[r]iffwat är, at gudhfadher taladhe til gudz
son, oc thän hälge ande, Görom människiona
äpther wart änlite oc liknilse, at hon bliffwi herra-
döme haffwande, ower all creatur, Tässa wärdog-
58 hetena dragher propheten dauid människionne til
aminnilse, at hon skuli thäs jnnerlikare loffua oc
ära gudh sighiandis Venite adoremus &c Oc
wttrykker här iij puncta, hwru gudh skal hedhras,
ällar try ordh, som är Adoremus, procidamus,
ploremus, Adorare, Thz är hedhra, thz tingh
som människian älskar ower all tingh, Oc säther
til thz alt sith hopp, oc thetta är herran gudh
ihesus christus, honom tilbör aller hedher oc all
ära, oc enghen kärleker skal före sätias honom,
Swa älskadhe sanctus paulus herran ihesum som
han skriffwar til romara i sith breff sighiandis,
Quis nos separabit a caritate christi, Thz
är haa skal os franskilia ihesu christi kärleke,
Skal thz dröffwilse ällar hwngher ällar nakor göra,
59 Ne iak är thär wis oppa, at ey dödzsens räddhoge,
ey liffsens kärleker, Ey häller nakot creatur skal
förmagha os skilia fran gudz kärleke som är jn
christo ihesu, Oc märkes här mz at the människia
som försma gudz wilia oc budh för dödzsens rädd-
ogha skuld ällar för tässens dödhelika liffsens
älskogha skuld, äldar nakot annat skapat tingh,
sannelika hon hedra ekke gudh, wtan häldher thz
creaturet som hon swa hetelika älska, mot thy
som psalmen sigher, Venite adoremus domi-
num, kommen oc hedhren gudh

¶ Thz andra ordhit i hwilko gudh hedhras
är procidamus, Oc märker thz ordhet procidere,
för annan nidher falla a iordhena oppa sith änlite
aff sanne ödhmyukt ällar wördhnigh, Som wi läsom
at the hälga tre konunga giordho, tha the fwnno 60
ihesum mz modhrenne maria j asna stallen, nidher
fiöllo the a sin änlite, hedhrandis barnet ihesum
til ödhmyuktenna tekn oc san wndherdanilse Swa
skal oc syndaren göra

¶ Tridhia ordhit är ploremus Thz märker
graten, som haffuandis är för syndena, i sanne
synda bättring Swa giordhe maria magdalena, Oc
wnfik alla synda förlatilse oc swa är sakt at wi
skolom hedhra gud thy at han os skapadhe äpther
sith eghit änlite

¶ I andhre matto skolom wi oc hedhra gudh,
för thy at han os styre oc wärnar som godher
hirdhe hwilken sin faar wäl bewara oc styrer, Oc
thz märkes i psalmen tha dauid sigher, Nos
autem populus et oues pascue eius, ¶ Thz 61
är, wi ärom hans folk oc födzla faar Oc märk
här at thetta ordhit pascue, äpther wart maal är
rättelika beeth, som wi sighiom faren haffwa godha
beeth, Thz är godha födho, oc hyrdhen sigx födha
faren, tha han them köre til godha beeth ¶ Herran
ihesus sigher jn ewangelio, iak är godher hyrdhe,
Sannelika see thenne hyrdhen ihesus atwaktelika
til sin faar, som är cristna människior them göm-
andis för warghomen, som är owenen ¶ Thän
som göme faren plägha haffua lankt spödhe ällar
käpp i handenne, oc thär mz thaama hwndda,
som idkelika när faaren bliffwa, oc älta them til

hiordenna, tha the synas widher skilias fran androm,
62 Swa gör sannelika herran ihesus sinom andhelika
farom han haffuer korssens tekn för käppen, som
borth älther gambla warghen diäffwllen fran män-
niskionne, Maa oc mz thenna käppen wndherstaas
the makt som gudh giffwit haffwer pawanom oc
kesarenom, huilke andelika oc likamlika oppa gudz
wäghna regera oc styra ihesu christi faar, som
synlikit är allom them som wndherstand haffua,
pawen mz sin käpp ällar staff styre andelika oc
likamlika, nar behoff görs kesaren wärnar oc näffser
likamlika, äpther kesara lagh oc räth all sadana
skipilse ärw aff gudhi täslikes giffwer gudh widher-
torffteliken wädherlek aff hymelen, oc iordhen
giffuer sina frukt i rättan tima, aff hwilko christi
63 faar haffwa sina likamlika födho ¶ The tamma
hwndane som christus haffwer tilskipat sinom farom,
ärw kyrkionnas prelata oc hälga prädikara som
skälla mz sin kännedom moth syndenne, oc wth
älta owenen aff cristna manna samwith oc siäl oc
för tessa saker siighir dauid til alla cristna, Venite
adoremus

¶ Hodie si vocem &c Om j hören i dagh
herrans röst, skolin j ekke ilhärda idhur hiärta,
Här aminner prophetin alla cristna människior at
the ödhmywklika lydha ihesu christi budh ordhom
j nyghia testamentit giffwin oppa thz, at the aff
hiärtans ilhärdzsko skuli ekke sik owärdogha göra,
til at jnga i hälga landit, Thz är hymerikis ära,
64 oc si[g]her propheten swa, Hodie &c, Thz. är i
dagh, Mz daghen märkes nadhennas time, i hwilkom
hwar människia före sik skal samman läggia dygdhe-

samlika gärnigga, thy at solen christus är op-
rwnnen mz sinne nadh, giffwandis allom sith sken,
Thz är oplysandis mörk samwit Oc skal thenna
daghen som är nyghia testementit, oc nadhinnas
thime, haffwas i större wärdoghet än thz gambla,
thy at nya testamentit är giffwit aff siälffwom när-
warandhis gudhi, i christi persona som är sandher
gud oc man, hwilkit alle ewangeliste bewisa oc
witna, i sinom ewangeliis, at christus siälffwer pre-
dikadhe, oc siälffwer giordhe iärtekne, än [i] gambla
testamentit predikadhe änglane, huilke oppa gudz
wäghno taladho mz patriarchum oc androm hälgom 65
mannom, som i them thimanom waro, huilkit klar-
lika wttrykkes jn actibus apostolorum, vij capitulo,
hwar swa är skriffwat, moyses war mz änglenom
som mz honom taladhe oppa synai bärgh i öknenne,
aff huilko märkes at änglane teknandis gudh, gaffuo
oppa gudz wäghna gambla laghin moysi ¶ Oc
ärw för thy the nyghio laghin at skiliandis mz
the gambla, i wärdoghetinne, som ihesu christi
wärdoghet är meer än hälga änglas, oc sigher thy
skrifften, Nox precessit &c, Natten är fram-
gangen, Thz är gambla testamentit, oc daghen
skal nalkas, thz är nadhennas thime som nw är
i nyghia testamentit, Oc sigher thy dauid, Hodie
&c Thär mz menandis at hwar människia nytie 66
sin dagh, thz är allan sin aldher, sinne siäl til
gangh oc nytto, lydandhis gudz röst, som hon
hörer i skrifftenne oc ilhärske ekke sith hiärta
mothe ihesu christi budhordhom som thän gamble
israels almoghe fordhom giordhe i öknenne i frestils-
anna dagh, hwar the frestadho gudh, pröffwadho

oc sagho hans gärnigga, oc likkawäl wantrösto the
gudhi, oc bliffw för thy alle dödhe so*m* för är
sakt, Än täs är wär, manghe ärw nw, so*m* göra
wärre än jwdha almoghe*n* giordhe, saken h*ä*r til
är tässen, thy at h*e*rren ihesus haffw*er* mera kär-
lek oc wälgärnigha giorth cristno*m* mä*n*niskio*m*,
än ha*n* fordhom giordhe jwdhome*n* Cristno*m*
mä*n*niskio*m* haffw*er* ha*n* sik siälffwa*n* oppenbarat
67 i alle sa*n*ni*n*dh, Än jwdhome*n* syntes han jn
figuris, Thz är liknilso*m*, Cristno*m* p*re*dikadhe
ha*n* äw*är*delikit liff, än jwdhome*n* loffuadhis time-
like*n* lön

¶ Iudha*n*nas lagh ärw likamliken oc förgang-
like*n*, än criste*n* lagh ärw andeliken oc äw*är*de-
liken, I thy at the giffua äw*är*deliket liff til lön
Iudhane wantrodho gudz ordho*m*, cristne synda
diärfflika mothe gudz budh wta*n* räddogha, O
hwru offta cristna mä*n*niskior manas til bättring,
nw i p*re*dikan, nw i läsni*n*gh, nw i skrifftamale*n*,
nw lönlika, nw oppenbarlika, tho likkawäl härddar
ho*n* hiärtat mothe gudz röst oc mothe thy so*m*
psalmen läre, sighiandis, Hodie si vocem &c
Oc thy är h*en*ne rädhandis at ho*n* taker lön mz
68 dathan oc abyrom hwilka iordhen oppswalgh i
öknen*n*e ¶ Tässen wärlden är mörkare, än the
öknen i hwilke th*e*n almoghen war mz moysi, oc
wadhelikare är h*ä*r i wärlde*n*ne wara, än them i
öknen*n*e, Taki thy hwar en cristen mä*n*niska siith
hodie til wara, Thz är sina liffs dagha so*m* förra
är sakt, oc härde ekke hiärtat, wta*n* ödhmyuke
sik hörandis gudh i sith budh,

Quadraginta annis proximus fui generacioni huic &c, war h*e*rre sigh*e*r h*ä*r sik haffua warit i firetighe aar i öknen*n*e näst tässa jwdha släkten*n*e, so*m* förra är wttyt &c oc haffw*e*r h*ä*r mz wndh*e*rstandas i andelike matto, at h*e*rran ihesus haffw*e*r altidh warit när cristno*m* män*n*iskio*m*, i tässe wärlden*n*as ökn, ¶ Är märkiande 69
at th*et*ta ordhit, quadraginta, Thz är firetighe, Oc märker th*et*ta talet, allan thima älla allas wärlden*n*a fulko*m*likhet, oc thydh*e*r thy th*et*ta talet so*m* är xl, fulkomlikhet i the hälge skrifft, so*m* doctores sighia, Oc nä*m*pnes th*et*ta talit flerom sin*n*om i biblia, Oc märker th*et*ta talit enkan*n*elika synda bättringx tima, Swa är skriffuat i boken*n*e so*m* kallas exodus i xix capitulo, at p*ro*pheten moyses fastadhe i xl dagha, oc helyas p*ro*phete[n] bleff wtan maat i xl dagha, so*m* skriffwat är i konu*n*ga boken*n*e, Oc h*e*rran ihesus fastadhe i xl dagha oc nätter, Item h*e*rran ihesus ledh frestilse i them xl daghomen aff diäfflen*om*, Item apth*e*r oppstandilse*n* aff dödha bleff h*e*rran ihesus 70
mz sino*m* discipulis, offta oppenbarandis sik för the*m*, oc haffw*er* the hälga kirkia skipadh, at cristna män*n*iskior skulu fasta j xl dagha, Oc märkes thy mz xl aar, aller män*n*iskio*n*nas liffs time hwilke*n* skipadh*e*r är til synda bättring, Oc swa haffu*er* war h*e*rre warit när stadder män*n*iskio*n*ne, mz sin*n*e nadh, ä sidhan män*n*iskian först skapadhes, Än män*n*iskian siälffuiliandis, wil ekke wetha gudz wägha, so*m* är gudz budhordh takandis fructena mothe gudz wilia siä[l]ffwilia*n*dis, Cayn drapp sin brodh*e*r abel, aff sin*n*e onzsko

siälffwiliandis, Th*ä*r äpth*e*r i allo*m* wärlde*n*nas
aldro*m* är synde*n* ökth oc dygdhe*n* mi*n*skat, Oc
71 mä*n*niskia*n* faar siälffwilia*n*dis wil i alt sith lifferne,
oc besyndh*e*rlika cristna mä*n*niskior, so*m* lith*et*
akta ihesu christi gärni*n*ga so*m* han giort haffu*er*,
h*en*ne ath*e*rlösandis mz si*n*ne beskaste pino oc
dödh, Oc the*m* tiltalar p*ro*pheten dauid, lyktandis
th*en*na psalme*n* sighia*n*dis, Quibus juraui in
ira mea, si introibunt in requiem meam,
Thz är, huilko*m* ondhom cristno*m* iak swor i
mi*n*e wredhe, ekke skulu the jngaa j mi*n*a hwilo,
Th*et*ta ordhit, si, märker, non, thz är ne, ällar
ekke, ey &c,

Oc är h*ä*r märkiande at th*en*ne psalme*n* venite begy*n*nas mz glädhi, naar ha*n* sigh*er*, venite
exultemus, Thz är ko*m*men oc glädhio*m*s, Än
h*ä*r lyktas psalme*n* mz räddogha oc grymhet, naar
ha*n* sigh*er*, quibus juraui &c Iak swor j mi*n*e
72 wredhe sigh*er* gudh ekke skulu the jnga i mi*n*a
hwilo, thz är himerikes rike, hwar gudh the hälga
trefalloghet hwilas äw*är*delika mz sino*m* wtualdom

¶ Är märkiandhes at h*er*ran gudh sigx swäria j twäggiahanda matto, Som är at ha*n* swär stwndho*m* blidh*er*, A*n*nantidh swär ha*n* oc stwndho*m* wredh*er*, Blidh*er* war h*er*ran gudh, tha han saa patriarcham habraham lydoghan oc wälwilioghan til at offra sin son ysaac äpth*er* gudz budhi, so*m* skriffuas genesi xxij capitulo, At h*er*ran sagdhe til abraham, Iak swär o*m* mik siälffwa*n*, at äpth*er* thz thu giordhe th*et*ta ärandh*et*, at thu war redhoboen, at offra thin eghin son, oc wille hono*m* ey spara för mi*n*a skuld, wälsign*an*dis skal iak tik wälsigna

¶ Annantidh swor herran gudh wredher, tha
han swor sik skola näffsa höxta prästahöffdingan 73
hely, för thy at han ey näffsa wille sina söner som
syndadho j mönstret mz qwinnomen, Thy swor
herran gudh at hans arghet skulle ey aff skrapas
mz offer ällar nakrom gaffuom ey nakontidh,
hwilkit oc hände, Naar han spordhe sina söner
dräpna j stridh, oc han fyöl til ryggia, söndher
brytandis sin hals ¶ I samma mattonne aktar
gudh göra syndarom them som ilhärdhe ärw, oc
wanuördoghe til gudz hedher oc wälgärninga, wtan
the snarlika sik bättra ¶ Thy at herran sigher
juraui in ira mea Iak swär i mine wredhe,
¶ At herran gudh at enast taladhe, thz skulle
människi[o]nne tykkia stoort wara, Än mykyt meer
skal människian akta, hwat herran swär Thy at 74
wi rädhoms en wredhan man tha han swär, at
han skuli göra nakra ondha gärninga i sinne
wredhe, mykyt meer, oc ower alt skolom wi rädhas
gudh aldzmäktoghan at han skuli ey wredhgas
mote os, som swa marghfallelika syndom mothe
honom, Oc swa lyktas wttydningen snarlika aff
tässen psalmen, gudhi til heders oc ödhmyukom
människiom til hwgnat

Rwbrica här äpth*er* fölgh*er* jomffru marie yrtagardh*er*, thz är h*en*nas loffsangher, Thy at so*m* ärlika oc dyra yrth*er* opp wäxa i yrthagardhen, swa wttrykkes i them sangh io*m*ffru marie största wärdoghet, otalika dygdh*er* mykyn hedh*er* oc osigheliken nadh oc fördel so*m* 75 the hälgha treff[al]loghet h*en*ne beuist haffu*er* J tässen yrthagarden skulu christi brudh*er* gärna dwälias, oc samman läghia mykla dygdh*er*, twlelika ärffuodha i jomffru*n*na loffsangh at the wärdogha matten wardha at ko*m*ma thiit hon är, oc wtan mödho oc ärffuodhe mz io*m*ffru*n*ne glädhias j himerikis frögdh

Först begy*n*nas Inuitatorium aff sönedagheno*m* i hwilko the hälga treffalloghet hedhras, oc iomffrw*n*ne som är modh*er* görs loffsangh*er*

76 Dignare &c Domine labia Deus in adiutorium &c Alt th*et*ta standh*er* wttyt fră*m*st i boke*n*ne

TRinum deum et vnum, wi hedhro*m* trefallogha*n* gudh i tre*m* personis, oc en gudh i warilsen, mz ödhmyuko*m* hogho*m* oc mz frögdandis siălo*m* sywngho*m* wi idkelika loffsangh.io*m*ffru*n*ne som ăr modh*er*

¶ Här äpth*e*r fölgh*e*r ympna*n* i huilke io*m*ffru
marie priis mangffallelika wttrykkis

O trinitatis &c O iomffru maria thu äst the
hälga treffalloghetz ära, himerikis konu*n*gx 77
gardz hedh*e*r, högxta konu*n*gxsens brudh oc hans
sons modh*e*r Te deus &c Aff wpphoffueno skikk-
adhe gudh tik äro*n*nas drotnigh oc giordhe ha*n*
tik frw ow*e*r alt thz ha*n* skapadh haffdhe Unde
poli &c Huadhan aff mz wärdzskyllogo*m* räth,
loffua tik hymlana, iordhe*n* oc haffwit, oc alt thz
so*m* the i sik i*n*ne halla, swa täkka högxta h*er*rano*m*
Virgo deo &c O io*m*ffru maria gudhi aldra täkk-
asta ow*e*r all tingh, so*m* ha*n* skapadh haffw*e*r, gör
os hono*m* täkka, hwilka ha*n* ath*e*rlöste mz sino
dyro blodhe Maria mater gracie O maria nadh-
e*n*nas modh*e*r, oc misku*n*dhe*n*na modh*e*r, thu wärna
os aff owenено*m*, oc anama os i dödzsens stwndh,
Gloria tibi domine &c Ära wari tik h*er*ra 78
so*m* födder äst aff io*m*ffrw*n*ne, mz fadhreno*m*
oc the*m* hälga andha äw*är*delika wta*n* ändha
amen

¶ I tässe äppth*e*rskreffne antiphona läro*m*s wi
tiäna gudhi mz räddogha oc skälffwandis j hono*m*
frögdhas

O amabilis virgo O älskelike*n* io*m*ffru maria
aff gudhi skikkadh drotnigh ow*e*r hälga bärghit
syon, thz är hymerikis höghet lät os thiäna thino*m*
sone i räddogha, oc frögdhas i hono*m* mz skälffnadh
Glosa sigh*e*r Här nä*m*pnes räddoghe oc skälffna moth
them so*m* löslatoghe ärw i gudz tiänist &c

I tässe antiphona bedhis hiälp aff gudhi moth
ondha andhana

79 O susceptor O h*er*ra gudh so*m* äst altidh io*m*frw*n*nas marie anamare oc ära, stat opp mothe waro*m* oweno*m* oc ko*m*me ow*er* tith folk, so*m* är cristna mä*n*niskior thin wälsignilse

I tässe antiphona*n* är en bön til iomfru*n*na at ho*n* mz si*n*ne bön wili os förwärwa aff gudhi at wi wärdoghe wardo*m* offra hono*m* rätwiso*n*nas offer

JNteruenien te te O ihesu christi födh*er*ska io*m*ffru maria, tik för os bidhiande, thz är för thina hälga bön, göri gudh os wärdogha at offra sik rätwiso*n*nas offer ow*er* huilka märkt är hans änlitis lyws glosa, Thz är cristit na*m*pn huilkit wi fingho*m* i döpilso*m* ℣ Inclina &c O maria himerikis drotnigh, nidh*er* bögh tith öra til os ad quam Til huilka h*er*ran ow*er* alla h*er*ra sik nidh*er* bögdhe för os

Precibus &c Alzwallogh*er* fadh*er* mildh*er* oc
80 misku*n*dhsamber h*er*ra frälse oc wärne os, för io*m*ffru marie gudz hälgasta modhers, oc alla sina hälga ma*n*na böner skuld oc förskullan Iube domine &c ¶ Th*et*ta, mz mykyt a*n*nat, är wttyth främst i boke*n*ne Absol. Summe trinitati &c O maria the hälga trefalloghetz aldra täkkasta io*m*ffru, beskärma os, wndh*er* si*n*ne wärdogaste bön Amen

VErbum de quo &c ¶ I tässe förste lexe*n*ne gör gudz ängil wärdoghasta p*re*dikan aff the hälga trefalloghet so*m* är tree p*er*soner oc en sandh*er* gudh fadh*er*, son oc thän hälge andhe, bewisandhis ytermer, hwru all tingh oc creatur waro äw*är*delika oskapadh standa*n*dhis i gudz

föresyn Än för eth aldra älskelikasta creatur, oc gudhi kärast, rördhis the helga treffolloghet at skapa alt thz so*m* skapadh är, Oc thz war io*m*ffru maria ¶ Aff tässe p*re*dican magha mykyt 81 glädhias badhe ängla oc mä*n*niskior, Aff huilke glädhi chore*n* loffwar oc ärar the hälga treffalloghet mz responsorio Summe trinitati &c Oc j*n*nehaldh*er* th*et*ta responsorium gru*n*dhuale*n* i cristne tro, oc högxta articulum o*m* the hälga trefalloghet Summe trinitati &c The högxste trefalloghet, enfallogho*m* gudhi, är en guddomber, iä*m*pn ära, iämewogh wärdoghet, fadhreno*m* oc soneno*m*, oc the*m* hälga anda, huilke*n* wndh*er*bögh*er* alla wärldena sino*m* lagho*m* ℣ Prestet nobis &c, Trefallogh*er* gudh in personis, oc en i warilse*n*, giffwi os nadhena, huilko*m* thu o io*m*ffru maria aff äw*är*dheliko högelikast täktes Absol. Succurre nobis &c, O christi modh*er* maria ko*m* os til hiälp, thu so*m* glädhi*n*a i*n* fördhe i tässa gröthelika wärldhena Amen

Tu quoque &c, I tässe lexene sigh*er* ängilen, hwru w*är*dogasta io*m*ffru maria war aff op- 82 hoffweno i gudz asyn än oskapat, Oc at gudh marghfallelika gladdis aff h*en*ne, mykyt meer än noe aff si*n*ne arch, Oc ma*n*gh liknilse gör h*är* ängilen aff io*m*ffru*n*ne at ho*n* osighelika war gudhi täkkast &c Hwar före gör choren nyan loffsangh io*m*ffrw*n*ne, mz responsorio O maria &c O io*m*ffru maria wärdogasta christi färdhabaar ällar slädhi, o*m* hwilka äro*n*nas konu*n*gh*er* wärdoghas sökia kra*n*ka ma*n*könet, fatigth i dygdi*n*ne Oc om tik o hälgasta io*m*ffru, föras idkelika dyre stena

aff waro*m* sörgffulla daal, til h*er*rans bärgh so*m*
är himerike, til at oppbyggia thz hy*m*melska ieru-
salem ℣ Infer igitur, För tässa saak jnför i
war hiärta o maria ihesu christi sanna älskelik-
het, huilke*n* o*m* tik ko*m* til os glosa Tässa dyra
stena o*m* huilka h*ä*r talas, ärw hälga siäla so*m*
83 för io*m*ffru marie bön oc förskulla*n*, daghlika op-
takas aff skärslo eldhe oc wärlde*n*ne, oc oppföras
i högxta hymerikes iherusalem, til at oppfylla thoma
rwme*n* hwar ondha andane wth fiöllo Absol. Deum
nobis &c wärdogha modh*e*r maria, so*m* giordh
war aldzwaldogx gudz härbärghe, ho*n* göre hono*m*
os misku*n*sa*m*man, Amen

Diligebat abraham &c Här gör ängilen
prydhelikasta sermonem, hwru p*at*riarche*n*
abraham mykyt hetelika älskadhe sin son ysaac
lankt för än ha*n* wart affladh*e*r, oc mykla glädhi
haffde ha*n* i thy at ha*n* trodhe hono*m* wisselika
skwla födhas, Än osigh*e*rliken meer glädhi war
gudhi fadhre, aff io*m*ffru*n*nas ko*m*maskolandis
födzlo, Oc sigh*e*r ängilen h*ä*r o*m* mangh liknilse,
mälla*n* tässe*n* thu creature*n* hälgasta io*m*ffru*n*na
mariam, oc sanctum ysaac patriarcham Oc haffu*er*
choren h*ä*r aff hört stoor andeliken beskadilse, oc
84 thy loffwar io*m*ffru*n*na chor the högxsta io*m*ffruna
mz responsorio Maria summe &c O maria högxsta
trefalloghetz hema*n* ällar hws, i sik j*n*nelykkia*n*dis
tik oc all tingh, huilkit hws pryt är mz alzskona
dygdha blomstro*m* o aldra sniällasta föresta*n*dirska
o*m* kringh lägh os wsla syndhara mz thi*n*e be-
skärma*n*, oc widh*e*rqwek the hu*n*ggrogha mz thi*n*e
lyowe föresyn ℣ Respice O misku*n*sa*m*ma maria

skodha millelika almoghans wadha, fangannas graat
fadherlösa barna dröffuilse, swa at alla magho känna
thina föresyn, sik haffua giort gagn Te deum &c
℣ Esto nobis O maria war os mill hiälpirska,
oc owergiff ekke os, Oc försma ekke os thu aldra
högxsta frw

Domum tuam, I tässe antiphone sighx at In laudibus
äwärdelika höffwis gudz hwse, som är iomffru
maria, mykyn häloghet j huilke gudh sik ifördhe 85
prydilsen, oc om giordhade sik mz dygdhenne, nar
han thär anamadhe mandomen Domum tuam
O herra gudh, thino hwse som är iomffru maria,
i huilke thu tik klädde mz fäghrindinne, oc om-
giordadhe tik mz dygdhenne, wälhöffwis häloghet
i daghanna langhlikhet Glosa Thz är äwärdhelika

ympnus Alme pater, O hälghe fadher alzwall-
ogher, som läät thin endha son för
os wsla syndhara födhas aff renaste iomffrunnas
qwidh Da nobis Giff os nadhena til at älska tik
altidh för swadana stora gaffwo, oc gudhelika
dyrka sonen mz modhrinne oc liffwa renlika oc
millelika Ne mors At ey dödhen owarlika kom-
mandhis, opfinne os saka äwärdhelikom dödhe,
latandhes os mista äronnas liiff Patris natique,
O thu millaste herra thän hälghe andhe fram-
gangandis aff fadhrenom oc sonenom, thu jnför 86
tik i war hiärta, huilken thu rensadhe i döpilsom,
oc födh os mz thine nadhelike gaffwo Maria
mater, wttydhes för ℣ In eternum Aldhra höxsta
fadhirs ordh glosa Thz är ihesus bliffuer wtan
ändha, Huilkit jnbygdhe jomffrulikx quidz konungx
gardh

Ant. Benedictus dominus wälsignadh*er* h*er*ra israels gudh, fadh*er* oc son oc th*e*n hälghe andhe, waar gudh so*m* crist[n]e äro*m* thy at so*m* han taladhe mz p*ro*pheta*n*na mwn, swa sökte ha*n* oc os o*m* io*m*ffruna, huilka ha*n* aff wpphoffweno föreskipadhe wardha osmittadha modh*er* oc giordhe sins almoghas ath*er*lösn o*m* h*en*ne

Jtem äpth*er* alla tidh*er* följgh*er* collecta, oc tydh*er* collecta sa*m*man sanka*n*, ällar sa*m*man häntnigh, thy at thän so*m* alla*n* daghe*n* haffw*er* ärffuodath bedhis nakot enka*n*nelikit til lön, swa gör
87 oc horista, so*m* för alla*n* choren är talandis, nar hwar tidhagerdhe*n* är lyktadh tha bedhis ho*n* sik oc allo*m* chorenо*m*, nakot enka*n*nelikit aff gudhi, sik oc the*m* til löna, för sith oc korsens ärwodhe, oc the lönen ärw j*n*nelykt j collecta äpth*er* thy so*m* wttydhes j hwarie collecta enka*n*nelika so*m* i faan wäl höra widh ändha*n* äpth*er* wikusanghe*n*

Antiphona*n* aff sancte birgitte oc sancte katerine i största högtidho*m*

Sponse legis O lagxsens brudh*er*, christi konu*n*gx äpth*er* följiande starkäs mä*n*niskios sydh*er* O birgitta oc katerina, i mattadhen idhra läpa, nar i taladhe*n* ällar tigdhe*n*, älskadhe*n* gudz son, sighi*n* konu*n*geno*m* at ha*n* os hiordena ledh*er* til hymerikis glädhi

Antiphona*n* sancte birgitte oc katerine hwardagh haffua*n*de

Gaude birgitta Glädz birgitta tik ägx äro*n*na sangh*er* O katerina giff os wäghabreff aff tässa

armodhzse*n*s kär Benedicamus virginis, wälsighno*m* io*m*ffrw*n*nas son mz fadhreno*m* oc the*m* 88 hälga andha, sa*n*nom gudhi oc h*er*ra Deo gracias Sighio*m* oc gudhi loff oc taak

ympnus O ueneranda trinitas O hedh*er*w*är*dogh treffalloghet, o en guddomber tre*n*nes p*er*soner O tre*n*ners p*er*soners en guddomber, oplys os mz sa*n*no lywse, för io*m*ffru*n*nas marie bön skuld Quam matrem, Huilka thu stadhgadhe äw*är*dhelikx lywse*n*s modh*er* wardha, för än wärlden skapadh war, at wi matto*m* see altidh göra thz goth är, oc fly alt thz so*m* onth är

Til dagx tidhenar

Ant. O speciose forma, Thz är e*n* enka*n*nelike*n* bön, til io*m*ffrw*n*na wänasta son, at ha*n* wärdoghe os latha gaa osmittadha i si*n*na lagha wägh ällar budhordha Ant. O speciose &c O ihesu christe wänaste i skapilse, ow*er* alla mä*n*nirskiors söner, osmittadhe io*m*ffrw*n*nas son, lät os wta*n* smitto idhkelika i thi*n*nas lagha wägho*m* gaa 89 Glosa Thz är i thino*m* budhordho*m* ℣ Ihesu christe &c O ihesu christe liffua*n*dis gudz son, Misku*n*na os, Qui natus huilke*n* föddh*er* är aff io*m*ffru maria Ora pro nobis, Bidh för os hälogh gudz födhirska, At wi matto*m* wärdoghe wardha wnfaa christi nadh

Auerte Th*et*ta är en ärlike*n* bön til io*m*ffru*n*na at ho*n* wili fran wändha war ögho*n* alle fafängho, os lära*n*dhis i sins sons lärdho*m*, huilke*n*s händh*er* os skapadhe Ant. Auerte oculos &c O höffuiskasta modh*er* maria franwänt war öghon at the ey see skole*n* faffängona, lär os mz thins sons toktoghet, thy at ha*n*s händh*er* skapadhe os

Til tercit

℣ Inclina O hymerikis drothnigh iomffru maria nidherbögh tith öra til os, Til huilka för os sik nidherbögdhe herran ower alla herra glosa Thz är
90 ihesus christus Esto nobis O iomffru maria war os mildh hiälpirska, oc owergiff ekke os, Oc försma os ekke thu aldra högxsta fru

Til sextet Omnia mandata, Thetta är en gudheliken bön til gudhfadher alzmäktoghan, at han wärdoghis för iomffru maria bön skuld latha sith ordh, thz är gudz son, ällar ihesu christi kennedom wara som lykta för wara föther, thz är wara gärningha ällar astwndilse Ant. Omnia mandata O aldhra höxste gudh, all thin budhordh ärw sannindh, wari för thy alt tith ordh som är ihesus lyws oc lykta för warom fothom, thz är warom begärilsom, aff thinne gaffwo, oc för thinna wärdogasta modhers äroffulla böner skuld ℣ In eternum &c Högxsta fadhersens ordh glosa som är gudz son b[l]iffwer äwärdhelika Quod Huilkit jnnebodhe i iomffrulika quidzsens konungx gardhe Da nobis O millasta
91 fru maria giff os kropsens oc hogxsens renlikhet Ne unquam At wi ey nakontidh mothe görom thinom renlekxsens sone

Ad nonam Reconcilia nos Thetta är en bön til iomffrunna at hon wili os förlika mz sin son at wi ey skulum förtappas mz the faar som wille foro, thz är mz them människiom som wille fara i syndennas mörke ant. Reconcilia nos &c O maria iomffru oc modher förlika os mz thinom räthwisasta son at wi ey wille farom, som the faren som förginghos, thy at gudz miskunnar ärw mykla ℣ Pax multa Mykyn fridher är älskandhom iom-

ffrw*n*nas sons budhordh ällar lagh, Et non est
Oc ekke är them stötnigh ällar syndha tilfälle,
wta*n* häldh*er* äw*ä*rdeliken hedh*er* Glosa Här är
märkiandhe at alle the so*m* sa*n*nelika älska gudh,
oc hans budh ordh, the haffua altidh rolikit hiärta,
Thy at the göra sik engha syndh aff nakro thy 92
so*m* andre göra ällar tala, oc the stöta sik ekke
oppa hwario mi*n*sta tinghe, so*m* ostadogha mä*n*nisk-
ior plägha göra, oc ärw thy mykyt orolike sik
oc andhro*m* Errauimus wi willer foro*m* so*m* thz
fareth so*m* förtappades, Reduxit nos Än thän
godhe herde*n* huilke*n* io*m*ffru*n* födde, ath*er* leddhe os

Beati metuentes Här sigx at the ärw Ad vesperas
häloghe so*m* rädhas gudh, gömandhis ha*n*s budh-
ordh, thy at oppa domadagh är gudh the*m* sigh-
ia*n*dis, ko*m*men i mi*n*s fadhirs wälsignadha barn,
wnfangandis rikit som idh*er* til reth är aff wärld-
e*n*nas opphoffwe ant. Beati metuentes &c Häl-
oghe ärw alle rädha*n*dis gudh, oc gömandis
io*m*ffru*n*nas sons budhordh so*m* sitiandhis är a
fadh*er*sins höghre thy at the*m* är ha*n* sighia
skolandis o*m* domadagh, ko*m*men mi*n*s fadhirs
wälsignadhe oc aname*n* riket aff wärldhe*n*na 93
opphoff idh*er* til reeth

ympnus Lux deus O ihesu christe sandh*er* gudh,
bliffua*n*dhes owanzskeliket lyus, opp-
lys mildelika war hiärtas hws, thäntidh sole*n*nas
sken thz sik wndha*n* wiker Qui, huilke*n* jn-
byggiandis io*m*ffru*n*na, war skinandhis ow*er* skyn,
opplys os byggiandis i nidh*er*sta sörghe*n*nas daal,
thu so*m* nw boo ow*er* hymblana O stella O
io*m*ffru maria thu äst stiärna*n*, födhandis solena,

thu borth ält dödzse*n*s mörker, huilket affw*n*dzfulle fiandhen plägha jnföra hoghome*n* glosa thz är i siälena Ut sopitis At hiärta*n* närbliffwe gudhi, nar kroppane ärw so*m*pnadhe, oc wilin bliffwi altidh redhoboen äpth*e*r h*er*ra[n]s wilia Correctrix, O maria wari thu rätterska tanka*n*nas ordha*n*nas, oc gärnigga*n*nas, at all tingh bliffwi
94 wäl täk thino*m* sone tik th*ä*r til hiälpandis ℣ Pax multa Mykyn fridh*e*r är älska*n*dho*m* io*m*ffru*n*na sons lagh &c

Patrem cum filio Här loffuas oc prisas the hälga trefalloghet aff alle siäle*n*nas krafft, huilken os syndharo*m* aff opphoffwet skepadhe til hiälp io*m*ffrwna mariam, huilke*n*s siäl frögdandhis i gudhi loffuadhe h*er*ran gudh högelika Ant. Patrem cum filio, wara siäla mykyt frögdandis idkelika ophöghe mz loffsangh, fadhre*n* mz soneno*m*, oc thän hälga anda mz them badho*m* en sa*n*nan gudh, huilke*n* wara wanskelikhet föreke*n*na*n*des äw*är*delika föreskepadhe os aff ophoffueno io*m*ffru mariam mäktogha hiälp*er*ska, huilkens siäl i gudhi gladdis, th*e*n sa*m*ma alzmäktogha*n* gudh högelikast opphögdhe mz loff Glosa, Thz händhe nar io*m*ffru*n* sag[d]he, Magnificat anima mea dominum &c thz är, mi*n* siäl stora*n* gör gudh, Th*ä*r mz märkiandis, at
95 thä*n* so*m* sa*n*nelika loffuar gudh, ha*n* p*re*dikar ällar sigh*e*r hono*m* wara mäktogha*n*, aldra bästa*n* sötast, oc i tolko loff görs gudh stoor i mä*n*niskio*n*nas siäl

ad complet. Iocundum est Här sigx at the*m* är losteliket byggia tilhopa, hwilke aff jnnersta hiärta loffua h*er*ran gudh, oc ha*n*s modh*e*r mariam,

ant. Jocundum est, wällusteliket är the*m* boo til-
sa*m*man huilke aff hiärta*n*s j*n*nersta hedh*er*wördha
gudh idkelika oc hans modh*er* mariam Oracio Jn
manus tui O äroful io*m*ffru maria antwardha
os i thi*n*s sons händh*er*, huilke*n* wi widh*er*känno*m*s
wan ath*er*lösara oc sa*n*ninde*n*nas gudh

ympnus In g[e]nitore, I tässe ympno nidh*er*-
slas oc ath*er*driffuas fira kätteri, som fordho*m*
waro i the hälge kirkio om the hälga treffalloghet
JN genitore I fadhreno*m* är sonen, oc fadhre*n*
är i soneno*m*, oc i the*m* badho*m* som är
fadhreno*m* oc soneno*m*, är thän hälge andhe, oc 96
the badhe so*m* är fadhre*n* oc sonen ärw i the*m*
hälga andha Hii marie, Tässe tre persone, war-
andis i marie io*m*ffruliko*m* jnälffwo*m*, hiöllo högxta
sätith i bla*n*dh ängla skarana i hymerike In hiis
I tässom trem personis är en guddo*m*ber, oc i
tässe ensampne qwi*n*no*n*ne skin klar io*m*ffrudo*m*ber
oc fruktsamlik modh*er*likhet Eiusque solum,
Oc wi widh*er*kä*n*no*m*s h*en*na enda son, sanna*n*
gudh oc mä*n*niskio oc modhrena so*m* är io*m*ffru
ekke haffua a*n*nan son Ubique O aldra bäste
oc waldogaste gudh, alla stadha när warandhe se
til os mildhelika so*m* tik rädhas oc försma ekke
os tik bidhiandis ℣ Ecce ancilla, See h*er*rans
tiänista möö Fiat michi, wardhe mik äpth*er* tiith
ordh glosa Th*et*ta ärw io*m*ffru marie ordh, the ho*n*
swaradhe änglen*om*, tha ha*n* budadhe h*en*ne wardha-
skolandes gudz modh*er*. 97

O regis Thz är en nytteliken bön til io*m*-
ffru*n*na, at ho*n* wili göma sina tiänara oc tiänirskor
i sins sons fridh ant. O regis, O aldra renasta

fridhsa*m*masta konugxsens modh*er*, skikka mildelika thina thiänara oc tiänista möior i thins sons helsosamasta fridh

¶ war fru loff

Alma redemptoris O hälogh ath*er*lösare*n*s modh*er* Huilke*n* so*m* är bliffuandhes göno*m* gangandhe himerikes porth*er*, haffsins stiärna hiälp fallande folk so*m* aktar oppsta, thu so*m* föddhe wndrandhe nature*n*ne thin hälga skapara, io*m*ffru för oc io*m*ffru äpth*er*, aff gabrielis mu*n*ne tok thu th*et*ta Aue, misku*n*na syndaro*m* Amen

collecta Famulorum tuorum O h*er*ra förlat thins tiänara syndh*er*, at wi so*m* ey förmagho*m* tik täkkias aff waro*m* gärniggo*m* skolo*m* frälsas 98 mz wars h*er*ras gudz ihesu christi thins sons födh*er*sko bön för christum wan h*er*ra Amen

Swa ändhas förste daghe*n* i wiku*n*ne, i huilko*m* christi brudh*er* haffua spasserat i io*m*ffru marie yrthagardh, mz glädhi oc andheliko*m* beskodilso*m*, tänkiandhis oc wndrandhis oppa the obegripelika hälga treffalloghetz godhet, oc io*m*ffru*n*nas wärdoghet, so*m* swa sötelika omfämdhis aff guddo*m*sens kärlek so*m* nw rörth är i tässo*m* sanghenо*m* so*m* i dagh är swnghi*n* oc skal brudhen ekke twäka o*m* största lön sik giffwaskolandis aff brudhgo*m*mano*m* ihesu christo för sina mödho, thy at i yth*er*sta antiphona är sakt at konu*n*gxsens modh*er* skal skikka sina tiänirska i sins wälsignadha sons ihesu christi helsasa*m*ma fridh Amen

---

Rwbrika, nw begy*n*nas h*ä*r nakor andeliken beskadilse i blandh christi brudh*e*r, aff thz första riddarskapet, huilket gudh aldz walogh*e*r 99 först skapadhe til sin hedh*e*r oc loff, so*m* ärw hälghe ängla, the ärw the andhelike stridz mä*n* so*m* göma oc beskärma mä*n*niskiona aff hälffwittes draka, so*m* är diäffwllen, The göma mä*n*niskiona soffuandhe oc wakandhe, oc ärw när staddhe the*m* so*m* gudhi tiäna i läsnigh oc sangh Oc thy begy*n*na chore*n* loffua oc ära ängla*n*nas ko*n*nogh In inuitatorio

feria secunda

REgem angelorum O alle godhe cristne, ko*m*men oc hedhren ängla*n*na ko*n*nugh, thz är ihesum oc änglana, so*m* frögdhas aff ha*n*s modh*e*r maria

ympnus Per se lucens I tässe ympno liknas gudh widh thän dyra stenen so*m* kallas karbunculus, huilke*n*s natwr är oplysa mörket, oc sigx hwru gudh skapadhe änglana, oc so*m*like hogfärdhados, oc nidh*e*r fyöllo, oc so*m*like bliffw stad- 100 ughe, loffwandis gudh oc io*m*ffrwna mariam, om huilka the förewisto opfyllas the rwme*n*, aff huilko*m* the ondhe wtffyöllo Glosa sigh*e*r tässen tw första wärse*n* i tässe ympno ärw swa wndh*e*rstandandis tilhopa, at swa so*m* dyre stenen carbunculus be-

höffu*er* ekke nakot lika*m*likit lyws, thy at ha*n* haffu*er* naturliket lyws aff siälffwo*m* sik, Swa behöffde oc ekke gudh i si*n*ne äw*är*dhelikhet nakra glädhis förökilse aff nakro skapadho creatur, thy at ha*n* är siälffwer källa oc ophoff til alla glädhi oc haffu*er* glädhi*n*nas y*m*pnoghet i sik siälffwo*m*, Tho likawäl skapadhe ha*n* clarasta änglana sik til tiänist, aff si*n*ne eghne godhet, oc tha ekke för nakot siith eghit behoff skuld, wta*n* för thy at änglane skullo deelaktoghe wardha aff guddo*m*psens äro

101 Per se lucens Carbunculus lysandis aff sik siälffwo*m*, behöffu*er* ekke a*n*nat lyus, swa är gudh äw*är*delika sik siälffwo*m* ympnogh*er* Claros Oc skapadhe ha*n* clara änglana aff si*n*ne eghne godhet wiliandhis the*m* deelaktogha wardha aff si*n*ne äro Exercitus änglannas härskap ällar skari, iämsköt so*m* the sagho sik skapadha, somlike förmadho sin skapara wordhne höghfärddoghe Hii Tässe högffärdoghe nidh*er* fiöllo i yseldhena, the andhre gudh loffwandis, förewisto om tik o io*m*ffru maria sith skardh skola oppresas Maria mater ant. Benedictus dominus Här wälsignas gudh, mz huilke*n*s modh*er* syndhara*n*nas böner hoppas wardha bön hördha textus Benedictus dominus wälsignadh*er* wari h*er*ran gudh, huilken wi hoppoms bönhöra wara böners röst, för sin*n*as wärdhogasta modhers bön skuld ant. Filii hominum Här manas mä*n*niskia*n* at hedhra io*m*-
102 ffru*n*na son textus Filii hominum O i mä*n*niskio*n*na söner, framfören io*m*fru*n*nas sone ihesu christo äro oc hedh*er*, oppa thz at i matten

wardha gudz söner ant. Conuerte Här bidhiom wi iomffruna omwändha wara sorgh til glädhi Textus Conuerte O wärdogasta frw, oc glädhinnas modher maria, omwänt wan graat i frögdh, oc omkringh giff os mz glädhi, at wi glädhiandis mattom bebudha gudz sannindh ℣ Angelorum, Thz är en nytteliken bön til iomffru maria textus Angelorum domina O aldra mäktogasta, alla änglannas fru, war os beskärmerska aff ondha andhans swek Absol. Ad societatem Thz är en lithen oc nytteliken bön til änglanna drotnigh &c Ad societatem Änglannas drothnig maria ledh os til öffra borgharannas sälskap ¶ Thz är änglannas j hymerike

Sciens itaque &c Här gör gudz ängil för christi 103
tiänista möyom ena ärlika predikan aff ihesu christi obegripelika godhet huilka han almennelika wildhe skiffta mz hälgom änglom oc thy skapadhe han änglana, oc nar the ondhe andhane för sina onzsko, nidher fyöllo aff hymlenom, stadhfäste gudh them som ather bliffw, giffwandhis them lywst wndherstandh i speglenom som är the hälga trefalloghet at gudhi täktis i föreskepadhom thima, än opfylla theras rwm som nidher fullo, oc sagho änglane eth wärdukt säthe näst gudhi skepat, oppa huilkit eth wärdogasta creatur, än oskapat, skulle framdeles sätias, oc war thetta oskapadha creaturet änglomen ämpne til osighelika frögdh, oc för ändha ängillen sin ordh snarlika, at hälgasta iomffru maria war änglomen til glädhi j samma puncten the skapadhe waro Oc gudh alzmäktogher 104
gladhes mz them

¶ Oc för tässa hedh*er*lika p*re*dika*n* skuld, böriar choren glädhias mz gudhi oc änglome*n*, wttrykkiandes th*e*n loffsangh so*m* änglana i sino*m* chorom sywngha för io*m*ffru marie Oc böria nw choren responsorium aff änglome*n* so*m* är Te sanctum dominum Tik häloghо*m* h*er*ra so*m* äst alz wallogh*er* gudh, loffwa alla ängla i högdi*n*ne glosa thz är i hymerike sighiandis o alz wallogh*er* h*er*ra tik wälhöffwis loff oc hedh*er* ℣ Cherubin &c Änglane so*m* kallas cherubin oc seraphin glosa the ärw twa chora aff höxta ierarchia, oc aller hymerikis ordhon, thz är alla ängla j hymerike framföra loffsangh h*er*rano*m* gudhi för thina äro o io*m*ffru maria absol. Här gör horista ena nyttelika bön til io*m*ffru*n*na sighiandis In matrem
105 dei Io*m*ffru*n* so*m* wtualdh är til gudz modh*er*, hon wndh*er*uise os huilken wäghe*n* rätter är til fädhirnis landit glosa, thz är hymerikis rike

INtendens igitur Mykyt hwgnelikit är andeliko*m* personis höra tässa p*re*dikan som ängilen h*ä*r gör hwru h*er*ran i si*n*ne äw*ä*rdelike före syn, aktadhe skapa ena litla wärldh, sidha*n* hymil oc iordh mz allo*m* creaturo*m* waro fulko*m*pnat, Oc mz tässe litle wärlde*n*ne wndh*er*stas io*m*ffru maria, gudhi oc änglome*n* aldra älskelikasta i huilka kom aldrigh synda smitta, thy at h*en*nas ädhlahet skulle ow*er*gaa alla dygdh oc kraffter so*m* är i eleme*n*t*e*n oc hymeltu*n*glen, so*m* är sool, mane oc stiärnor, Oc ämwäl flere dygdh*er* saa gudh wardha skola i tässe än födhaskolandis wälsignadhe io*m*-ffru*n*ne än nakor naghontidh fi*n*na skulle i all blomster oc yrth*er*, malm ällar dyro*m* steno*m*, i

alla wärlde*nn*as widhet Oc för swadana nadh*er* 106 oc dygdh*er* sywngh*er* nw choren io*m*ffrw*nn*e nyghia*n* loff sangh wälsigna*n*dhes tässa hälga iordhena mariam mz sith wänasta blomst*er* oc godhe frukt, sigha*n*dis jn responsorio Benedicta terra wälsignad wari the iordhen, huilkens blomst*er* aldrigh wisnar ällar falnar, hwilkens frukt är liiff allo*m* so*m* liffua, giffwandis allo köthe glosa thz är allom mä*nn*iskio*m* födho ℣ Vere sa*nn*elika tässen wälsignadha iordhen är iomfru*n* so*m* är modh*er*, h*enn*as blo*m*ster ärw h*enn*as dygdhelika gärni*n*ga, Frukten är h*enn*as wälsignade son absol. En gudheliken bön til hymerikis drothnig Corona Drotnighe*n* maria prydh mz dygdhe*nn*as krono, wari os idkelika redhoboen til tryghet oc wärn

Virtutum omnium I tässe lexe*nn*e haffu*er* gudhelike*n* siäl mykyn hugnadh aff ängilse*n*s ordho*m*, aff huilko*m* siälen höre gudz stora dygdh, 107 at ha*n* wille skapa mä*nn*iskiona, giffwa*n*dis h*enn*e friith wilkor at ko*m*ma til äw*är*delika glädhi mz änglome*n*, oc wnfly the ysäldh so*m* the olydoghe andhane nw äw*är*delika haffua, läre oc ängile*n* hwarie e*nn*e gudhelike siäl, idka sik i dygdhe*nn*e, thy at dygdhe*n* kronar sin eghin mästara, thz är thän so*m* dygdhena gör, ey at enast i mä*nn*iskione, wtan iämwäl i siälffwo*m* alzmäktogho*m* gudhi, huilkens kronor ärw otalika, thy at ha*n*s dygdhelika gärni*n*ga haffua ekke ändelykt Ena wärdhoga krono haffu*er* gudh i thy at ha*n* skapadhe änglana Andra för mä*nn*iskiona, Än the tridhia är prydhelikast, thy at ha*n* skapadhe wärdogasta io*m*ffru*n*a, huilke*n* mz sin*n*e dyupasta ödhmyukt

108 skulle förbättra oc opp resa thz so*m* diäffwlen mz si*n*ne affwndh oc högfärdh i mankönet haffde fördärffwat oc nidh*er*slagit, Oc thy för swadana ära so*m* gudh giort haffu*er* mz tässe wärdogaste io*m*ffru*n*ne, opwäkkes nw io*m*ffru*n*nas chor til loffsangh prisandhis the hälgasta io*m*ffruna, gudhi älskelikasta, för sina dygdhelika gärni*n*ga, bidhia*n*dis h*en*ne om hiälp oc nadh moth synde*n*nas byrdh i tässo responsorio Christi virgo O thu aldra älskelikasta christi io*m*ffru, maria dygde*n*nas göri[r]ska, tilför wslo*m* syndaro*m* thi*n*a hiälp, O hälgasta fru hiälp the*m* so*m* altidh daghlika ropa til tik ℣ Quoniam För thy at wi syndara oc syndirskor nidh*er* trykkioms aff synde*n*nas byrdh, thy bidhio*m* wi tik aldra hälgasta repet. O hälgasta io*m*ffru hiälp ℣ Benedicat Alt himerikis ridderskap, thz är alle hälge ängla oc siäla, wäl-
109 sighne gudh, för sin*n*a w*är*dogasta modhers osighelika glädhi

ant. Angeli Här förmanas nighio ängla chora loffua oc ära gudh, för io*m*ffruna huilka ha*n* wtwalde til drotnigh textus Angeli &c O i nigio ängla chora, so*m* ären angeli archangeli, virtutes potestates principatus dominaciones troni cherubin oc seraphin, i alle tilhopa loffue*n* oc ären hymerikis konugh för the io*m*ffruna, huilka ha*n* sik wtwaldhe til drotnigh, oc gören os wärdogha mz idh*er* til theras loff

ympnus In throno I tässe ympno loffuas io*m*fru*n*, gudhi näst, i huilke gudh huilades tymelika, oc io*m*ffru*n* j gudhi huilas äw*är*delika, oc hymerikis h*är*skap glädias aff h*en*ne, oc aff

h*en*ne hoppo*m*s wi glädhi som nw äro*m* j dröffuilso*m*

textus Jn throno O thu hälogh io*m*ffru, sithiandhis j hymerikis säthe näst gudhi, bewisandhis tik wara sik täkkelikit säthe ow*er* all tingh Te troni O maria tik samloffua ängla 110
so*m* kallas troni, mz änglome*n* potestatibus swa kalladho*m*, oc hymlane, thz är alla hymerikis ängla sa*m*mansyw*n*gga tik hymerikis loffsangh mz höglyuda*n*dho*m* rösto*m* Jn te creator, O maria i tik huiltes tymelika alla tingha skapare, i huilko*m* thu io*m*ffru ow*er* alla io*m*ffrur huilas äw*är*delika Ex te, aff tik o io*m*ffru maria glädz idkelika alt hymerikis h*ä*rskap, oc wi so*m* äro*m* i dröffuils*om*men hoppoms aff tik wnfaa glädhina Maria mater ℣ Sacra mater The hälga kirkia waar modh*er* glädhes mz änglome*n* Quam, huilka io*m*ffru marie äroffulla liffw*er*ne oplyser helsosamlika äller sälika

ant. Sis tu eterne Här wälsignas gudh för io*m*ffru maria äro, oc wttrykkis hwru änglana h*en*ne hedhra, oc diäfflane rädhas oc syndoghe hoppas h*en*na hiälp textus Sis tu O ihesu christe 111
äw*är*delike*n* gudh wari thu äw*är*delika wälsignadh*er*, för thi*n*na modhers marie äw*är*delika äro, huilka alla ängla skari hedhra oc ära mz osighelik*om* loffsangh, oc hälffwittes sälskap ällar hoper so*m* ärw diäfflane för h*en*ne skälffwa, aff hwilkas hiälp wi arme syndara hoppoms frälsas, här aff sywnghis mz söth lywdh loff, hedh*er* oc ära tik mildhe skapare ihesu christe för wtan ändha

Benedicamus superni, wälsignom höxsta konungxsens gudz fadhirs enda son, huilken otalika ängla samqwämdh wälsignar, Oc thu o iomffru maria antwardha os them herranom huilken thu födde, Deo gracias Sighiom gudhi tak oc äro

ad primam ympnus Virgo fulgens I tässe ympno sigx iomffrun skina i dygdhom ower all creatur oc bidhiom wi henne borth älta lastena oc jnföra
112 dygdhena, oc at hon wili os rätta willefarande oc borth driffwa alt onth

Virgo fulgens O iomffru maria skinandhis i dygdhom ower all creatur, dygdhena jnför i wara hogha, allom syndhom aff them wtkördhom Tu nos O thu maria rätta os wille farandhes, oprees os nidher fallandhis, wträk mildha handhena oc borth ält altidh thz som skadhelikit är Maria mater'

ant. I tässe antiphone non obliuiscatur, bidhiom wi iomffruna at hennas barn skal os ekke glöma, oc at owenen skal ekke ophögias ower os textus Non obliuiscatur, O maria iomffru ower alla iomffrur, ey wili tith wälsignadha barn os glöma, oppa thz at owenen skuli ey ophögias ower os

ad terciam O victrix I tässe antiphone prisas iomffrun för then sigher hon wan ower mankönsens fiandha, oc för thz at hon igänskepadhe os wan arffwa
113 deel i hymerike textus O uictrix O maria starkasta sigher winn[e]rska j huilkens asyn ondhe mankönssens owen diäffwlen, är leddher ällar wordhin til enkte, om tik är os igängiffwin war arffwadeel i hymerike ℣ Angelorum domina O maria alla

änglas mäktogasta fru Esto &c wari thu os beskärmerska fran ondha andans swek Gloria patri

Preueni I tässe antiphona bidhio*m* wi io*m*- ad sextam ffru maria bidhia för os til sin son, at han ey wili mi*n*nas wara arghet, wtan häldh*e*r sina stora miskwndh textus Preueni O hälogh frw maria förekom os i sötmans wälsignilso*m*, oc thi*n*ne hälge bön, at thin son ey ami*n*nis wara syndh*e*r oc fawidzsko, wtan mi*n*nis häldh*e*r oppa sina misku*n*dhelikhet ℣ Benedicat deum Alt hymerikis h*ä*rskap wälsigne h*er*ran gudh, för sin*n*a wärdogasta modhers osigelikasta glädhi

Adiuua nos Tässen antiphona j*n*ne haldh*e*r 114 ena gudhelika bön til io*m*ffru*n*na at ho*n* wili os ad nonam hiälpa at wara siäla skulle ekke förtappas huilka sa*n*nindhe*n*nas gudh christus ath*e*r löste Adiuua nos, O io*m*ffru maria högxsta konu*n*gsens brudh hiälp os at wara siälar skulle ekke förtappas mz omildho*m*, huilka sa*n*ninde*n*nas gudh ihesus christus ath*e*rlöste ℣ Sacra mater Thz staar wt tyth i ottesangen ℣ O laudabilem O hedh*e*rlik io*m*ffru so*m* glädh*e*r gudh oc ängla, o*m* huilka io*m*ffru gudh gör mä*n*niskionar ängla*n*nas sälskap ällar sambrödh*e*r

ant. Deus noster &c Tässen antiphona j*n*ne ad vesperas haldh*e*r ena gudhelika bön til gudh, at ha*n* wili oplysa war hiärta mz brä*n*nandhe gudz kärlek, oc kallas h*ä*r io*m*ffru maria gudz porth*e*r göno*m* hwilke*n* rätwise jnga i äro*n*nas rike Textus Deus 115 noster O godhe ihesu thu äst renasta io*m*ffru*n*na son oc war gudh, oplys för thy war hiärta mz rätte tro oc optänt the*m* mz brä*n*nande kärlek, oc

stadhfäst the*m* mz stadugth hopp O maria nadh-
e*n*nas modh*er* hiälp os thy at thu äst h*er*rans porth*er*,
gönom hwilke*n* rätwise jnga i äro*n*nas rike

ympnus Deus plasmator &c I tässe ympno
wttrykkes at iomfrw*n*nas son so*m* är war skapare
gaff mä*n*niskio*n*ne friit wilkor, oc at gudh hämpnes
ow*er* ängla oc mä*n*niskior so*m* wa*n*nythia tässa
nadhena, gudh försmar ilhärdogha, oc se mildhe-
lika til the*m* sik bättra, nidhra sik ophöiandis, oc
ophöghir sik ödhmyukandis, gudh loffuar liffwit
görandho*m* ha*n*s budh, giffwi thy os gudh nadhena,
at fulko*m*na thz ha*n* budhit haffw*er*, at wi för
modhre*n*nas bön, matto*m* tilföias the*m* so*m* staa
116 oppa höghro nar domare*n* är sighiandis, jte, ve-
nite, thz är ganghe*n* i förba*n*nadhe, ko*m*men i
wälsignadhe Tässen ordhe*n*, jte, wenite sigh*er*
domare*n* christus oppa doma dagh, aatskiliandis
fördömdha fra*n* wtwaldho*m*, tänk thy idhkelika
the ordhe*n* oc theras tydhnig, tha bliffu*er* thu
wta*n* dödhelika syndh

Deus plasmator O h*er*ra gudh thu so*m* äst
mä*n*niskio*n*nas skapare, oc osmittadha io*m*-
ffru*n*nas son, thu so*m* haffu*er* giffwit friihet, thz
är frith welkor, os so*m* thu skapade Qui an-
gelos Thu rätwisaste domare, plaghade mz ti*n*ne
rätwiso the ängla oc mä*n*niskior, huilke tässe
thi*n*ne nadh waro wa*n*nytiandhis Tu induratos
O h*er*ra gudh thu försma the ilhärdogha, thu see
sik bättrandis, thu oplyffter sik nidh*er*trykkiandis
glosa thz är the*m* sik ödhmyuka, thu ow*er* windh*er*
117 sik ophögiandis, thz är the högffärdogha Qui
monita, O h*er*ra gudh thu so*m* haffu*er* loffuat

ä*wär*delikit liff, fulko*m*nando*m* thiit budh, giff os nadhena til at gladhelika fulko*m*na alt thz so*m* thu budhit haffu*er* Ut cum iudex &c Oppa thz at naar thu komber dömandis sighiande, jte, venite, thz är gan, oc ko*m*men, at thu skuli tha os tilföghia the*m* thu säth*er* a högre handh, för modhrennas marie bön skuld Maria mater ℣ Sacra mater, Som för är wttyth

ant. Magnificetur Här loffuas oc prisas h*er*ran gudh för thy at ha*n* wtualde ödhmyuka io*m*ffruna os til kärliksa*m*ma modh*er* textus Magnificetur Hymerikis ridderskaps konu*n*gh*er* ophöghis mz loff oc priis hwilken seandhis sin*n*e tiänista möö marie ödhmywkt, ophögdhe h*en*ne ow*er* alt thz ha*n* skapadhe, loffwes oc prises hans mildhe kärleker, huilke*n* os h*en*ne skipadhe kärleksens modh*er*

Exultant &c I tässe antiphona opwäkkes 118
all hälgon til marie loff, huilke*n* aff nadhe*n*nas ad complet.
fulko*m*likhet wt älth*er* allan fatikdom theras so*m* til h*en*na fly textus Exultant, All hälgon glädhis aff maria so*m* är häloghete*n*nas arch, huilke*n* aff nadhe*n*nes fulkomlikhet, huilka ho*n* fan när gudhi, borth älth*er* allas thera fatikdom, som fly til h*en*na

ympnus Celestis I tässe ympno sigx hwru hymerike war pryth mz faghro blomstre, thz är mz hälgho*m* änglo*m* aff huilko*m* en deel wisnadhe, tha the ondhe ängla wt fullo, th*är* äpth*er* kom helsosamber rägnskur ow*er* törra iordhena oc iordhen wart frwktsam I dalen opwäxste en lilia, thz är io*m*ffru maria, aff huilkas sädh, so*m* är christus bärgxsens höghet, thz är hymerike,

blomstras mz prydheliko foster, thz är hälgo*m*
119 siälo*m*, bidhio*m* thy lilio*n*nas sädh, thz är io*m*-
ffru*n*nas son, sik siälffua*n* ympa ällar saa j os,
giffwa*n*dis hwgswalilsens frukt

textus Celestis erat Hymerikis gardh*er* war op-
fylth*er* mz faghort blomst*er* aff hwilko
nighionde deelen wisnadhe, aff stridho ällar hwasso
nordha*n* wädh*er* glosa thz är diäffwlse*n*s ondzska,
för huilka ha*n* nidh*er* fyöl aff hymelen Hinc
Här äpth*er* naar täkkeliket sw*n*nan wädh*er* bläste,
sa*n*nelika wättes ällar watnadhis ofruktsamma
iordhe*n* aff helsosä*m*mom rängskuro*m*, aff huilko*m*
iordhe*n* wart fruktsamliken glosa Ofruktsa*m*ma
iordhe*n* war mankönet i gambla tästamentet,
rägnskwre*n* är gudz nadh som nalkadhis i christi
tilqwämdh Jn valle I dalen glosa thz är iordhe-
rike wäxte en grönskandis lilia Thz är io*m*ffru
maria, aff huilkas sädh so*m* är h*en*nas son, prydhes
120 högdhen i gudz bärghe mz fagro fosth*er*, thz är
hymerikis rike Christe semen, O ihesu christe
faghre grönskandis lylia, aldra bästa sädh jnsaa
tik siälffwan i os giffwandhis hwgsswalandis frukt
Maria mater

℣ Ecce ancilla, tässe*n* wärsen j*n*ne haldh*er*
viij ordh aff hwilko*m* wärlde*n*nas helsa fik sith
ophoff textus Ecce See gudz tiänista möö wardhe
mik äpth*er* thino ordhe

ant. Angelorum, Här bidhio*m* wi io*m*ffru
maria antwardha os wndh*er* ängla*n*nas gömo, at
gry*m*ma leonith so*m* är diäffwle*n* om kringh os
gangandis skuli ey fi*n*na th*en* so*m* thz oppäth*er*
textus Angelorum O millasta io*m*ffru maria, äng-

la*nn*as keseri*nn*a, antwardha os wndh*er* ängla*nn*as gömo, at thz gry*m*ma leon os om kringh ganga*n*dis, ey skuli opfi*nn*a i thino*m* litla almogha glosa so*m* är war litla samqwä*m*dh nakon so*m* thz leon skuli 121 opätha

Item war Fru loff

Aue regina celorum Heel hymerikis drotnigh, heel ängla*nn*a frw, heel hälog roth, aff huilke wärlde*nn*e opran lyws, glädz ärofful, ow*er* alla faghor, war säl, mykyt prydh bidh altidh christum för os

---

Rwbrica h*ä*r begy*nn*a ihesu christi io*m*ffru skari en nyan loffsangh aff io*m*ffru marie wärdoghet, thy at so*m* the i gaar gladdos mz änglome*n* i the glädhi so*m* the haffdo aff sino opphoffue aff wärdogasta io*m*ffru*n*ne för än ho*n* affladhis, swa haffua the i dagh enka*nn*elike*n* beskadilse, aff the nadh so*m* gudh aff sine godhet giordhe mz hälgo*m* p*at*riarchu*m* oc p*ro*pheto*m*, huilka ha*n* oplyste i theras siäl oc sa*m*wit i andeliko*m* oppenbarilso*m* om io*m*ffruna, hwilke*n* ey födh war at theras sorgh so*m* the haffdo aff ma*n*könse*n*s förtappilse skulle om wändhas i glädhi nar the iomffru*n* födh war, huilka gudh 122 the*m* andelika oppenbaradhe än födhas skola Oc thy gladdos p*at*riarchar oc p*ro*phetar mykyt höghelika iämwäl so*m* änglane, aff tässe io*m*-

ffru*n*ne mangh twsandh aar för än ho*n* födh war Och aff tässe sake*n*ne tagh*er* chore*n* tilfälle at loffua gudh oc io*m*ffrwna, huilka patriarcha oc prophete före swngho födha skolande, oc böria thy jnuitatorium

Feria tercia

ad matut. FIlium dei &c ko*m*men o alle c*ri*stne oc loffwo*m* oc ärom oändhelika frögdha*n*dis, gudz son ihesum huilke*n* p*ro*phetane glädhiandis førespaddo födhas aff io*m*ffru*n*ne, Venite

ympnus Decepte verbo I tässe ympno sighx hwru fauidzlika adam trodhe sin*n*e hustru euo, so*m* swikin war aff diäfflen*o*m för huilkit ha*n* mz sin*n*e aff födho wtkastadhis aff paradys i yseldena, oc thän so*m* förra war liker änglome*n*, wart nw 123 tilfögdh*er* oskäliko*m* creaturo*m* Än gudh aff sin*n*e mildhet läth adam andelika wndh*er*sta at ha*n* wille födhas aff e*n*ne io*m*ffru oc hono*m* ath*er*lösa, äpth*er* thz at adam sörgdhe sina synd

Decepte verbo Förste ma*n*nen adam giordhis olydogh*er* gudz budhordo*m* fawidzlika samtykkiandis sin*n*a hwstru euo ordho*m* so*m* aff diäfflen*o*m swikin war Hic, tässen adam är armlika wt kastadh*er* aff paradysi äro, oc nödhgadh*er* se wärldena ällar sökia h*en*ne liffwandis i ysäldh oc fatikdo*m* Jnmortalis adam so*m* war giordh*er* odödhelike*n*, är nw wndh*er*giffwi*n* dödheno*m*, ma*n*nen huilke*n* maxan war iämliker änglome*n* är nw wärlde*n*nas dywra ko*m*pan Huic Tässo*m*

förnämpda adam läth gudh wndherstanda sik wilia
födhas aff enne clare iomffru, för tänskuld, at adam
sörghde oc bedröffdis at han haffde syndat Maria
mater

ant. Ab omnibus här bidhiom wi iomffru
maria frälsa os aff warom syndhom, oc förlika os
mz sinom millasta son textus Ab omnibus O 124
war milla frw iomffru maria frälsa os aff allom
warom syndhom, förlikande os mz thinom mildasta
son, thy at han näffste mannen adam syndande
aff rätwisonne ant. Emitte thz är en gudeliken
bön til ihesum Emitte O ihesu christe gudz
son wt sänth os tith lyws oc thina sannindh, at
wi mattom fram ledhas ower tässa snödha wärld,
til thinnas äroffulla modhers miskwnnelika sköt

ant. Salua nos Thz är en nytteliken bön til
iomffru maria Salua nos O maria liffsens oc
helsonna modher frälsa os aff them som os pina
oc bedröffwa, at dödzsens skugge skuli os ey
owerhölia, thy at wi wtträkkiom wara händher til
thin son sannan gudh ℣ Actor, Här sigx at
diäffwllen som kallas dödzsens görare ällar mästare,
är wtslaghin aff hymerike textus Actor mor[tis]
Dödzsens fadher som är diäffwlen är wt slaghin
ällar wt kördher aff liffwandom landzskapi, thz 125
är hymerike, Humanum lokkandis mankönet i
äwärdelika biltoghet, thz är i äwärdelik förtappilse
Iube &c

Ab hoste Millasta iomfru maria frälse os
aff ondzskafulla owenenom som är diäffwlen

PRotestatur &c Här lather ängilen christi
brudher wndhersta, i huilke sorgh oc myklom

dröffwilso*m* förste p*at*riarchen adam war skipadh*e*r
sidha*n* budhordit war brwtit, oc öktes ha*n*s sorgh
aff thy at ha*n* saa th*e*n ena brodhre*n* dräpa th*e*n
andra, oc giordhe thy adam största penitenciam i
mangh hwndrat aar, för the ena syndena, mz
storo*m* hiärta*n*s angh*e*r, Hwar före saa gudh mille-
lika til hono*m*, latandhis hono*m*' wndh*e*rsta, at
gudh wille latha födhas ena wärdogasta io*m*ffru
aff adams affkömdh, huilke*n* mz sin*n*e ödhmywkt
skulle frälsa the siäla so*m* eua haffde förtappat,
126 aff huilko adam fik osighelike*n* hwgnadh oc gladdis
wtan matto, aff the hälgaste io*m*ffrw*n*ne so*m* än
ofödh war, Oc h*ä*r aff gör chore*n* ena wänasta
kantilena ludandis hwru eua samtykkia*n*de ormse*n*s
ordh wthe satte sik mz adam aff hymerikis rike
omwända*n*dis liffwet i dödhe*n*, än eua dott*e*r
maria i si*n*ne lydhno swek owene*n*, oc gaff ighän
ärona, bortälte dödhen, oc tässen kantelena*n* fölgh*e*r
i responsorio Eua mater Första modhre*n* eua
samtykkiandes owenenо*m* fra*n*skildhe sik siälffua
mz sino*m* bondha aff hymerikis äro o*m*wändhe
liffwit i dödhen, huilkas eua säla dott*e*r maria
gudhi lydandis, swek owene*n*, gaff i gän ärona oc
bortälte dödhe*n* oc i gän baar liffwet ℣ Laus
deo Loff oc ära wari gudhi, huilke*n* wanzskelike
modhre*n*ne so*m* war eua föresaa swadana dott*e*r
so*m* war maria, huilke*n* oc är wordhin födh*e*rska
sins skapara Iube d[omine]
127 En faghor liten bön til io*m*ffru maria Adiuua
nos O älskelike*n* io*m*ffru maria hiälp os i tässom
wärldhe*n*na gry*m*mo*m* wadho*m*

Eiectus denique Här läre gudz ängil christi
brudh*er* j*n*nerlika älska gudh oc fly syndhena,
thy at adam wt kastadhis aff p*ar*adiis för syndena,
oc wärlden förgikx i noe flodh Än abraham
gudh älskandis tok wälsignilse aff gudhi, huilke*n*
wälsignilse ytermeer wtuiddos til ha*n*s son ysaac
oc sidhan til iacob, oc ha*n*s affkömdh, oc mz thz
ytersta oppran en wänasta qwist*er* aff the hälge
rothe*n*ne so*m* liknat är i p*at*riarchome*n*, th*en*ne
qwiste*n* är io*m*ffru maria, aff huilke alle p*at*riarcha
meer gladdos, at ho*n* aff theras affkömdh skulle
födhas, än aff nakro kärasta lika*m*liko tinghe so*m*
the attho oc war thy tässen io*m*ffru*n* än ofödh,
allo*m* til glädhi, änglo*m* oc mä*n*niskio*m* Oc här
aff göra christi io*m*ffrur ena hwgnelika cantilena, 128
lwdhande at abraham före wiste i the*m* hälga anda
sina släkt skola ökyas so*m* stiärnor, thz är wndh*er*-
standa*n*dis i andelike matto wardha skola aff io*m*-
ffru marie oc h*en*nas son, aff huilko hymerikit
skal oppfyllas mz häloghо*m* siälo*m* oc thy gladdes
meer abraham aff io*m*ffru maria so*m* än ofödh
war, än ha*n* gladdis aff allo*m* sino*m* döttro*m*, Oc
th*et*ta wt trykkes i responsorio Jntelligens Ha-
braam wndh*er*sta*n*dandis sina äpth*er*kömdh iämp-
lika stiärno*n*nas taal aff tik oc thino*m* son o maria
nadhe*n*nas midhlirska, äller nadhe*n*nas opfi*n*nirska,
meer gladdis han aff tik, än aff allo*m* andhro*m*
söno*m* oc döttro*m* si*n*nas affkömdh ℣ Exultet
igitur Glädhis för th*e*n skuld oc högelika frögdhes
all war samqwämdh sua so*m* war förfadh*er* abra-
ham aff tik o io*m*ffru maria, oc aff thi*n*o wäl-
signadha barne Iube domine 129

absol. Mater vere Th*et*ta är en godh bön the*m* so*m* ärw widh*er* bwndhne nakro*m* syndho*m*, ällar ondho sälskapi textus Mater, O maria sa*n*na kärlekse*n*s modh*er* söndh*er*löse ällar athskili wara ondzskos sambindilse, ällar wara snödhetz bandh

Vere caritatis amator Här röres för gudz brudho*m* en ärlike*n* p*re*dikan aff gudz ängle, hwru gudz p*ro*phetar mykyt gladdos aff tässe wälsignadhe io*m*ffru*n*ne marie lankt för än hon ödh war, tässe gudz prophete sörgdho mykyt thy at gudz almoghe wändhe sik til affgudha dyrkan, iämwäl sidhan the jnledde waro i hälga landit, snödhelika glömandis moysy laghu*m*, Än gudh aff si*n*ne mildhet sändhe i p*ro*pheta*n*na hiärta th*e*n hälga andha, aff hwilko*m* the wndh*er*stodho at gudh wille födhas i wärldena, oc ath*er*lösa th*en*
130 almoghan so*m* wildh*er* foor Än wäl wisto p*ro*phetane, at gudh war ekke ko*m*mandis för än en clarasta stiärna skulle opp ri*n*na, aff huilke rätwiso*n*na sool christus skulle födhas oc tässen stiärna*n* war io*m*ffru maria Oc h*ä*r aff sigh*er* chore*n* loffsangh gudhi, oc io*m*ffru*n*ne priis, wndrandhes oppa th*en*na rika h*er*ran so*m* wtualdhe th*en*na fatika modhrena, oc likawäl mykyt rika, sändandhis h*en*ne sin son huilke*n* io*m*ffru*n* anamadhe oc klädde ha*n* i mando*m*sens harnisk, so*m* wttrykkes jn responsorio O ineffabiliter O osigh*er*lika riika, oc lithla pigha mariam i fatikko torpe, glosa nazareth huilke*n* anamadhe i glädhi*n*nas konugxgardh, sik sändha*n* högxta konugxsens son, mz astwndeliko*m* kraso*m* hono*m* födde oc kringh lagdhe hono*m* mz makth*e*nnas harnisk

gloss konugx gardhe*n* är io*m*ffru maria wälsignadhe qwidh*er*, krasen är io*m*ffru*n*nas renaste io*m*ffru- 131 do*m*ber, harniskit är christi ma*n*domber, huilke*n* ha*n* tok aff io*m*ffru*n*ne ℣ Hic ad patriam, Th*en*ne konugx sonen ihesus ath*er*ko*m*mande til fädh*er*nes landit sigh*er*wi*n*nare, skikkadhe h*en*ne til drotnigh i äwärdheliko liffwe ℣ Hosti fallaci &c, Ewa throdhe falska fiandhe*n* diäfflen*om*, hono*m* samtykkiandis, wndh*er*läggiandis sith barn huilket ho*n* ey än födhe, hardho*m* dödhe

Scitote, Här sigx at io*m*ffru*n*na son är sandh*er* gudh so*m* os skapadhe, hono*m* astw*n*dadhe p*at*riarchane, oc p*ro*phetane före spadho textus Scitote I criste*n* almoghe skolin wetha at io*m*ffru*n*na son ha*n* är gudh, so*m* os skapadhe huilke*n* p*at*riarchane astw*n*dadho, oc p*ro*phetane p*re*dikadho, thz är före spadho, huilke*n*s misku*n*dh bliffw*er* äw*är*delika

ympnus Dolens adam Här sigx at adam sörgdhe aff thz talet so*m* orme*n* haffde mz ewa, oc grät adam at ho*n* trodhe Än adam gladdis 132 aff io*m*ffru*n*ne, huilka ha*n* wiste skola födha gudh, oc aldrig troo diäffleno*m* Adam grät witandhis ewa höghfärdogasta, än han gladdis aff io*m*ffru*n*ne maria witandis h*en*ne ödhmyukasta, Maria opplät hymeriket mz si*n*ne lydhno, huilkit ewa ath*er*stängdhe för allo*m* mz högfärdi*n*ne

Dolens adam &c Adam war sörghiande aff thz taleth huilkit ormen sa*m*mansatte för ewa, oc war ha*n* gratandhis aff angreno*m* at ewa trodhe ormeno*m* Gauisus Adam är gladh*er* aff io*m*ffru*n*ne huilka ha*n* wiste födha skola gudh,

wndherstandandis henne aldrigh tro frestarans
ordhom Luxit Adam grät sina eghna hwstru
wara höghfärdoghasta, än glädhiandis wiste han
sina dotter mariam i allom tinghom ödhmyukasta
Que per Huilken opläs hymerikis porthar om
sina ödhmyukt huilka modhren ewa förskulladhe
133 mz hoghfärdene allom tillykkias † Eue maria,
Här sigx at maria ewa dotter warkwnnadhe sinne
grymme modher borth tok henna förkastilse, födh-
andis liffsens görara textus Eue maria fi[lia]
Maria ewa dotter warkunnandhis grymme modh-
renne borttagher hennas obrygdilse födhandis
liffsens skapara

ant. Benedictus sis tu Här wälsignas gudh
för sina margffalla dygdh, oc för the sädh han
här sadde aff huilke dödhe warda liffaktoghe, oc
alzskona läkedomber giffs allom sywkom textus
Benedictus sis tu wälsignadher wari thu wärdh-
ogaste sädhis man, som aldra bästa sädhis hwete
jnsadde i bästa iordh huilken watnat war aff thäs
hälga andhas dagh, huilkit döth wordhit är sidhan
wndhersamlika mykyt förökth, aff huilko änglane
födhas oc dödhe faa sith liff i gän, aff huilko sywke
134 helas oc all creatur liffwa, oc all tingh förbättras
glosa här märkes mz sädhis mannen, gudh fadher
aldzmäktogher, Sädhes kornet är gudz son, bästa
iordhen är iomffru maria, huilka iordh then hälge
andhe mz sinne dagh wätte állar watnadhe, nar
gudz son affladhes, kornet ödhgas likamlika i
akrenom tha thz tappar kornsens skipilse, oc giffwer
aff sik röther, oc wändhis j gräs, oc thär äpther
i axet, aff huilko kornet förökes, Andelika thetta

kornet christus dödhgadis oppa korset, oc ökthes
thz wndh*er*samlika naar christi troo wtuiddis ow*er*
alla wärldena, änglana födhas h*ä*r aff i hymerikes
äro, dödhe faa liff, oc kranke sina helbrigdho,
Th*et*ta hände i apostla*n*na p*re*dika*n* i ihesu christi
na*m*ps dygdh, oc andelika händh*er* th*et*ta daghlika,
Benedicamus quem &c Här wälsigno*m* wi
th*e*n h*er*ran huilke*n* p*ro*phetane loffwadho födhas 135
aff menlöse modh*er* Benedicamus Sywngho*m*
loffsangh mz wälsignilso*m* them h*er*rano*m*, huilken
p*ro*pheta*n*nas mw*n*na os loffwadho födhas aff
modhre*n*ne owitandhis syndena, thz är menlös io*m*-
ffru Deo Sighio*m* gudhi tak

y*m*pna*n* til alla tidh*er*

Veni creator I tässe ympno bedhis choren
thäs hälga andas til qwämdh i sith hiärta so*m* ha*n*
kom i p*ro*pheta*n*nas hiärta oc hogxsuala wsla
syndhara för io*m*ffru*n*na bön skuld huilka ha*n*
giordhe renliffwis modh*er*

Veni creator &c O millaste h*er*ra th*e*n hälge
andhe, so*m* är skapare allas tingha mz fadh-
reno*m* oc soneno*m*, kom til os thu so*m* jnfallin
är i p*ro*pheta*n*nas hiärta, at the skullo j andelike
föresyn spaandhis sywngha at gudh skulle födhas
aff io*m*ffru*n*ne Qui paraclitus, O thu millaste
gudh th*e*n hälge andhe so*m* kallas hogxswalare,
thu wari hogxswalare wslo*m* syndaro*m* för tässa 136
io*m*ffru*n*nas bön skuld huilka thu giordhe io*m*ffru
oc modh*er* Maria mater

ad primam ant. Multe Här sigx at iomffrunna son frälsar rätwisa aff mykyn dröffwilse för modhrennas bön skuld textus Multe tribulaciones O iomffru maria dröffda manna hwgxswalilse, mykyn ärw rätwisa männirskios dröffwilse, än thin son frälste them aff sinom dröffwilsom

ad terciam Pretende Här bidher choren til gudh at han wili fram räkkia sina miskwnsamma handh them som honom astwndha Pretende O aldra liwffuaste gudh fram räk thina miskundh them som tik törsta huilken thina modher mariam, tik ower all ting törstande, sötelika skänkte, ällar drikka gaff aff thinne wällustelikaste rinnandhe flodh glosa som är hymerikis glädhi sötasta wällustoghet ℣ Actor mortis &c Thz staar wttyth för lexomen

137 Benedicta sis tu Här wälsignar choren
ad sextam iomffruna aff hwilkas qwidh wi finghom nadhena textus Benedicta O thu maria, wälsignat wari thu som äst fäghrindennas konugx gardher, äronnas konugx mönster, hwilkas miskwndh wi wnfinghom aff thins hälgasta qwidz midhwakt ℣ Hosti &c Thz staar wttyt i ottesangen för laudes

ad nonam ant. Noli domina Här är en godh bön mz huilke choren ropar til iomffrunna bidhiandis at hon os ey wili owergiffwa i sins sons grymmasta dom, huilken all makt rädhis textus Noli domina O aldra mäktogasta frw maria, ey skuli thu wilia os owergiffua i thins sons grymma oc skälwandis dom, huilkom gudh fadher gaff allan dom, huilkens rätwisa hymblane förebudha, huilkens asyn all makt skal rädhas thentidh han är kommande aat-

skilia sith folk ällar sin almogha glosa gudz domber kallas skälffwa*n*dis thy at i the*m* daghenom rädhas oc skälffwa iämwäl änglane so*m* rätwisa mä*n*niskior, 138 aff domarans grymhet, än thy at the wisse ärw oppa sin*n*e helso, Hymblane förebudha hans rätwiso, nar tekn wardha i sool oc mana oc stiärno*m* för domarans tilqwämdh, so*m* staar jn ewangelio, All makt i hymerike oc iordherike skal tha rädhas, Th*ett*a skulle hwart högfärddught hiärta daghlika tänkia Item h*err*an ihesus aatskil tha sith folk nar ha*n* sigh*er* rätwiso*m*, ko*m*men i mi*n*s fadhers wälsignadhe Til orätwisa sigh*er* ha*n*, gaan i förba*n*nadhe i äw*är*deliken eeldh, Swa skulu lamben skilias fran kiddhen, Oc skulu thy gudz brudh*er* altidh rädhas gudz gry*m*ma oc rätwisa dom, ödhmyuklika ropandis til millasta io*m*ffru*n*a, sighia*n*dis Noli domina nos relinquere ℣ Eue maria, So*m* för är wttyt i ottesange*n* före benedictus

℣ Tu plasmatorum Här bidh*er* chore*n*, at 139 io*m*ffru*n* so*m* ful är mz nadh, oc är wndh*er*samlika ow*er* all skapat tingh i dygdhe*n*na främ*m*nigh, at hon wili för os bidhia oc blidhka sin son textus Tu plasmatorum, O maria thu äst wndh*er*samliken föreganga*n*dhes i dygdhom, Fru ow*er* alt thz so*m* skapat är, blidhka os thin son, thu so*m* äst andelika feeth oc ful mz gudz nadh

Omnem potestatem, Här sigx at io*m*ffru*n*na ad vesperas sone ihesu tilskriffwas alt wälle oc makt, huilke*n* tilskikkar oc aff säth*er* alla konu*n*ga oc gör alt thz honom täkkes a landh oc watn textus Omnem potestatem O aldra ödhmyukasta maria ow*er*

alla pighor, wi tilskriffwom, ällar tileghnom thinom hälogha sone ihesu alla makt oc alla dygdher, huilken tilskepar oc aff säther konungana, hwilken alt skapadhe hwat hälst honom täktis, ällar wille
140 i iordinne oc i haffwit, oc i allom iorddenna lönlikom dywpom glosa Mädh iordhennas dywp wndherstas marghfald lönlik tingh, oc lönliken skipilse som i iordenne ärw

ympnus Virgo deum I tässe ympno sigx hwru iomffrun war ämpne manghom til glädhi, them som förewisto henne skola födhas, thz är gudhi, änglomen oc först föräldh[r]omen patriarchom oc prophetom oc sinom eghnom föräldrom, oc allom them som täkkis iomffrunnas födzla, the glädhias oc wisselika aff hennas afflingh, bidhiom thy iomffrwna, at wi mattom swa dyrka hennas födzlo at hon mz sinne bön löse wara syndher

Virgo deum O iomffrw maria, gladhan görandes gudh hogxswalan giffuandhis änglomen oc försto föräldromen glädhi tik witandhom födhaskolandis Patriarcharum O maria thu som gaff glädhi patriarchannas hiärta oc täslikes prophet-
141 annas hoghom, huilke tik förespadho skola födhas O quanta tuis, O hwru mykyn glädhi giffwin är thinom föräldrom, aff store gudz nadh tik swa häloga wardha skolandis före witandom Quis est haa är thän huilken gudz modhers afflingh ey gör gladhan om honom hennas lustelika födzla wäl täkkes Da [nobis] ergo O millasta ffrugha giff os för then skuld nadhena at swa dyrka thin oppgang thz är thina födzlo, at thu mz thinne mildhe bön skuli lösa wara syndher thz är förwärffua os wara

syndha afflösnig aff thinom son Maria mater ℣ Tu plasmatorum Thydes wt här owan före

ant. Sancta maria I tässe antiphona bidher choren iomffruna bidhia för mangha handa människio kön som är syndara oc bedröffdhe textus Sancta maria succurre O hälogh maria hiälp wslom människiom, hiälp oc blywghom oc räddom widherqwek them som gratandhis ärw, bidh för 142 almoghanom, förekom klarkkriit mz thinne bön, bidh oc för gudhelika qwinkönith, wtröne oc känne alle thina hiälp ä haa hälst the ärw som thin aminnilse hogtidhelika dyrka

Memor dominus Här sigx at herran boo ad complet. mz them som säffwe ärw ant. Memor dominus, Herran gudh aminnandis sinna brudhz säffhet glosa Thz är maria, mz mykle glädhi gik han jn i hennas tiäldh

ympnus Victum vitalem Här sigx hwru gudh gaff manköneno liiffs födho i paradiis, än diäffwllen wtgöth sit ether i mathen mz sinne lygn, Thär äpther opwäkte herran gudh prophetana til at tala wndhersamliken tingh om ena iomffru huilken skulle wndhersamlika giffwa aff sik frukt, som fordhom giordhe arons wandher ällar qwister, huilken tör war oc baar blomster

Victum vitalem Gudh gaff manköneno liiffsens födho i huilka owenen wtspydhe siit ether mz 143 lyghnennas ordhe Corda then hälge andhe nadhelika opfyller prophetannas hiärta mz guddomsens sötma, huilka han opwäkker at förespa wndherliken tingh om ena iomffru Que sicut Huilken iomffru wndherlika giffua skulde frukt, som aaron

qwister, huilken qwister skulle bära liiffsens dryk
sarghadom, aff owenzsens taal ällar ordhom O
ihesu O ihesu christe högxte sannindh bliff idke-
lika mż os, at grymma owenzsens falzskhet skuli
os ekke falskelika dräpa glosa som han giordhe
försto föräldromen adam oc ewa

Declaracio

Nw är märkiande at tässen ympnan haffwer
sin grwndh först i biblia, thär wi läsom at
gudh skapadhe mannen, sätiandhes honom i luste-
likasta stadh här i iordher[i]ke som är i para-
diis, huilket planterat war aff alzskona bäste oc
144 ärlikaste frukt aff huilke frukt loffliket war män-
niskionne almännelika ätha, eno trä enkannelika
aff gudhi wndhan takno oc märkes thetta i ordhen
nar som sigx i ympnonne, gudh gaff människionne
ällar manköneno liffsens födho, Än owenen wtgöt
sit ether i förnämdha födho mz lygnennas ordh,
Nar ormen i huilkom diäffwllen war, sagdhe til
ewa för hwat saak förbödh gudh ätha aff thz ena
träth, Ewa swaradhe, moske för the saak at wi
skolom ekke döö Ormen swaradhe enghaledis är
thz, wtan förtänskuld at i skullen ekke wardha
som gudha, witandis onth oc goth, oc i tässe
matto wtgöt owenen sith ether, thz är sina lygn
i mathen för första föräldrana Än herran gudh
aff sinne nadh, wndherwiste andelika prophetomen
at spaa wndhersamlika om ena iomffru som skulle
göra frukt som aaronz qwister

145 ¶ Aff tässom qwistenom är skriffuit i biblia
at höffdingana aff israels almogha mwrradho moth

moysen oc aaron sighiandis, at andhra släkter
matto sik wtuälia höffdingha swa wäl so*m* lewi
släkt aff huilke moyses oc aaron waro födde oc
för th*etta* knorret moth gudz skipilse öpnadhis
iordhen opswälgandis abyron oc chore mz alt
theras sälskap, oc kom eellen dräpandhis tw
hwnddrat oc fämtie män

¶ Anna*n*tidh knorradhe almoghe*n* mothe moy-
sen oc aaron, oc kom ellen aff gudhi oc sloo i
häl fiorton twsandh män och vij^{c} män, förwtan
the*m* som förginghos mz chore oc abyron, Th*är*
äpth*er* bödh moyses oppa gudz wägna frambära
til tabernaculum tolff qwista ällar spröthe, äpth*er*
tolff israels släkte, huilket släktes höffdingana strax
giordho, kom oc aaron mz sin wandh ällar quiste,
aff leui släkte Oc tok moyses alla qwistana lägg- 146
iandhes the*m* i tabernaculo i gudz asyn, bidha*n*dis
til a*n*nan daghe*n* om tekn aff gudhi, huilkit släktet
gudh haffde wtualt til prästa ämbetet oc höffdingha
i israel Daghe*n* näst äpth*er* ko*m*mande i höffding-
a*n*nas närwaru tok moyses alla qwistana wt aff
tabernaculo oc fan aaronz qwist grönskas oc
blo*m*stras, oc löffwith sik wtuidha*n*dis, giordhe aff
sik frukt so*m* är amigdalas, thz kallo*m* wi mandil
oc wart tässen frukte*n* moth natwrliken skipilse,
swa skulle oc io*m*ffru*n* födha son Oc röres tässen
figwra h*är* i ympno*n*ne nar texte*n* sigh*er* at th*en*
hälghe andhe oppwäkte p*ro*phetana at wndh*er*lika
tala om ena io*m*ffru som frukt skulle göra so*m*
aaronz qwister Tässen io*m*ffru*n* är wälsignadha
ihesu modh*er* maria aff h*en*nas frukt fik ma*n*könet
liffsens dryk so*m* sarghat war aff ormse*n*s ordho*m*, 147

huilket tha skedhe nar h*er*ran ihesus ledh sin bith*er*lika dödh Oc th*et*ta magho christi brudh*er* tänkia nar the sywngha ympnona Victum vitalem

ant. Lumen verum Här widh*er*liknas io*m*ffru maria stiärno*n*ne so*m* giffw*er* aff sik sant lyws oc bidhio*m* wi at thz lywset so*m* är christus skuli skina om os, borth köra*n*dhe dödzsens mörker textus Lumen verum O io*m*ffru maria aldra clarasta stiärna wi bidhio*m* tik at thz sa*n*na lyuset huilkit thu os fram bar tha thu födde christum, skuli os i allo*m* stadho*m* om kringh skina borth ältandhes dödzse*n*s mörke aff waro*m* sin*n*om glosa sigh*er* Mädh dödzsens mörke märkes dödhelik syndh aff huilke brudhen bidh*er* göma sin fäm sin*ne*, oc är tässen antiphona en nytteliken bön til io*m*ffru maria nar mä*n*niskia*n* wil sik huila

war ffru loff

Speciosa O hälogh födhirska thu äst giordh
148 faghor oc söth i io*m*ffrudo*m*sens kräselikhet huilka skodhande syons dott*er* skinandhe i rose*n*nas blo*m*ster oc i dala*n*nas lilior, kalladhe aldra hälogast oc drotnighar hedhra h*en*ne

Aue regina celorum Heel hymerikes drotnigh ängla*n*na konu*n*gx modh*er*, O maria io*m*ffru*n*nas blomster thu äst so*m* ros ällar lilia thu wtgyut thina böner til sonen för cristna mä*n*niskios helso Amen I swa matto lyktas tiisdaghe*n* mz mykle andelike glädhi oc högh beskadilse, so*m* rördh ärw i loffsanghe*n* so*m* i th*en*na daghe*n* är gudhi offradh*er* aff sino*m* wtualda brudho*m*

Feria quarta

Ortum virginis I the*m* daghome*n* so*m*
nw framlidhne ärw so*m* är sönedaghen Mane-
daghen oc tiisdaghen haffwo*m* wi hört aff
io*m*ffru marie wärdogasta w*är*doghet i thy at
ho*n* war allo*m* ämpne til glädhi lankt för än
ho*n* födh war, oc so*m* nw är sakt at gudh
fadh*er* gladhes aff h*en*ne för wärlde*n*na opp- 149
hoff Th*är* näst änglane iämsköt so*m* the waro
skapadhe, p*at*riarchane oc pr*o*phetane gladdos,
oc aff tässe wärdogaste io*m*fru*n*ne täslikes so*m*
offtha rört är, här äpth*er* komber nw enka*n*-
nelike*n* andelike*n* frögdh iblandh iordherikes
ängla, Thz är christi wtualda brudh*er*, aff
tässe älskelikaste io*m*ffru*n*nas renasta afflingh
oc hälgasta födzlo, aff huilke änglane glädhias
i hymerike, oc alle rätwise i iordherike, Oc
begynna nw choren mz alle hiärta*n*s frögdh
tilsa*m*man sywngha aff io*m*ffru*n*nas oppgangh,
thz är h*en*nas afflingh oc födzla oc sötelika
hedhra*n*dis h*er*ran christum io*m*ffru*n*nas son
sighia*n*dis [in] jnuitatorio

ORtum virginis, wi loffwo*m* högtidhelika marie födzlo, so*m* är io*m*ffru oc modh*er*, oc nidh*er* bögdhe ödhmyuklika hedhro*m* wi h*er*ran christum hä*n*nas son

150 ympnus Errorum J tässe ympno sigx hwru
mörkka wärldhen aff mykle willo oplystes i marie
födzlo, lywset so*m* är maria borth älte dödzsens
mörke, Maanen wta*n* mörkt sky, är maria skin-
andhes so*m* sole*n*na straal, förwara os för fiand-
ans skoth Maria är so*m* brwdhahws aff cristallo
giorth, I hwilko äro*n*nas konw*n*gh*e*r sithiandes
giordhe ändelykt oppa wara ysäldh om tik o
maria, thz är för thina wärddughet skuld

Textus Errorum pleno tenebris Thäntidh io*m*-
ffru maria wtgaar aff modhre*n*nas sancta
annas qwidhz lönliko rwme ällar lönliko*m* ka*m*mara,
tha opprindh*e*r lywset i wärldhe*n*ne, hwilken fwl är
är mz willo*n*nas mörke Lux lucem I tik hälge
io*m*ffru o maria oppenbaras lywset, aff sik lyws
födhandis, thz är gudhfadh*e*r, födhandes aff sik
sonen, borthälto*m* dödzsens skugga, oc j tik opp-
lösis syndhe*n*nas bindhnigh Tu luna, O maria
151 thu äst maane mista*n*dis sky glosa Thz är klar-
lika skinande wta*n* smitto, Thu äst oc sole*n*nas
straal, hwilko*m* skinande wndhanflys warlikare
owenzsens skoot Tu cristallinus O maria thu
äst brudhahws, aff cristal giorth, i hwilko äro*n*nas
konw*n*gh*e*r sithiandis, mildh*e*r giordhe ha*n* ändhan
til wara ysäld Maria mater &c

Rwbrica Corrige virgo Här bidh*e*r choren
sniällasta io*m*ffrwna rätta wara fawidzsko, oppa thz
at h*e*nnas son skuli se os wndh*e*rstandandis sik opp-
letha, glosa thz är j*n*nerlika fly til sik Textus Cor-
rige virgo O aldra sniällasta io*m*ffru maria, räth
war osniälla hiärta at thin son seandhis aff hymleno*m*
skuli os see wäl wndh*e*rstandandis sik wilia oppletha

Rwbrica Repelle Här bidh*e*r choren io*m*ffrwna borth älta aff waro*m* tiällo*m* alla arghet, sätiandhis til h*en*na alla sina bewarnigh Textus Repelle O millasta io*m*ffru maria allas syndaras hop wthält aff waro*m* tiällo*m* glosa thz är aff waro*m* kroppo*m* oc siälom, alla arghet, thy at wi latom alla wara liith til tik

Rwbrica Gloriose dei Här haffw*er* choren 152
ena ödhmywka bön til io*m*ffrw*n*na at ho*n* wili wara siäla frälsa aff diäfflen*om* Oc wara föth*er* thz är war begärilse aff synda faal, at wi matto*m* täkkias gudhi Textus Gloriose dei Äroffulle gudz modhers marie nadh frälse wara siäla aff dödhen*om* oc wara föth*er*, thz är war astwndilse aff syndhafaal, at wi matto*m* täkkias när gudhi i theras lyws so*m* liffwandis ärw, thz är mz the*m* so*m* äw*är*dhelika liffwa mz gudhi ℣ Ab innicio &c Aff opphoffweno är maria skikkadh gudz modh*er*, Huilken sa*n*nelika älskadhe gudh ow*er* all tingh aff alt sith hiärta Absol. Nostre tenebras, Thz är en liten oc nytteliken bön textus Nostre Iomffru maria so*m* är wisdomsens modh*er*, opplyse waras fawiskhethz mörker

ERant homines ante legem Här lath*er* ängilen gudz brudh*er* wndh*er*sta huilke*n* andeliken blindhet war i blandh mankönet i tree första 153
wärldennas aldhra, oc hwru gudh gaff mä*n*niskio*n*ne laghen i moysi daghom, äpth*er* huilken ha*n* sik styra skulle til gudh oc sin iämcristin oc hwru hionelaghen skullo skepas i höffwiskhet oc i häloghet, swa at hälogh frwkt matte th*är* aff ko*m*ma, Oc ändhas tässen p*re*dica*n* aff thz hälgasta hione-

lagit som är ioachim oc sancta anna, .Oc hwru gudh aldzmäktogher oc hälge ängla älskadho thz ämpneth aff huilko iomffrun gudz modher skulde wardha &c Oc skulu gudz brudher göma sin hiärta i alle iomffrulike renlikhet, oc enkte likamlikit tänkia nar them predicas aff hionelaghet, aktandis at gudz ängil som andeliken är predicar här för christi iomffrum om eth aldra höffwiskasta hionelag, huilkit i sinne akt oc hälgom wilia, waro maxan som iomffrur, Oc prisas thy tässen hälga modhren sancta anna aff änglenom för thz liggiandhe fää oc the dyrasta haffwor som hon wärdogh war at bära i sin höffwiskasta qwidh, glädz oc nw
154 iomffru choren mykyt sötelika för samma saak skuld, böriandes nyan loffsangh aff sancte anne i responsorio

Rwbrica Beata mater anna I huilkö sancta anna liknadh hymerikis konungx arch i huilke jnnelyktes dyrasta haffwor, aff huilkom the fatike wordo rike Beata mater O hälogh modher sancta anna äwärdelikx konnwgx arch, huilken i tik jnne gömdhe rika haffwor sik aldra täkkasta, i huilkom han arffdeloghan giordhe sin engasta son, oc riktadhe the fatikka, oc wsla fangha giordhe han lösa, ällar frälsa ℣ Exulta O aldra wärdogasta modher sancta anna, frögdha tik oc glädz aff thinne aldra wärdogaste dotter maria, huilken thän födde som altingh skapadhe absol. Stella maria Thetta är en trygh akallan til mariam och hälst i haffs nödh Stella O aldra mildasta haffsens stiärna, maria komme os til hiälp

Deinde postquam &c Här p*re*dikar ängilen
för christi brudho*m*, huru daghrandhe*n* nalkas 155
daghenom, thz är io*m*ffru marie afflingh, skynda
sik til födzlona nar gudh ingöt siälena i marie
wärdogasta likama, oc i sa*m*ma stwndh gladdos
h*ä*r aff änglane osighelika, witandhes at aff tässe
claraste daghrande*n*ne skulle snarlika solen födhas,
thy at tässe*n* io*m*ffrw*n* war sa*n*nelika thän qwiste*n*
so*m* ysaias p*ro*phethe före spadhe fraimgaa skol-
a*n*dis aff iesse root, thz är aff konu*n*gx dauidz
aftkömdh, aff huilko*m* quiste eth blomster skulle
wtgaa oppa huilket tän hälge andhe skulle sik
huila, Oc h*ä*r aff glädz mykyt io*m*ffrw*n*nas chor
görandhis sik nyan loffsangh aff thä*n* wälsignadha
qwiste*n*, sighia*n*dis in responsorio Stirps iesse &c
Iesse affkömd framledde en quist, oc quisten eth
blo*m*ster, oc ow*er* th*et*ta blomstret skal huilas th*e*n
hälge ande ℣ Virgo dei Io*m*ffru*n* gudz födhirska
är qwiste*n* blo*m*stret är h*en*nas son ihesus

Declar. Är h*ä*r märkiandis at konu*n*gx dauidz 156
fadh*er* haffde tw na*m*pn, so*m* är cis, oc iesse aff
huilke*n*s aff kömdh är io*m*ffru maria födh, oc
kallas thy ihesus marie son, in ewangelio, konu*n*gx
dauidz son, oc i psalmome*n* täslikes, oc h*ä*r aff
grwndas th*et*ta responsorium Stirps iesse &c Oc
wttydhes so*m* sakt är, oc wärsen äpth*er* respon-
sorium thz lywslika wttrykker, At iesse tässe
manzse*n*s root ällar aff kömdh framledde en qwist
thz är ha*n* födde aff sik ena io*m*ffru Oc qwiste*n*
eth blo*m*st*er*, Thz är io*m*ffru*n* födde en son, thz
är ihesum, ow*er* huilke*n* thän hälge ande hwilas
thy at thän hälge ande omkringh göth ihesum mz

guddo*m*sens äro oc dygdh oc syntes ow*er* hono*m* i iordans flodh i christi döpilso*m*, Oc i thz klarasta skyth so*m* kom ow*er* christum oppa bärgit jn transfiguracione Absol. Matris christi &c Ihesu christi ärofulla modhers födzla, wari os äw*är*deliken frögdh oc glädhi Amen

leccio Jgitur sicut eternaliter I tässe lexe*nn*e
157 gör ängilen dyrasta sermonem för christi iomffru*m*, hwru tre guddo*m*sens kärlekx logha aff the hälga treffalloghet fra*m* gangandis hetelika brw*n*no til ma*n*könsens ath*er*lösn, aff huilko*m* kärlekxens brä*n*nande logha, änglane gladdhos Oc kw*n*ne togh tässe*n* glädhi ey ko*m*ma til mankönet för än io*m*ffru maria födh war, äpth*er* huilkens födzlo opptändos andre tre brä*n*nandes kärlekx logha i io*m*ffru*n*ne til gudh mykyt osighelika, thy at io*m*ffru maria aff enka*n*nelike gudz nadh wnfik i sin barndo*m*, yth*er*mer än nakor a*n*nwr barn, lywst wndh*er*standh til gudz kärlek, Oc thy gladdos i hymerike aff h*en*nas födzlo badhe gudh oc ängla, Oc glädhias oc nw gudz brudh*er* i iordherike aff tässe io*m*ffrw*n*nas födzlo, oc h*en*nas wärdoghet at gudh wille h*en*ne swa enka*n*nelika wtwälia ow*er* all creatur, oc lata födhas i blandh syndara, huilken allo*m* syndaro*m* skulle födha
158 theras ath*er*lösara ihesum christum Oc böria thy nw choren enka*n*neliken loffsang in responsorio Textus Solem iusticie &c Io*m*ffru maria so*m* är haffsens stiärna, fra*m* gik skinandhes til sin*n*a födzlo, födha skolandes fra*m*delis högxta konu*n*gen rätwiso*n*na sool thz är ihesum christum ℣ Cernere O alle crisne glädhe*n*s at see gudelikit lyws

glosa so*m* skiin i tässe nyföddhe io*m*ffru*n*ne ℣ Hec
virgo textus Tässen io*m*ffru*n* war före teknadh i
p*ro*pheta*n*na röst, Oc är hon os födh aff dauidz
affkömdh

Rwbrica Natiuitas gloriose Här sigx hwar aff
io*m*ffru marie födzla haffw*er* sith opphoff ällar grwnd
textus Natiuitas gloriose &c Äroffulle io*m*ffru ma-
rie födzla är aff abraham sädh, thz är aff ha*n*s aff-
kömdh, opprw*n*nen aff jwdha p*at*riarchas släkte, clar
glosa Thz är wälboren aff konu*n*gx dauidz affkömdh
glosa Oc wttrykkes h*ä*r io*m*ffru marie wälbyrdoghet,
thy at abraham war hälgaste patriarcha thy at ha*n* 159
äpth*er* gudz budh war redhoboe*n* at offra sin son
ysaac för hui[l]kit h*er*ran gudh sagdhe til hono*m*, I
thi*n*ne aff kömdh skal alla släkter, Thz är alla
mä*n*niskior wälsignas, oc th*et*ta fulko*m*nadhes i io*m*-
ffru maria, huilkas son ihesus alla wärldena ath*er*-
löste, Iwdas war fro*m*mast i iacobs patriarcha söno*m*
oc aff hono*m* bär jwdha släktet sith na*m*pn oc alla
sina wärdoghet, dauid war konu*n*gh*er* oc p*ro*phete
oc baar priis i cristno*m* oc iämwäl jwdho*m* oc swa
bepröwas marie wälbyrdoghet

ympnus Tu miro micans &c I tässe ympno
prisas io*m*ffru*n* aff marghskona dygdh oc liknas
widh mangh ärleken tingh so*m* är haffstiärna*n*,
ädhlasta wiin, clarasta sool, wälluktandis lylia, oc
bedhz chore*n* thy hiälp aff he*n*ne i manghe matto

Textus Tu miro O maria skepina*n*na stiärna i 160
haffwit skina*n*dhe mz wndh*er*samliko
lywse, thu framledh os aff dödzse*n*s haffswalgh til
hymerikis rike Tu nectare, O maria thu äst
sötare än ädhlasta wiin allo*m* the*m* tik andelika

smaka, thu äst clarare än solinnas lyws them som widherfresta tik andelika skodha Tu vere Thu sannelika äst wällwktandis lilia, aff hwilkens godha lokt, gudh dragx til tik at han maghi i tik haffua wällustelikit heman Ergo pie Hwar före bidhiom wi tik o maria at thu wili os wsla syndara mildelika til tik dragha mz thinne dygdhes wällwkt, at wi ey skolom draghas til hälwitis aff wärldennas käthe oc löslikhet Maria mater ℣ Stella solem pariens Stiärnan som är iomffru maria födhandis solena, thz är ihesum christum, oppstar som
161 daghrandhen Quam celi Huilka stiärno hymerikis konungx gardher loffuar oc prisar mz wänasta loffsangh

ant. Natiuitas tua Här wttrykkes hwru iomffrwnnas födzla gladde alla wärldena textus Natiuitas tua, O iomffru maria gudz födhirska, thin födzla tilbudhade glädhi alle wärldenne för thy at war herra oc gudh christus ihesus rätwisonna sool, är aff tik opprwnnen, huilken lösandis förbannilsen, gaff wälsignilse, skamfärandis dödhen, gaff os äwärdelikit liff glosa alt thetta giordhe iomffrwnnas son ihesus i sin bitherlikasta dödh oppa korsset textus Benedicamus pro natiuitate Görom taak oc wälsignilse äwärdelikx konungxsens son ihesum, som är herra ower hymerike, iordherike oc hälffwitte för sinna modhirs hälgasta födzlo, Deo gracias Sighiom gudhi taak oc äro

Ad horas diei ympnus Ignis ardore, I tässe ympno sigx
162 hwru wärldennas fäghrindh wanskadhis aff triggehanda syndennas eeldh, än iordhen blomstradhes aff enne källo opprinnandis aff jorddennas midh-

wakt ¶ Iomffru*n* är glädhi*n*nas källa, aff huilke wisin hiärta watnas, bliffwandis blomster bärande i dygdhome*n*, än tässen try synda kön, maa wara wärlden, kötit oc diäffwllen, ällar skörheten swalg oc giri Textus I g n i s a r d o r e Världe*n*nas fäghrind wisnadhe glosa Thz är mä*n*niskio*n*nas andelik prydilse so*m* i wärlde*n*ne byggia, wanzskadhis aff trigghiahanda eldz brändagha glosa thz är aff try synda kön Än en källa thz är io*m*ffru maria i si*n*ne wälsignadhe födzlo, oppsprak ällar oppran i iordhennas midhwakt, thz är i jwdha landit aff huilke wärlde*n*, thz är mä*n*niskian aff nyghia blomstradis O v i r g o &c O io*m*ffru maria so*m* äst glädhi*n*as källa, thu wärdoghas watna war wisna hiärta mz nadhe*n*nas dagh, at the matte 163 bliffwa blomstra*n*dis i allo*m* dygdho*m* M a r i a m a t e r

ant. N a t i u i t a t e m r e c o l a m u s Här oppwäkkes koren til at hedhra högtidhelika io*m*ffru*n*nas födzlo, huilke*n*s ärlika liffw*er*ne opplyste alla cristna ma*n*nas samffwndh*er* textus N a t i u i t a t e m r e c o - l a m u s O wi alle cristne ami*n*no*m*ps mz idkelike, oc högtidhelike dyrkan hälge io*m*ffru marie födzlo huilke*n*s ärosa*m*ma liffw*er*ne opplyser alla cristna manna samffw*n*dh*er*, thz är the hälga kirkia

ant. R e g a l i Här wttrykkes io*m*ffru maria Ad terciam wärdogha släkte oc bidhio*m* wi h*en*ne gudelika os hiälpa textus R e g a l i Maria är skinandes, thz är wälboren, oc opprw*n*nen aff konwgxlika släkte, för huilke*n*s hälga böner wi bidhio*m* ödhmyuklika, oc aldra gudelikast aff hogh oc anda, thz är aff liff oc siäl, hiälpas i alle widh*er*torfft ℣ Ab

164 innicio Aff opphoffweno är maria skikkadh gudz modher, Huilken sannelika älskadhe gudh ower all tingh aff alt sith hiärta

ad sextam Ant. Corde et animo Här oppwäkkes iomffru choren til at loffua gudh aff liff oc siäl för iomffru maria födzlo textus Corde &c wi skolom sywngha ihesu christo äronnas loffsangh aff hiärta oc hogh, i höghborne iomffrwnnas marie gudz modhers födzlo aminnilse ℣ Hec virgo, Tässen iomffrun är före teknadh i prophetanna röst Oc är hon os födh aff dauidz affkömdh

ad nonam Deus] et angeli Här kungörs at gudh oc alle ängla glädhias aff iomffrwnnas födzlo textus Deus et angeli Gudh oc ängla the ärw gladhe giordhe aff iomffru marie födzlo, oc för thänskuld görom oc wi människor högtidh aff henne mz alle frögdh ℣ Stella solem Stiärnan som är iomffru maria födhandes solena, oppstar som daghranden
165 Huilka stiärno himerikis konungx gardher loffuar oc prisar mz wänasta loffsangh ℣ Regnum dei Här sigx ad iomffrunnas födzla glädher hymerikis rike oc aff henne är wärldenne opprwnnen äwärdeliken frögdh textus Regnum dei Ihesu christi modhers födzla glädher gudz rike Aff huilke äwärdeliken frögdh är wärldenne opprwnnin

ad vesperas Gloriose virginis Här oppwäkker sik gudz brudh at högtidhelika aminas iomfru marie födzlo, huilken wnfik modherlika wärdoghet, tho ey mistandis iomfrulika blyughet textus Gloriose virginis marie, wi högtidhelika oc mz gudelikom aminnilsom dyrkom äroffulla iomffru marie wärdogasta oppgang thz är födzla, huilken aff gudhi

wnfik modh*er*lika wärdoghet, oc förtappadhe ekke io*m*ffrulika blywghet glosa här menas mz at ho*n* är modh*er* oc th*är* mz renasta io*m*ffru

ympnus Gaude visceribus I tässe y*m*pno talar io*m*ffru choren til wara andelika modh*er* the
hälga kirkio bidhia*n*dis h*en*ne frögdhas j*n*nerlika 166
aff io*m*ffru marie födzlo högtidh, oc wttrykkes i tässe ympno marghfal io*m*ffrw*n*nas priis oc ära oc mykyn glädhi oc fördel h*en*ne aff gudhi giffwi*n*, so*m* wttydhes enka*n*nelika widh hwan werssen aatskelelika för sik

textus Gaude visceribus &c O thu aldra säl-gasta war andelika modh*er* the hälga kyrkia, thz är allas cristna ma*n*nas samqwämdh, glädz aff allo*m* tino*m* j*n*nersta inälffwo*m*, thz är aff siäl oc hiärta, thu so*m* nw oc offta marghfald gör hälgasta io*m*ffru maria högtidh*er*, här aff iämwäl glädhes hymele*n*, iordhe*n*, oc haffwit Cuius magnifica &c hwilkes so*m* är io*m*ffru marie släkt, är höghbore*n* ällar mäktog, huilkas liffw*er*ne war widhelika skina*n*des i hälgo*m* gärniggo*m*, hwilkas ändelykt haller wta*n* ändha högxta hedh*er* Que virgo hwilken io*m*ffru so*m* är maria födde son
oc bliffw*er* io*m*ffru, ho*n* gaff dia alzmäktogho*m* 167
gudhi aff sino*m* eghno*m* speno*m* oc ödhmyuk baar ho*n* th*en*, mz skälffwandes armläggio*m* so*m* h*en*ne aff si*n*ne guddoms makt oppe hiölt Felix multiplici O maria konu*n*gxse*n*s christi modh*er* säl äst thu i margfallo*m* priis oc myklo loffwi, thu äst äw*är*delika konu*n*gxsens tillwkter porter, thu äst flytandis wärldhe*n*nas stiärna, thu äst blomstre*n*s so*m* är ihesus konu*n*gxlike*n* spira Te

nunc O thw hälgasta äw*är*delikx konu*n*gxsens gudz modh*er* oc brudh, wi syndara bidhio*m* tik nw, at thu aff thi*n*ne millaste gaffwo wärdogas os altidh oc i allo*m* stadho*m* nadelika wärna Sanctis optineas O io*m*ffru maria förwärffua os mz thi*n*na hälga böner, ena sötha oc hwgnelika wärn i fridzsens langlikhet, oc hälga hymerikis rikes äw*är*delika gaffuor Presta summe O högaste gudhfadh*er*, oc thu enaste gudz fadhers son ihesu oc iämwäl idh*er* bägges th*e*n hälge ande, thre p*er*-
168 soner oc en äw*är*deliken gudh, giff oc wn os thz wi bedho*m*s i tässo*m* loffsangh thu so*m* liffw*er* oc styrer i allan wärlde*n*nas tima, thz är äw*är*delika Amen ℣ Stella solem so*m* förra wttyt är

ant. Quando nata es Här sigx huru wärlden war opplyst andelika i io*m*fru marie födzlo textus Quando nata es O aldra hälgasta io*m*ffru maria nar thu war födh, tha wart wärldhe*n* opplyst thz är mä*n*niskia*n* i wärlde*n*ne liffuandhis, o io*m*ffru maria en hälogh släkt oc en hälogh root, o wälsignadh wari thins liffs frwkt so*m* är ihesus

ad complet. Castitatem, Här sigx hwru io*m*ffru*n* loffwadhe gudhi sin io*m*ffrudo*m* oc hwru ho*n* iblandh mä*n*niskior haffde ängla liffw*er*ne textus Castitatem Tässen klenasta pighan io*m*ffru maria loffuadhe aldra högxta gudhi sin renlek i blandh mä*n*niskior hallandis ängla liffw*er*ne, huilkens io*m*ffrudo*m* gudh alzmäktogh*er* hedh*er*samlika giordhe fruktsa*m*man

169 ympnus Fit porta I tässe ymp*no* sigx hwru ful mz nadh warth gudz porter, oc konu*n*gen gaar om hono*m* oc bliffw*er* porthen likkawäl

tillwkter oc sigx sidha*n* hwru h*er*ran födhis aff h*en*ne

textus **F**it porta Maria wardh*er* christi gönom gangandes porter, oppstoppadh oc ful mz alle nadh, oc konu*n*ghen christus gar gönom porthen, oc han bliffw*er* tillwkter so*m* ha*n* haffwer äw*är*delika warit Gen[u]s högxsta lyusens kön thz är christus gudz fadhers son framgik aff io*m*ffru*n*nas konu*n*gx gardhe glosa thz är aff io*m*ffru*n*nas wälsignadha qwidh, the hälge kyrkios sinnes brudz brudhgöme ath*er*lösare oc skapare Honor glosa Ihesus som är modhre*n*nas hedh*er* oc glädhi, oc cristna ma*n*na omälelikit ällar osighelikit hopp ha*n* ath*er*löste wara syndh*er*, mz dödzse*n*s mörka drykkio*m* glosa thz är mz dödzsens beskhet Maria

ant. O mulierum I tässe antiphone i*n*ne- 170
lykkes en nytteliken bön til io*m*ffru maria O mulierum O maria sälasta io*m*ffru i blandh alla qwi*n*nor, hiälp os osäligho*m* syndaro*m*, oc thu millasta io*m*ffru huilka alzmäktogasta gudz dygdh so*m* är th*e*n hälge andhe giordhe twngha, glosa i ihesu christi affling opplyfft mildelika them so*m* synde*n*nas byrdh betyngger

warffru loff

O florens rosa, O blomstrandes roos h*er*rans faghra modh*er* O mildh modh*er* io*m*ffru o fruktsa*m*masta winträ clarare än dagx randh bidh idkelika för os

Feria quinta

Inuitator. Aue maria alskona creatur plägha sik frögdha i dagh rande*n*nas opgangh, än mykit almä*n*nelikare glädhias the i siälffwe sole*n*nas clara närwara Swa haffw*er* i blandh christi io*m*-ffrur i nästa förlidhna daghen warit en stoor andelik frögdh aff daghrande*n*ne, thz är aff io*m*-
171 ffru marie renasta afflingh oc hälgasta födzlo Än i dagh oppstigh*er* i io*m*ffru choren aldra en-ka*n*nelikasta loffsangh*er* aff eth wndh*er*liket tekn so*m* nw i wärlde*n*ne händhe, at stiärna*n* mothe natwrlike*n* skipilse, affladhe oc födde aff sik solena, thz är io*m*ffru*n* so*m* liknas widh haff-stiärnona, oc affladhe oc födhe aff sik ihesum christum, Huat kan mä*n*niskia*n* lywslikare tänkia i sith hiärta än th*et*ta at en renasta io*m*ffru födde en son, ekke äpthe almä*n*ne-like sidhwä*n*io so*m* andhra qwi*n*nor plägha födha, wta*n* häldh*er* i enka*n*nelikaste matto, thy at io*m*ffru*n* födde gudz son, hwilke*n* na-twrlika war h*en*nas son, oc h*en*nas skapare, oc alzmäktogaste gudh, oc haffw*er* tässen glädhi*n* sit opphoff aff ängilse*n*s ordho*m* mz huilko*m* ha*n* bwdhade io*m*ffru*n*ne at ho*n* skulle födha gudz son sighia*n*de [in] Inuitatorio

Aue maria gracia plena, Heel maria ful mz nadh h*er*ran är mz tik

ympnus Quem terra I tässe ympno wttrykkes 172 io*m*ffru maria största wärdoghet aff thy at ho*n* wärdogh war bära thän i sin qwidh huilke*n* all skikkilse styre, i hymerike, iordherike oc hälffwitte, oc iordhe*n*, haffwit oc hymblana hedhra, Sool mane stiärnor tiäna oc thä*n* so*m* alla wärldhena skapadhe, oc j*n*ne haldh*e*r i si*n*ne göpn, j*n*nelykto io*m*ffru*n*nas jnälffw*e*r, oc sigx h*ä*r jo*m*ffru*n* hälog, thy at ho*n* affladhe aff the*m* hälga anda oc wtgöt aff sin wälsignada qwidh thä*n* som all wärldhe*n* astwndadhe

textus Quem terra Iomffru maria j*n*nelykkelse bära thän so*m* styrandis är all skipilse i hymerike iordherike oc hälffwitte, hwilken iordhe*n*, haffwet skyn dyrka, hedhra oc p*re*dica Cui luna Pigho*n*nas jnälffwe omguthne mz hymelsens nadh, bära th*e*n h*er*ran hwilko*m* sool oc mane oc all skapadh tingh tiäna i alla thima Beata mater munere hälog modh*e*r glosa ästh thu o io*m*ffru 173 maria aff sadhana gaffuo wndh*e*r huilkens qwidz arch, höxste mästare*n* glosa är j*n*neläst*e*r ällar j*n*nelykter, thz är christus wärlde*n*na skapare j*n*ne-hallandes wärldena i si*n*ne göpn Beata celi nuncio &c hälog äst thu maria so*m* fruktsam giordhis aff them hälga anda, mz hy*m*melska budhit änglenо*m*, o*m* huilke*n*s qwidh wtgwtin är glosa thz är födder, aff allo*m* hedhnigo*m* astwndadh*e*r glosa thz är christus aff iomffru*n*ne födder, oc aff allom astw*n*dadh*e*r glosa hälst aff p*at*riarcho*m* oc p*ro*pheto*m*, so*m* i the*m* hälga anda wndh*er*-stodho hono*m* skola födhas Maria mater Gloria tibi

Ant. Clamauimus här sigx aff prophetannas röst hwru the ropadhe til gudh oc han sändhe them sin son, mz sinne brudh maria, oc the som groffuo graffuena the fullo i henne, Tässen antiphona är oc cristna manna röst til gudh, sighiandis textus Clamauimus glosa wi arme syndara wndher-
174 bundhne opphoffsens syndh j mangh tusandh aar, clamauimus, wi ropadhom til höxsta gudhen glosa thz är gudh fadher, oc han sändhe os mz sinne wtwaldhe brudh maria sina sannindh glosa thz är ihesum, som i ewangelio sigher, ego sum via et veritas Iak är wäghen oc iak är sannindhen, Oc the som os groffwo graffwena, thz ärw diäfflana, som försto föräldrana nidherstörto i pinonnas graffwa för syndennas skuld, fullo siälffue i pinona, nar sannindhen christus atherlöste mankönet oppa korsset mz sin bitherlika dödh

ant. Congratulamini Här oppwäkkias gudhelika siäla til andelika glädhi, aff thy at gudz son är wordhin iomffrwnna son, hwilken sargadhe leonanna käffta, thz är diäfflanna hwilke grymmelika os gnogho til siälenna textus Congratulamini &c O i människionnars söner sammanglädhins, glosa gudz sone, thz är loffuen oc ären
175 gudz son ihesum, huilken wordhin är iomffrunnas son, änglommen thär aff frögdandhis Oc thenne ihesus gudz son oc iomffrwnnas söndherbröth leonannas tannagardh os grymelika gnaghandis

ant. Flectatur Här sigx at all knä skulu sik nidherböia för herranom ihesu, at han wille wardha människia oc iomffrun skulde wardha modher Flectatur, all knä nidher böghis för tik o thu

wälsignadhe ihesu, so*m* wille tik wardha människio, oc io*m*ffru*n* skulde wardha modh*er*, at thu matte giffwa hymerikis arffdeel them so*m* rädhas tith na*m*pn ℣ Venit deus in mundum &c Thz wth tydhis i thidhome*n*

absol. Alma virgo hälog io*m*ffru ow*er* alla io*m*ffrur i mällan ganghe mz si*n*ne bön för os til h*er*ran

leccio Benedictum marie corpus &c Här gör ängilen fäghersta sermonem, o*m* io*m*ffru maria fäghrindh, liknandhis h*en*na likama renasta kari, oc h*en*nas siäl clarasta sool, oc hwru gudz kärleker war rothadh*er* i io*m*ffru*n*nas siäl, Oc 176
io*m*ffru*n* war prydh mz triggehanda andeliko*m* dygdhom, oc swa som gudh oc hälge ängla gladdos aff io*m*fru*n*ne i hymerike, swa gladdos oc mä*n*niskior i iordherike, oc om nakon thän so*m* tilbögdh*e*r war synde*n*ne sik seth haffwa tässa io*m*ffru, iämsköt wtsläktes synde*n*nas brändaghi, Oc för swadana nadh so*m* io*m*ffru*n*ne aff gudhi giffwi*n* war, prisar io*m*ffru chore*n* tässa io*m*ffruna mz nyghio*m* loffsang sighiandis in responsorio Sancta et immaculata Hälogh*e*r oc osmittadh*er* io*m*ffrudomber glosa doctores tydha h*ä*r virgo för virginitas, oc sighia swa, hälog oc osmittat io*m*ffru, mz hwat loffsang oc priis skal iak tik framföra ällar nä*m*pna, thz weth iak ekke, för thy at thu gaff os th*e*n aff thino sköte, huilken hymblane förmatto ekke begripa ℣ Benedicta tu wälsignadh wari thu o maria i blandh qwi*n*nor, oc wälsignadh wari thins qwidz frukt 177

absol. Virgo ab angelo Iomffru*n* so*m* helsat war aff änglenо*m*, wärdhoghis affskrapa wara syndh*er*

leccio secunda Nulla lingua, Här oppenbara ängilen io*m*ffru*n*nas snille, oc hwru h*en*nas wndh*er*standh war opplyfft til aldzmäktogan gudh, oc ha*n*s kärlek oc budhordha gömo, oc astwndadhe ho*n* kärleka lidha alzskona dröffwilse för gudz kärlek skuld, i tässom kärlekeno*m* nalkadhes io*m*ffru*n* gudhi swa at gudhfadh*er* gaff h*en*ne sin son nar ho*n* swaradhe änglen*om* sighiandis Ecce ancilla domini, Oc i sa*m*me stw*n*dh tilfögdhis guddome*n* mandomeno*m* i io*m*ffru*n*nas liffue, oc wart gudhfadhers son, oc sa*n*nelika io*m*ffru*n*nas son, oc h*ä*r före loffwar choren j*n*nerlika alzmäktoghan gudh för sadana nadh i io*m*ffru*n*ne giordha, oc täslikes io*m*ffru*n*nas w*är*doghet, sigh-
178 ia*n*dis in responsorio Videte miraculum O alla cristna mä*n*niskior seen h*ä*r eth iärtekne, at gudz modh*er* affladhe oc är io*m*ffru, ey witandhes nakors manz sälskap Standa*n*dhis betyngdh, maria mz ädhela byrdh, oc wiste ho*n* sik wara gladha modh*er*, huilken sik ey wiste wara nakors manź hustru ℣ Hec speciosum glosa Tässen modhren so*m* är oc io*m*ffru, affladhe i renliffsens i*n*älffwo*m* wänasta son i wälskapnadh ow*er* alla mä*n*niskiors söner, oc ho*n* so*m* är wälsignadh äw*är*delika fram bar os gudh oc man glosa i sin*n*e wälsignadhe byrdh absol. Nos cum prole Iomffru maria mz milla barnet wälsigne os

leccio tercia O coniuncionem pulcherrimam &c Här sigh*er* ängilen at io*m*ffru*n* war ful mz

them hälga anda i siäl oc likama, oc hwru hon
liknas widh brinnande buskan som moyses saa,
huilken hetelika bran wtan allan skadha, swa bran
oc iomffrunna likame i hetasta kärlek til aldz-
mäktogan gudh, aff huilko gudh gladdes oc alle 179
patriarcha propheta oc otalike andre gudz wener,
oc för thän kärleken thär iomffrun swa brinnandhe
haffde til gudh, wärdogadhis gudz son sik jngywta
i alla hännas kropps limi, thär sik mandom anam-
andis, oc aff iomffrunne födhas i alle höffuiskhet,
för huilkit choren in responsorio prisar oc hedhrar
iomffruna sighiandis Felix namque O aldra
hälgasta iomffru maria för the saak skuld äst thu
sääl, thy at aff tik är opp rwnnen rätwisonna sool
christus som är war gudh ℣ Ora pro populo,
O maria bidh för almoghanom, oc för klärkkana,
bidh oc för gudhelika qwinkönet lät alla them
wtrona thina hiälp haa hälst the ärw som hög-
tidhelika göra thin aminnilse ℣ In vterum Höxste
herran gudh nidhersteg i iomffrunnas qwidh i
honom anamandhis wars frihetz wärdh

O admirabile Här sigx hwru gudh alz- ad laudes
mäktogher giordhe eth wndhersamliket bythe ällar
widherskiffte mz mankönet, nar han tok til sik man-
domen, oc gaff människionne guddommen, thz är
nar han samman fög[d]he guddomen oc mandomen
i iomffrunne oc wärdogadhis aff henne födhas 180
textus O admirabile O aldra wndhersamlikasta
ombyte, at mankönsens skapare anamadhes aff
iomffrunne liffwandis likama, wärdogadhis, fram-
gangandhis människia wtan sädh oc gaff os sin
guddom

ympnus Ysayas que cecinit I tässe ympno sigx hwru ysaie prophete spadomber är fulkomnadher i iomffrunne, oc mykyt annat som arörer ihesu christi wndhersamlika födzlo oc stora ödhmyukt, at han wille läggias i asna iäthw

Ysaias que cecinit Hwat ysaias prophete sangh glosa thz är han före spadhe at gudz son skulle födhas i iordherike, Thz är fulkompnat i iomffrunne, ängilen budhade henne, oc thän hälge ande opfylte henne Maria ventre Maria afflar aff troens ordhens sädh glosa gudz ordh är gudz son, huilkit ordh sadhes i iomffrunne, nar iomffrun affladhe aff them hälga anda, oc pighonnas jnälffuer bära thän huilken all wärlden förma ekke begripa Radix iesse Iesse roth gaff eth blomster oc qwisten föddhe frukt, hon som fruktsam war

181 frambar fostridh, oc modhren bliffwer iomffru glosa jesse är eghit nampn, oc heth konung dauidz fadher jesse, hans rooth är hans affkömd gaff blomster, oc qwisten är iomffru maria gaff frukt nar hon föddhe ihesum Presepe thän som är lywsens skapare han wille tola ällar lidha läggias i iäthw, mz fadhrenom skapadhe han hymlana, wndherbögdher modhrenne, klädhes han i fatik klädhe Maria mater ℣ Tamquam spon[sus] Gudz son framgik aff iomffrunnas qwidz lönlika kammar som prydher brudhgomme aff skinande brudhahwse

super benedictus ant. Latuit in blando Här sigx hwru owenen diäffwlen lönte sik ällar doldhe för människionnas förtappilse än guddommen ihesus christus skylte sik wndher gratandhes barssens hampn för män-

niskio*n*na ath*e*rlösno skuld j troloffuadhe modhre*n*ne maria gömdhe sik io*m*ffrulike*n* höffwiskhet at owene*n* skulle swa ow*er*wi*n*nas oc förffäras, oc är i tässe antiphona stor andelike*n* beskadilse textus Latuit in blando Eth*e*rlika owensen*s* swek doldhe sik i swiklika ormsens hwitzlo äller smekelikhet, oppa thz at mä*n*niskia*n* skulle gripas til syndhena, än guddo*m*se*n*s omälelikhet doldhe sik 182
ödhmyuklika i gratandhis piltzsens klena likama, oppa thz at mä*n*niskia*n* matte ath*er*wi*n*nas, oc io*m*ffrulike*n* höffwiskhet waar lönlika i troloffwadho modhre*n*ne, oppa thz at owene*n* skulle faa blygdh oc skamfäras, oc swa allaledhis wart en konst gabbat, aff the andre konste*n*ne, oc swekit i gän ko*m* til sin mästara, Oc thy wari loff oc äro soneno*m* mz modhre*n*ne, oc modhre*n* mz soneno*m*, huilko*m* änglane syw*n*ga loffsangh i högdhe*n*ne,

Benedicamus Här sywngher choren loffsangh litla pilteno*m* ihesu so*m* diddhe ällar sögh ödhmywkasta pigho*n*nas io*m*ffrulika spena textus Benedicamus deuotis wälsigno*m* glosa mz loffsangh aff gudeliko*m* hagho*m* obegripeliko*m* h*er*ra ihesu christo, swghandis ödhmyukasta litla pigho*n*nas io*m*ffrulika spena Deo dicamus Sighio*m* gudhi loff oc taak

ympnus Rex christe I tässe ympno bidhio*m* wi gudh ägha war hiärta, at wi thäs häldh*er* matto*m* loffua gudh i allo*m* thimo*m*, Oc är tässen första wärse*n* rex christe mykyt nytteliken at läsas nar som gudelike*n* mä*n*niskia wil begy*n*na nakra böner ällar läsnigh, hwat häldh*er* thz är dagx tidh*er* 183
ällar andra böner, thy at fafänghe tanka, oc hiärta*n*s

orolikhet borthältas o*m* th*enn*a wärsen wardh*er* gudelika läsin, wi bidhio*m* oc i tässe y*m*pno h*er*ran mi*n*nas at ha*n* fordho*m* anamadhe aff rene io*m*ffru wars likamas skapilse, thz är sin ma*n*do*m*

Rex christe O aldra mildaste konu*n*gh*er* ihesu christe äägh war hiärta glosa thz är bliff sithiandis i waro*m* hiärto*m*, oppa thz at wi mattom giffua tik wärdzskyllokt loff i allo*m* thimom Memento, O ihesu christe helso*n*nas skapare aminz, ällar thu skalt ami*n*nas, at thu fordho*m* födhandis takit haffw*er* wars likamas skapilse aff osmittadhe io*m*ffru Maria mater

ad primam ant. Quando natus es Här sigx hwru skrifft*en* i gambla tästame*n*th*et* fulko*m*nadhis i ihesu christi födzlo textus Quando natus es O ihesu christe th*e*ntidh thu est osigh*er*lika glosa thz är swa wndh*er*samlika at enghen kan thz sighia, födder aff io*m*ffru*n*ne, tha ärw skrifftenar fulko*m*nadhe, thz är the figure oc liknilse so*m* i gambla tästame*n*th*et* teknadho gudh skola födhas aff io*m*ffru, oc enka*n*nelika tässen figura so*m* h*ä*r staar jn antiphona

184 Sicut pluuia in vellus &c swa so*m* rägh*n*et nidh*er* fyol i wllafätten, swa nidh*er* stegh thu ihesu christe til io*m*ffru*n*na at thu skulle frälst göra mä*n*niskio*n*na kön, hwar före loffwo*m* wi tik oc äro*m* wan gudh glosa Är skriffwat i biblia i the boke*n*ne so*m* kallas jwdicum i siätte capitulo, at en h*er* greffue so*m* heet gedeon, nar ha*n* wille gaa til stridhz mote israels fianda so*m* hetha madianite, tha bedhes ha*n* tekn aff gudhi sighiandis O h*er*ra gudh o*m* swa är at israel skall frälsas o*m* mi*n*a händh*er* thz är mz thz stridz folk h*ä*r

samnadh är, tha wari thz mik för sant tekn, at th*en*ne wllafätte*n* iak lägh*er* h*ä*r oppa bara iordhena oppfylles mz dag, i tässe natte*n*ne, oc all iordhen o*m* kring bliffwi tör, hwilket oc wart, thy at gedeon fan wllafätten alla*n* fulla*n* mz dag, swa at ha*n* wredh eth kar fult mz the dagge*n*ne Sidha*n* sagdhe gedeon a*n*nantidh til h*er*ran gudh O israels gudh ey wredhgas thin grymhet mothe mik, o*m* iak bedhis a*n*nantidh tekn aff tik, Om wllafätte*n* bliffw*er* töör i tässe nath oc all iordhen waat aff dagge*n*ne, tha bliffwi thz mik ympnet tekn mik til sigh*er*, hwilkit oc swa skedhe &c Oc war th*en*na wllafätte*n* en figura ällar tekn til ihesu 185
christi födzlo, thy at so*m* dagge*n* nidh*er* faller läntelika swa at enghe*n* kan förni*m*ma thz för än iordhen oc gräset är fult mz wädzsko, swa ko*m* oc th*en* hälge ande hemelika oc wndh*er*sa*m*lika ow*er* io*m*frwna nar ho*n* i en pu*n*kth afiladhe gudz son fwlko*m*like*n* man, mz siäl oc likama oc allo*m* lymmo*m* oc lidhamoto*m*, oc th*et*ta tydh*er* the ordhen Sicut pluuia in vellus

ant. Rubum quem Här röres en a*n*nor ad terciam
figura äller liknilse aff io*m*ffru*n*nas renlikhet, i thy at moyses saa en buska staa i brä*n*nande logha oc tho ey förnöthas, swa war oc gudz modhers renleker gömdh*er* aff alle smitto, Oc kan ey tässen antiphona wäl wttydhas wtan mykyn tilläggilse textus Rubum quem viderat O io*m*ffru maria wi witho*m* oc fulko*m*lika kä*n*no*m* thin loffsamlika io*m*ffrudo*m* wälbewaradha*n* oc gömdhan, so*m* th*en* bwskan th*ä*r moyses fordho*m* saa obrändhan, o thu gudz födhirska bidh för os

℣ Venit deus in mundum H*er*ran gudh kom i wärdhena o*m* io*m*ffru mariam, oppa thz at ha*n*
186 skulle ath*er*ledha i hymerikis ära förtappadha mä*n*niskiona

ad sextam Germinauit Hä*r* wttrykkes twa figure o*m* io*m*ffru maria aff gambla tästemänth*et*, Förste at iesse root blo*m*stradhes, a*n*nar at en stiärna opprindh*er* aff iacob patriarcha, huilkit so*m* händhe tha io*m*ffru*n* födde för huilket chore*n* loffwar gudh textus Germinauit Iesse root blo*m*strades ällar grönskadhes oc en stiärna oppran aff iacob patriarcha, io*m*ffru*n* födhe frälsare*n* O war h*er*ra oc gudh wi loffwo*m* tik oc äro*m* ℣ In vterum virginis, Högxste h*er*ran gudh nidh*er*stegh i io*m*ffru*n*nas qwidh, i hono*m* anama*n*dhis wars friihetz wärdh

ad nonam Ecce maria Här sigx at maria födde frälsara*n* ihesum, huilke*n* iohannes baptista saa oc sagdhe see gudz lamb textus Ecce maria O thu glosa cristen mä*n*niskia see oc skadha i cristne troo, at maria födde os wan frälsara ihesum hwilke*n* sanctus iohannes baptista seandhis ropadhe mz höghe röst sighiandis glosa oc mz fingreno*m* teknandis see gudz lamb, huilkit borttaker wärlde*n*nas syndh ℣ Tamquam sponsus Gudz son fra*m* gik aff io*m*ffru*n*nas qwidz lönlika ka*m*mara so*m* prydh*er* brudhgo*m*me aff skina*n*dhe brudhahwse

187 Elegit sibi dei Gudz son wtwalde sik modh*er* j iordherike, oppa thz at ha*n* skuli göra mä*n*niskio*n*ne gudh til fadh*er* i hymerike

ad vesp ras Beatus populus Här sigx at the ärw säle so*m* haffwa ihesum sik til gudh, oc vee är the*m*

so*m* trösta oppa wärldhe*n*na höffdingha, oc är the*m* th*et*ta til warnaghla so*m* meer rädhas för mä*n*niskio*m* än för gudhi, oc meer älska wärdzlikhetena än andelika gudhelikhet textus Beatus populus Hälokt är thz folket, huilke*n* ihesus so*m* io*m*ffru*n* gaff dya, är theras gudh, än vee är mä*n*niskio*n*nas söno*m* sik tröstandis oppa höffdingana, i hwilko*m* ey är helsa

ympnus Aue maris stella I tässe ymp*n*o liknas io*m*ffru*n* widh haffsens stiärno, oc hymerikes porth oc sigx hwru io*m*ffru*n* tok aff änglено*m* Aue o*m*skifftandhis eua na*m*pn oc bidh*e*r choren io*m*ffruna lösa boyonar aff the*m* so*m* sake ärw oc giffwa blindho*m* sina syn Oc at ho*n* wili bewisa sik wara modh*e*r, oc giffwa syndaro*m* frälsa*n*, göra*n*dhis hono*m* milla*n*, thz är rätwisa*n* Oc at hon wili tilredha wäghi*n* til at see ihesum, so*m* tydhas skal äpth*e*r hwan wärssen 188

textus Aue maris stella Heel haffsens stiärna, gudz hälga modh*e*r altidh io*m*ffru bliffwandes, sälasta hymerikis porth*e*r Sumens illud Anama*n*dhes aff gabrielis mu*n*ne thz ordhet Aue, stadhfäst os i fredhe*n* o*m* skifftandis eue na*m*pn Solue vincla O maria haffse*n*s stiärna, opplös saako*m* boyonar glosa thz är syndaro*m* theras häktilse so*m* the haffwa i pino*n*ne, frambär blindho*m* lywset glosa thz är willefarando*m* oc andelika blindho*m* i synde*n*ne, opplys samwith*et*, borthält wart ondha, thz är wara syndh*e*r oc wara onzsko oc bedz alt goth, thz är förwärffua os aff gudhi alzskona dygdh*e*r Monstra te esse matrem O maria haffsens stiärna, bethe ällar bewisa tik wara modh*e*r

glosa os syndaro*m* til gudh för os bidhia*n*des, at thän so*m* för wara skuld wildhe lidha at wardha thin son, ha*n* wärdoghis taka wara bön o*m* tik glosa thz är för thina förskulla*n* Virgo singularis O maria haffse*n*s stiärna enka*n*nelikasta io*m*ffru, millast iblandh alla, gör os renliffua*n*des oc
189 mildha aff lösta aff waro*m* syndho*m* Vitam presta pu[ram] O maria haffse*n*s stiärna giff os clart liffw*er*ne oc til redh os trygga*n* wägh at wi skullu*m* altidh tilsa*m*man glädhias ihesum skodha*n*des Sit laus deo Loff wari gudhi fadhre höxsta christo hedh*er*, oc the*m* hälga anda Oc allom trem glosa so*m* är fadh*er* oc son oc the*n* hälga anda wari en hedh*er*

ant. Gaude eternaliter Här loffuas oc äras io*m*ffru*n* aff si*n*ne mykle dygdh oc äro, oc storo*m* hwgnadh, thy at ho*n* är allo*m* ympnet gudhi oc änglo*m* oc iämwäl mä*n*niskio*m* oppa iordherike textus Gaude eternaliter Glädz äw*är*dhelika osmittat modh*er* maria thu so*m* allo*m* är alt giordh glosa thz är allo*m* til y*m*pnoghet, thu äst the hälga treffalloghetz högxsta ära, änglo*m*me*n* äst thu största frögdh fanghome*n* äst thu frälserska, the*m* so*m* sywke ärw äst thu läkerska, ow*er*giffno*m* oc dröffdo*m* hogxswalirska, rätwiso*m* äst thu främyärska, sakom syndharo*m* hiälp*er*ska, gudz sone äst thu modh*er*, wälsignadh wari thu äw*är*delika, oc wälsignadh wari thins qwidz frukt

190 Quoniam mandauit H*ä*r loffwas wälsignilse
ad complet. allo*m* the*m* so*m* ödhmyuklika tiäna io*m*ffrw*n*ne textus Quoniam mandauit dominus Hedhro*m* oc äro*m* idhkelika h*er*ra*n*s ihesu christi modh*er* mz

ödhmywke oc gudhelike tiänist thy at h*er*ran ihesus haffw*er* budhit, thz är loffwat äw*är*delike*n* wälsignilse, allo*m* hedhra*n*dis ha*n*s hälga modh*er*

ympnus Sponse iungendo I tässe ympno röris andeliken siäle*n*nas sötme hwru gudhfadh*er* mz the*m* hälga anda sa*m*manfögdho sone*n* mz brudhe*n*ne marie i kärleksens brudhahwse Oc hwru th*en*ne ädhela wnghe h*er*ran ihesus iföres nyghia*n* kiortil, gangandhes prydh*er* so*m* brudh, Marie qwidh*er* war brudhahwset, oc io*m*ffru*n*na siäl war brudhe*n*, brudhgo*m*me*n* ihesus, ha*n*s klädhe io*m*ffru*n*nas köt, nw wordhit konu*n*gxlikit klädhe

textus Sponse jungendo Fadhre*n* oc thän hälge andhe war soneno*m* oppsidhes m*ädh*brodh*er* i kärlekxse*n*s brudhahwse sa*m*manföghandis brude*n*ne glosa Th*et*ta är swa wndh*er*standa*n*dhis, at i thz brölloppet so*m* war mällan gudh fadh*er* oc 191 io*m*ffru*n*a, nar ha*n* h*en*ne gaff sin endha son, th*är* war thän hälge andhe so*m* en mädhbrodh*er*, mz sonen, thy at th*et*ta ärandhet so*m* är christi incarnacio, Thz är christi ma*n*doms anamilse, giordhes allaledhis aff the hälga treffalloghet, tha saa at sonse*n*s persona anamadhe kötliken hampn i kärleksens brudhahwse, so*m* war i io*m*ffru*n*ne, huilka guddo*m*sens kärleker wtwaldhe för wärlde*n*nas opphoff Stola nou*a*, Th*en*ne wälborne wnghe h*er*ran ihesus i föres nygan kiortil, oc gaar ha*n* i wänasta höghfärdh, liker e*n*ne brudh i klädhebonadh glosa decora pompa &c höghfärdh i wärdzlike matto sigx wara i prydilse oc i kroppsens wälskapnadh, oc kroppse*n*s renlikhet, Swa sigx oc i andelike matto hälogh oc faghor högffärdh i

dygdha*n*nas prydilso*m* oc samwitzsens renlikhet,
th*ä*r siälen är wta*n* alla syndha smitto, oc swa
haffwer h*ä*r wnghe h*er*ran ihesus ena faghra högh-
färdoghet kläddh*er* aff io*m*ffru*n*nas renasta köthe
192 wänaste so*m* brudh wta*n* smitto Venter marie
marie qwidh*er* är brudhahuset oc konu*n*gxse*n*s
brudh är marie siäl, oc brudhgo*m*me*n* är h*er*ran
ihesus christus klädhe*n* är kötlike konu*n*gxklädhit,
glosa thz är thz renasta io*m*ffru*n*nas köth oc blodh,
aff huilko gudz son ihesus giordhe sik klädhe i
io*m*ffru*n*nas liff O sponsam fecundissimam O
aldra fruktsa*m*masta brudh glosa so*m* är maria
huilke*n* oppfyller hymerikis konu*n*gx gardh mz wän-
asta barnssens skara, äro*n*nas konu*n*ge til loff oc
priis glosa hymerike oppfylles mz barnssens skara,
thz är mz allo*m* cristna manna siälo*m*, huilka barnet
ihesus ath*er*löste aff äw*är*deliko*m* dödh, oc wart
th*et*ta mz fruktsammasta brudhe*n*nas marie m*ädh*-
hiälp, huilke*n* wärdogh war födha thz faghra
barnet Maria mater

ant. Glorificamus te Här ära choren io*m*-
ffru*n*a gudz modh*er* bidhiandis h*en*ne frälsa alla
the*m* so*m* h*en*ne ära textus Glorificamus te O
maria gudz födh*er*ska wi äro*m* oc loffuo*m* tik för
193 thy at christus är föddh*er* aff tik fräls thy alla
the*m* so*m* tik loffua oc ära

warffru loff

Aue stella matutina Heel morgho*n* stiärna
syndaras läkedomber wärldi*nn*a försti*nn*a oc drot-
nigh, alenast wärdogh at kallas io*m*ffru, moth

owenzsens skoth säth helso*n*na skyöldh thins dygx tekn, o gudz wtwaldha brudh war os räth*er* wägh*er* til äw*är*dhelika glädhi Amen

---

Rwbrica Til th*en*na h*ä*r daghen i wikusanghe*n* haffw*er* io*m*ffru*n*nas chor äpth*er* fölkt io*m*ffru*n*ne mz myklo*m* loffsangh aff h*en*nas mykla glädhi, nw begy*n*na mörka skyn gaa för solennas skeen, thz är menth at sörghe*n* nidher kwäffwer glädhina, nar sörghe*n*na swärdh nalkas io*m*ffru*n*nas siäl, naär ho*n* saa sin kärasta son oc gudh lidha bith*er*likasta pino oc beskasta dödh Oc h*ä*r aff gör io*m*ffru*n*na choor ami*n*nilse i allan th*en*na daghe*n* i sangheno*m*, warkw*n*nande sik ow*er* sorghfulla modhrena, ow*er* sonse*n*s plagho oc bith*er*lika dödh, Oc begy*n*nas thy jnwitatorium Regem virginis Oc sa*m*mankallas h*ä*r aller chooren til at hedhra oc ära wälsign[a]dha io*m*frw*n*nas son för os korsfästan

textus REgem virginis filium, O i alla christi 194
io*m*ffrur ko*m*men sa*m*man oc hedhro*m* oc äro*m* konu*n*ghen so*m* är io*m*ffru*n*na son, för os korssfästan

ympnus Relictis &c I första wärse*n* i tässe ympno sigx hwru the skulu wara skipadhe so*m* tänkia wilia io*m*ffru*n*na sons pino I thän andhra

wärsen sigx, hwru h*er*ran ihesus rensadhe wara
syndh*er* mz triggia handha watn I tridhia wärsen
sigx hwru io*m*ffru*n*nas hiärta sargadhis aff sins
sons margffalla pino I fiärdha wärsen sigx hwru
liffsens källa törkadhis oc h*er*rano*m* skänktes galle
för honogh I fämthe wärsen sigx at sonsens
sorgh öktes aff modhre*n*nas dröffuilso*m*, oc modh-
re*n*nas sorgh öktes aff sonse*n*s obrygdilso*m* I siätte
wärsen bidh*er* choren ihesum christum at ha*n*s
pina oc kärleker maghe göno*m* gaa allas thera
hiärta

textus Relictis mundi &c Omwändho*m* i waro*m*
siälo*m* io*m*ffru*n*nas sons pino ow*er*-
giffno alla wärlde*n*nas draffwel faffängha*n* leek
oc onyttelika glädhi glosa Th*et*ta är swa meent
at the mä*n*niskia so*m* wil fruktsamlika tänkia gudz
195 pino, tha skal ho*n* wtelykkia aff sith hiärta alla
löshet, oc alt wärdzlikit draffwel i lek, stim oc
fafänghe glädhi the ho*n* seet haffu*er* ällar hört,
th*et*ta är moth the*m*, so*m* i choren haffwa sik
ostadhelika i tekno*m* oc löghe ällar katho*m* oc
faffängho*m* teknom Qui vere Omkring wändho*m*
io*m*ffru*n*nas sons pino i waro*m* siälom huilken
sa*n*nelika os so*m* smittadhe waro*m* i margfalle
syndh, rensadhe mz triggia handa watn so*m* är
mz tharome*n*, swetteno*m* oc blodheno Pensemus
Aktom oc ow*er*wägho*m* modhre*n*nas skälffwandhis
hiärtas aldra hwassasta thorner, nar ho*n* saa sons-
ens likama lidha swa margfalla pinor Fons vite
Liffsens källa so*m* giffw*er* liffsens dryk torkadhes
oc wisnadhe, huilko*m* oppa korsset hängiande gaff
galle för hon[o]gx kaka nar ha*n* klaghade sik törsta

Ausit do[lores] Modhrennas sorgh förökte sonsens dröffuilse oc the obrygdilse oc pina som sonen ledh förökte modhrennas bedröffwilse Sic corda nostra O herra ihesu christe, swa gönom ganghe war hiärta thin bitherlika pina, at thin sanna älskelikhet jnne bygge altidh i os Maria mater

ant. Proppter preces Tässen antiphona jnne haldher ena gudelika bön til herran ihesum at 196 han för sinna modhers bön oc sinna pino skuldh wili os miskunna

textus Propter preces O herra ihesu christe aldra starkaste frälsare, huilken för wara skuld är wordhen människia oc ledh försmäilse thu wärdoghas för thinnas hälgasta modhers böner skul os frälsa aff syndennas träk at wi ey skullom oppswälgas i hälwites dyuphet

ant. Ne elongeris En nytteliken bön til iomffru maria at hon wili bidhia för os til sin son, huilkom gallen skänktes för war broth textus Ne elongeris O iomffru maria war enasta akallerska ey wili thu fiärka tik fran os, wtan bidh häldher för os, at thin son ihesus som mz gallan war skänkter för war broth oc syndher skul, wili os drwkna göra aff sinom kärleke

ant. Benedictum sit Här wälsighnas iomffrunnas sons wälsignadha nampn huilkin os köpte liffwit mz sinom dödh, för huilkit all iordhen, thz [är] alla människior byggiandes i iordherike, oppfylles mz loffsangh gudhi takkandis oc alla twnghor sighia thär til, ja, ja, ällar thz wardhe, thz wardhe 197 textus Benedictum sit wälsignadh wari iomffru marie sons wärdoghetz nampn, som är ihesus,

huilken os köppte liiffwet mz sinom dödh, alt iordherike oppfylles mz hans loffwe oc alla twnghor sighia thär til, wardhe thz wardhe thz, glosa thz är amen amen ällar ja ja

℣ Spineo serto Här sigx at ihesus kronadhis mz tornkrono oppa thz at han skuli os prydha mz äwärdelike äronnas krono textus Spineo serto Äronnas konungher war gabbadher mz torn krono, oppa thz at han skuli os prydha mz äwärdelike äronnas krono Item skal lectrix wetha at thetta ordhit, Sertum är kranz sadana som wnkt folk pläghar sik göra aff yrther ällar aff roser, ällar aff andhro ärliko blomster, än herranom ihesu giordhes kranzser ekke aff yrther ällar lilior, wtan aff hwassasta törne som wäxte i them landhom absol. Christo qui nos Iomffrun som föddhe christum hon förlike oc os mz herranom christo huilken os atherlöste

Gloriosa virgo maria Här läre gudz ängil christi iomffru toleligha sik beuisa i allom
198 mothegang oc säther iomffrwna gudz modher för them som en spegil huilken i blandh dröffuilsen war som rosen är i blandh törnet, sigher oc ängilen at gudz räddoghe war iomffrunna första dröffwilse Iomfrwn lärdh aff them hälga anda oc prophetanna ordhom, at christus skulle födhas oc lidha pino, sörgdhe margffallika lankt för än hon wiste sik wardha skola hans modher, Oc som iomffrun haffdhe osigherlika glädhi i ihesu christi affling oc födzlo swa ympnadhes henne dröffwilsen i hans tilstwndandis pino oc tha likkawäl i allom dröffuilsom, war hon stadogh bliffwandhis som rosen

i blandh törnet, Oc här aff gör io*m*ffru choren
faghran loffsang jn responsorio Sicut spinarum
Huilkit lydh*er* nakraledhis i tässe matto Sicut
spinarum &c Swa so*m* torne*n*nas nalkilse állar
samgrandh mi*n*skar ekke blomstra*n*des rose*n*nas
wällukt Swa förmatte oc ekke sorghe*n*nas omäle-
likhet förmi*n*ska stadughete*n*nas dygdh oc krafft
i tik ihesu christi modh*er*, thy at thu war wäl-
luktandhis i aldzskona dygdhe*n*nas godha lwkt
℣ Assiste spes O maria wart enasta hopp, när 199
stat os thino*m* ödhmywko*m* thiänaro*m*, redhaboen
tilhiälp, at wärlde*n*nas wällost skuli ey os opp-
höya oc wärlde*n*nas motheganger ey nidh*er*trykkia
absol. Qui nos saluauit Thän so*m* os frälste mz
sins blodz wärdhe, ha*n* beskärme os för si*n*na
modhers bön skuld, so*m* är io*m*ffru*n*nas marie

leccio secunda JNter alia que voces prophetice I tässe
lexe*n*ne läre gudz ängil christi io*m*ffru*m*
at bära sorghe*n*nas swärdh mz io*m*ffru*n*ne marie,
Oc röre hwru p*ro*phetana skriffw oc före spaddo,
at h*er*ran skulle lidha pino, oc sorgdhe io*m*ffru*n*
h*er*rans komaskolandes pino lankt för än ho*n* wiste
sik siälffua skola wardha h*er*rans modh*er* Än sidha*n*
ho*n* haffde afflat oc föth h*er*ran, oc saa oc han-
theradhe ha*n*s hälga lidhamot händh*er* oc föth*er*,
wiste ho*n* mykyt meer aff the*m* hälga andha än
nakre p*ro*pheta, at pino*n*nas anbudh so*m* är spikana
oc spyutet skullo göno*m* gaa bith*er*lika ha*n*s hälga
ly*m*me, oc i tässe matto ökthes altidh h*en*nas
sorgh Oc tha likkawäl bleff io*m*ffru*n* i all sin
dröffwilse so*m* rosen i blandh törnet toleligha mz
andelike glädhi bärandhes sörghe*n*nas swärdh i 200

siälen*n*as hiärta Oc h*är* aff gör choren ärleken loffsangh in responsorio Perhenniter &c O maria modh*er* til äw*är*delika glädhi, wälsignadh wari thiin menlösasta siäl äw*är*delika, huilka sorghe*n*nas swärdh gönom gik oc thz swärdhet ledh thu wälwiliogh oppa thz at wara wanskelika oc syndogha siäla skulle ekke äw*är*delikx dödzsens swärdh gönom gangha ℣ O vere, O maria aldra y*m*pnogasta i sa*n*nasta kärlek, giff os til, at hono*m* fulko*m*plika älska hwilken wndh*er*samlika os dödho*m* i synde*n*ne köpthe eth sälikt liff mz sins hiärtas eghno blodhe absol. Passio virginis Iomffru*n*nas sons pina antwardhe os i högxta fadh*er*sens händh*er*

EO denique tempore &c Här lath*er* gudz ängil christi io*m*ffrur wndh*er*sta i hwilke matto sorghe*n*nas swärdh göno*m* gik io*m*ffru*n*nas siäl thy at för hwan pu*n*kten ho*n* saa ällar wndh*er*stodh aff christi pino, tha fik ho*n* en hwassasta styongh i sina siäl, thy at ho*n* saa hwru h*en*na
201 käraste son wart kinpustadh*er* flängdh*er* dömdh*er* til dödh, ho*n* hördhe jwdha*n*nas ropp sighiandis, crucifige, crucifige, oc at ha*n* kalladhis wärste förradhare I alle ha*n*s pino tha ä pth*er*foldhe modhre*n* sin millasta son so*m* lambet si*n*ne modh*er*, Än tha io*m*ffru*n* hördhe lyudhit aff ha*m*marome*n* nar h*er*ran mz spikome*n* wart göno*m* slaghin i händh*er* oc föth*er* nidh*er* fiöl ho*n* so*m* halff dödh, oc bliknadhe h*en*nas kindh*er*, Oc h*är* aff göra io*m*ffrunar loff sangh in responsorio Palluerunt Millasta modhre*n*nas marie kinben bliknadho, th*en*tidh ho*n* saa sins io*m*frudoms son rödhlitadha*n* mz sino eghno blodhe, oc iämsköt begy*n*nadhe ho*n* wanzskas i

allom sins likama krafftom, seandhis sonsens händher oc föther gönom stinghas, huilken oc nidher fallen war oppa iordhena swa som halffdödhällar danat aff mykle sorgh, hörande saadana sins sons gröthelika roopp i dödzsens stridh ℣ O immensam O aldhra obegripelikaste kärleker, huilken drogh gudh som alltingh styre oc menlösasta iomffruna at lidha tolken dröffuilse oppa thz at fördömdhe 202 tiänarana, thz är syndogha människior skuli frälsas ℣ Vidit virgo Iomffrun saa i sins milla sons änlite, O milla manna spoth, mz dyra blodzsens rinnilse ällar flodh

ant. Misereatur nostri Thz är en gudhe- ad laudes liken bön til iomffrunna til at wnffa gudz nadh Misereatur O maria liffsens modher miskunne os aldzmäktogher gudh, tik för os bidhiande, huilken os är ödhmyuklika tilfögdher tik lydhande oc för wara skuld dömdher mz smälekasta dödh, tik aseande

ympnus Rogatus deus &c I tässe ympno sigx hwru prophetana badho gudh söndher slitha hymblana, oc hiit nidher stigha, här wttrykkias oc ihesu christi pinos anbudh som är spoth, flänghior spywtet törnet huilkit iomffrun saa sinom sone tilredhas oc herren opphängdes a korsset tilfögdher röffwaromen, oc hwru blodzsens bäkkia wtrunno aff christo, oc tarane aff iomffrunne oc är i tässe ympno stor aminnilse aff ihesu christi pino oc beskodilse aff iomffru marie dröffuilsom Oc märkes här j texten at exilium tydher borth förnigh, ällar aff landhe 203 sino wt körnigh som the biltoghe wt köras fran hws oc hem, oc iämwäl aff sino fädhernis landhe,

swa war mankönet för synde*n*nas skul wtkört äw*är*delika aff hymerikis rike so*m* är wart fädh*er*nis rike, til thäs ihesus kom oc ath*er*löste os aff sadana biltoghet oc thz kallas h*är* twngh la*n*dh flytan, oc war ho*n* sa*n*nelika twngh, thy at fra*n* the*m* tima budhordit brödz i Paradis oc til täs h*er*ran ihesus ledh sina pino waro meer än fäm twsandh aar oc firetighe oc hwndradha

Rogatus deus, H*er*ran gudh wiliandis os frälsa, kom til os i io*m*ffru*n*ne, th*är* om bidhi*n* aff p*ro*phetome*n* at ha*n* skulle slita hymblana oc hiit nidh*er*fara Sputa flagella Sputhor, flänghor, spyuth*et*, hotan, försmäilsen, korset, slaghe*n*, spikane, törnen, dödhen, saren, gallen, bandhen, kötzsens swlme, Hec sunt que Tässen för nämdha tingh ärw the huilken io*m*ffru*n* saa tilredhas sino*m* son huilke*n* til iordherikis ko*m*men war, at frälsa os aff ware twnge landhflykt Patibulo suspenditur, ihesus opphängdhes a korssens galga til-
204 ffögdhes röffwaro*m* oc försmas maxan aff allo*m* oc saa döö ha*n* aff allo*m* offw*er*giffwi*n* O quam predigni O hwru w*är*doghe bäkkia oppa korsset wtgwtos i ihesu christi blodhe, oc wärdoghe tara aff io*m*ffru*n*ne oc modhre*n*ne so*m* h*en*nas öghon wtguthu wndh*er* korsset standandis Sic nostra corda O h*er*ra ihesu christe swa göno*m* ganghe thin pina war hiärta at thin sa*n*na älzskelikhet matte i os altidh j*n*ne byggia Maria mater ℣ O quantos O hwru största dröffwilse liffsens modh*er* ledh, nar liffwet so*m* är ihesus bleff döth oppa korssens trä h*en*ne aseande

ant. O virgo post deum Tässen antiphona j*n*nehaldh*er* ena gudelika bön til io*m*ffru mariam O io*m*ffru maria arma syndara enka*n*neliken tilflykt näst gudhi so*m* wi wisselika trom, oc enghaledhis twäkom, at thu jnfördhe tässe mörke wärld-e*n*ne äwärdheliket l[i]wsens skeen, huilkit opplyste sitiandhis i dödzsens skugga, thw wärdogha fru, wärdoghas nw jnföra j war mörka hiärta thz lyuset so*m* thu födhe, oppa thz at war mörkgiordh hiärta maghin kä*n*na sa*n*nindhena, försmadhe alla fa- 205 fänghlikhet, oc ekke mista thz *wär*dogasta wärdit aff störstom kärlek aff gudhi giffwit äär os til ath*e*rlösn

Benedicamus jnnocenti wälsigh[n]o*m* mz loffsangh menlösa io*m*ffru*n*na son, för syndaro*m* dödheno*m* til dömdho*m*, nw äwärdheligha liffwandis h*er*ra, Deo dicamus syu*n*gho*m* sighiandis gudhi oändelika takker, os ath*e*rwi*n*nandhe aff häluites käfftо*m*, oc ath*e*r ledhandis til hymerikis konu*n*gx gardh

ympnus Summe mater I tässe ympno sigx ad primam at so*m* io*m*ffru*n* war höxt i frögdhe*n*ne, swa war ho*n* oc dywpast i sörghe*n*ne oc thy bidh*e*r choren at wi matto*m* försma wärldena oc idhkelika tänkia hwat dröffuilse io*m*ffru*n* ledh mz sino*m* son, är oc witandhe at the glädhin so*m* io*m*ffru*n* haffde aff sino*m* son war blandat mz sorgh, thy at ho*n* wiste sa*n*nelika at ha*n* war alzmäktogh*e*r gudh, swa wiste hon sa*n*nelika at ha*n* skulle lidha beskastan dödh oc thy sigh*e*r h*är* texte*n* at io*m*ffru*n* war högxsta glädhi*n*nas modh*e*r tha ho*n* beskodhade hans alzmäktogha guddom, oc war ho*n* sorghful modh*e*r

206 nar hon beskodadhe hans dödhelika mandom lidhaskolandis bitherlikan dödh oc thz märkes i texten nar som sigx at iomffrun wndhergiffwer äronnas konungh dödzsens nödh thz giordhe iomffrun beskodhandis mandomsens dödhelikhet

Summe mater O maria största glädhinnas modher, oc tho högelikast fwll mz sorgh, ransakandes äronnas konung wndhergiffwer thu han dödzsens nödh Da nobis O maria giff os försma wärldena glosa thz är, giff os nadhena til at wi mattom alla ledhis försma alla förgänglikhet, Et sedulo oc idhkelika ather tänkia, hwat thu lidhit haffwer för os mz thinom swa millom sone glosa Thenna wärsen da nobis, är nytteliken at läsa, hälst them som haffua glömt sino lyffte som är at owergiffua wener oc frändher oc alt thz i wärldenne är Sic corda O herra ihesu christe swa gönom gange thin pina war hiärta at thin sanna älskelikhet matte i os altidh jnnebyggia Maria mater

ant. Christe patris Thetta är en nytteliken bön til ödhmyuka herran ihesum christum at wi mattom ödhmyuklika hedhra gudh textus Christe
207 patris O herra ihesu christe högha fadhersens i hymerike oc ödhmyukasta iomffrunnas endhe son, huilken för wara skul oppa korsset wast opphögdher, ödhmyuka miskwnnelika war förbulgna hiärta, at wi mattom mz hälgom änglom ödhmyuklika tik hedhra

ad terciam Ihesu benigne Thetta är en gudheliken bön til ihesum christum at faa lastennas frihet ällar fiärkan, för iomffrunnas bön skul

textus Jhesu benigne O ihesu millaste atherlösare, swa som thu för fadhersens lydhno skuld, lankt fran os giordhe wara arghet mz thinne pino, swa borth rör oc nw lankt aff os öghnannas oc kötzsens begärilse, oc liiffsens höghfärdh, för thinna modhers bön skuld

Tremor terre Här sigx hwru iordhen, ad sextam bärghen oc solen gaffwo aff sik tekn i christi dödh, oc bidhiom wi at war hiärta matthen söndher skäras i sannom syndha angher oc gudhi takka för wara atherlösn textus Tremor terre Iordhännas skälffuan bärghannas söndher riffnigh, oc solennas mörke, the witna oc widherkännas then wara allas tinghas skapara som iomffrun födde oc thy aff hennas gaffuo söndherskäris wara 208 hiärtas hardhet, mz sannom angher, oppa thz at wara siäla matten honom wälsighna för sina atherlösn

Confiteantur Här loffuas oc äras hymerikis ad nonam konungher hwilken i blandh roffuara wille skepas at han skulle os atherlösa fran owenen textus Confiteantur Hymerikis konungher hedhre oc loffue hans eghen stora miskundh, huilken ey owärdhadis skikkas i blandh roffwara, oppa thz at nar aldra wärste röffwaren glosa som är diäffwllen ware ower wnnin, tha matte han os tilfögiha sinom hälgom änglom, huilkens millastom handhom hans wärdogasta modher presentere, oc antwardhe wara siäla ℣ In vite morte Grymme dödhen ather wändhe at liffwa i liffsens dödh Oc modhrenne glädhiandis ather kom milda liffwet aff likeno, thz är aff dödhenom glosa I ihesu christi dödh doo

heluitis dödh*er*, oc milla liffuet kom i gän opp-
standandis aff dödha om paska ottho, oc tha
gladdis io*m*ffru*n*

ad vesperas Anuncietur Här sigx hwru gudh är loff-
209 wandis för sina marghfalla miskun*d*h ha*n* i ware
ath*er*lösn giordhe textus Anuncietur I alle wärldh-
e*n*ne skal bodhas oc p*re*dikas hwru th*e*n h*er*ran
huilken äw*är*delikx konu*n*gxsens brudh os föddhe
storligha giordhe, i iordhe*n*ne är ha*n* j*n*nelykth*e*r
oppa thz at han skulle sätia i clarhethzsens rike,
the*m* so*m* aff iordhe*n*ne waro skapadhe, ha*n* war
gripin aff dödheno*m* oppa thz at ha*n* skuli gripa
dödzsens mästara, ha*n* bröth dödzse*n*s j*n*nelykke,
oc oppenbaradhe liffsens döör

ympnus Sol occidit Här sigx först om the
tekn so*m* wordho i ihesu christi dödh, Annan-
tidh hwru io*m*fru*n*nas son sköffladhe hälwithe
Tridhiatidh at io*m*ffru*n* war kogreth, i huilko
gudhfadh*er* holdhe skoth*et*, so*m* göno*m* sköt owenen,
alla wärldena dröffwandis, Fiärdhatidh at ihesus
christus war th*e*n pilen so*m* wtsändhes, Fämte
pu*n*cten är en gudelike*n* bön til io*m*ffru*n*na

textus Sol occidit Rätwiso*n*nas sool bärghadis
hymelse*n*s twngel swartnadho stora sten-
hallanar rympnadho, oc all wärlde*n*nas skipilse
skulffuo Lux oritur lyuset opprindh*er* i mörket
210 hälffuittet miste sith roff io*m*ffru*n*na son komber
i gän mz oker, huilket ha*n* köpthe mz blodzsens
wtgywtilse Celsi tonantis Io*m*ffru maria gudz
fadhers kogh*er* j*n*nelykkiandhis i sik skoth*et* ällar
pilen, göno*m* skywtandis gry*m*ma owene*n*, huilke*n*
alla wärldhena bedröffdhe Emissum telum,

Christus ihesus är skotthet, wt sänth aff fadhrenom, slaandhis oc sarghandis dödhen, oc nar dödhen slaghin war, liffaktoghade os christus liffandhis til fadhren ather kommandis O summi plena O modher maria ful mz höxste glädhi äpther sonsens dödh, wtthöm os aff syndhomen oc oppfyl os mz dygdhannas nadh Maria mater

ant. Exulta Här oppwäkkes modhren maria til mykla frögdh aff sins sons mykla sigher, oc store miskundh som han människionne giorth haffuer textus Exulta Glädz helsesamlika o maria som äst owinnelikasta sigher winnandhis modher huilken som drap dödhen margffallelika skinggradhe the högfärdogha ödhmyuka opphögdhe han, atherlöste fanghana, han rensadhe them som illa lwktadho glosa thz är the syndogha, han mättadhe the hungrogha Oc tik o maria sina modher oc älskelikasta brudh gladdhe han i sinne ärofulle oppstandilse, wälsighne honom oc hedher wördhe all creatur oc honom til hedher oc äro wälsighnä oc hälogha berope tik o maria alla släkther glosa thz är alla människior som haffwa warit oc nw äru oc här äpther bliffua äwärdelika

super magnificat

211

ant. Sancte spei mater här prisas iomffrun aff tronnas stadughet, hwilken ey twäkadhe om christi opstandilse textus Sancte spei mater Iomffru maria som är modher til hälogth hopp odeelaktogh i wantröstennas mörke hon twäkadhe ekke sin iordadha son oppsta aff dödhen ower huilken höxsta fadhersens wälsignilse wtblomstradis

℣ In pace patris Här sigx hwru christus nar han war iordhader, huiladhis i gudz fadhirs

fridh, oc then som föddis aff iomffrunnas tillwktom qwidh han kwnne ekke jnnelykkias i graffwenne i dödzsens häktilsom Jn pace patris Ihesus han soff oc huiladhis i äwärdelikx fadhirs fridh Qui nascens Huilken fram gik födhandis aff iom-
212 ffrunnas tillwktom qwidh han förmatte ekke atherhallas i dödzsens jnnelykkilsom, sigher winnandis i oppstandilsen

ympnus Rubens rosa Tässen ympna röre flere puncta om iomffrunnas dröffuilse, oc hwru christus aff allom i sinom dödh försmadhes, än iomffrun al enast bleff i sanne tro, oc thy liknas hon widh clarasta lykto oc widh dwffuona som fördhe olio quisten til noe arch, Oc lyktas ympnan mz enne nyttelike bön til iomffrunna

textus Rubens rosa &c Rödhmandes rosen maria tha bleknadhe hon, nar iomffrun sörgdhe sonsens dödh, huilken prophetannas röst sagdhe tolket skola lidha Aurum in luto Gulleth hööls i träkkenom mz huilko wärlden köpes thentidh christus antwardhas iordhenne oc ey troes aff nakrom oppstandha skolandis Marie spes, O iomffru marie hopp förgars ekke, än thy at alt folk fran gik tronne, tässen ensam maria behölt trona hoppandes wardha skola thz som christus haffde sakt O lucernam O maria aldra clarasta lykta huilken mz sino lyuse opplyste alla wärldhenas skipilse huilken all omskygdh war aff
213 mörket glosa iomffrunnas lyus war marie stadhuga troo wärldennas mörke war människionnas wantro Ramum columba Quisten som duffuan fördhe noe war nadhennas tekn, oc teknadhe han marie

liknilse tilförandis wärldi*n*ne nadhi*n*nas hopp Memento O millasta frw maria minz oppa os, opplys wara hogha, glosa thz är wara siälar oc samweth mz eth stadugth hopp fulko*m*like tro oc brä*n*nande kärleke Maria mater

ant. O mitissime, Th*et*ta är en märkeliken bön til frälsaren h*er*ran ihesum christum textus O mitissime saluator, O aldra millaste frälsare ihesu thu som badh gudhfadh*er* för thino*m* korsfästaro*m* förlat os wara syndh*er* thi*n*ne millaste modh*er* för os bidhiande, oc giff os i war hiärta sa*n*na milhet ℣ Qui de terra, O aldra lywffuaste skapare so*m* os skapadhe aff iordhe*n*ne, tik siälffuan holde frälsa os, huilka thu swa älskadhe, O wäluiliogaste skapare Parce nostre Spar ware wanzskelikhet, thu som för wara skuld ey spardhe thi*n*ne wärdoghet, O mille ath*er*lösare ℣ Qui ex nostro O aldra owi*n*nelikaste sigh*er*wi*n*nare frälsa os aff siäle*n*nas dödh thu so*m* wtualde tik modh*er* 214 aff waro släkte, huilke thu tik oppenbaradhe liffwandis, dödheno*m* ow*er* w*n*nom glosa Thz är sidha*n* thu oppstandhi*n* war aff dödha

Mundi domina &c O wärlde*n*na Fru hymerikes drotnigh, io*m*ffru*n* oc christi modh*er* maria, hör ropande, hiälp tik bidhiande, oc för them thin son wtgöt blodhe*n*, thu för the*m* ilät oath*er*wändhelika helewagh

Oc swa är nw th*en*ne daghin framlidhi*n* i ihesu christi pino ami*n*nilse oc böger nw christi brudh sik til huilo äpth*er* sith andelikit ärffwodhe granlika ow*er* wägandis alla the puncta ho*n* i dagh hört haffu*er* aff brudhgo*m*ma*n*s stridh oc obegripe-

lika kärlek som han henne bewist haffuer i sinom bitherlika dödh honom dywplika takkandis aff alt hiärta oc begynna sin sömpn i atankom oppa ihesu christi millasta godhhet astwndandhis görna om swa möghelikit ware lidha pino oc dödh för hans kärlek skuld

---

[sabbato]

Lögherdaghen kallas i gambla tästamenthet sabbatum oc war han jwdhomen mykyt hög-
215 tidheliken, än nw i nyghia tästamentet är then daghen skepadher iomffru marie til loff oc hedher oc görs aff cristnom människiom mykyt loff i the hälge kirkio iomffrwnne oppa lögherdaghen oc besyndherlika aff iomffrumen i sancti saluatoris ordhon huilke mykla andelika frögh haffua aff iomffru maria ophögdh til hymbla oppa thenna daghen Oc som gudz brudher waro mykyt sorghfulla i gaar som war fredaghen oc warkwnnadhe the millaste modhrenne i ihesu christi pino Swa äru the i dagh mykyt frögdandhis i andelike glädhi aff iomffrunnas glädhi til huilka hon är opptakin oc saat ower alla ängla chora thär äwärdelika bliffua skolandis för huilka glädhi iomffru choren som nw är samnadher begynnar loffua oc ära alzmäktoghan gudh för swadana största iomfrunna glädhi sighiandis [in] Inuitatorio

JN honore virginis &c Sywnghom jnnerliken loffsangh herranom alzmäktoghom i iomffrunnas marie hedher nw opptakne i hymelen

ympnus O gloriosa domina Här loffuas oc prisas iomffrun aff sinne opphögilse til hymbla oc för thz at hon gaff igän thz som eua borthtogh
tässen iomffrun är hymerikes fönster, konungxsens 216
döör aff hwilke alla människior frögdhas

O gloriosa domina O ärofful frw högh ower hymeltwnglen, thu dya gaff sniällelika aff hälgom spena honom som tik skapadhe Quod eua O maria thu igängiffuer mz thinne hälge affkömdh glosa som är thin son ihesus thz som bedröffdha eua borthtogh, oc thu äst giordh hymerikis fönster oppa thz at grathandes syndara maghe jngaa Tu regis O maria thu äst högha konungxsens döör, oc skinandhes lyussens porther, o i atherlösta människior frögdhens aff liffuet som giffuit är om iomffruna Maria mater

ant. Exaltata es O hälogh gudz födherska thu äst ophögdh til hymerikes rike ower alla ängla chora ant. Paradisi O maria om tik ärw os opplatne paradysi portha huilka thu ärofulla frw sigher winnandis glädz mz änglomen ant. Speciosa, O hälogh gudz modher maria thu äst wordhin söth oc full mz fäghrindh i thinne kräselikhet glosa iomffrunnas kräselikhet är the osighelika frögdhen
som hon nw haffuer opphögdh ower änglana 217

Ecce mulier Här röris en figwra som skriffwen är in genesi nar ormen haffde swikit euam Tha sagdhe herran gudh til ormen thu skal wara förbannadher i blandh all dywr som

röras oppa iordhe*n*ne, oc skal iak sätia owenskap mällan qwi*n*nona oc tik, oc mällan thina afffödzlo oc qwi*n*nonna affkömdh, oc qwi*n*nan skal söndh*er*krasa tith hwffudh &c Oc wttrykkes nw h*ä*r i texten hwat qwi*n*na thz göra skulle, thy at io*m*ffru*n* skulle dräpa orme*n* diäffwlen textus Ecce mulier See qwi*n*nan söndh*er*krosadhe swik fulla ormsens hwffudh Affwndandis owenlika första föräldra*n*nas äro Absol. Confirmet nos Ärofful gudz modh*er* millasta maria stadhfäst os i ihesu christi hälgasta tro

De longinquis partibus, Här läre ängilen gudz brudh*er* at oppletha sa*n*nan wisdom sa*m*mwledhis so*m* drotnighe*n* aff östra riken kom til salomonem at höra hans wiissdo*m* Swa giordhe
218 io*m*ffru*n* seandhis sin son mz mykle snille haffua ow*er* w*n*nith owenen oppfylte ho*n* otalika mä*n*niskior mz sa*n*ne cristne troo, än thy at skrifften wttrykker ekke at io*m*ffru*n* taladhe mykyt äpth*er* christi oppfärdh til hymbla, likkawäl war ho*n* apostla*n*na mästeri*n*na oc martiribus hogswalirska them störkiandis til tolomodh i sino*m* pino*m* ho*n* lärdhe confessores, Oc allo*m* io*m*ffru*m* gaff ho*n* lärdho*m* til alla höffwidzkhet, oc enka*n*nelika at the skullen atwaktelika fly mykyt taal oc alzskona faffänghet, haffuandis före tanka i allo*m* sino*m* gärnigho*m* andeliko*m* oc lekamliko*m*, Änkiom war ho*n* til hwgnadh, Oc hionelaghe*n* styrkte ho*n* til gudz kärlek, oc för thy at io*m*ffru*n* stadhelika trodhe allo thy so*m* gudh h*en*ne saakt haffde thy priisar choren h*en*ne in responsorio mz storom loffsang sighiandis Beata es virgo &c Hälogh

äst thu gudz modh*er* io*m*ffru maria so*m* trodhe
h*er*ranom, all the tingh so*m* tik sagdh ärw, ärw
nw fulko*m*nadh i tik, See nw äst thu opphögdh
ow*er* alla ängla chora thy bidh nw för os til
h*er*ran ihesum christum ℣ Aue maria Heel maria 219
ful mz nadh absol. Filius marie Io*m*ffru*n*nas
marie son rense os aff synde*n*nas smitto Amen
Quoniam ex sacri &c Här wttrykker ängile*n*
mz hwadh glädhi io*m*ffru*n*nas siäl war oppfördh
til hymerike, wiliandis at christi brudh*er* skullo
gyrnas at ko*m*ma oc see iomfrw*n*nas mykla frögdh
oc stora waldh, thy at änglane thiäna h*en*ne mz
store astwnda*n* oc glädhias aff io*m*ffru*n*nas opp-
högilse Adam oc alla p*at*riarcha siäla göra gudhi
hedh*er* oc loff för io*m*ffru*n*nas skuld Appostlane
än bliffwandis när io*m*ffru*n*nas liik i iordherike
hedhrado h*en*nas siäl mykyt wördhelika Oc so*m*
wtan twäkan är troandis at io*m*ffru*n*nas älske-
likaste son oppfördhe h*en*nas siäl nw mz största
wördhnigh Swa är oc sant oc fulko*m*lika troandhis
at io*m*ffru*n* är mz kropp oc siäl nw äw*är*delika
skipadh oc saat ow*er* alla ängla chora, näst sino*m*
älskelikasta son sithiandis, oc waro änglane i hyme-
rike mykyt wndrandhis oppa io*m*ffru*n*nas w*är*dog-
asta oppfärdh, sighia*n*dis so*m* h*är* nw sigx in re- 220
sponsorio oc sywngh*er* nw choren sa*m*ma ordhen
sighia*n*de Que est ista Haa är tässen io*m*ffru*n*
huilken framgik so*m* solen oc aldra wänast oc
skönast som ierusalem, syons döth*er* sagho h*en*ne,
Oc sagdho h*en*ne häloga wara, oc mangha drot-
nigha prisadho oc loffwadho h*en*ne ℣ Que est
ista Haa är tässen io*m*ffru*n* huilken oppfaar ow*er*

öknena so*m* en lithin qwist*er* aff rökilse giordho aff ädhlasta mirra oc wällwktandis rökilse glosa Är witandhis at swa so*m* wi sa*m*man stöto*m* nakot co*n*ffekt aff manghskona bästa yrthom i the landen wäxandis so*m* är mirra trä oc a*n*nor tolken, huilken aff sik giffua dyrasta wällukt, än h*är* i text*en* staar virgula fumi, thz är en liten oc smaal röker farandhis i wädhrit so*m* en qwister, huilkit enka*n*nelika händh*er* aff thän röken so*m* wtgaar aff thz rökilset huilkit giorth är aff the dyro trä oc yrth*er* so*m* sakt är Oc märkes h*är* mz hälgasta io*m*ffru*n* huilk*en* oppfoor ow*er* öknena, Thz är tässa willa
221 wärldena, lättelika so*m* röken ffaar, thy at synd*en*nas twnghe war ekke i h*en*ne Item in responsorio staar filie syon, thz är syons dotter, Är märkia*n*dis at syons dott*er* är stadhen iherusalem huilken bygdh*er* är aller nidhan för bärghit so*m* kallas syon, oc läth fordho*m* konu*n*g dauid byggia eth sloth mykyt starkt oppa sa*m*ma bärghet, aff huilko aldh*er* stadhen haffde stora wärn oc trygghet, so*m* barnet haffw*er* aff modhre*n*ne, oc thy märkes h*är* mz syons dott*er* stadzse*ns* iherusalems j*n*nebyggiara, oc menas tha likkawäl thz andelika oc högxsta iherusalem oc thäs borgara so*m* är hymerikis rike oc ängla oc häloga siäla so*m* th*är* mz glädhi byggia absol. Ad gloriam Änglannas drotnigh maria ledh os til glädhi*n*na i hymerikis äro Amen

leccio tercia Quia ipsa veritas Här lykker gudz ängil sina p*re*dican aff io*m*ffru*n*nas wärdogasta wärdoghet oc so*m* i alla gudz brudh*er* wäl hördhen oc wndh*er*stodhe*n* mz thz första i tässe ängilse*ns*

predican aff iomffrunnas wärdoghet, huilken när gudhi war för wärldennas opphoff os mykyt obe- 222 gripäliken i hans wälsignadha före syn swa lyktar oc ängilen sina predican aff hennas obegripelika äro frögdh, glädhi oc största wärdoghet til huilka hon är nw opphögdh ower alla ängla chora, oc skal thär äwärdelika bliffua, mangha dyra puncta jnnehaldher tässen yttersta läxen, gudelike siäl til största hwgnat oc andeliken beskadilse, Oc besyndherlika lather ängilen gudelikom manniskiom wndhersta i thz ytersta, at huilken siäl som täkkias wil iomffrunne tha skal hon i wördhnig haffua ihesu christi wärdogasta likama som här mz os i wärldenne hanteras oppa altaret, huilken iomfrunne är aldra älskelikast, oc kallas thetta wärdogha sacramentet aff änglenom liffsens trä aff huilko syndara i iordherike oc änglana i hymerike haffua sina andelika födho, oc radher ängilen allom cristnom thz wärdogha sacramentit mz alle gudelikhet idhkelika anama oc mz allom kärlek hedhra oc i wördhnig haffua, Oc för sadana wärdoghet 223 som gudh aldzmäktogher haffuer mz tässe wärdoghe iomffrunne swa höghelika giorth gör koren loffsangh gudhi för sadana älskelikhet som han til iomffrunna haffuer, sighiandis in responsorio Super salutem O maria thu äst herranom gudhi älskeliken ower alla fäghrindh oc sälikhet, oc wärdogh at kallas hymerikis drotnigh, glädhis thy alla ängla chora thine sambrödher oc samborgara ℣ Valde eam Mykyt bör os hedhra oc wördha henne, huilken swa hälogh oc osmittat iomffru är

℣ Ad coronam Th*ett*a är en hwgnelike*n* versiculus hwru io*m*ffru*n* opphögdis oc diäffwllen nidh*er*tryktes Ad coronam Sigh*er* wi*n*nirska*n* maria opplyfftes til glädi*n*nas krono Oc diäffwllen nw aff io*m*ffru*n*ne swikin tilskipas oc antwardhas mörko fangha hwseno glosa thz är hälwith*et*

ad laudes Assumpta est Maria är opptakin i hymele*n* glädhis thy änglane loffuandis oc wälsignandhis h*er*ran gudh

ympnus Non passus est I tässe ympno synes

224 io*m*ffru*n*nas w*är*doghet i thy at gudh wille ey at ho*n* skulle rothna i iordhe*n*ne wtan häldh*er* opphöghias til äw*är*delika glädhi mz kropp oc siäl, oc swa so*m* all the hälga trefalloghet bleff i io*m*ffru*n*ne h*är* i iordherike, swa skulle oc all io*m*ffru*n* äw*är*delika bliffua i the hälga trefalloghet i hymerike, oc h*är* aff glädz oc frögdhas hymerike oc iordherike, mz alzskona creatur gudhi loff oc äro giffua*n*dis, oc enghe*n* twnga skal tighia ällar lätias til gudz loff för tässa mykla äro

textus Non passus est glosa Ihesus christus äro*n*nas konu*n*gh*er* wille ey lidha ällar tilstädhia at ha*n*s wälsignadha modhers likame skulle rothna aff huilko*m* ha*n* togh offridh so*m* är mandome*n*, mz huilko*m* ha*n* oppenbaradhe högxsta oc största nadh, nar ha*n* os ath*er* löste Ymmo vexit, wisselika oppfördhe h*er*ran gudh si*n*na modhers likama mz siäle*n*ne i hymerikis paladz anamaskolandis mz the hälga treffalloghet äw*är*delika glädhi Vt sicut, Oc swa so*m* all the

225 hälga treffalloghet tilhopa bleff i iomffru*n*ne, swa skulle oc all io*m*ffru*n* bliffua wtan ändha i the

hälga treffalloghet Hinc plaudat Här aff frögdhas hymerikis ko*n*ungx gardh*e*r, glädhis oc all wärld-e*n*nas skipilse oc all skapadh tingh frögdes oc sywnge gudhi loff Linguarum, enghe*n* twngha skulle tighya oc engxse*n*s hiärta lätias ällar slyögth göras i gudz lwffui wtan häldh*e*r glädhias oppa thz at thz maghe gudhi taak oc äro framföra Maria mater glosa Ār märkiande widh thän versen Vt sicut tota trinitas &c, at all the hälga trefalloghet war i io*m*ffru*n*ne, thz är gudh-fadh*e*r gudhson, gudh thän hälghe andhe tha likka-wäl at enast anamadhe sonsens persona mandome*n* fadhreno*m* oc the*m* hälga andha mädhiälpa*n*de, Oc all io*m*ffru*n*, thz är mz likama oc siäl bliffu*e*r äw*är*delika i the hälga treffalloghet Thz är opp-swppin aff guddo*m*sens sötma, so*m* stiärno*n*nas lyws aff sole*n*ne

¶ Transplantatur Här röres en faghor liknilse, i huilke io*m*ffru*n* liknas widh rosena so*m* 226
wäxer i ierico oc sigx h*är* at rosen i ierico föres til iherusalem oc thy är märkiande at tesse twa städherne ierico oc iherusalem liggia i hälga landet oc ligger ierico sith nidh*e*r wndh*e*r bärghen oc iherusalem ligh*e*r i högde*n*ne Item th*et*ta ordhit ierico tydh*e*r mane*n*, huilke*n* altid är ostadogh*e*r, thy at ha*n* ökes oc mi*n*zskas stwndho*m* är ha*n* fuldh*e*r oc stwndho*m* är ha*n* mörker, oc märkes h*är* mz wärlden so*m* altidh är ostadugh, thy at ho*n* gaar mz oc moth jherusalem tydh*e*r fridzsens syn oc märker hymerikes ära, huilken stadugh är oc äw*är*deliken, oc sigx thy h*är* i liknilso*m*, at rosen thz är io*m*ffru maria, ho*n* föres aff ierico,

thz är aff tässe ostadughe wärlddenne, oc til iherusalem, thz är til äwärdelika fridzsens syn i hymerikis rike, huilkit händhe i iomffrunna oppfärdh til hymbla oc thetta sigx här i texten snarlika mz faa ordh i tässe matto textus Transp[l]antatur Rosen owerföres aff ierico oc til iherusa-
227 lem Samgladha görandis gudh oc ängla mz sinne fäghrindh glosa oc wänhet

ant. Que est ista Tässen ordhen tilegnas änglomen huilke i iomffrunnas oppfärdh waro wndrandes sik i mällom aff iomffrunnas hälga afflingh hwilken klar oc faghor war som daghranden oc i sinne födzlo war hon hwit oc skinandes som manen oc i sith hälga liffwärne war hon wtualdh til äppthedöme som solen, huilken alla wärldena opplyser mz siith sken, swa opplyste maria allan cristendomen mz sinne häloghet, Iomffrun kallas oc terribilis &c, Thz är grym oc rädheliken som skikkadher speedz aff stridzmannom huilkom grymth oc faselikit är at mötha, oc mz thenna grymma spedzsen märkkes diäfflane, huilke mykyt grymme ärw mothe siälomen Än iomffrun är them grym i sinne alzmäktoghet, thy at the dirffuas enkte mothe henne, Oc thy sammwledhis som änglana i hymerike loffua oc ära iomfrwna, för the fira förnämdha puncta, swa göra oc hälga iomffru choren i iordherike loffuandis oc prisandhis
228 iomffruna för samma dygdher sighiandis textus Que est ista Haa är tässen iomffrun hwilken oppstigher som opprinnandhis daghrandh faghor oc wän som mane, wtualdh som solen, grym oc rädheliken som wälskepadher härspedz i sin tiäl,

Benedicamus in laudem Här wälsignar oc loffuar iomffru ch[o]ren herran ihesum huilken som är sinna modhirs marie skapare oc son thy at iomffrun är badhe christi modher oc iämwäl dotter, oc thy skal swa thenne wärsen badhe tydhas oc wndherstas textus Benedicamus in laudem Thz är sywnghom loffsangh herranom i fadhersens äro glosa thz är ihesu christi, hwilken sina modher mariam wälsignadhe äwärdelika Deo gracias Sighiom aldzmäktoghom gudhi tak oc äro

ympnus Virgo pa[s]centem Tässen ympnan ad horas diei jnnehaldher ena nyttelika bön til iomffrunna at hon som födho gaff them huilken änglana födher oc all tingh oppe haldher wili ey os owergiffua som fadherlöse ärom wtan see nadhelika til os aff sino högxta loffte oc hogxswale os oc födhe oc 229 gyri os gudhelika sinom sone

textus Virgo pascentem, O maria ful mz nadh thu som mathade then som födher änglana, oc oppehaldher all tingh owergiff ekke os wärnlös barn A tuo O maria see oc skodha them som tik oppletha i thino högho loffte, födh them oc hogxswala, oc gör them gudelikhet haffwa skolandis til thin son Maria mater

ant. Maria virgo Här sigx i hwat wärdoghet iomffrun är oppsaat i hymerike textus Maria virgo Iomffru maria är optakin til hymmelska brudhahwset i huilko konunghen ower alla konunga sither i stiärno prydho loffte

In odore &c Här liknas iomffrunnas dygdher ad terciam widh wälloktandes smörilse Jn odore wi löpom i thinna smörilsa wällokt, wngha iomffrur älskadho

tik ganzska mykyt glosa Tässen antiphona In
odore, Är hälga io*m*ffrurs loffsangh*er*, huilke
framko*m*pne ärw til hymerikis, huilke nw mykyt
230 glädhias aff thy at the äpth*er*fölgdho io*m*ffru*n*ne
i h*en*nas dygdha wällukt oc thy sighia the til
io*m*ffru*n*na mz mykle glädhi oc äro O maria wi
löppo*m* &c, Adolescentule &c wngha io*m*ffrur
so*m* är agnes, agatha, barbara, cristina, huilke i
sin wngdho*m* lidhu martirium för io*m*ffru*n*nas son
skuld älskadho tik mykyt, oc aff tässo ordheno
skulu alla gudz brudh*er* oppwäkkias til dygdha-
fwlt liffw*er*ne oc io*m*ffrw*n*nas kärlek oc löpa i
h*en*nas dygdha wägh ℣ Ecce mulier See qwi*n*nan
söndh*er* krosandis swikffulla ormsens hwffud Pro-
thopl[a]ustorum affw*n*nda*n*dis owenlika första
föräldra*n*nas äro
ad sextam Benedicta filia Th*et*ta maa wäl wara hälga
förfädhrannas röst so*m* waro i gambla tästamentet
wälsignandis io*m*ffru*n*a so*m* födh är aff the*m*
hwilka the kalla sina dott*er* aff huilke the oc wn-
fingho liffsens frukt thz är ihesum christum sik
til ath*er*lösilse, the magho oc wäl wara sancte
ioachim oc sancte anne ordh til si*n*na glädisfulla
dott*er* mariam för sa*m*ma saak skuld Maa oc the
ordh wälsighias almä*n*nelika aff the hälge kirkio
231 til io*m*ffru*n*na textus Benedicta O maria hälg-
asta dott*er* wälsignadh wari thu aff h*er*ranom
gudhi thy at om tik deelakthadom wi os liffsens
frukt glosa Th*et*ta ordhit communicare, wttydhis
margffallelika, so*m* är wnfaa, omgaa, deelaktogh*er*
wardha, berätta &c, Än h*är* märker thz so*m* sakt
är i nakre matto &c thy at io*m*ffru*n*nas frukt

so*m* är ihesus kom alle wärlde*n*ne til deelaktoghet oc ath*e*rlösn ℣ Sigh*e*rwi*n*nirska*n* maria opplyfftes til glädhi*n*nas krono Oc diäffwlle*n* nw aff io*m*ffru*n*ne swikin, tilskipas oc antwardhas mörko fanghahwseno

Pulchra es, H*är* liknas io*m*ffru*n* widh ihe- ad nonam rusalems dotter oc sigx wara fagh*e*r the*m* so*m* rätwise äru, än diäfflome*n* oc ilhärsko*m* syndaro*m* är ho*n* rädheliken oc grym so*m* för är sakt i the antiphona so*m* är Que est ista textus Pulchra es O maria ierusalems dotter thu äst faghor oc wän, thu äst oc grym so*m* wälskepadh*e*r spedzser i sin tiäl glosa i blandh stridz män ℣ Transplantatur Rosen ow*er*föres aff ierico til ierusalem Samgladha görandis gudh oc ängla mz si*n*ne fägh- 232 rindh oc wänhet Nos terrigenas &c Io*m*ffru maria är the so*m* os widh*e*rqwekia*n*dhis är i iordherike mz si*n*ne sötmas wällwkt Huilke besklika sywke waro*m* aff förbudhna mathen glosa thz är äplät so*m* eua mothe gudz budh tok

Iam letaris Här wttrykkes the ära oc glädhi ad vesperas so*m* io*m*ffru*n* wnfik aff si*n*ne optakilse til hymerikes rike i blandh ängla

textus Jam letaris O war hälgasta frugha io*m*ffru maria nw glädz thu margfallelika i tässo so*m* tik sakt är thu äst jngange*n* i h*er*rans hws bärandis äw*är*delikx hedhers krono i blandh hälga ängla glädhis oc frögdhes thy all iordhen, thz är alla människior oppa iordhe*n*ne byggiandis, mz änglome*n*

ympnus O quam glorifica Tässen ympna*n* är diktat aff sancto gregorio pawa oc sywngx

almen*n*elika i allan cristendome*n*, oc priisas h*ä*r io*m*frwn marghfallelika aff mykle äro so*m* är aff konu*n*gxlika släkte, oc at hon är höghelika opp-
233 sat ow*er* hymerikes jnbyggiara Swa oc aff thy at ho*n* födde christum bliffuandhis io*m*ffru oc täslikes för thy at h*en*na son han hedhras aff allo*m*, Oc lyktas ympna*n* mz e*n*ne bön til the hälga treffalloghet

O quam glorifica, O io*m*ffru maria thu äst konu*n*gxliket barn aff dauidz släkthe o hwru thu skiin aff ärofwllo lywse, thu höghelika sitiandhis ow*er* alla hymerikes jnfödda, glosa Thz ärw häloghe ängla, hwilke i hymerike ärw skapadhe Tu cum virgineo, O maria thu äst modh*er* mz io*m*ffrulekom hedh*er* thu renasta til reddhe änglannas h*er*ra brytzsens konu*n*gx gardh i thinom hälgasta jnälffwo*m*, thz är i thino*m* io*m*ffrulika qwidh, oc th*ä*r aff är christus so*m* är sandh*er* gudh föddh*er* i sin likama Quem cunctus, Oc thä*n*na h*er*ran christum, hwilken thu io*m*ffru föddhe wördh*er* oc hedhrar all wärldhen, huilko*m* oc nw rättelika böghis all knä, aff huilko*m* wi oc nw bedhoms lywsens glädhi, tik io*m*ffru för os bidhiandis, mörkeno borth kastadho glosa Thz är synd-
234 e*n*ne borthlagdhe Hoc largire O aldzmäktogh*er* gudh fadh*er* so*m* äst opphoff til alt lyws, thz är alla hymerikes äro, thu giff os thz so*m* är lywsens glädhi om thin eghin son oc mz them hälga andha, huilken mz tik liffw*er* styrandhes oc all tingh skepandis i skinandhis skyn thz är i hymerikes glädhi äw*är*delika amen

ant. Maria Thz är en gudelike*n* bön til io*m*ffru maria textus Maria maria tocius O maria o maria thu äst alla hälogghetz ypersta finepärla giff os nadhena til at tik ödhmyuklika thiäna oc göm os aff gambla owenssens twsandha faldh twsandha swik o maria

ad complet.

Cum iocunditate Här sigx at wi gladhelika skolom högtidh*er* göra aff io*m*ffrw*n*nas opptaknigh til hymbla, oc gladhelika göra alla h*en*na tiänist textus Cum iocunditate, wi cristna mä*n*niskior högtidho*m* io*m*fru marie oppfärdh til hymbla mz alle glädhi, at hon thäs häldh*er* wili bidhia för os til h*er*ran ihesum christum

ympnus Trina celi I tässe ympno oppwäkkes oc til manas at loffua gudh för io*m*ffru*n*nas ära 235 oc wärdoghet alla ängla chora mz all hymels twngäl oc all element mz the creatur so*m* i them ärw, oc alzskona ära oppa iordhe*n*ne wäxer, oc all knä i hymerike iordherike oc hälffwitte skulu böghias för sa*m*ma saak, alla thima stwndh*er* oc ögnablik so*m* gaa i tusandha twsandha trappo*m* skulu loffua gudh för io*m*ffru*n*nas äro

Trina celi &c Hymerikis treffaldh ierarchia, thz är nio ängla chora sool stiärnor mane oc all lönliken hy*m*meltwngel loffua gudh för tik o maria gudz modh*er* Aer cum, wädhrit mz allo*m* foghlo*m*, haffwet mz alzskona fisko*m* oc iordhen mz all creatur a h*en*ne kryppa*n*dhe, oc alzskona andro*m* dywro*m* Nix ymbrium Snyö, rägnskwra droppa, blomster frukth*er* oc gräs giffwi gudhi loff för thi*n*a ära o maria mz margskona loffsangx gaffwo*m* Omne genu All knä i hyme-

rike hälffwithe oc iordherike bögyös för herranom 236 i hymerike, tik o maria säthiandis i swadana glädhi Omne momentum All öghnablik oc minste timans deele, gangandis i tusandha sinnom tusandha trappom, äre oc loffue treffallan gudh före tik o maria som swa wärdog äst allo lwffwi Maria mater

O iocundissimam, Tässen antiphona wttrykker eth canticum canticorum, Thz är ena wtkorlika frögdh, huilken i nakre matto synes ower gaa alzskona andelika frögdher thär gudeliken siäl kan haffwa i tässe wärldh, oc kan ey söthelikare ämpne wara gudelike siäl til andelik beskadilse än tässen som röras om iomffrunnas glädhi oc obegripelika frögdh huilka hon wnfik i sinom opphögilsom til hymerikis glädhi, hwat är lustelikare at tänkia i iomffrunnas frögdh än thetta, at gudhfadher aldzmäktogher omfämpner sina brudh mariam, oc gudhfadhers oc iomffrunnas son ihesus omfämpner sina sötasta modher mariam, Oc gudh then hälge andhe omffämpner sith hälgadoma kaar 237 ällar sina sacherstia mariam Oc alt hymerikis ridderskap widherkännes sina wärdogasta fru mz eth osighelikit loff Mädh tässom punctom maa gudz brudh wnffa största andelika frögdh oc iomffrunnas täknadh, om the granlika oc andelika wilia owerwägha oc beskadha i sinne siäl tässa iomffrunnas glädhi textus O iocundissimam, O aldhra lostelikasta lostelikhet är at tänkia, gudhfadher omffämpner brudhena, sonen sina modher, then hälge andhe sina sacristia, alt hymerikes ridderskap widherkännis sina wärdogasta Fru,

iomffru mariam mz osigheliko lwffwi glosa sigher Iomffrun kallas thäs hälga anda sacristia, thy at gudhfadhers son ihesus affladhes i henne aff them hälga andha oc gömdhes thär i ix manadha som wärdogasta hälgadoma, See thy til hwar en gudz brudh at hon oc bliffwer thäs hälga andha sacristia, hwilkit som skee nar i bären ihesum i iddart hiärta i sannom gudz oc iämcristens kärlek

Item här äpther börias warffru loff

Salue regina &c Heel miskwndhenna drot- 238 nigh, heel wart liff sötme oc hopp, til tik ropom wi biltoghe äwo söner, til tik sokkom wi snoppandhe oc gratandhe i thenna taranna dalenom o war förswarerska wänt thy til os thin miskwnsamlika öghon oc the os äpther thetta liffwit ihesum thins wälsignadha liffs frukt ℣ Salue celi Saäl wari thu, wärdogh glosa wara i hymmerike, miildh oc lywff, thu äst christi lwsteliken bloma oc bäkker heel thu mildha modher oc lioffwasta, O maria Aue christi cella heel thu christi chamare, giff os altidh försma wärldennas sötma oc ower winna grymma fiandhen, heel milda modher oc lyoff O maria Vale pulchrum Magh wäl, ällar faar wäl, wänasta lilia, blidhka os thin son, at han os rensse aff syndenne för thina mildha bön skuld, magh wäl mildha modher oc söth, O maria

℣ Virgo mater ecclesie, O iomffru thäs post salue hälga kirkio modher, äwärdelikx äro porther war os tilflykt när fadhrenom oc sonenom Virgo

239 clemens Lywff io*m*ffru mildh io*m*ffru söth io*m*ffru o maria bönhör alla ma*n*nas böner til tik mildelika ropandhom Funde preces, wthgywt böner thino*m* sone för os sargadho*m* oc flängdho*m*, oc skänktom mz törne, spoth, oc galla

---

Här äpth*er* staa try warffru loff thz första loffwet liknas widh daghrandena oc kallas thz loffwet De te virgo Thy at daghrande*n* synes för än alstingx lyws dagh*er* oc märkes h*ä*r prophete oc hälge förfädh*er* i gambla tästamenth*et* huilke oc förespadho at io*m*ffru*n* skulle födhas huilken fra*m*delis födha skulle wärlde*n*nas frälsara huilket oc röres i th*en*na loff sangh

De te virgo na[s]citurum, O io*m*ffru ffförffädhrena begäradho wärldi*n*na ath*er*lösara födha skolandis aff tik, p*ro*phetane the spadhot, figurane the teknadhet, Omsidhe bodhade thz hymerikis sändhabot, gabriel helsa*n*dhe, thän hälge andhe omskyggia*n*dhes giordhet fruktsamt, O nar komber ha*n* begäradh*er* är, O nar skal ha*n* födhas aff tik som swa länghe är wänth*er*, O h*er*ra kom,
240 kom kom nw göno*m* io*m*ffrw*n*na jnälffwe sökiandhis os opri*n*nandhe aff högde*n*ne

collecta Deus qui de beate, Gudh so*m* aff hälogx io*m*ffru marie quidh, änglено*m* bodhande, wille anama likama, giff thinom ödhmyuko*m*,

at wi so*m* trom h*en*ne sannelika wara gudz födh*e*rsko, skulw*m* hiälpas när tik mz h*en*nas midhlan äller bön för th*e*n sa*m*ma christum wan h*er*ra

Th*et*ta andhra warffru loff är Gaudendum nobis oc liknas ho*n* widh ledhestiärnona thy at th*et*ta loffwet lydh*e*r om ihesu christi födzlo aff huilke cristna mäniskior mykyt glädias

Gaudendum nobis, Os är glädhiandhes at christus gudz oc mä*n*niskio*n*nas midhlare, fföddh*e*r aff aldra hälgasta io*m*fru ow*er* alla iomffrur, opphögdhe wara natwr i sina guddoms persona, hono*m* skolom wi loffwa, hono*m* skolom wi älska ow*er* all tingh offta tilföiandhes maria maria maria al häloghetz dyrberste*n*, wärna os tik ödhmyu[k]lika thiäna*n*de, aff twsandha twsandha gambla owensens swek ℣ Post partum Äpth*e*r födilsen bleff thu o io*m*ffru okränkt Gudz födhirska bidh 241
för os

Collecta Deus qui salutis, Gudh so*m* gaff ma*n*könena äw*är*delikx helso lön aff io*m*ffru maria fruktsa*m*ma io*m*ffrudom wi bidhio*m* giff os at wi skwlo*m* wndh*e*rsta h*en*ne för os bidhia, aff huilko wi förskullado*m* anama liffsens skap*ar*a wan h*er*ra ihesum christum thin son, huilken mz tik liffwer oc styrer i th*e*n hälga andhas tilfögilse gudh äwärdelika Amen

Tridhia warffru loff är Regina celi th*ä*r märkes mz morgho*n* stiärna mz hwilke maa wndh*er*sta*n*das ihesu christi opstandilse, aff huilko*m* opsta*n*dilso*m* the sa*n*nasta morgho*n*stiärna*n* io*m*ffru maria begy*n*nade oppri*n*na aff mörke natte*n*ne, thz är aff the*m* storo*m* dröffwilso*m* so*m* ho*n* aff christi pino oc dödh haffde hafft fran langa freedagh oc til oppstandilse*n*

Regina celi, Glädz hymerikes drotnigh alleluya, thy th*e*n thu förskulladhe bära alleluya ha*n* oppstodh so*m* ha*n* sagdhe alleluya, bidh gudh för os, alleluya ℣ O iomffru so*m* är oppstandara*n*s modh*er*, wn os faa bliffwandis liffs födho
242 alleluya ℣ Speciosa fac[ta] Thu äst giordh fagh*er* oc söth alleluya I thi*n*e kräselikhet hälogh födhirska alleluya

collecta Prosit nobis, Alzmäktogh*er* fadh*er* frä*m*ia os altidh gudz födhirskas io*m*ffru marie idhkeliken ami*n*nilse oc enka*n*nelika i blandh th*en*na thiñs sons paska högtidh*er* huilken när stodh sarghat aff kärlek hono*m* hängiande oppa korsseno oc nw när staar drotnigh a höghro handh them sa*m*ma christo waro*m* h*er*ra styrande i hymerike Amen

---

Här äpth*er* fölgia nakra memorie oc collector aff ware wärdoghe modh*er* sancte birgitte mykyt nyttoghe oc gudelike mz faa ordh oc tho mykyt märkiande

Gaude birgitta Glädz oc frögdhas sancta birgitta tik tilbör äro*n*nas loffsangh*er* ledh os

aff ysäldennas groop, oc jnledh os i glädhennas hwilo ällar widherqwekilse ℣ Ora pro nobis beata O hälogh modher sancta birgitta ihesu christi wthwaldha brudh bidh för os Oppa thz at han som är christus wari os rätter wägher til 243 hymelska fädhernes landhet

Sponsa regis, O sancta birgitta konungxsens brudh, laganas mästerska, äptherföliandes starka mannas äptherdöme, thu bant thina läppa mz rödhum hwiffwe, thentidh thu talandhis ällar tighiandis älskadhe gudz son, bidh konungen för os, at han os sina hiordh ledhe til hymerikis glädhi

Domine ihesu christe, O herra ihesu christe thu som stadgadhe oc wille kalla sanctam birgittam thina brudh för hennas enkanneliken dygdha prydilse, oc mangha lönlika tingas jngywtilse skul, wi bidhiom tik at thu os giffwi nadhena, at wi mattom henne widherliknas i liiffwernet oc hälogom sidhom oc mz henne aff wärldhennas smitthelikhet ower föras til hymmelska tingannas asyn oc beskadilse Amen

Rosa rorans, O sancta birgitta nadhennas kaar thu äst rosen daggandes godhetena, thu äst stiärnan droppandhis clarhetena, giff thina dagh, thz är hymmelsens mildhet dryppa til os, liffwernsens renlikhet i thenna yseldennas daal

O birgitta mirre gutta, O sancta birgitta 244 ädlasta mirra, atherhalssens oc renleksens äpthedöme thu samman blandadhe syndogha folkeno syndhabättringennas plosther, tha thu skreff ihesu christi ordh, thu äst kyrkionnas, thz är cristnom

mannom nyth lyws, war thy thinom ödhmyukom thiänarom fostermodher oc beskärmerska, Amen

Deus qui ecclesiam, O aldzmäktogher gudh huilken som wärdogadhis opplysa thina kyrkio om sanctam birgittam mz hälogom radhom oc äptherdömom, giff os mildelika för hennas bön skuld, at wi mz gudelikom hoghom mattom äptherfölia, thz som thu lywfflika henne oppenbarade, för waras syndhas rensilse skuld, Amen

---

Här wttydhis capitula i sanghenom enfallelika

Ecce virgo concipiet Thetta capitulum scriffwar ysaias prophete, huilken opplyster aff them hälga anda förespadhe at en iomffru skulle affla oc födha wärldennas frälsara, oc bliffua iomffru i byrdh oc äpther byrdh

245 textus Ecce virgo See iomffrun skal affla, oc födha son, oc hans nampm skal wara emanuel glosa som thydher gudh mz os, han skal ätha smör oc honagh, at han skuli wetha wanwördha thz onth är, oc wtwälia thz goth är

ad sextam Egredietur, En qwister skal wtgaa aff iesse roth, oc aff qwistens rooth skal opplöpa eth blomster, oc ower thz blomstret skal hwilas herrans andhe, wisdompsens oc wndherstandilsenna andhe, radhsens oc starkhetennas ande, wiithsens oc mildhetennas ande, oc gudz räddughas ande skal honom oppfylla glosa, Thetta cappitulum tydhis andelika i responsorio, stirps iesse, see thär findher thu wttydhnigena

ad nonam

Rorate celi, O i hymblane daggens, thz är wtgiffwen idhra dagh, oc skyn rägne then rätwisa iordden öppnes oc wtblomstre ällar[1] födhe aff sik frälsaren oc rätwisan tilhopa opplöpe, iak herran skapadhe honom glosa Thetta är prophetannas röster til gudh, astwndandis thän skola födhas som loffwadhes i moysi laghom 246

Dominus possedit me Tässen äptherföliandis try capitula scriffwer wise salomon Oc lydha oppa iomffru marie äwärdelika föresyn, som owermeer sakt är i thenna sanghen oc besyndherlika i andre lexenne om sönedaghen, Thy at för än gudh nakot tingh ällar creatur skapadhe tha war iomffrun i hans guddoms föresyn, oc röre här salomon i mörkom ordhom oc lönlikom i iomffru marie persone sigiandis

Dominus possedit, Herran atthe mik i sinna wäghas opphoff för än han nakot skapadhe aff opphoffweno, iak är skikkat aff äwärdeliko oc aff gamblom ällar aldroghom för än iordhen waart

ad sextam

Nec dum erant, Ey än waro iordhennas dywphether, oc iak war nw afiladh, ey waro än watu källona oppsprwngna ey waro än bärghen i sinne twnghet skikkat iak föddhes för bärgh klakkana

ad nonam

Beatus homo qui audit me Hälogh är the människa mik höre, oc then som wakar för 247 mina döra daglika, oc gömer til mina döras triskulla Then mik oppfindher, han skal oppfinna liffwet, oc skal han ösa helsona aff herranom glosa Herran ihesus är helsonnas källa aff huilke allom syndarom wardher helsonnas ympnoghet för

io*m*ffru marie bōn skuld, hālst them so*m* wakandhes oc gōmandhes ārw daghlika fōr h*en*nas dōra triskulla i gudelika bōner oc gudeliko*m* loffsangh

Ecce ego mitto, Tāssen ordhen takas aff p*ro*phetan malachia, huilko*m* aff the*m* hālga anda oppenbarat wart andelika at io*m*ffru*n*na son fōddh*er* skulle p*re*sentheras i mōnstret oc menadhe p*ro*phete*n* malachias nar ha*n* sigh*er*

Ecce ego See iak sāndh*er* mi*n* āngil, huilken til redha skal wāghen fōr mith ānlite, oc stragx oc i sa*m*ma stwndh skal th*en* h*er*ran, oc testame*n*tze*n*s āngil, huilke*n* i āpth*er* spōrien oc haffwa wilie*n* ko*m*ma til sith hālga mōnster glosa Ār mārkkiande at āngilen so*m* til redha skulle wāghe*n* fōr h*er*rans tilqwāmdh i mōnstrit ār
248 sanctus iohannes baptista, Ān āngile*n* so*m* kallas angelus testamenti, thz ār h*er*ran ihesus so*m* p*re*dicadhe oc stadffāste nyghia tāstame*n*th*et*

Rwbrica Ego quasi witis Tāssen ordhe*n* so*m* lāsas i sext oc noon scriffw*er* vise ma*n*nen eclesiasticus oc sighias hār the ordhe*n* oppa io*m*ffru marie persona wāghna Thy at the dygdh*er* hār opnā*m*pnas magho h*en*ne rāttelika tilskriffwas, thy at ho*n* ār sa*n*na wiintrāt bārandis sōtasta frukt, h*en*nas ālskelikhet ār faghor, oc h*en*nas hopp ār hālokt oc all dygdh ār i h*en*ne, oc thy sigx hār

ad sextam Ego quasi Iak giordhe frukt so*m* ār wālloktan*n*as sōtma, swa so*m* wiintrā, oc min blomster ārw hedh*er*sse*n*s oc hōffwiskhete*n*nas frukt

ad nonam Ego mater pulchre, Iak ār fagers ālskelikhetz oc rāddogans oc kā*n*nilse*n*nas modh*er* oc

hälogx hopp i mik är alla wäghas oc sa*n*nindhe*n*nes nadh i mik är liiffsens oc dygde*n*nas hopp glosa All tässen stykken ärw i io*m*ffru*n*ne

Rubrica Ecce iste Tässen try capitula takas aff canticis canticorum, Thz är wisa salomonis älskogha wisa, Oc wändh*er* the hälga kirkia the 249 ordhe*n* til io*m*ffru marie visitacionis högtidh hwar ami*n*nilse görs, hwru io*m*ffru*n* baar ihesum i sik affladhan fran nazareth, oc ow*er* ierusalems höga bärgh til sancti zacharie hema*n* oc elyzabet sancti iohannis bapptiste modh*er*, oc liknar brudhen the hälga kirkia brudhgo*m*man ihesum widh marghskona ädela dywr, oc rörer i andeliko*m* liknilso*m* flere älskogha ordh so*m* talas mällan brudhgo*m*man oc brudhena

Ecce iste, See th*en*ne glosa ihesus komber springandhes i bärghome*n* ow*er*stigandis bärgh klakkana, mi*n* älskelike är liker hindhe*n*ne oc hiorteno*m*, see han star bak ware wägh seandhes göno*m* fönstret oc skadhandes gönom grinddenar

En dilectus See mi*n* älskelike talar til mik, ad sextam stat opp oc nalkas mi*n* wen, mi*n* duffwa, oc mi*n* wänasta, kom nw thy at wintren gik borth nw, rägnskwre*n* foor hädhan sin wägh, oc blomstre*n* syntos i warth landh oc tymen är ko*m*men til wiingardz rensilsen 250

Surge propera, Opp stat oc nälkas mi*n* ad nonam wee*n* oc mi*n* wäna, oc kom mi*n* duffua i bärghalla*n*nas holom, i wiingardzse*n*s smwghom ällar lönliko*m* holom, the mik tith änlite, lywdhe thin röst i mi*n*om örom thin röst är söth oc tith änlite är fagert

Rubrica Quasi cedrus Tässen ordhen taghas aff wisa manzsens ecclesiastici ordhom oc liknas här iomffrunne i sinne opptakilse til hymbla widh the trä som högxst oc ädlasta ärw, oc dyr i sinne naturlike krafft

Quasi cedrus Iak är ophögdh swa som cedrus oppa lybani bärgh, oc swa som cedrus oppa syon bärgh, Oc är iak opphögdh swa som palma som wäxer i cades glosa i thän stadhen oc swa rosennas plantheringh i ierico i thenna stadhen

¶ Thetta är [aff] canticis canticorum oc til lägx iomffrunne Tota pulcra, O thu min älskelikasta wen, thu äst allfaghor oc i tik är ekke smitta o min brudh, kom aff lybano kom aff libano, kom 251 oc skal thu kronas Quasi olyua, Iak är opphögdh swa som eth fagerth olywa trä oppa markenne, oc swa som löönträt widh watnet i gathomen, oc gaff mina wällokt swa som canel oc balsamus, widhergangandis sina ädleghetz kraffter, oc swa som wtualdh myrra, gaff iak wälloktandhis sötma Item Ego quasi Oc Ego mater &c Tässen thu capitula ärw owermeer wttydh

Transite Tässen ordhen ärw ecclesiastici ordh oc til läggias iomffrunne Transite, I alle som mik astwndhen, gangen til mik, oc i skwlin mättas ällar oppfyllas aff mine släkt, thz är aff minom dygdhom, thy at min ande är söther ower honagh oc honagxkakw

Rubrica ¶ Audite obsecro, Tässen äptherföliandis capitula taghas aff sancti ieremie propheta sorg oc grath som han ower the ömkelikhet haffde som han före wiste owerkomma skulde

stadheno*m* ierusalem tha i[s]raels almoghe skulle gripas oc föras i babiloniam, mz konu*n*geno*m*, prästomen oc yp*er*sta almoghano*m* hwar the fangne waro i lxx aar, oc mönstret i iherusalem nidh*er* slos, oc all thäs rikedoma borth fördhos i babi- 252
lonem, Oc tillegx tässen sorghe*n* io*m*ffru*n*ne so*m* ho*n* haffde i ihesu christi pino oc dödh

Audite obsecro, O alle crist[n]e mä*n*niskior iak bidh*er* idh*er* hören oc seen mi*n*a sorg Mina io*m*ffrur, oc mi*n*e wnghe män bort gingho i fängilsen, iak kalladhe mi*n*a wener oc the swiku mik

Sacerdotes mei Mine präste, oc mine älles män ärw förtärdhe i stadhe*n* thy at the opplettho sik maath til at widh*er*qwekia sina siäl

Vide domine H*er*ra see at iak dröffwes min qwidh*er* är bedröffdh*er*, i mik siälffwe är mith hiärta om wänth thy at iak är ful mz beskhet

Foris interficit, wtwärttis dräper swärddet, oc hema är dödhen liker, the hördho at iak grath*er* oc enghe*n* är thän mik hogxswalar

Omnes innimici Alle mi*n*e owener hördho mith ondha, oc the gladdos, thy at thu giordhet, mykyn är mi*n* sokkan oc dröffwilse oc gratandhis är mith hiärta Deo gracias 253

O i alla ihesu christi brudh*er* akten nw oc ow*er* wäghen athwaktelika i idhwr hiärta, hwat i läsith oc swnghit haffwen i tässen wikusanghe*n* Sa*n*nelika i haffwen hörth oc rörth thz högxsta mz thz d[i]wpasta, so*m* är grwndhe*n* i the hälge cristne tro, oc blomstret oc blomen i the hälge skrifft I haffwe*n* hört hwru ophoffwet, hwilket

ey haffu*er* opbörgilse, thz är the wärdogasta hälga treffalloghet i si*n*ne äw*är*delikhet haffu*er* wtualt, före seth oc enkorlika wtkest tässa wärdogasta io*m*ffrwna, aff huilke i alle mz hiärta*n*s andelike glädhi haffuen nw mz loffsangh ärat oc prisat

¶ I haffue*n* nw hört, hwru io*m*ffru*n* war i the hälga treffalloghetz föresyn, wtwaldh för wärld-e*n*nas opphoff, oc länghe aff p*at*riarcho*m* oc p*ro*-phetho*m* förespadh för än ho*n* föddes, aff änglome*n* älskat för än ho*n* affladhes, hälogh för än födh
254 Mädh hwilke glädhi oc störste wärdwghet ho*n* födde gudz son, Oc nw oppa thz ytersta i si*n*ne opptakilse til hymbla är ho*n* tilfögdh the hälge trefalloghet i the äw*är*delikhet so*m* enghen haffuer ändhan, ow*er* alla ängla sithiandis i the glädhi, so*m* enkte wndh*er*standh kan ällar förma begripa, Oc thy haffwe*n* i gudz brudh*er* stoor tilfälle at sa*m*man läggia stora andelika rikedoma i tässo*m* sanghenom huilken fuldh*er* är mz gudz margh-fallo*m* nadhelikom gaffwom, oc andeliko*m* beskod-ilsom om tässa io*m*ffru wärdogasta w*är*doghet oc obegripelikasta häloghet, Sywnghe*n* thy io*m*-ffru*n*nas loff gladhelika h*är* i iordherike i blandh mä*n*niskior, witandhis wtan twäkan at i aff gudz nadh oc store misku*n*dh i blandh ängla i the hälga treffalloghetz asyn, framdelis äw*är*delika sywngha mz störste frögdh th*e*nna sa*m*ma sanghen i hy*m*merikis rike Amen

---

[Sid. 255—257 blanka. S. 258 upptager å hela sidan ett inklistradt träsnitt, föreställande S:a Birgitta omgifven af ordensbröder och -systrar.]

Rwbrica h*ä*r börias sancti saluat[o]ris systra sangh*er* jn processione, fförst aff ware hälge modh*er* sancte birgitte 259

Regnum mundi &c Iak förstnadhe wä[r]lde*nn*a rike oc alla wärldhe*nn*as prydilse, för mi*ns* h*er*ra ihesu christi kärlek skuld, huilken iak saa, huilken iak älskadhe, i huilken iak trodhe, huilken iak älskadhe ℣ Eructauit cor meum Mith hiärta fram sagdhe eth goth ordh, iak sigh*er* konu*n*geno*m* mi*n*a gärni*n*ga, Gloria patri Quem vidi, huilke*n* iak saa

Hec sursum Tässen sancta birgitta oppkipt i the*m* hälga andha, saa i andelike syn ihesum standandis mz all sin hälgon huilken opplät glosa thz är ha*n* oppenbaradhe wärlde*nn*a syndh, oc sagdhe sik försmadan wara, oc biltoghan ällar landżflyktoghan aff sino*m* glosa thz är aff cristno*m* människio*m* ℣ Lux venit Lywset kom i wärldena, oc mä*n*niskionar älskadho meer mörket än lywset, Gloria patri

Ministrans, O sancta birgitta thu ifördhe tik christum tiänandhis fatiko*m*, nakudhom oc wan- 260
föro*m*, huilke*n* thu rädhandis idkelika, oc älskandhis sötelika, astwndadhe thu brudhgo*m*man Nw brukar thu oc nytia brudhgo*m*man sköthe glosa hwarföre thu sötha christi brudh tiigh ällar förwärna os wslom hiälpena glosa aff syndha bandhom

Astans dei Sancta birgitta när standa*n*dis gudz domu*m* saa ho*n* hwru omilla mä*n*niskior slaktas mz marghfallo*m* pino*m* O hwru twng rensilsen

äro, O hwru gräseliken är fördömilsen pinonar witna thz ℣ Cum exarserit Häloge ärw alle the som trösta i honum glosa thz är oppa gudh, nar hans wredhe oppbrinner i stakkottan tidh

Birgitta christi famula O sancta birgitta christi tiänirska, troen i tith ämbete, thu äst the säla änkian anna, idkandis tiänist i mönstrit, thu äst brinnandis i kärleken som rachel täkkiandes iacobs sälskape, thu äst helsa krankom,
261 täk gudelikom, thu äst skinandes hwgxswalan, rätwisa manna genstigher widherquekilse dröffdhom, wari war gudelikhet gudhi täk, för thina förskullan, thu som opläser lönlik tingh offra os lywsens strala

O facies mosayca, O moysi änlethe skinandes aff solennas stralom, mykyn oc mäktogh i häloghetenne, thu skiin i storom iärteknom, nw brukandhis brudhgommans gaffwor i fridhsamme huilo ℣ O femina O wndhersamlik qwinna gör thina tiänara gladha mz idkelike wnsätnigh ällar hiälp

Virtutis dei Sancta birgitta giordh riik mz trefalle gaffwo, gaff ärona gudz dygdelike högre handh, som styre wärldennas trefalle skipp-ilse glosa thz är hymerike iordherike oc häluite, Fanghat i wärldennas mörkohwse, gömandes siälena rena ℣ Soluta Löst aff kötzsens byrdhe, oc tilfögdh brudhgommanom mz fridhe wtualdhe hon bästa deelen

Ardenti desiderio, Nar sancta birgitta aff
262 brännandhe astwndan war omhoxsande före syndogha almoghans hiälp ällar wnsätnigh, Tha

oppenbaradhe h*enn*e christus hwru syndh*e*rna ärw twngha, oc täkka läkedoma christus giffwer ℣ Loquetur, christus skal tala fridh ow*er* sin almogha, oc ow*er* them so*m* til hiärtat omwändas, Gloria patri

Qui maris fluctus &c, christus so*m* drogh ionam p*ro*pheta*n* oppa törra iordh milla görandhes haffsens bölgghio, lättandhis modhrena, borttagh*e*r all dröffuilse*n* budhandes säla byrdh, ha*n* twäfalla gör modhre*nn*e glädina ℣ Sponsam nube klara görandes brudhena mz skyn, sötha görandes twngona mz hanogh, ha*n* giffwer dristoghetena ällar dirffwena til at talaa

Corona sponsa, O cristi brudh mz krono beprydh, oc p*re*senterat om io*m*ffruna mariam sök gudelika almogan styr thina släkt, thz är thin iämc*ri*stin opplys dödzsens skugga, oc tagh borth natte*nn*as mörke, gör wisa wara föth*er* i fridzsens fäghrindh

Herba surgit, Gräset oppstar, glosa thz är 263 thz wäxer i stiälka*n*, dywpo*m* rothu*m* stadfästan, stiälken bär ena fruktsa*mm*a gren prydda mz faghro blomstre, blo*m*stret fra*m* bar nyttelika frukt, folkeno til läkedom ällar til helso ℣ Dum parens Naar födh*e*rskan födh*er* wälborna birgittam sik lika clara ällar skinandis i wndh*er*sa*m*mom dygdho*m*

Rwbrica Här äpther skriffuas sanghen som sywngas skal jn processione aff iomffru marie [högtidh] purificacionis

Gaude maria, Glädz iomffru maria thu alena fördärffuadhe ällar dödhgadhe alt kätterii, thu som trodhe högxta ängilsens ordhom, Nar thu iomffru födde gudh oc man, oc äpther byrdhena bleff thu osmittat iomffru ℣ Gabrielem, Högxta ängilen gabrielem witom wi haffua aff gudhi tik tiltalat, Thin qwidh trom wi fruktsamman wara aff them hälga anda, blyghis thy osäle ywdhen som sigher christum wara föddan aff ioseps sädh Adorna, O thu syon prydha tith brudhahus,
264 oc widhertak konungen christum omfämpna mariam henne som är hymerikes porther, thy at hon bar äronnas konungh mz nyio lywse är hon iomffru tilledhandis sonen i handdomen, för än morghon stiärnan syntes huilken symeon anammandes i sin sköthe ällar sina arma, predicande för folket at thenne herran war gudh ower dödhen oc liffuet oc wärldennas frälsare

Hodie beata, Iomffru maria presenterade ällar offradhe i dagh pilten ihesum i mönstret oc symeon opfylther mz them hälga anda tok honom oppa sina arma ällar i sin sköthe oc wälsignadhe gudh äwärdelika

Item i warffru högtidh anunciacionis in processione

Hec est dies, Thenna daghen är, huilken herran giordhe, i dagh skodadhe herran sins

folkx twangh ällar dröffwilse, oc sändhe ath*er*lösnighena i dagh bort älte qwi*n*nan maria dödhen, huilken qwi*n*nan eua jnfördhe I dagh wart gudh giordh*er* mä*n*niskia thz han war thz bleff ha*n*, oc oppa sik tok ha*n* thz ha*n* ekke förra war, oc för th*e*nskuld dyrkkom oc högtidho*m* mz gudelikhet wphoffuet ware ath*er*lösno, oc frögdo*m*s sigh- 265
ia*n*dis ära wari tik h*er*ra

Quomodo fiet, Maria swarandis änglenо*m* sagdhe, hwru skal thz wardha för thy iak kä*n*ne ekke man, Ängilen swaradhe h*ä*r til, thän hälge ande skal ow*er*ko*m*ma i tik, oc högxta h*er*rans dygdh skal omskyggia tik, alleluya, loffue*n* gudh ℣ Ideoque Oc för thy thz häloga huilkit aff tik födhis skal heta gudz son

Item warffru dagh natiuitatis jn processione

Ad nutum Äpth*er* h*er*rans wilia rikan görandis wan hedh*er*, swa so*m* törnebusken födh*er* rosena, swa födde jwdha land*et* mariam ℣ Ut vicium, Oppa thz at dygdhe*n* skuli ow*er* täkkia lastena, oc nadhe*n* syndena, Gloria patri

Item aff the äro fulle modhre*n*ne sancta anna högtidh aff sacristio

O laus grandis, O hwru stort är modhre*n*nas sancte anne loff oc priis thy at ho*n* är gudz fadhers clarasta fatabur i huilko*m* ha*n* j*n*nelykte högxta ällar ypersta guddo*m*sens gul, oc aldra bästa liggiande fää, so*m* ow*er*gaar alla dyrasta 266

haffwor ℣ Candor est, Thy at thz är äwärdelikx lywsens sken oc hans godhetz beläthe

Nobis erat, Os war thz widhertorfftogt, at jesse roth grönska[n]dis matte jnledha en qwist, aff huilkom quiste wtga skulle eth blomster huilkit klädha skulle nakudha, oc widherquekia the sywka, oc owerwonnom dödzsens galla os oppresa mz guddomsens häloga hanoge thz giffui os faghra blomstret maria, oc ihesus söther oc wälsmakandis för thina bön skuld, o sancta anna

O maria maris stella, O maria haffsens stiärna göm os, at ekke kötzsens bölia dränke os i syndhomen, för thinna modhers bön skuld, oc at wi mattom glädhias aff änglannas sangh oc theras lönom ℣ Tu es mater, Thu äst modher faghre älskelikhetz, oc kännilsennas oc hälogho hoppe

Omnes noscens, Gudz wisdomber kännandis all creatur, swa när warandhis som komma
267 skolandis, han fan ekke i bland hionelaghen likt, oc swa täkt, oc i dygdhom pröwat glosa som ioachims oc anne ℣ Non est inuentus, Them liker är ekke fwnnen huilken swa gömdhe högha herrans lagh

Anne matrimonium, Sancte anne hionalagh fram gik i häloghet i sannom renleke för alla dödhelika människior

Felix orbis, Säl är wärlden oc thimen är säl thentidh sancta anna staar iblandh sina dotter som eth fagorth ällar wänasta lyws giffwandhis toktennas framstank glosa thz är alla dygdhas äpthedöme owergangande

Dominica palmarum jn processione

Ante sex dies, Säx dagha för pascha högtidhena, nar herran kom i stadhen iherusalem, lupw mothe honom piltane bärandes palm qwista, oc ropadho mz store röst sighiandis, Osanna in excelsis, Thz tydher swa, iak bidher fräls os i högdinne, wälsignadher thu som komber i nadhennas myklighet, Osanna in excelsis glosa som the wildhen sighia, Ey är helsa wtan i dauidz son, Cum audisset populus, Thentidh almoghen fik höra at ihesus kom til iherusalem toko the 268
palm grena ällar qwista oc wtgingho honom til möthis, oc ropadho piltane sighiandis, här är thän huilken kommaskolandis är i folksens helso, Thenne är war helsa, oc israels atherlösn, hwru stor ällar mäktogher är thenne, huilkom änglane som kallas troni oc dominaciones mz glosa wördhnig mothe gaa, O syons dotter rädz ekke, see thin konungher komber [til] tik sithiandis oppa asna foolan som skriffwat är, heel konungher wärldennas skapare som kommen äst til at atherlösa os

JNgrediente domino, Naar herran jngik i häloga stadhen, ebreiska piltane glosa thz är jwdha barnen, förebadhandes liffsens opstandilse mz palm qwistom ropandhe osanna, i högdinne ℣ Cum audisset, Thentidh almoghen fik höra at ihesus kom til iherusalem wtgingo the mothe honom

Item tässa antiphonæ skulu haffuas a pascha dagh oc omskifftelika mälla*n* paska oc pingesdagha

Surrexit dominus H*er*ran opstodh aff graff-
269 ue*n*ne, huilken för os hängdhe oppa träno,
alleluya, thz är loffwe*n* gudh

Cum rex glorie, Th*e*ntidh äro*n*nas konu*n*gh*er*
christus jngik i hälffwith*et*, thz affstridha
skolandis, oc ängla*n*nas chor budhu borth taka
höffdinga*n*nas portha för hans änlite, tha ropadhe
folket hälga ma*n*nas so*m* hyöllos fangadhe i dödhen
mz gratande röst sighiandis thu astu*n*deliken äst
nw ko*m*men, huilke*n* wi bidhat haffwo*m* i mörkeno,
at thu skuli os wtledha i tässe natte*n*ne, bu*n*dhna
aff fanga hwsit, war sokkan haffua tik kallat y*m*pne-
liken grater haffw*er* tik wtkrafft, thu äst giordh*er*
ow*er*giffno*m* oc dröffdhom eth hopp, Oc pinome*n*
stor hogxswala*n* alleluya

Ego sum alpha, Är först märkiande, at alpha
är förste bokstawe*n* när jwdhome*n*, so*m* mz
os är a oc o är en ru*n*dh*er* bokstaffw*er* ey haff-
uandis opphoff ällar ändhelykt, oc thy likna sik
h*er*ran gudh mz tässom twem bokstaffwo*m* sigh-
iandis Ego sum, Iak är alpha oc o förste oc
ytarste opphoffuet oc ändhen, huilke*n* so*m* för
270 wärldhe*n*nas opbegy*n*nan, oc fran wärldh, oc til
wärldh liffw*er*, oc äw*är*delika Mina händh*er* huilka
idh*er* giordho, ärw nägldhe, för idh*er* är iak
flängdh*er*, iak är kronadh*er* mz törne, hängiandhes

bedhes iak watn, oc the skänkto mik ätikio, i mi*n* maat gaffuo the galla oc i mi*na* sidho spyutet Iak är dödh*e*r oc iordadher, Iak oppstodh oc är mz idh*e*r, Sen thy at iak är th*e*n sa*m*me, oc ekke är gudh wtan mik, alleluya, loffue*n* gudh ℣ Ego sum vestra, Iak är idh*e*r ath*e*rlösilse, iak är idh*e*r konu*n*gh*e*r, iak skal idh*e*r opresa i yth*e*rsta daghено*m*

Item aff allo*m* hälgadomo*m*me*n*

Preciosi sancti dei, I gudz dyra hälgo*n* huilkas ath*e*rleffuor h*är* gömas hiälpen os, nw oc före gudhi

Item aff allo*m* hälgono*m*

Saluator mundi &c, wärlde*n*nas frälsare fräls os alla, gudz hälga födhirska, altidh io*m*ffru, maria bidh för os, wi bidhiom oc ödhmywklika för hälga ma*n*nas bön skuld so*m* är alla hälga apostla, martyrum confessorum, oc alla hälga io*m*ffrur at wi magho*m* frälsas aff allo ondho oc 271 wärdoghe wara nw oc altidh wnfaa nytia oc bruka i allo godho

Item tässen ordh taladhe christus til apostlana j si*n*ne oppfärdh Oc syw*n*gas jn processione assencionis domini

Jte in orbem, Gaan i alla wärldena oc p*re*diken sighiandis, alleluya, loffuen gudh, huilken hälst som tror, oc wardh*e*r döpth*e*r ha*n* skal sääl wardha, alleluya alleluya alleluya loffwen gudh, loffuen gudh, loffuen gudh ℣ In nomine

patris I na*m*pm fadhers sons oc tās hälga anda Gloria patri

O rex glorie, O āro*n*nas konu*n*gh*e*r, dygde*n*nas h*err*a, thu som i dagh oppstegh sigh*e*r wi*n*nandis ow*e*r alla hymblana, ow*er*giff ekke os fadh*e*rlōsa, wtan hāldh*e*r sānth fadh*e*rsens lyffte i os, sa*n*nindhe*n*nas anda, alleluya, loffwe*n* gudh

Item oppa pingisdagha jn processione aff the*m* hälga anda

Apparuerunt, Marghskifftelika twngh*e*r synthos apostlome*n*, swa so*m* eeller alla loffuandhe gudh, oc saat oppa hwaria thera th*e*n hālge ande
272 alleluya ℣ Spiritus domini H*er*rans andhe oppfylthe alt hwsit hwar apostlane waro sithiandis

Veni sancte spiritus, O thu th*e*n hālge ande kom oc oppfyl trona mā*n*niskiors hiārta oc optānth i the*m* thins kārlekx eeld thu so*m* sa*m*man sankadhe hedhni*n*gana o*m* allas twnghor marghfallighet, skingradhe i tro*n*nas enlikhet, Alleluya alleluya

Item oppa hälga lekama dagh jn processione

Homo quidam, En man giordhe en storan natwardh oc sāndhe sin thiānara om natwardz tima at sighia budhno*m* at the wilie ko*m*ma, thy at alt war til reth ℣ Venite commedite, ko*m*men oc āthen mith brōdh, oc driken wineth thz iak idh*e*r blandadhe Gloria patri

O sacrum conuiuium, O hälgaste samliffnadh*er*, i huilko*m* christus anamas glosa i kost oc hans pinos ami*n*nilse högtidhas oc dyrka, siälen oppfylles mz nadhe*n*ne, oc panthe*n* giffs os, ko*m*maskolandis ära alleluya

Gloriosi principes, Äroffulle wärlde*n*na höffdingha, swa so*m* the sik jnbyrdhes älskadho 273 h*ä*r i liffuet, swa ärw the oc dödhe ekke aatskildhe Alleluya

Zachee festinans, Zachee .nidhstig snarlika tik skynda*n*dis, thy at i dagh bör mik wara i tith hws, oc zacheus stegh nidh*er* snarlika oc widh*er*tok hono*m* glädiandis, i siit hws Alleluya, I dagh är tässo hwseno helso aff gudhi giordh Alleluya, loffue*n* gudh

JN ciuitate domini I h*er*rans stadh so*m* är hymerike, th*ä*r lywdha idkelika hälga ma*n*na orghor, th*ä*r är canelabarch oc balsamus sötasta lwkt, th*ä*r är hälga ma*n*na sangher th*ä*r är änglane oc högxta ängla, oc syw*n*gha the gudhi loff fram före gudz stole allel'uya

Gloria tibi trinitas, Åra wari tik o hälga trefalloghet, iämliker en guddomber oc för alla wärldh*er* oc nw oc äw*är*delika

Libera nos, O thu hälga treffalloghet fräls os oc lös os, oc gör os rätwisa

Sub tuum presidium, O hälog gudz födh*i*rska wi flym wndh*er* thina wärn, ey wili thu försma wara böner i waro*m* dröffuilso*m*, wta*n* fräls os aff alzskona wadha altidh, thu wäl- 274 signadha iomffru Da pacem domine O h*er*ra gudh giff os fridh i wara dagha thy at ekke

är a*nn*ar thän so*m* för os stridh*er* wtan thu war gudh

Rubrica Här äpth*er* skriffwas oc kwngörs, hwru the tre gang daghana so*m* hallas oc högtidhas i the hälge kirkio, tre dagha näst för hälga torsdagh, ärw opptakne, oc för hwat saak wi plägho*m* tha fasta

¶ Är märkiande at arom äpth*er* gudz byrdh ccccl oc viij, nar kesar leo war styrandis, tha war en hälogh*er* biskopper so*m* kalladhes mamertus i en mäktoghan stadh so*m* kallas wienna I the*m* timano*m* wart mykyn plagha, oc händhe mykyn gräseliken tingh, widh th*e*n förne*m*pdha stadhen wienna i tässe matto at iordhe*n* wart skälffuandes oc rördhes starklika, oc nidh*er* föllo mangha kyrkior oc mykyn stenhws oc drapo folket, Täslikes o*m* nattatidh hördhes mykyt grymt lywdh oc stygge-liket roopp, Händhe oc eth a*nn*at gräseliket ärandhe, at om en paska dagh, nidh*er*fiöl ellen
275 aff hymleno*m* oc oppbrändhe konu*n*gxsens palacium, Händhe oc än eth a*nn*at grymt wndh*er*samlikit tekn, so*m* war at diäfflane gingho jn i swinen aff gudz tillat, för mä*nn*iskio*nn*as syndh*er* skuld, oc täslikes i warghana oc a*nn*or oskälik dywr, oc haffdho the dywren enghen widh*er*styggilse för nakre mä*n*niskio, wtan lwpu diärfflika ow*er* alla wägha oc wäghamöte, oc iämwäl jn i städh*er*na oppenbarlika, sargandhes, dräpandhes oc opswälgandhes barn, qwi*nn*or oc män, wngha

oc gambla, engho*m* sparandhes ällar wäghia*n*dis,
Oc skedhe tässen iä*m*merlikhete*n* daghlika oc
langha*n* tima oc dröffwilse*n* wordho mykyn i
folkeno, Tha lyste förnämdhe biskop mamertus
för almoghano*m*, oc bödh them fasta i tre dagha,
oc skikkadhe at processiones skullo hallas i the*m*
daghome*n*, oc letanie skullo syu*n*ghas, oc at badhe
andelike p*er*soner oc wärdzlike, wnghe oc gamble
skullo akalla all hälgon sik til hiälp, oc nar swa
giort war tha stilte sik plaghan, Oc wordho 276
sidhan tässe processiones ällar ganghdagha skikk-
adhe ällar samtykte ow*er* allan cristendome*n* för
mangha sakar skul, för thy at i tässom timano*m*
so*m* är om warena, opphögh*er* sik solen i hymleno*m*,
oc dragh*er* opp aff iordhe*n*ne mykla wädzsko, aff
huilke framdelis födhis mangffaldh*er* sywkdo*m*ber
so*m* är febres pestilencie, oc mangha andra
sotter jnwertes i mä*n*niskio*n*ne, oc iä*m*wäl i a*n*nor
creatur so*m* mä*n*niskian pläghar haffua sik til
gagn oc hugnadh, I tässom thimano*m* omröres
oc blodith i mä*n*niskio*n*ne, opwäkkiande i h*en*ne
orolikhet til örlög misdräkt, oc wndh*er*stu*n*dom
til syndeliken ködz rörilse meer än a*n*nantidh om
aret Täslikes händh*er* oc at the wätzskan so*m*
solen opp dragh*er* i skyn, wändhes i grofft hagel,
oc nidh*er* faller fördärffuandhes sädhena, huilke*n*
än mykyt klen är, Sighia oc hälge kä*n*nefädh*er*,
at wädhret so*m* är wndh*er* nästa hymelen, är fult
mz otaliko*m* diäfflo*m*, huilke aff gudz tillaat opp-
wäkkia offtha storm oc toordhön, oc skadheliket 277
owädh*er* mä*n*niskio*n*ne til skadha för synde*n*na
sku[l]dh, Oc thy för tässa saker, oc flere andra,

äro tässe gangh daghana ällar böne daghane skikkadhe alme*n*nelika i the hälge kirkio, mothe swadana plagho skadha oc swadana mä*n*niskio*n*nas fördärff so*m* föresakt är, Oc thy är widh*er*torfftelikit at alla mä*n*niskior bewisen sik gudelika i tässo*m* gangdagho*m*, oc enka*n*nelika andelika p*er*soner so*m* sywngha skulu gudz loff oc roppa til hälga män, so*m* är til Appostla martyres, confessores hälga io*m*ffrur oc hälga qwi*n*nor, at the bidhie för os til h*er*ran ihesum christum, oc til ha*n*s wärdogha modh*er* mariam, at wi matto*m* frälsas [aff] allo ondho,

Nw oppa thz at sanghen matte wardha gudhi täs täkkare at enfallogha christi io*m*ffrur latino ey kw*n*nandis, nakor ordh matten wndh*er*sta aff sangeno*m* oc täs gudelikare ha*n* fram föra tha är h*ä*r nakot lith*et* wttyth aff sa*m*ma sangh som plägha sywngas i sa*m*ma gangdagho*m* Först op-
278 lyffter io*m*ffru chore*n* sina röst til gudh alzmäktogha*n* sighiandis

Exurge domine, O h*er*ran gudh stat opp oc hiälp os, oc frälsa os för tith hälga na*m*pm skuld alleluya ℣ Deus auribus, o h*er*ra gudh wi hördho*m* mz waro*m* öroin, wara förfädh*er* tilbudhade thz os glosa The wndh*er*sa*m*ma tingh hwilke*n* thu h*er*ra gudh giordhe mz israels folke i ökne*n*ne the*m* frälsandis aff sin dröffuilse, the*n* haffuo*m* wi hört, oc thy bidhio*m* wi at thu frälse os so*m* them, Gloria patri &c Ära wari fadhreno*m* oc soneno*m* oc the*m* hälga anda Som ha*n* war i ophouet, oc nw oc altidh oc äw*är*delika, oc wtan ändha, amen

Thär näst wändher iomffru choren sina böner til all hälgon sighiandis

Surgitte sancti, O i all hälgon stan opp aff iidhart heman ällar hembyggilse, hälog gören all rwm, ällar städher, wälsignen folket, oc gömen os syndogha människior i fridhi, alleluya,

Thär näst böyör iomffru skarin sina gudelikhet til the hälga treffalloghet sighiandis

Summe trinitati Högxta treffalloghet, enfalloghom gudhi, en guddomber iämlik ära, iämäwärdhelik 279 wärdoghet fadhrenom oc sonenom oc them hälga anda, huilken alla wärldena wndhergiffuer sinom laghom, Alleluya ℣ Prestet nobis Häloghe guddomen giffui os nadhena, fadhersens sonsens oc thäslikes thäs hälga anda

Sidhan gör iomffru skaren annantidh aminnilse aff ihesu christi opstandilse sighiandis

Christus resurgens, Christus oppstandandis aff dödhom, nw döö han ekke, dödhen skal ey offtharmer herras ower han, thy at thz han liffuer thz liffuer han gudhi Alleluya alleluya Dicat nunc, Iudhane sighia nw, hwru för tappadho riddarana konungen gömandes graffuena, nar stenen war opplagdher, hwi gömdo the ekke rätwisonnas haal ällar sten glosa thz är christum, ällar igängiffuin then iordadha, ällar honom til bidhie mz os, then som oppstandin är sighiandis Alleluya alleluya,

Här äpther bidher iomffru choren ödhmyuklika til gudz bedhandis wälsignilse ower thetta hwsit som är alt jnnelykkit, Oc thär mz margha

280 dygdh*er* ow*er* them so*m* h*ä*r j*n*nelykte ärw sighiandis

Benedic domine, O h*err*a gudh wälsigna th*ett*a huset, oc alla the*m* so*m* boandhes ärw i tässo hwse, wari i thy helbrigdha ödhmyukt, häloghet, renleker, dygdh segher, tron, hoppet oc kärleker, liwffhet, mattelikhet ällar tämpran, twlomodh, andeliken tokt, oc lydhna, om otalika wärldh*er* glosa thz tydh*er* ä förwtan ändha Alleluya ℣ Conserua domine, O h*err*a gudh göm oc bewara i th*ett*a huset tik rädhandis, klena mz them so*m* större ärw, Gloria patri,

Item nw wändh*er* chore*n* sina bön til sancta anna sighiandis Felix orbis so*m* förra star wttyt i sancta anna sangh Item th*ä*r näst wändha the oc sina bön til modhre*n*na sanctam birgittam sighiandis O facies mosayca Som förra är wttyth i h*en*nas sangh, Item här bögies choren til alla apostlana, astwndandhes theras böner för sik til gudh sighiandis

Ciues apostolorum, Apostlana, borghara oc
281 h*er*rans gudz hemelike glosa wener tilko*m*me os i dagh, bärandhes bloseth oc oplysandhes fädh*er*nes landet, giffwandhes folkeno fridh, oc frälsa h*er*rans almogha ℣ Audite preces O i häloghe apostoli hören ödhmyuka mä*n*nirskiors böner, bidhiandis äw*är*delikx liffs lön i so*m* bären i höghro händh*er*na rätwissonas neker, oc tilko*m*me*n* i dagh frögdandes

Item h*ä*r äppth*er* wändh*er* choren sina böner til all hälgon sighiandis

Beati estis, O all gudz hälgon, hälogheären i so*m* förskulladen wardha mz brödh*er* ällar sälskap, mz hymerikis änglo*m* glosa so*m* kallas virtutes oc nytia ällar bruka äw*är*delika clarhetz äro, Oc thy bidhio*m* wi at i oppa os my*n*nandis wärdoghe*n*s bidhia för os, til wan h*er*ra oc gudh ℣ Gaudete Glädhins oc frögdhe*n*s thy at idhwr na*m*pm ärw skriffuen i hymerike, Gloria patri,

Item här äpth*er* wändh*er* chore*n* sina böner til io*m*ffru maria sighia*n*dis

Regina celi, O hymerikes drotnigh glädz Alleluya, För thy at th*e*n thu förskulladhe bära 282 Alleluya, ha*n* stodh nw opp so*m* ha*n* sagdhe Alleluya bidh för os h*er*ran gudh alleluya ℣ Virgo mater, O io*m*ffru oc modh*er* thäs so*m* oppstodh, lät os wnfaa glädhina äwärdelikx liffs Alleluya, thz är loffwe*n* gudh

Item om tisdaghen görs processio aff io*m*ffrumen, Oc siwngha the först Exurge, oc sidhan responsoriis oc antiphonas so*m* h*ä*r tilförandha staa alla wttydha, än the ena so*m* är, De iherusalem, skal h*ä*r wttydhas

De iherusalem Aff iherusalem wtgaa hälga domor, oc frälse ällar ath*e*rlösnig aff bärghit syon, oc för th*e*n skuld skal wardha beskärmilse tässom stadheno*m*, oc ha*n* skal frälsas för h*er*rans tiänara skuld som är dauid Alleluya

Item om odhensdaghe*n* Exurge domine &c Oc sidha*n*

Cum iocunditate Mz frögdh skolen i wtgaa, oc mz glädhi skolin i ow*er*ledhas, thy at bärghe*n* oc smaa kwllane spritta bidhandis idh*er*

mz glädhi Alleluya, Sidha*n* flere responsorias oc antiphonas so*m* förra staa i sino*m* wttydilso*m*

---

283 Här skal wttydhas sanghe*n* aff mandato, först skriffuas h*ä*r prologus so*m* swa börias

Discite a me quia mitis sum et humilis corde, Tässen ordhen äru wtflyta*n*dhes aff the honogxfl[y]tandhe källo*n*ne so*m* är aff ihesu christi wälsignadha mu*n*ne Här talar brudgo*m*men til si*n*na brudh*er* so*m* ha*n* h*ä*r i th*et*ta co*n*uentit sa*m*mansankat haffw*er*, aff si*n*ne millaste milhet, ha*n* talar til them so*m* kärlexfuldh*er* fadh*er*, til sina älskelika dött*er* sighiandis, Lären aff mik thy at iak är mildh*er*, oc ödhmyuker i mith hiärta, Latandhis h*ä*r mz wndh*er*sta*n*da sin wilia at i tässe samqwä*m*de*n*ne skal wara san milhet oc dywpasta ödhmyukt, thy at lyoffhet oc mildhet öker oc gömer fridhen, oc störker kärleken i samqwämde*n*ne, Oc san ödhmyukt wt älth*er* höghfärdhena, so*m* är rothen oc opphoffuet til alla syndh*er*, gambla owenen so*m* är dyaffulen, swek adam oc euam i paradiis mz högffärde*n*ne sighiandis i skolen
284 wardha so*m* gudha o*m* i äthe*n* aff förbudhne frukte*n*ne, Än millaste h*er*ran ihesus wiliandhes nidhra oc igändriffua högfärdhena, ödhmyukte sik nidh*er*farandhes aff fadh*er*se*n*s sköt, ko*m*mandis til ödhmyukasta io*m*ffruna, aff huilke ha*n* framgik som brudhgo*m*me aff sith brudha hws, framdelis sik ödhmyuka*n*des wndh*er* alzskona mä*n*niskio*n*na ysäld oc wanzskelikhet, so*m* är hwngh*er* törster hittä

oc frost, mykyt ärwodhe oc mödho, so*m* ewangelia lywslika i sik wttrykkia,

Oc näst thz ytersta, nar ha*n* wärdogadhis wilia nalkas korssens beskasta dödh för wara ath*e*rlösn skuld, Oc natwardh*e*n th*e*n ytersta giordh*e*r war, Tha täktes h*er*ranom ihesu ath*e*rleffua syno*m* kä*n*nesweno*m*, oc täslikes allo*m* cristno*m* mä*n*niskio*m*, oc enka*n*nelika andeliko*m* personis, hälst the*m* so*m* sa*m*manliffua i clost*er*likom samqwä*m*dho*m*, oc ödhmyukte*n*nas exemplum ällar äpth*e*rdömo*m* i thy at han wärdogadhis sik nidh*e*rböghia oppa sin wälsignadha knä, oc twätta oc törka apostla*n*na föth*e*r, 285 oc the*m* liofflika kysse mz alle ödhmyukt, äpth*e*r thy so*m* skriffwat är i läste*n*ne so*m* plägha läsas om skärdagh för co*n*uentit,

Oc är nw thy aff täs hälga andas inskiwtilse skikkat oc skepadh i allo*m* andeliko*m* samqwä*m*dho*m*, i blandh wärdzlika klärka, widh domkyrkionar oc allo*m* clostro*m*, at höxta p*re*latar so*m* är biscopa, abotha, priiara, oc andre förmän skulu hwar i sin stadh oc samqwä*m*dh oppa förnä*m*dha torsdagh, göra oc halla mandatum, thz är budhit, huilkit h*er*ran ihesus siälffu*er* bödh, at the skullo sik jnbyrdes twätta ällar twa hwar a*n*nars föth*e*r ödhmyuklika oc lyofflika so*m* ha*n* siälffwer giordhe apostolis, Än besyndh*e*rlik i sancti saluatoris ordhines clostro*m* oc samqwä*m*dho*m* badhe när systro*m* oc brödhro*m*, är gudhelika stadhgat til mere gudelikhet oc dygdha ökilse, at entidh hwa*n* manadh om lögh*e*rdaghe*n* skal mandatum hallas för sa*m*ma sak skuld, oc är thy th*et*ta mandatum göra skolandis mz alle gudelikhet, godh- 286

uilia oc ödhmyukt wtan löghe oc all löshetz tekn, tänkkiandis hwar mz siälffuom sik som herran ihesus oc hans hälge apostoli thär när warandis waro, the som sithia anamandis twätsens tiänist, tänken at thz är herran iomfrunnas son, som them gör tiänist, tänkiandis thz i hiärtat som dauid sigher i psalmen Lauabis me et super niuem dealbabor, Thz är, O herra ihesu thu skal mik twa, oc mer än snyön skal iak hwither wardha, Oc thär mz sighe lönlika mz sik siälffuom thz ordhit som sanctus petrus apostolus sagdhe til wan herra, Domine non tantum pedes, sed et manus et caput O herra ihesu twa ey at enast mina föther wtan iämwäl huffudith oc händherna mädh fothomen, Mz förherna i skrifftenne märkes människionnas astundhan oc begärilse Mz händherna människionnas gärninga Mz hwffudit alla siälennas krafftther oc wndherstandh mz människionnas fäm sinnom som ärw i huffuodhet, oc
287 skal här mz wndherstas at gudeliken människia sithiandis i mandato skal lönlika bidhia til gudh, at som han wärdogadhis twa sinna apostla föther, för än han wille lidha sin dödh, swa wärdogas han aff twa alla hennas syndher, för tässa sina ödhmyukt, oc för sin betherlika dödh oc pino skuld

¶ The som twa förherna ällar thiäna til mandatum, skulu jnnerlika tänkia ihesu christi ödhmyukt, huilka han beuiste i apostla fotha twät, oc mz allom ödhmyukom kärlek göra sith ämbete, mothe enghom styggiandis, tänkiandis at herran gudh twadhe sin förradhara ödhmyuklika

mz andhro*m*, Oc th*ä*r mz tänke mz sik lönlika so*m* thz ware nw när warandis ihesu christi ap*ost*la the so*m* ho*n* gör tässa tiänist, ällar oc so*m* ho*n* nw saghe them i there clarhet oc äroffulle glädhi, so*m* the äpth*er* oppstandilsen haffwa skolandis ärw i hymerike, Oc th*e*ntidh th*et*ta mandatum görs gudelika, ödhmyuklika oc kärleka so*m* nw föresakt är, tha wari enghen twäkande om gudz ängla när waru, huilke altidh plägha wara när 288
stadde gudz thiänaro*m*, hwar the göra gudz loffsang, Oc är thy gudelike*n* sangh*er* tilskepadh*er* tässe gudz tiänist oppa thz at större andelike*n* glädhi maghi opwäkkias mz gudeliko*m* beskadilso*m* i samqwä*m*denne aff ihesu christi ödhmyukasta aminnilse so*m* görs i mandato

¶ Är oc th*en*na sanghe*n* mykyt hwgneliken oc gudeliken, mykyt opwäkkia*n*dis gudelik hiärta til sa*n*nan gudz kärlek, oc iämcriste*n*s rätffärdogha älskelikhet, haffu*er* oc th*en*na sanghen sin grwndh aff ewangelio so*m* sywngx om skära torsdagh, sa*m*mwledhis oc aff thy ewangelio, i huilko ami*n*nilse görs, hwru maria magdalena twadhe wars h*er*ra ihesu christi wälsignadha föth*er* mz sina taara, ödhmyuklika the*m* kyssandis, oc mz sith huffudh haar, ällar lokko*m*, them törkandis, oc mz dyrom smörilso*m* the*m* omgywtandis

¶ Oc för thy at tässen tw ärandhe*n* so*m* är at h*er*ran ihesus twadhe apostla*n*na föth*er*, oc hälgha qwi*n*nan maria magdalena ihesu christi 289
föth*er*, haffde ophoff aff j*n*nerliko*m* kärlek, thy röres oc mykyt om kärleken i tässom sangheno*m*, aff hwilko wäl maa wndh*er*standas at th*et*ta äm-

bethet som är fothatwätten, är thy aff gudhi skepat i tässe hälge samqwämdenne, at sandher kärleker skuli thäs häldher opwäkkias oc stadhelika bliffua iblandh alla conuentzsens personas, thy at engha godhgerniga, ällar gudeliken tiänist kwnno gudhi täkka wara wtan the göras aff sannom gudz kärlek, oc iämcristens gudelike älskelikhet, oc sigher skrifften Deus caritas est Gudh är kärleken oc then som bliffuer i kärlekenom han bliffuer i gudhi oc gudh i honom, Oc är thy kärleken thz teknet aff huilko gudz söner ärw wt märkte fran mörksens barn

¶ Nw oppa thz at andelike personer, oc besyndherlika gudelika qwinkönet ihesu christi wtwaldha brudher matten thäs ytherlikare främias
290 i dygdhom, oc ökias i gudhz kärlek, i tässom sanghenom som pläghas til gudz loff sywnghas i förnämdha mandato tha aktar iak then sangh wttydha som här äpther star enfallelika

DOminus ihesus &c, Herran ihesus christus sidhan han mz sina känne swena natwardhen giort haffdhe, twadhe han theras föther oc sagdhe til them, i within hwat iak idher giort haffuer, som är idher herra oc mästare, iak gaff idher äpthedöme, oppa thz at i sammaledhis göra skolin ℣ Deus misereatur nostri, Gudh miskunne os, oc wälsigne os, opplyse sith änlite ower os, oc miskunne os

POstquam surexit dominus, Sidhan härran oppstodh aff natwardhen, jnläth han watn i mwlöghena oc begynnadhe twa känneswenannas

föther, thetta äpthedömet atherleffdhe han them, Audite hec, Alla människior hören thetta, oc i som jnbyggen wärldena wnfanghen thetta mz idher öron Si ego dominus För thy at iak idhar herra oc mästare, twadhe idhra föther, hwru mykyt mera skolin i idher jnbyrdhes twa hwar annars 291
föther ℣ Exemplum enim, Thy at iak gaff idher äptherdöme oppa thz i skolin sammwledhis göra

Vos vocatis me I kallen mik mästara oc herra, oc i sighin wäl, för at iak är swa, äpther thz iak idhar mästare oc herre twadhe idhra föther, oc skolen i hwar annars föther twätta ℣ Dixit dominus, Sagdhe herran sinom känneswenom

Mandatum nouum, Iak giffuer idher nyth budh, at i skolen jnbyrdhes älskas, som iak idher älskadhe, sigher herran ℣ Beati inmaculati häloge ärw osmittadhe i wäghenom, huilke som fordhas i herrans laghom glosa Här mz menas at menlöse ärw häloghe i thetta dödhelika liffuet, huilke wäl halla ällar göma gudz budhordh

JN hoc cognoscent omnes, I tässo skulu alla människior wetha oc känna at i ären mine känneswena om i jnbyrdhis haffuen älskelikhethena ℣ Pacem meam, Iak giffuer idher min fridh, oc fridhen atherleffuer iak idher

JN diebus illis I them daghomen som herran 292
ihesus predicadhe i iherusalem, oc qwinnan som warit haffdhe en syndherska i thän stadhen nw wiste at ihesus fik sik maat i symons hws som kalladhis spittelsker, fram togh hon eth albaster kaar mz dyrom smörilsom, oc standandis baak när herrans ihesu föther begynnadhe hon wätha hans

föther mz sinom tharom oc mz sins hwffudz lokkom torkadhe hon, oc kyste hon hans föther oc smordhe mz smörilsom ℣ Maria optimam Maria glosa magdalena wtualde bästa delen, huilken henne skal ey aff händas

Maria ergo, Maria smordhe ihesu föther oc mz lokkana them törkadhe, oc hwsit wart opfylt mz smörilsanna wällokt Dimissa sunt Mangha syndher ärw henne förlatne, för thy at hon mykyt älskadhe

Domine tu michi, Herra hwat ey skuli thu twätta mina föther, ihesus swaradhe oc sagdhe honom, om iak ey skuli twa thina föther tha skalt thu ey haffua deel mz mik glosa i hymerike
293 ℣ Domine non tantum, Herra twätta ey at enast fötherna wtan iämwäl händerna mz hwffudit

Caritas est, kärleken är aldra högxsta goth oc en widh gaffwa i huilke hängher budhordhsins all skikkilse om huilka fulkompnas gamul oc nya laghen om huilka gudh oc iämcristen älskas, om huilka hymerikes rike förwarnas ℣ Ille namque, Thän som gömer kärleken i sinom sidhom ällar omgango han haldher oc haffuer thz som oppenbart är, oc thz som lönliket är i gudz ordhom ällar lärdomom glosa, Thetta är swa wndherstandandis, at kärleken är dyrasta andeliken rikedomber i huilkom jnnelykkias natwrlika alla dygdher, Thy at then som haffuer sannan gudeliken kärlek, i ordhom gärninggom oc allom sinom athäffuom, han gömer oc gör alt thz herran gudh lärt oc budhit haffuer lönlika oc oppenbarlika i gambla oc nya laghen

Ubi caritas est Huar som kärleken är oc
älskelikhete*n*, th*ä*r är hälga mä*n*niskiors samqwä*m*dh
℣ Ibi nec ira est Th*ä*r är ey wredhe ällar owördh-
nigh, wta*n* häldh*er* äw*är*deliken stadugh*er* kär- 294
leker

Christus descendit, Christus nidh*er*stegh aff hymelin, oppa thz at ha*n* skuli ath*er*lösa wärldena, oc frälsa mä*n*niskiona aff dödheno*m*, Exemplum prebuit, Han bethede sino*m* discipulis äpthedöme at the skullo sik inbyrdhis twa sina föth*er*

Diligamus nos, Älskom os jnbyrddis thy at kärleke*n* är aff gudhi, oc thän so*m* älska sin brodh*er* ha*n* är aff gudhi föddh*er* oc ha*n* see gudh, Et hoc mandatum, Oc th*et*ta budhordit haffwo*m* wi aff gudhi, at thän so*m* älska gudh, ha*n* älske oc sin brodh*er*

Ubi fratres, Hwar som brödhrene glosa här mz märkes alla cristna mä*n*niskior ära tilsama*n*, thz är i si*n*ne samquä*m*dh th*ä*r skal gudh giffua wälsignilse, Et vitam Oc skal gudh giffua liff äw*är*delika

¶ Är märkia*n*des at h*er*ran ihesus sigh*er* i
lästen*n*e, hwar so*m* twa ällar tre sa*m*man ko*m*ma
i mith na*m*pn, th*ä*r är iak thän tridhi, thz sa*m*ma
menas oc h*ä*r i sangheno*m* Ubi fratres, Oc
hwar so*m* cristna mä*n*niskior loffua oc ära gudh 295
i si*n*ne samqwämdh th*ä*r giffuer gudh sin wäl-
signilse, h*ä*r i nadhe*n*nas tima oc äpth*er* dödhen
äw*är*delikit liff, hwar före är mildelika troandis at
h*er*ran ihesus giffw*er* sin wälsignilse ey at enast
h*ä*r i mandato wtan iämwäl til hwaria daghtidh
so*m* hono*m* sywngx til äro

Congregauit nos, Christus sa*m*mansankadhe
os til at loffua oc åra sik siålffuan O h*er*ra gudh
oppfyl wara siåla aff them hålga anda, A solis
ortu Aff sole*n*nas oppgangh, oc h*e*nnas nidh*er*-
gangh åller bårghin fran nordha*n* oc haffuet,

Th*e*nne wårsen år taghin aff psalme*n*, Con-
fitemini, Thz tridhia i lögh*e*rdagx nocturnit,
Oc år th*e*n psalme*n* j*n*nehallandis mykyt loff oc
stora åro oc tak gudhi göraskolandis för thz, at
ha*n* frålste offta israels almogha aff fångilso*m*, trål-
dom oc mykle nödh oc dröffuilso*m* so*m* skriffuat
staar i ga*m*bla tåstament*et*, Oc år thz frålset en
296 figura oc liknilse til thz nyghia tåstamå*n*tit i
huilko wi cristna må*n*niskior loffuo*m* oc årom
ihesum christum i th*e*nna psalme*n*, för wara ath*er*-
lösn som ha*n* giordhe mz sin bith*e*rlika dödh oppa
korsseno, oc thz wttrykker th*e*n wårsen so*m* nåst
förestandh*e*r A solis Som år, Dicat nunc qui
redempti &c Huilken wårs sua wttydhes, The
so*m* ath*e*rlöste årw aff h*er*ranom ihesu, huilka ha*n*
ath*e*rlöste aff owenssse*n*s handh so*m* år diåffwlin,
Dicat nunc, Sighe nw, thz år sywnghe nw gudhi
loff åro oc tak, Et de regionibus congre-
gauit eos, Oc h*er*ran ihesus sa*m*man sankadhe
them, thz år cristna må*n*niskior aff mangho*m* riko*m*
ållar landho*m*, oc åro nw cristna må*n*niskior en
samqwåmdh i e*n*ne cristne tro, alle eth hiårta oc
en siål in christo ihesu, hono*m* loffuandis oc tak-
ka*n*dis i e*n*ne lydhno wndh*e*r en herdda so*m* war
hålge fadh*e*r pawen, Oc hwadha*n* cristna må*n*-
niskior åru sa*m*nadha, Thz wttrykker werse*n* A
solis ortu thz år aff öster oc wester, Nor oc

sudher thy at christi tro är predicat i alla wärld-
ennas ändhar, i texten staar aff nordhan oc til 297
haffuit, oc märkes här mz haffuet swnnan thy at
haffuet ligher til swnnan widh hälga landet aff
huilko dauid talar i psalmen,

Är nw ythermer märkiande at swa som christus
haffuer samman kallat cristna människiors sam-
qwämdh som kallas the hälga kirkia aff allas wärld-
ennas ändhom, huilkit dauid i psalmen märker
sighiandes De regionibus congregauit eos,
Swa haffuer oc thän millaste herran ihesus sam-
mansankadhe tässa hälga samqwämdhena i thetta
conuenthet aff manghom tässe rikesens landz-
ändhom aff öster oc wäster, fran swnnan oc nordhan
som allom witherliket är, oc thy sywngx i man-
dati sangh, Congregauit nos, Herran ihesus
haffuer os samman sankat i thetta conuentit, til at
loffua oc ära sik siälffuan Oc hwru herran skal
aff samqwämdhenne loffuas oc äras oc haffuas i
räddogha thz wttrykkes nw i sanghen som sigher
ythermera

Congregauit nos in vnum Ihesu christi 298
kärleker sammansankadhe os i en hopp, ällar
i ena enlikhet rädhoms thy oc älskom wan gudh
christum, hwar som kärleken är, oc älskelik-
heten thär är gudh ℣ Ecce quam bonum, See
oc skadha hwru got oc lustelikit är, brödhrena,
thz är alla cristna människior, boo oc byggia til
samman i ihesu christi kärleke Maneat in nobis
Bliffue oc wari i os tässen try, som är tron hoppet
oc kärleken, än i tässom dygdhom är kärleken
störste ℣ Nunc autem, Än nw bliffua tässen try

tron, hoppet oc kärleken, än i the*m* är kärleken större

Benedicat nos deus, Är märkiande at i
th*en*na värssen nä*m*pnas trem si*n*nom deus, thz
är gudh, thy at i the hälga treffalloghet ärw tre
p*er*soner, oc the alle en äw*är*deliken oc sandh*e*r
gudh, oc thy skal wersen swa tydhas Benedicat
nos deus wälsigne os gudh fadh*er*, gudz son,
wälsigne os gudh thän hälge ande ℣ Et metuant
Oc alle iordde*n*na ändha rädhes hono*m* thz är
299 mä*n*niskior byggiandis i allo*m* wärlde*n*nas ändho*m*
rädhes hono*m*, Thz är gudh the hälga treffalloghet,

Oc maa gudheliken mä*n*niskia wäl märkia i
tässom sanghcno*m* en fruktsa*m*man wägh andelika
gangha skolandis idhkelika i tässe wärld, i sino*m*
beskodilso*m*, först aktandhis ihesu christi kärlex-
fulla ödhmyukt, i apostla*n*nas fotatwäth, oc bodhet
thz han bödh sighiandis, iak gaff idh*er* nw lärdom
oc äpthedöme i th*en*na twätten at i skolen oc swa
jnbyrdhes göra Oc är mz th*en*na twätten wndh*er*-
standandis alzskona ödhmyuka gärni*n*ga oc kärlik-
het, so*m* hwar criste*n* mä*n*niskia skal sino*m* iäm-
cristne bewisa, Annantidh hälga qwi*n*no*n*nas sancte
marie magdalene, kärlekxfulla syndha angh*e*r oc
hiärtans ödhmyukt mz huilke ho*n* sik nidh*er*bögdhe
til ihesu föth*er*, Tridhiatidh, akte kärlekxsens dygdh
oc matto om huilken röres i th*en*na sanghe*n*, Är
300 thz swa at mä*n*niskia*n* tässen try gudelika aktar
oc äpth*er*fölgh*er* h*er*rans bodh, sa*n*nelika tha wnffa
ho*n* äw*är*deliken wälsignilse aff gudhi, mz huilko*m*
wälsignilso*m* th*en*ne sanghe*n* lyktas

Här äpth*er* skriffwas all the officia so*m* wi sywngho*m* i mässome*n*

ROrate celi &c, I hymblane giffwe*n* dagh aff offwan, oc skyn nidh*er* räghne the*m* rätwisa, iordhen öpnes oc födhe frälsare*n* Celi enar[r]ant Hymlane sighia oc lyuslika wttrykkia gudz äro, oc firmame*n*tit, thz är hymblana tilbudha hans handa gärnigh, Gloria patri

Kyrieleyson, Th*et*ta ordhet är ekke latyns ordh, wtan thz är grecum ällar grest, oc tydh*er* swa mykyt so*m* o h*er*ra misku*n*na, thy at kyri oppa gredzsko tydh*er* h*er*ra, heleyson tydh*er* misku*n*na, Oc christe heleyson Tydh*er* christe misku*n*na, ällar oc swa, kyri, thz är christe, el, Thz är gudh, eys, thz är misku*n*na, son, thz är 301 os, Oc sywnghas tässen ordhe*n* nio resor

¶ Först för thy at tiondhe ängla choren so*m* fiöl aff hy*m*b[l]eno*m*, oc är nw aff mä*n*niskio*m* opbyggia skolandis matte tilföghas the*m* nighio chorome*n* so*m* stadhelika stodho

¶ Annantidh oppa thz, at alme*n*nelika the hälga kyrkia maghe ko*m*ma i sälskap mz nighio ängla choro*m*

¶ Tridhiatidh moth nighio handa syndha kön, so*m* är ophoffsens syndh, nadheliken syndh, dödheliken syndh, mothe syndelika tanka, syndeliken ordh, syndelika gärni*n*gga,

Item sywngx thz kyrieleyson trem si*n*nom til gudhfadh*er*, oc trem si*n*nom til gudhz son,

christeleyson, Oc trem sinnom til gudh then hälga anda, kyrieleyson, Än til gudhfadher, oc til gudh thän hälga anda sywngx thz wndher eth ordh at enast som är kyrieleyson, Än til gudz sonen wardher eth annat ordh, som är christeleyson
302 Saken är thy at fadhren oc thän hälge andhe ärw at enast en natwr som är gudh, än sonen är ey at enast gudh wtan iämwäl människia, oc sigx för thy trem sinnom til hwaria persona at man maa märkia, at fadhren är i sonen, oc sonen i fadhrenom, oc then hälge ande i them badhom,

Item haffua tässen ordhen stora krafft, thy at thz är skriffwat at naar sanctus basilius ropadhe thetta ordhet kyrieleyson, Tha öpnadhes papiensis kyrkio döra, Oc annantidh nar sanctus geminianus i enne stridh ropadhe kyrieleyson, Tha sigx at v konungha omwändho sik til flykt, oc kan thy wäl wara sant at kyrieleyson märker nakot annat än herra miskunna os, huilkit wi likamlika ekke withom

Gloria in excelsis Thenne sanghen hördhes aff änglomen i ihesu christi födzlo tima som sanctus lucas skriffuar i ewangelio, oc skal thz sywngas mz atwakt oc gudelikhet

Gloria in excelsis deo &c Ära wari tik
303 gudhi i högdinne, oc fridher wari i iordherike människiom haffuandis godhan wilia, O herra gudh wi loffuom tik wi wälsignom tik, wi bidhiom til tik, wi ärom tik, wi görom tik taak för thina stora äro glosa, O herra gudh hymerikis konwngher, O herra gudh fadher aldzmäktogher, O herra endaste son ihesu christe, O thu thän häloghe andhe

wärnlösa hwgswalare, O herra gudh, gudz lamb fadhersens son, Förste födher modhernas iomffrunnas marie, huilken borttagher wärldennas syndher miskwnna os, Tu som borttagher wärldennas syndher anama wara bön til marie äro, Thu som sither oppa fadhersens höghro miskunna os, Thy at thu ensamber äst hälogher, häloga görandis mariam, Thu ensamber äst herra styrandis mariam, thu enaste äst högxte kronandis mariam O ihesu christe mz them hälga anda i gudz fadhers äro Amen Item thz högtidhelikare

Gloriä in excelsis, Åra wari tik gudhi i högdinne, oc fridher wari i iordderike män- 304
niskiom haffuandhom godhan wilia, O herra gudh wi loffuom tik, wi wälsighnom tik, wi bidhiom til tik, wi ärom tik, wi görom tik taak för thina stora äro, O herra gudh hymerikes konungher gudh fadher alzmäktogher, O herre enaste marie son ihesu christe, O herra gudh, gudz lamb fadherssens son, huilken borttagher wärldhennas syndher miskunna os för thinna millasta modhers, iomffrunnas marie bön skuld, thu som borttagher wärldennas syndher, anama wara bön, at wi matthom tik täkkias idhkelika oc thinne hälge modher iomffru marie, Thu som sither oppa fadhersens höghre miskunna os för marie bön skuld, Huilken sins barns är modher oc dotter, thy at thu ensamber äst hälogher Maria ensammen är osmittat modher, Thu ensamen äst en herra Maria ensammen är en fru, Thu enast är aldra högxte, Marie fadher oc henna son, ihesu christe mz them hälga andha i gudz fadhers äro, Amen

305 Graduale Tollite portas I dödzsens höffdingha bort taken idhra porta, oc i äw*är*delika porta ophögens oc äro*n*nas kono*n*gh*e*r skal jnga ℣ Haa skal opp stigha i h*er*rans bärgh, ällar haa skal staa i ha*n*s hälga stadh, menlös i handome*n*, Thz är thän som haffu*er* menlösa gärni*n*gga oc eth renth hiärta Alleluya, Loffwen gudh ℣ Virga iesse Iesse wandh*er* ällar qwister blomstradhis, io*m*fru*n* födde gudh oc man, gudh igängaff fridhen förlikandis i sik thz nidh*er*sta mz thz högxsta, thz är mä*n*niskian mz gudhi

Credo in vnum deum, Iak troor i en gudh alzmäktogha*n* fadhre*n* so*m* skapare är hy*m*melsens oc iordhe*n*nas, allas synlika tingha oc osynlika, iak tror i en h*er*ra ihesum christum gudz endasta son, oc wta*n* opphoffuet aff fadhreno*m* föddan, gudh aff gudhi, lyus aff lyuse, sa*n*nan gudh aff sa*n*nom gudhi, föddan oc ekke giordha*n*
306 iämwarlighe*n* fadhreno*m* om huilken all tingh ärw giordh, huilken för os mä*n*niskior oc för wara helso nidh*e*rfor ha*n* aff hymblome*n*, oc wart kötliken aff them hälga andha, aff iomffru maria, oc är giordh*e*r mä*n*niskia, oc iämwäl för os korsfäster, wndher poncio pylato, oc är han pinadh*e*r oc iordadh*e*r, oc opstodh ha*n* tridhie daghen, äpth*e*r skrifffte*n*ne, oc opp stegh i hy*m*melen, oc sith*e*r oppa fadh*e*rsens höghre, oc är ath*e*rko*m*maskolandis mz ära döma liffuandis oc dödha huilkens rike ey är ändhe, iak tror i h*er*ran thän hälga anda, oc liffaktoghan görande, huilken fram gaar aff fadhreno*m* oc soneno*m*, hwilke*n* iämlika tilbidz mz fadhreno*m* oc soneno*m* oc iämlika äras, huilken

oc taladhe gönom prophetana, Iak tro ena almennelika hälga oc apostligha kirkio, Iak widher kännis eth döpilse i syndennas förlatilse oc bidhar iak dödha mannas oppstandilse oc liffwet i kommaskolandis wärld Amen Offertor. Aue maria Hel maria

Sanctus, Tässen sanghen är hördher fförst 307
aff änglomen som wi läsom i ysaie propheta bok,
oc täslikes i apocalipsi bok som sanctus iohannes
ewangelista skreff

Sanctus Sanctus Sanctus Hälogher hälogher hälogher O herra gudh saboth, thz är änglana oc människiors gudh, pleni hymblana oc iordherike äro fulle aff thinne äro, Osanna, thz är gör os säla i högdynne, Benedictus wälsignadher then som komber i herrans nampm, Osanna, gör os säla i högdhenne

Agnus dei, Gudz lamb som borth taker wärldennas syndher miskunna os &c, Sigh swa tre resor, oc thz tridhi lykta, dona nobis, Thz är giff os fridh

Ecce virgo, See iomffrun skal affla oc skal födha son, oc hans nampm skal kallas emanuel

Lux fulgebit Lywset skal skina i dagh ower
os, thy at herran är os födder, oc skal han
kallas wndhersamliken gudh, fridzsens höffdinge,
komma skolandis wärldzsens fadher, huilkens rike 308
ey skal ändhen wardha ℣ Dominus regnauit,
Herran styrdhe, ifördhe sik prydilsen, herran klädhe
sik mz starkhetenne, oc om giordhade sik mz dygdynne Gloria patri Graduale Benedictus wälsignadher är thän som komber i herrans nampm,

h*er*ran gudh, oc opplyfte ha*n* os ℣ A domino Aff h*er*ranom är thz giort, oc är thz wndh*er*samlikit i warom ögho*m* Alleluya, Loffuen gudh Dominus regnauit H*er*ran styrdhe, ifördhe sik prydilsen, h*er*ran klädde sik mz starkhethi*nn*e, oc omgiordadhe sik mz dygde*nn*e Offertor. Deus enim H*er*ran stadhfäste wärldena ällar iordherike, huilken ey skal omröras o h*er*ra gudh tha är tith säthe til redho thu äst aff ophoffuit Communio Exulta Syons dott*er* glädz, iherusalems dotter loffua, see thin konu*n*gh*er* komber häloghe*r* oc wärlde*nn*as frälsare

309 Vvltum tuum Alle rike i almoghano*m* skolo bidhia tith änlite o maria, io*m*ffrunar skolw tilledhas konu*n*geno*m* äpther h*en*ne, he*nn*as näste tilledhis tik i glädhi oc frögdh ℣ Eructauit Mith hiärta opp ropadhe eth goth ordh, iak skal sighia konu*n*geno*m* mi*n*a gärni*n*ga, Gloria Graduale Speciosus forma, wänaste i sin skapnat ow*er* alla mä*n*niskiors söner, nadhe*n* är gwtin i thina lippa ℣ Eructauit cor me[um] Mith hiärta opp hoff eth goth ordh, iak skal sighia konu*n*geno*m* mi*n*a gärni*n*ga, mi*n* twngha är so*m* lagmestare*n*s skrifft pänne, snarlika skriffuandis Alleluya, loffwen gudh ℣ Post partum O maria thu bleff osmittat io*m*ffru äpth*er* byrdh, gudz födh*i*rska bidh för os Offertor. Offerentur Iomffrur offras konu*n*geno*m* h*en*nas näste, offres tik i glädhi oc frögdh tilledhis the h*er*ra konu*n*geno*m* i mönstrit Tolle puerum, Tak pilten oc hans modh*er* oc gak i jwdha landith, thy at the ärw dödhe

310 huilke äpthe piltzsens siäl spordho ällar letadho

Suscepimus deus, O herra gudh wi anamadhom thina miskundh, i midhwakt thins mönsters, o herra gudh äpther tith nampm, swa är oc tith loff jntil wärldennas ändha, thin högre glosa handh är ful mz rätwiso ℣ Magnus dominus, Herran är stoor thz är mykyt mäktogher oc mykyt loffllighen, i wars herra stadh i hans hälga berghe, Gloria patri Graduale Suscepimus O herra gudh wi anamadhom thina miskundh i midhwakt thins mönsters, äpther tith nampm o herra gudh, swa är oc tith loff jntil iordherikis ändha ℣ Sicut audiuimus, Swa som wi hördhom swa haffuom wi oc seet i wars gudhz stadhe Alleluya Post partum, O maria thu bleff osmittat iomffru äpther byrdh, gudz födhirska bidh för os Communio Responsum &c Symeon togh swar aff them hälga andha at han ekke see skulle dödhen wtan han finghe herran, smordhan, Är witandis at thetta ordhit, christus, tydher smordher, oc kallas thy i skrifftenne konungane smordhe som 311
thz i saltaren Nolite tangere christos meos et in prophetis meis nolite malignari, Thz är i skolen ey tagha ällar röra mz owerwald mina smordha, oc i skolen ey ilhärskas i prophetomen, görandhes them owerwaldh, Oc är thy här i communione christus dominus swa mykyt som ihesus christus marie son

Salue sancta parens, Heel hälga födhirska, modher födde konungen, huilken som styre hymel oc iordh äwärdelika ℣ Senciant, Alle känna thina hiälp haa som hälst the äro som högtidha thin aminnilse, Gloria patri Graduale Bene-

dicta wälsignat oc hedh*er*samlike*n* äst thu io*m*ffru maria huilken wtan blygha hanlan är fwnnen frälsarans modh*er* ℣ Virgo dei O iomffru gudz födh*i*rska thän j*n*nelykte sik i thino*m* i*n*älffuom, giordh*er* man huilken all wärlden ekke begriper Tractus Gaude maria, Glädz io*m*ffru maria thu ensam dödgadhe alt kätteri nar thu
312 trodde högxsta ängilse*n*s gabrieelis ordho*m* Dum virgo, Th*e*ntidh thu io*m*ffru födde gudh oc mä*n*niskio, oc äpth*er* byrdh bleff thu io*m*ffru Inuiolata Osmittadh orördh oc ren äst thu maria Que es &c thu so*m* är wordhin hymerikis skinande porth*er*, O mater, O modh*er* o hälogh christi kärasta modh*er* Suscipe O milla io*m*ffru anama priisen aff myklo loffwe, Que nunc Huilken loffs priis nw bedhas gudheliken hiärta oc mu*n*na Nostra vt oppa thz at war bryst oc gärni*n*ga maghen wara ren oc clar Tua per precata För thina sötlyudandes böner skuld Nobis concedas O maria giff os nadhena äw*är*delika O maria O liwffuasta O maria Que sola Huilken aal ena bleff osmittat Dei genitrix Gudz födh*i*rska bidh för os Offertor. Recordare O io*m*ffru oc modh*er*, nar tik händh*er* staa i gudz asyn tha tänk oppa at thu tale goth för os, oc at thu affwende hans ogönst ällar wredhe aff os Communio Beata vi-
313 scera Häloghe ärw io*m*ffru*n*nas marie jnälffwer, huilke so*m* baro äw*är*delikx fadh*er*se*n*s son Aue regina Heel hymerikis drotnigh, ängla*n*nas konugx modh*er*, O maria, io*m*ffru*n*nas blomster, thu äst so*m* roos ällar lilya, wtgyut thina böner til sonen för cristna ma*n*na helso

De concepcione

Gaudeamus omnes Glädhio*m*s alle i h*er*rano*m*, högtidandhes en hälogan dagh wndh*er* io*m*ffru*n*nas marie hedh*er*, aff huilkens afflingh änglane glädhias oc tilsa*m*man loffuo*m* gudhz son ℣ Concepcio tua, O io*m*ffru gudz födh*er*ska, thin affling tilbudadhe glädhi alle wärlde*n*ne, Gloria Graduale Concepcionem Högtidhom högtidhelika närwara*n*dhis äw*ä*r*d*elika io*m*ffru*n*nas marie gudz modhers afflinga dagh ℣ Concepcio est I dagh är io*m*ffru*n*nas sancte marie afflingh, huilke*n*s klarasta liffw*er*ne oplyser alla kirkior thz är allan cristendome*n* Alleluya ℣ Concepcio gloriose Äroffulle io*m*ffru*n*nas marie afflingh, aff abrae sädh oprw*n*nen aff judha slekth klar aff dauidz 314 affkömdh Offertor. Felix namque O hälogh io*m*ffru maria thu äst sa*n*nelika sääl, oc allo loffwe wärdogasta för thy at rätwiso*n*na sool, war gudh christus är aff tik opprw*n*net Beata visce[ra]

De assumpcione

Gaudeamus Glädhioms alle &c Item wndh*er* io*m*ffru*n*nas marie hedh*er* aff huilke*n*s optakilso*m* änglane glädhias &c ℣ Exaltata es O hälogh gudz födh*er*ska thu äst ophögdh til hymerikis rike ow*er* alla ängla chora Gloria patri Graduale Assumpta est Maria är optakin i hymelen, änglane glädhias, oc tilsamman loffuandis wälsigna

h*er*ran ℣ Maria virgo Io*m*ffru maria är optakin til hy*m*melska brudhahwset, i huilko konu*n*ghen ow*er* alla konu*n*ga sith*er* oppa konugx stol, ompryddan mz stiärnor Alleluya ℣ Hodie &c Io*m*ffru maria opstegh i dagh i hymblana, glädhie*n*s thy at hon styre äw*är*delika mz christo Offertor. oc Communio so*m* för

De natiuitate

315 Gaudeamus in domino &c Item wndh*er* io*m*fru*n*nas marie hedh*er*, aff huilkens födzlo änglane glädhias &c ℣ Natiuitas tua, O io*m*ffru gudz födh*er*ska, thin födzla tilbudadhe alle wärlde*n*ne glädhi Graduale Natiuitatem wi högtidho*m* högtidhelika gudz modh*er*s äw*är*delika io*m*ffru*n*nas marie närwarandis födzlo ℣ Natiuitas Hāloghe io*m*ffru*n*nas marie födzla är i dagh, huilkens klarasta liffwerne oplyse alla cristna samqwä*m*dh*er* Alleluya Loffue*n* gudh ℣ Natiuitas gloriose Äroffulle io*m*ffru*n*nas marie födzla aff habrae sädh opp ru*n*nen aff jwde släkt, klar aff dauidz affkömdh Offertor. Felix namque Communio Beata viscera

---

Sequencia, Sighia wise kä*n*nefädh*er* at th*en*ne loffsange*n* är söth*er* i notome*n* än i ordhome*n* är ha*n* nakot hardh*er* til at wndh*er*sta, thy at okw*n*nogh ordh fi*n*nas th*är* oc okw*n*nokt dikt, Oc teknar thz at gudz loff är os i th*et*ta dödhelika liffuet maxsan so*m* okw*n*nogth oc oförstande-
316 liket, än i hymerike wardha all tingh klar oc fulkomlike*n* i wndh*er*standh*et* oc frögde*n*ne Sywngh

thy nw gladelika h*ä*r i th*en*na choren mz thino*m* samsystro*m*, än tho at thu ekke wndh*er*star thz thu sywngh*er* thy at nar thu framdelis skalt sywngha mz änglome*n* i hymerikis koor tha faar thu fulko*m*liket wndh*er*standh &c Item är märkiandhe at i allo*m* h*ä*r ápth*er*föliandom sequenciis är ey a*n*nat wtan io*m*ffru marie loff, ära oc priis sywngh thy gladelika

Tota pulchra, O maria ängla*n*nas konu*n*gx wen, thu äst alfagh*er*, thu äst en sniäl oc blyugh io*m*ffru thu äst hymbla*n*nas clarhet Jntus Thu bewisas sa*n*nelika faghor, jnwörtis oc wtwörtis, faghor wördheliken i allo*m* timom, thu äst modh*er*, odeelaktogh ma*n*ne Jntus Thu prydhes jnwertis mz fägh*er*sto*m* dygdho*m*, oc wtwärtis äst thu skinandis i höffuiskasto*m* sidho*m* A uerticis Aff iässens ällar beno*n*na lokka oc til nidh*er*sta thins fodz ylia äst thu wtan smitto, gudhi tik gömande 317
Nulla Enghen är the dygdh, hwi[l]ke*n* tith hiärta förmatte ow*er*stigha, än sanleka thu wiste wäl tik tildragha alla dygdh*er* mz huilko*m* thu täktis gudhi oc hy*m*melska ängla chorome*n*, oc ga*n*gnadhe wärldhe*n*ne, huilke*n* belagdh war i mykle sorgh, Ergo, Oc för th*en* skuld äst thu sa*n*nelika dygdhelikare ow*er* all skapadh oc ow*er* all giordh tingh wänasta creatur, ewe barn swärttat aff synde*n*nas sothe, gör thu hymerikes konu*n*ghe täkt aff thi*n*ne fägrindh, Summa virtus, Högxsta dygdhen so*m* är gudh, the hälga trefaloghet skikkade tik dygdena h*ä*r i iorderike, o maria, hwilkom högelika täktis tik tilfögias oc i tik frögdas Unde virtus Här aff gik dygden aff hymelen til tik dygdhena,

at människionna kön matte helbrigdha oc sält
wardha huilket förtappat war Junctus Skaparen
är tilfögdher creaturet, gudh som är aff all lagh
wördhaskolandes, är tilfögdher människionne, barn-
byrdhen är tilfögdh iomffrunne Juncta virtus,
Dygdhen är tilfögdh dygdinne, wänheten är til-
318 fögdh fäggrindenne, helsan är tilfög[d]h helsonne,
söthmen är tilfögdher söthmanom Deus homi-
nem Gudh skapadhe människiona til sith änlite
til huilkit han skapadhe i tik sik siäluan liknilse
oc thy äst thu swa myklo meer paradiso wärdugare,
hwru mykyt thin frukt är nyttogare O quam O
hwru faghor thu wast thentidh christi änlethe är
giort likt tik modhrenne, huilkom thu i wilianom
kärlekenom, oc mildhetenne äst ey olik giordh,
haffde ekke gudh seth tik aldra bästa creatur, tha
haffde han tik oc ekke wtualt sik til älskelikasta
modher Ergo virgo, Hwar före o thu aldra
fäghersta iomffru, försma ekke os slema män-
niskior, wtan läth os rensas aff alskona syndhenna
smitto, oc gör thz, at wi täkkias maghom thinom
älskelika sone, oc at wi säle maghom gangha aff
tässens dödzsens landhe Solis lune Solennas, oc
manans ällar stiärnonnas sken synes lithet, ällar
oc annor hymblannas krafffther fulkomlika, ey
319 oppenbaras tha man fulkomlika aktar, hwru mykyt
christi modhers wärdoghetz dygdher ärw skinandis,
hwilka ower alla gudzfadhers skinaktoghet oplyste
Cristallinum Hymmelen som är som cristal, ällar
stiärnonnas hymmel, ällar oc hymelen i huilkom
the hälga treffalloghet boo, som kallas empyrien,
ärw ey gudhi mere täkke, än thz härberghet,

renasta qwidzsens i huilko*m* thu lönlika holdhe ihesum gudz son, o milla io*m*ffru gör th*en*na os millan i dödheno*m* Laus eterno Loff wari äw*är*dheliko*m* fadhreno*m*, loff wari äw*är*deliko*m* soneno*m*, waro*m* milla atherlösara, wari oc wördhnig nadha*n*nas jngywtara, thz är th*en* hälge andhe, gudz modh*er*s hogxswa[la]re, oc wars hopps äw*är*delik frögdh

Item om manedaghen

Aue virgo graciosa, Heel nadhaful io*m*ffru, heel ä[r]offul modh*er* oc io*m*ffru, äro*n*nas konu*n*gsens modh*er* Aue fulgens Heel skina*n*dis finap*är*la, o*m* huilka ko*m*men är wärlde*n*nas liiff, christus rätwiso*n*nas liws Oliua fructifera, O 320
ffruktbärandis olye trä, thu ath*er*lykke enghe mä*n*niskio thina mildhetz jnälffwe Nos ex Thu gör os wtländis mä*n*niskior gladha, so*m* winträth nar thu gör frukt födhandis h*er*ran wan frälsara Aue virgo Heel io*m*ffru gudz modh*er* thu äst sol i hy*m*melse*n*s daghe, oc mane i wärlde*n*nas nath Clemencior, Thu äst millare för andhra, hiälp os wslom, dödhelika ma*n*na enasta hopp Aue decus &c Hel io*m*ffrulike*n* fäghrindh, gudz enka*n*neliket mönster, om tik wardhe nadhelikit alt thz so*m* wi syndho*m* Tu nobis Thu äst os syndaro*m* enka*n*nelike*n*, leedh os thu so*m* är haffsens stiärna thu beskerma os altidh, see wi flym til tik, Ad te pia, O milla maria wi sokkom til tik, o*m* thu os ekke ledh*er* tha gangho*m* wi aff wäghe*n*, lär thy os hwat wi göra skolom, at wi

leffwa matto*m* äpth*e*r th*en*na liffs ändan mz all
321 hälgo*n* äw*är*delika Jhesu christe, O ihesu christe
gudz son, all helsa til wart hopp, för thi*nn*a
modhers bön skuld lät os glädhias idhkelika i
ängla*nn*as samsangh, Amen

Om tisdaghe*n*

Aue virgo virginum Hel io*m*ffru ow*er* alla
io*m*ffrur, hel thu lyws ow*er* all lyws hel thu
föreganga*n*dis stiärna Mediatrix, Hel mä*n*niskiors
midhlirska, oc synde*n*nas twättirska, hel konu*n*gx-
like*n* io*m*ffru Castitatis, Renlekse*n*s lilia, alla
ma*n*na hwgswalirska, syndannas förlatilse Munda
sordes Rensa synde*n*nas orenlikhet torkka sar-
a*n*nas aar thu ful mz nadh De peccati Aff
synda*n*nas bandh, aff fiandeno*m*, kyteno oc wärld-
e*n*ne fräls os o maria Tu nostrum Thu äst
war tilflykt, giff sako*m* läkedomen driff lastena
fiärran Jnfirmos, Thu sök the kranka, opp rees
the dödha, oc giff bedröffdho*m* hogswalilsen Per
te Om tik giffs rätwiso*m* nadhen, om tik giffs
322 sako*m* för[la]tilse oc glädhi*n* Virgo carens, O
io*m*ffru mistandes tik lika, thu so*m* gaff glädhina
grötelike wärlde*n*ne Nos digneris, Thu wärd-
oghas idkelika see til os, at wi matto*m* liffua mz
christo i äro*n*ne Amen

Om odinzdaghe*n*

Saluatoris Ath*e*rlösarens milda modh*e*r tässa wärlde*n*nas hopp, maria, hel ful mz nadh Porta celi Hymerikis porth*e*r gudz mönster, haffsens

hampn, til huilka sakā löpa mz tröst Summi
regis Högxta konu*n*gxse*n*s wäl wärdogh brudh,
ow*er* alla mildh oc liwff mz gärnigha*n*na hiälp
Cecis lumen, Thu äst blindho*m* lyws, halto*m*
wägh*er*, nakwdho*m* martha, oc maria mz hogxsens
astwndilso*m* Jnter spinas I mällan törnet wast
thu so*m* blomster, swa war thu blo*m*ster, oppen-
bar blomstreno ihesu christo mz milhete*n*nas nadh
Verbum verbo, Ordh*et* afiladhe thu mz ordhet,
thu födde konu*n*ghen ow*er* alla konu*n*ga, jo*m*ffru
ey wetandis man Regi nato, Thu widh*er*bleffst
födda konu*n*geno*m*, huilken thu gaff dya oc opp- 323
föddhe, mz wärdzskylloghe modhers sidhwä*n*io
Que coniuncta Huilken nw tilfögdh äst them
sa*m*ma, oc giordh drotni*n*gh so*m* til fore*n*na för
thi*n*nas gärnigha förskullan Reis ergo För th*e*n
skuld o mäktog drotnigh gör thz när konu*n*geno*m*,
at för skullat faal i pinona maghe sakom opp-
lösas Et regnare Oc läth the döpta so*m* rens-
adhe ärw aff synde*n*ne, styra i glädi*n*ne, äpth*er*
thino*m* mildhetz wana

Om torsdaghe*n*

Gaude virgo Glädz jo*m*ffru ihesu christi modh*er*,
huilken so*m* afiladhe göno*m* örat nar gabriel
tik budadhe Gaude quia, Glädz thy at thu äst
fwl aff gudhi, thu födde oc wtan pino mz blyugxsens
lylio Gaude quia Glädz thy at thins sons op-
standilse är nw skinandis, huilken thu sörgdhe at
ha*n* skuli lidha dödhen Gaude christo Glädz
at christus nar han oppfor i hymelen tik aseandis,

at han føres aff enghom rørilsom glosa thz är at
324 christus opfor aff sinne guddoms krafft, wtan alla
annars hiälp Gaude quod Glädz at thu äpther
honom opstigher, oc är tik nw stor hedher i hyme-
rikes paladz Ubi fructu Hwar os syndarom før
thina bøn skuld giffwis at nytia thins qwidz frukt
i äwärdelike glädhi

Gaude mater Heel thu ihesu christi modher,
thu afflade ordhet aff ordeth, thentidh thu
sagdhe änglenom gabrieli, see herrans tiänirska
maria Gaude mater Hel thu modher, owthrønt
manne hymerikis porther, haffsens stiärna thu
fødher ihesum, gladh iomffru, gudhi til føghan
människionne maria Gaude parens, Glädz gudz
sons fødhirska omskornan, tik täkkom, huilken
kom at lidha før os, war thu os wslom mil maria
Gaude videns, Glädz seandes konungana før-
andes gul, myrram oc røkilse, widherkännandis
ihesum o hymerikis drotnigh maria Gaude quia
Glädz thy at thu iomffru oc modher äpthersølgher
325 thin son offradom i gudz mønster oc omfämpn-
adhom aff symeone maria Gaude ihesus, Glädz
at ihesus opstodh, gørandes them gladha huilka
han älskadhe, alla rätwisa førdhe han mz sik, gøm
os aff hälffwitith maria Gaude mater cuius,
Glädz o thu modher huilkens son ihesus, opfar-
andhes kronadher är satter oppa fadhersens høgre
fräls thina døtter Gaude quia ihesus, Glädz
thy at ihesus sändhe them xij apostlom then hälga
anda, huilken han loffuadhe them som han wt-
sändhe, styr oc ledh os wille farandhes maria
Gaude licet, Glädz at än tha at thu äst dødh,

likawel warandes oförtärdh, oc äst opptakin ow*er* all creatur mz sonenom ihesu maria Jhesu mater, O ihesu modh*er* miskw*n*na os, oc the*m* so*m* eua loth gratha, the*m* läth thu glädhias hwar thu glädz i äw*är*delike frögdh maria Amen

Om fredaghe*n*

Stabat juxta konu*n*gxse*n*s ow*er* alla konu*n*ga modh*er*, stodh wndh*er* christi kors, seandes sa*n*na lyuset lidha pino Vidit capud Hon saa 326
huffuodhit kronadh mz törne, sidhona gönom stwngna, hon saa sonen dö Vidit corpus ho*n* saa lekame*n* flänggias, händh*er* oc föth*er* gönom stingas, th*e*n milla aff the*m* gry*m*ma, Vidit capud Hon saa hwffuodit nidh*er*bögth, allan kroppen blodoghan, herdans för faren Vidit potum hon saa drykken blandadha*n* mz galla, sin son saa ho*n* korsffästan styrandis all ting Christum pati Modhre*n* oc pighan saa christum lidha tässa flänghior, ho*n* saa oc obrygdilse*n* Vidit virgo, Iomffru*n* saa sin menlösa son th*et*ta sighia, see modh*er* thin son Pati virgo Iomffru*n* saa sonen lidha oc sighia, thz är fulko*m*nat, oc swa giik swärdit Jn dolore, O thu milla io*m*ffru, tha wast thu i dröffwilso*m*, nar thu saa thin son döö Dolor ingens Meer än twsandha hälge män sighia at the stora sorghen oc the dröffuilse*n* ow*er*gangh*er* martyrium Virgo clemens, Lyuff io*m*ffru mildh io*m*ffru, syndara*n*na hopp liffsens 327
wägh*er* jo*m*ffru ful mz nadh Jube natum Byudh thino*m* son, oc bidh honom giffwa thinom tiänaro*m* wtan dwala äwärdelika glädhi

aff lögh*er*daghen*om*

Thz är wäl with*er*likit allo*m* cristno*m* at lögh*er*daghen är skepadh*er* aff the hälge kirkio io*m*ffru marie til loff, huilken stadugh bleff i christi tro, nar alle andre twä[ka]dho, oc prisas thy marghfallelika th*en*ne daghen i tässe sequencie Jvbilemus in hac die, Glädhioms oc frögdhoms i th*en*na daghen, huilken the hälga kirkia haffu*er* til wikt hymerikis drotnigh Hec est dies, Th*en*ne daghen är i huilkom thine tiänara o io*m*ffru giffwa tik sina gudelikhetz lyffthe Omne seclum, I alla manz aldra oc i alla dagha tha tiäna io*m*ffru*n*ne marie, än oppa th*en*na daghen mykyt gudelikare Jn hac die, I th*en*na daghen sywngh oc läs böner j th*en*na daghen loffua oc ärffwoda oc sywngh lwstelikare Virgo que non,
328 jo*m*ffru hwilken ey haffw*er* sin lika, tilegnar sik ey orätwislika enka*n*nelike*n* dagh O quam O hwru wärdzskyllelika, ow*er* wäghin saak wttrykker th*en*na daghen giffwas oc til wighias io*m*ffrw*n*ne Hodierne Th*en*na dagxsens lyws war alla tinga skapare hwilo dagh*er* Sic quieuit &c Swa huiladis ha*n* i maria, nar io*m*ffru*n* i tässom wäghen*om* wart hans härbärghe Cuncte All creatur wara tha giordh, nar gudh i th*en*na daghen*om* fulko*m*na nature*n*nas gernigh Uniuersa, Gudh förnyadhe tha all tingh, nar th*en* so*m* os giordhe fulko*m*na nadhe*n*nas gärnigh i modhre*n*ne Dies olim, Th*en*ne sywnde daghe*n* war th*en*, huilken fordho*m*

kalladis wälsignadher oc hälogher Quam bene-
dicta, O enkanneliken iomffru wi witom huru
thu sigx wälsignadh oc hwru thu äst aldra hälgasta
Dum transis, Thentidh thu gaar til then glädis
fulla daghen, owergiffwandis then pino fulla, thenna
daghen är midhwaktes Hec de penis, Thenne 329
daghen ledher os wt aff pinomen, midhlirska, oc
tilledher til öffra glädhina Jn hac I thenna daghen,
tha the litla hiorden wanhopadhe, som oppa
thentidh war, haldher iomffrun trona stadhelikare
Jn hac die suspi[rantes] I thenna daghenom
bönhöre iomffrun idkelikare swkkandis til sik, oc
henne bidhiandis Omnes ergo Hwar före hedhrom
alle i thenna daghen iomffruna, oppa thz at wi
maghom hiälpas aff christo Exorantes vt Bidh-
iandes at han os hädhan samman ledhe, oc fram-
ledis ower ledhe til then sötman Amen

Missus gabriel de celis, Gabriel sändher aff
hymblenom, ordhens troeth budh, talar wis-
lika mz häloghe iomffrunne mz häloge talan Ver-
bum bonum Han oppenbara eth goth oc söth ordh
jnwertis i chamaren görandis aff eua aue, om-
wändho eue nampne Consequenter Framdelis
äpther thz som samtykt war är ordhit när stat,
oc wordhit köt, likkawäl är pighonnas sköthe al- 330
tidh orört Patrem pariens, Födhandes sonen
weth ekke fadhren, oc huilka mannen ekke aff-
blomstre, hon pinas ekke, oc ey ärwodha then-
tidh hon födher sonen Signum audis Thu höre
nyhetzsens tekn tro athenast oc thz är nogh, thz
är ekke aff thinne konst lösa skotwänggen Grande
sig[num] Eth stort tekn, oc eth ärlikit tekn är

i buskano*m*, oc i elleno*m*, oppa thz at ekke nakor skodh*er* skuli owarlika nalkas Virga sicca En tör qwister wtan dagh nyo sidhwä*n*io oc nyom wana fram bar ffructena mz blomstret swa föddhe oc io*m*ffru*n* Benedictus wälsignadh wari saa dana frukt, glädhe*n*nas frukt oc ekke sörghe*n*nas, ekke skal adam wardha swiken om ha*n* smaka aff tässe frukt Jhesus, war ihesus oc godh*er* ihesus, milla modhre*n*nas milla byrdh, huilke*n*s stool är i hymerike, ha*n* föddhes i stalleno*m* Qui pro nobis,
331 Th*e*n so*m* för os saa är födh*er*, ha*n* aff plane wara syndh*er*, thy at war äländha stadhge är här i wadhano*m*

Item i hedhendomeno*m* waro i rom q*win*nor so*m* haffdo spadoms andha, oc kallados the sibille, en aff the*m* kalladis sibilla romana, oc tässen skreff mykyn ko*m*ma skolandis tingh oppa wärs oc riim, oc iblandh andra skrefft är eth at en io*m*fru skulle födha en son, so*m* tässen seqwäncia oppa lydh*er* so*m* h*ä*r äpth*er* staar

Letabundus Cristna ma*n*na chor, thz är samqwämdh cristna ma*n*na, frögdhes nw mykyt gladh alleluya Regem regum, Osmittat io*m*ffru*n*na sängh, fram göth konu*n*gen ow*er* alla konu*n*ga thz är eth wndh*er*liket tingh Angelus Radzsens ängil, thz är ihesus, är föddh*er* aff io*m*ffru*n*ne, solen aff stiärno*n*ne Sol occasum Solen ey witandhis nidh*er*ga*n*gen stiärna*n* altidh skinandis oc altidh clar Sicut sidus, Som stiärna*n* frambär skenet ällar stralen, swa födde io*m*ffru*n* sin son i sa*m*ma skipilsen Neque sydus, Ey kränke skenet älla stralen stiärnona, oc modhren

smittas oc ekke aff soneno*m* Cedrus Höghe cedrus, 332
aff lybani bärgh, widh*e*rlikas ysopo i waro*m* dale
Verbum ordhet so*m* är täs högxsta gudz sons
warilse, thz tilstadde wardha likamlikit, tha thz
tok kötet Ysaias cecinit, ysaias förespadh*et*,
jwda kyrkian my*n*nes thz, likauel ow*er*giffu*er* ho*n*
aldrigh wara bli*n*dh Si non suis, Om judha
kirkian ekke wil tro sino*m* eghno*m* p*ro*phetom,
tha tro hedniggo*m*men sibille werso*m*, o*m* th*et*ta
föresagdha Jnfelix propera O thu osaligha
slekt, nalkas oc tro, hwi skal thu osäl oc gamul
släkt fördömas Quem, huilken skrifften aff p*ro*-
pheto*m*me*n* sagdh, tik läre, akta sonen, hono*m*
födde barnsens modh*er*, Alleluya

Dies ista, Th*en*ne daghen högtidhes i huilko*m*
mille marie afflingh amy*n*nes Huius laudes
Fulföliom thy h*en*nas loff wi som frögdhoms aff
swa store gudz wälsignigh Felix qui[dem], Sääl
är sa*n*nelika tässen afflinghen om huilka wärlden
haffu*er* wnfangit helso*n*nas läkedom Hunc pro- 333
phete Th*en*na daghen föresagho p*ro*phetana, patri-
archana förespadho, nadhi*n*ne jnbläsande Virga
florem Quisten afflaskolandis blomstret, stiärna*n*,
solena födha skolandes, afflas i dagh Flos de
virga, Blomstret framganga skola*n*dis aff quisten,
solen födha skolandis, aff stiärno*n*ne wndh*er*stars
christus O quam O hurw säl oc klar, wärldhene
täk, oc gudhi kär, war tässen afflingen Qua sa-
lute I huilke aff satto*m*, helso*n*ne i gän komber
hoppet, til sa*n*na helso, graten wndan wiker glädh-
i*n*ne Virga Iesse quist*er* blomstradis, io*m*ffru*n*
födde christum io*m*ffru*n* wärlde*n*na fru Nouo

quodam aff ennehanda nyiom skipilsom födher
qwinnan man, wtan manzsens sädh Noua mater,
Ny modher nyt barn, ny stiärna nyia sool, nyth
framföre nadhen Noua prorsus Allaledhis är
oc en ny födilse, creaturet födher skaparen, dottren
334 födhe fadhren O miranda O wndhersamlika ny-
het, oc nyghia wärdoghet, sonsens afflingh gör
rika modhrennas renlek Gaude virgo, Glädz
nadafful iomffru, fäghersta quister aff blomstreno,
wälbwren modher aff barnet, fulkomlika ful mz
glädhi Tu spes cer[ta] Thu äst armom ällar
wslom wist hopp, fadherlösom san modher, thu
äst nidher trodhnom hiälp, sywkom äst thu läke-
domber, allom äst thu alt Te rogamus wi bidh-
iom tik mz likom wilia, som wärdogh äst enkanne-
liko loffwe, at thin nadh skipe ällar skikke os
willer farandhom i tässo haffwenom i helsonnas
hampm AMEN

Presens dies, Thenne närwarandes daghen skin
högtidheliken, huilken os för marie idkelika
böner skuld rense aff allo ondho mörke, oc köt-
likom lusta Jn hoc I tässo frögdhas nw modhren
the hälga kirkia, görandis mz glädhifful amynnilse,
at iomffrun aff nazareth söker elyzabeth Gabriele
335 Gabriel ängil talande, gudz ordhe affladho aff hym-
blenum maria christum förandis mykyt snarlika gik
hon i bärghen Jam tunc Nw tha ofruktsamma
gambla qwinnan staar haffuandis, badha ödhmyuka,
mötto the sik, modhren sik mz tiänistom oc gude-
likom ordhom Elyzabeth prophetans, Elyza-
beth spaandes ropadhe, see mins herra modher
söker mik oc aff thy wart frögdh piltenom i

qwidhenom Benedicta wälsignadh thu i blandh qwinnor thu trodhe ängelsens hälgom ordhom, oc thär aff sywngher maria psalmen magnificat Jllic mense, I then stadhen stodh maria stadugh tre manadha oc wardher förelöparans bärerska, thz är iorddagumma, see wngha syons dotther hon tiänar Felix mater Säla mödher badha fruktsamma, iomffrun haffwandes, ofruktsam födandes, aff huilkens frukt fördömda wärlden oppresis O marie, O hwru täk marie ödhmyukt, förelöparens högha häloghet, swa maktogom wndherliken fruktsamlikhet 336 oc wärdoghet Jhesu christe, O ihesu christe wäghen oc sannindh, thu som wördelika thina wener här söker, leedh os om rätwisonna wägh, tiith som thu bygge AMEN

Congaudent angelorum, Änglannas chora mädhglädias äroffulle iomffrunne Que sine Huilken son födde wtan manz samblandh Filium qui suo hwilken wärldena läkte mz sino blodhe Nam ipsa Nw glädz hon at hon see hymerikis höffdingha Jn terris cui huilkom hon fordhom iomffru bödh sina pappa i iordherike swgha Qua[m] celebris O hwru högtidheliken änglomen maria ihesu modher är troandes Qui filii Huilke sik bekännas wara hennas sons wärdzskyllogha tiänara Qua O mz huilke store ära tässen iomffrun dyrkas i hymerike, huilken hymerikes herra bödh härbärghe i sinom hälgasta likama Quam splendida O hwru skinandes i hymmelen, iomffrun oc modher glymmar, hwilken som födde 337 allas tingha lyws i hymmel twngulen i blandh människior oc andha Te celi Thy hymerikis drot-

nigh högtidhar th*en*ne almoghä*n* mz millo*m* hoghom Te cantu Folket mz änglome*n* opphögh*er* tik ow*er* skyn mz sötasto*m* sanghe Te libri, p*ro*pheta*nn*as böker sa*mm*an sywngha tith loff o io*m*ffru prestannas choor fröghdar sik, apostla oc martyres christi p*re*dica Te turba Almoghe*n* twäggia köns äpth*er*fö[l]gh*er* tik, älskandis io*m*fruliket liffu*er*ne, oc fölgh*er* i renliffue them so*m* älska hy*m*merikis tingh Ecclesia ergo, Oc för th*en*skuld högtidhar tik alme*nn*elike*n* the hälga kirkia mz loff sangho*m* oc hiärtom Tibi suam The hälga kirkia oppenbara tik sina gudelikhet mz ödhmyuke bön tik bidhiandis maria Ut sibi At thu wärdoghas wara h*en*ne til hiälp när h*er*ranom christo äw*är*delika, Amen

Natiuitas marie, Iomfru*nn*as marie födzla högtidhas i dagh, huilken os twättadhe aff
338 synde*nn*as smitto nw är glädhi*nn*as dagh*er* De radise Sa*n*na sole*nn*as lyws, mz wisdomse*n*s hand, wtledde tässa io*m*ffruna aff iesse släktes roth, si*nn*e äras mönster Stella noua Ny stiärna är nyleka opganghen, i huilkas oppgangh war dödh*er* dödghas, eue faal giffs nw i gän, i maria Ut aurora Milla io*m*ffru*n* oppstanda*n*dis, gaar fram so*m* daghrandhe*n*, ho*n* beskriffuas faghor so*m* manen, hon wt wäls ow*er* all tingh som solen Virgo clemens Misku*n*sam io*m*ffru, oc enasta io*m*ffru, en röks qwister oc tha wällwktandis, i tik glädz hymerikes oc wärlde*nn*as skapnadh*er* Te signarunt, p*ro*pheta*nn*a mw*n*na teknadhe tik, salomon sywngh*er* tik til priis älskogha sanghe*n*, cantica canticorum, ängla*n*na röst widh*er* kä*n*nas

tik. Verbum patris Fadh*er*se*n*s ordh thz är gudz son, äpth*er* thima*n*s före lopp, gaar jn i tith likamliket lönlika rw*m* oc war ordhet badhe til hoppa alt j*n*nan oc alt wtan til Fructus virens 339 Grönskandis frukt, oppa wisna*n*dhe trä, är kämpen christus, i omälelike starkhet, ha*n* frälse os aff grötelika pantzsens bandh O maria dulce, O maria thu gömde j*n*ne i thina sköte en söthan köpenskap, i huilko*m* syndarom giffs helso*n*nas läkedomber O uera O maria, santh hopp, oc san glädhi förwärffua os äpth*er* th*et*ta när warandhis liffsens lopp, at astundat lön matte*n* os giffwas i hymerike Amen AMEN

Virgini marie laudes, Cristna mä*n*niskior ophöghia io*m*ffru marie loff O beata domina, O hälogh fru, för thina böner skuld skulu syndarane mz gudhi förlikas Fiant per te, O maria wardhe om tik alla anama*n*dhis paska offrit frie aff gambla swrdeghено*m* Da nobis O maria, lioff oc mildh io*m*ffru, giff os nytia liffuandis christi asyn, oc bruka ärona thäs so*m* opp standi*n* är Tu prece Förlika os mz thi*n*ne mille bön christo, thu so*m* är all ena giordh osmittat modh*er* gudz sons födh*i*rska Credendum est 340 Thz är troandes at gudh oc mä*n*niskia aff tik födh*er*, är oppstandhi*n* oc äroffuldh*er* giordh*er* Scimus christum, wi witho*m* christum sa*n*nelika framgangna*n* thz är föddan aff mario, o modh*er* maria göm os oc bewärna Alleluya

Virgini marie laudes Cristne mä*n*niskior sa*m*mansyw*n*gha loffuet io*m*frw*n*ne marie til priis Eua tristis &c bedröffdha eua togh borth,

än maria baar fram sonen, th*en* so*m* ath*er* löste syndharana Mors et vita, Dödhen oc liffwet sa*m*nadhos i wndh*e*rlike matto, marie son styre liffwandis Dic nobis O maria, lywff oc mill io*m*ffru, segh os hwru thu äst wordhe*n* modh*er* likkawäl bliffw*er* thu osmittat io*m*ffru Angelus est Hy*m*melske ängilen til mik sändh*er* är witne, warth hopp christus fram gik aff osmittadho io*m*ffru*n*ne Credendum Ensa*m*pno*m* starka gabrieli är bäth*er* troandis än jwdha*n*na ondha sa*n*nigh
341 Scimus christum, wi wethom sa*n*nelika christum haffua fram gangit aff maria, thu christe konu*n*gh*e*r misku*n*na os Alleluya Thz är loffuen gudh

---

¶ Tässen bok är skriffuat i wastena closter aff e*n*ne owärdoghe co*n*uentz syst*er* Arom äpth*er* gudz byrdh :M:d: oc oppa thz .x. Oc wari th*et*ta mith ärwodhe gudhi til hedh*er* oc alment alle co*n*uento*n*ne til andeliken hwgnat Oc wart ho*n* wändh aff latino oc oppa swänsko aff eno*m* gudeliko*m* brodh*er* so*m* heth h*er* nigils rawaldi, thy bidhis för hono*m* Oc glömen ey ha*n*s ärwo[d]he j tässo mz pater noster oc Aue maria oc Requiescant in pace Amen Amen

Rättelser i den tryckta texten.

Ord eller bokstäfver inom [ ] äro tillagda af utg. En del onödiga skiljetecken hafva ej återgifvits i aftrycket.

Sid.	rad	
3	3	sancti *rättadt från* sancta (*förkortadt*)
4	17	ärwodhet » » ärwodhetz
5	6	andas » » andandas
—	23	i *tillagdt*
6	4	framga*n*gne *r. fr.* framga*n*ne
—	13	*ett* j *efter* oc *utelemnadt*
—	31	hy*m*melin *r. fr.* hv*m*melin
8	14	som *tillagdt* (*på första stället*)
9	5	hälst *r. fr.* hälstz
—	28	labia » labi
—	30	*ett öfverflödigt* mina läpa *utelemnadt*
13	9	antiphone *r. fr.* antihone
—	23	tankom » tankon
15	6	litet » litetz
17	28	ploremus » pleremus
18	2	pascue » pascu
—	10	lydno » lyno
—	29	hymbleno*m* » hymbeno*m*
19	8	mothesäghn » mothesä*n*gh
—	28	är *tillagdt*
20	18	wttydnigh *r. fr.* wttynigh
—	29	äwärdheliko*m* » äwardheliko*m*
25	18	ipse » ipsi
27	14	gangn *är en rättelse af senare hand i st. f.* gangh *som först nedskrifvits. Bägge formerna förekomma.*
28	3	skriffwat *r. fr.* skiffwat
30	30	sigh*er* » sih*er*
31	10	i *tillagdt*
32	7	fordhom *r. fr.* fördhom

Sid.	rad	
33	13	biblia *r. fr.* bibilia
—	17	p*r*opheten » p*r*ophete
—	31	siälffwilia*n*dis, » siäffwilia*n*dis,
35	15	mä*n*niskio*n*ne » mä*n*niski*n*ne
36	7	treffalloghet » treffloghet
38	13	na*m*pu » na*m*pz
42	3	cristne » criste
44	18	bliffwer » biffwer
46	5	h*err*ans » h*err*as
—	23	sagdhe » saghe
47	7	genitore » gnitore
48	28	skikka » skilka
49	11	ängla*n*nas » angla*n*nas
51	15	ängil » angil
—	30	war » wär
54	3	ära *utgör ett tillägg af senare hand ofvan raden; man skulle väntat* äro
—	11	görirska *r. fr.* göriska
—	26	konugh » kanugh
56	29	sigh*e*r wi*n*nerska » sigh*e*r wi*n*nrska
62	9	christum *har stått i hdskr. efter* ihesum *men utstrukits.*
63	22	ällar *r. fr.* allar
—	23	mortis *utfyldt för* mor-
64	25	ära *r. fr.* äro
—	28	domine *utfyldt*; *handskr. har endast* d
66	12	landit *r. fr.* landitz
—	16	ath*e*rlösa » ath*e*rlosa
—	31	*i handskr. är af annan hand tillagdt det onödiga ordet* hon *efter* födde; *ej upptaget i aftrycket.*
68	10	filia *utfyldt för hdskr:s* fi-
70	3	tribulaciones *r. fr.* tribulacionis
72	12	föräldhrome*n* » föräldhome*n*
—	29	nobis *tillagdt enligt den kända lat. texten.*
74	11	iordherike *r. fr.* iordherke
76	20	skodhande *i hdskr. genom skrapning ändradt från* skadhande, *som möjligen ansedts dubbeltydigt.*
77	16	glädhias *r. fr.* gladhias
—	22	in *tillagdt*
78	1	tässe *r. fr.* tässo
—	32	skuli » skulu
80	19	haffwor » haffwar
81	15	Stirps » Sstirps
83	5	Rwbrica *flyttadt främst, ehuru i hdskr. stående näst före* Här

Sid.	rad	
83	14	huilkit *r. fr.* huikit
—	23	I *2 ggr i hdskr.*
86	19	stiärno *r. fr.* stiärno*n* (Jfr sid. 84: rad 12)
87	27, 28	multiplici (*i öfverensstämmelse med hymnens kända form och meterns fordran*) *r. fr.* multipliciter
88	16	födzlo *i hdskr. tillagdt af senare hand.*
—	19	mä*nn*iskia*n* *r. fr.* ma*nn*iskia*n*
89	4	oppstoppadh » oppstopppadh
—	7	Genus *r. fr.* Gens *i öfverensstämmelse både med den kända lat. texten och den följande svenska öfvers., som har* kön
90	26	in *tillagdt*
—	28	h*e*rran är mz tik *utgör ett senare tillägg i hdskr.*
91	29	hälst *r. fr.* hälstz
95	14	sääl » saal
—	26	fögdhe » föghe
96	25	sponsus *utfyldt för hdskr:s* spon
98	14	christi *r. fr.* christo
101	16	rätwisa*n* » ratwisa*n*
102	8	puram *utfyldt f.* pu
—	19	textus *r. fr.* ant.
—	30	complet. *i margin. r. fr.* complectorium
103	6	sone*n* *r. fr.* sane*n*
105	18	wälsignadha » wälsigndha
106	16	mä*nn*iskia » ma*nn*iskia
—	21	ällar » allar
—	32	honogx » hongx
107	1	dolores *utfyldt f.* do-
—	28	är *tillagdt*
108	28	skola *r. fr.* slola
110	15	hwilke » hwilko
111	8	fördömdhe » fördomdhe
113	5—6	wärlde*nn*e » warlde*nn*e
—	6	liwsens » lwsens
—	14	wälsighno*m* » wälsigho*m*
116	13	dödzse*n*s » dodzse*n*s
119	27	*Af senare hand är ett tillägg här gjordt, hvarigenom textens lydelse blir:* helewaghsens bön ell*e*r v*är*dugasta bön *1 ett* (*därmed samtidigt*) *tillägg i nedre margen lemnas följande förklaring:* Är märkkia*n*des, at i blandh israels almogha, kallades thera dyrasta rökilse thymeania, ok vptä*n*des thz, nar p*re*sten badh til gudh dyrastha böner för almoga*n*s nagre störste nödh, ok thy likas här saadhana böner vidh helewaghor

Sid.	rad	
120	7	sabbato *tillagdt enligt latinska texten.*
—	27	glädhi *r. fr.* gladhi
—	—	in *tillagdt*
125	31, 32	io*m*ffru *r. fr.* io*m*ffru*n*
127	1	plaudat » plaudant (*i öfverensstämmelse med lat. texten, där det följande subjektet är:* aula celica)
—	9	Vt *r. fr.* Et *såsom versen börjar i lat. orig. och redan citerats här* (*jfr s.* 126: *r.* 30)
128	5, 6	Transplantatur *r. fr.* Transpantatur
129	2	choren » chren
—	11	pascentem » pacentem (*jfr r.* 18)
130	9	io*m*ffru*n*nas » io*m*ffu*n*rnas
—	14, 15	Prothoplaustorum (*i öfverensstämmelse med den kända lat. texten*) *r. fr.* Prothoplustorum
131	10	Pulchra *r. fr.* Pupcra
134	8	O *2 ggr i hdskr.*
136	15	nasciturum *r. fr.* naciturum
137	7	mäniskior » näniskior
—	15, 16	ödhmyuklika » ödhmyulika
138	14	facta *utfyldt f.* fac-
140	16	oc äpth*e*r byrdh *2 ggr i hdskr.*
141	5	Th*e*tta *r. fr.* Th*e*ta
—	14	röre » rore
142	29	oc *2 ggr i hdskr.*
144	11	aff *tillagdt*
—	17	löönträt *r. fr.* loonträt
145	1	israels » iraels
—	8	cristne » criste
—	29	diwpasta » dwpasta
147	1	saluatoris » saluatris
—	4	wärlde*n*na » wälde*n*na
149	9	budhandes » budhande*n*s
—	13	ällar » allar
—	24	folkeno » falkeno
150	3	högtidh *tillagdt* (*jfr samma sida: r.* 27)
151	14	thy *r. fr.* at
152	4	grönskandis » grönskadis
153	11	höra » hora
—	15	ath*e*rlösn » athrlösn
—	19	til *tillagdt*
156	19	tro*n*nas » tro*n*nans
—	24	sändhe » sandhe
159	4	folkeno » falkeno

Sid.	rad	
159	32	skuldh *r. fr.* skudh
160	12	aff *tillagdt*
161	18	Christus » Xpristus
162	8	andeliken » andelike*n*n
—	9	ändha » andha
—	13	wändh*er* » wandh*er*
—	17	mosayca » mosayca*m*
—	30	äppth*er* » appth*er*
163	24	bärghit » barghit
164	7	honogxflytandhe » honogxfltandhe
—	18	älth*er* » alth*er*
165	30	skal » slal
168	18	aktar » äktar
170	16	hwffudit » hwffuditz
—	20	älskas, » älskals,
172	13	tästamä*n*tit » tästamä*n*titz
174	10	Oc » O
—	27	huilken » huilkan
175	5	enarrant » enarant
—	18	hy*m*bleno*m*, » hy*m*beno*m*,
177	2	födh*er* » fädh*er*
—	11	*raden slutar i hdskr. med ett* g (*förmodligen början till* gloria)
178	8	blomstradhis *r. fr.* blamstradhis
180	21	meum *utfyldt för* me
181	26	dominus *r. fr.* dominu*m*
183	19	viscera *utfyldt för* visce
185	3	sywngh*er* *r. fr.* sywndh*er*
—	18	äst » ast
—	19	hwilke*n* » hwike*n*
186	7	tilfögdh » tilfögh
187	7	hogxswalare » hogxsware
—	11	ärofful » äoful
—	14	liws *tillagdt af annan hand*
188	21	förlatilse *r. fr.* förtilse
192	5	twäkadho » twädho
193	11	suspirantes *utfyldt för* suspi
—	32	signum » » sig
195	18	quidem » » qui-
—	32	Nouo *r. fr.* Noua
196	11	certa *utfyldt för* cer-
—	24	*Efter* Gabriele *står ett* n *början till lat. textens* narrante
197	6	dotth*er* *r. fr.* totth*er*

Sid.	rad	
197	23	quam celebris *i enlighet med lat. texten r. fr.* qua celeb*er*
198	7	äptherfölgher *r. fr.* äptherfögher
200	20	oc *tillagdt öfver raden af annan hand.*
—	22	ärwodhe *r. fr.* ärwohe

CANTUS SORORUM

ORDINIS SANCTI SALVATORIS

IN HORIS DIURNIS ET NOCTURNIS.

ORIGINALET TILL

JUNGFRU MARIE ÖRTAGÅRD.

Dignare me laudare te, virgo sacrata. ℟ Da michi virtutem contra hostes tuos.

Ave maria gracia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui ihesus christus.

Domine labia mea aperies. ℟ Et os meum annunciabit laudem tuam.

Deus in adiutorium meum intende. ℟ Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria patri et filio et spiritui sancto, Sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Alleluya.[1])

Psalmus (xciv) Venite.

(*Svenska texten s. 15—35.*)

Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro. Preoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei. Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnes deos.[2]) Quia in manu eius sunt omnes fines terre, et altitudines moncium ipse conspicit [*Vulgata har:* ipsius sunt]. Quo-

[1]) *Med ofvanstående åkallan, som utfördes af veckans horista i växling med jungfrukoren, inledes hvarje dags gudstjänst.* (*Jfr svenska texten sid. 9—11.*)

[2]) *I den »andliga uttydning» af psalmen* Venite, *som den sv. öfversättaren gifver* (*sid. 20—35*), *följer efter denna punkt versen:* Quoniam non repellit dominus plebem suam (*sid. 24: 31*), *hvilka ord ej återfinnas i Vulgata, som den sv. öfversättaren i det hela troget följt. Texten i »uttydningen» ansluter sig till en äfven i svenska breviarier förekommande version af psaltaren, som något skiljer sig från Vulgata och troligen är en af de äldre psaltare-öfversättningarna* (*af Hieronymus*), *som af ålder begagnades i den katolska ritualen.*

niam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et siccam manus eius formauerunt. Venite adoremus et procidamus et ploremus ante deum [*Vulg.:* dominum], qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster, Et nos populus pascue eius et oues manus eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, Sicut in irritacione secundum diem temptacionis in deserto, Ubi temptauerunt me patres vestri, probauerunt [*Vulg. tillägger:* me] et viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus [*Vulg. tillägger:* fui][1]) generacioni illi et dixi, semper hi errant corde. Ipsi vero [*Vulg.:* Et isti] non cognouerunt vias meas, quibus [*för detta ord har Vulg.:* ut] iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam.

Dominica.

(*Sv. texten s. 36—48.*)

Ad matut. Inuitator. Trinum deum et vnum pronis mentibus adoremus,
107 Virginique matri gratulantibus animis jugiter jubilemus. ps. Venite &c.

Ymnus O trinitatis gloria, | celestis decus curie, | sponsa regis altissimi | suique mater filij.

Te deus ab inicio | sanxit reginam glorie | super cuncta que fecerat | te dominam patrauerat.

Vnde poli, tellus, mare | et quidquid in se continent, | te laudant iure debito, | tam gratam summo domino.

Virgo deo gratissima | cunctorum que creauerat, | sibi gratos nos effice, | quos sanguine redemerat.

Maria mater gracie, | mater misericordie, | tu nos ab hoste protege, | et hora mortis suscipe.

Gloria tibi domine, | qui natus es de virgine, | cum patre et sancto spiritu, | in sempiterna secula. Amen.

In nocturn. Ant. O amabilis virgo, a deo super montem sanctum suum syon regina constituta, fac nos filio tuo seruire in timore, et exultare ei cum tremore. ps. Quare fremuerunt gentes &c.

---

[1]) *I den nämda »uttydningen» är ordet* offensus *utbytt mot* proximus (*s. 33*), *som Vulgata ej känner, men som går igen i den i förra noten nämda versionen af psalmen, hvilken användes i samliga breviarier.*

Ant. O susceptor et gloria marie semper virginis, exurge contra aduersarios nostros, et veniat super populum tuum benediccio tua. ps. Domine quid multiplicati &c.

Ant. Interueniente te o dei genitrix, dignos deus nos faciat sibi offerre iusticie sacrificium, super quos signatum est lumen 108
vultus sui. ps. Cum inuocarem &c. ℣ Inclina aurem tuam nobis, o regina celorum, Ad quam pro nobis se inclinauit dominus dominorum. Pater noster &c.

Collecta Precibus et meritis sanctissime dei genitricis et virginis marie et omnium sanctorum suorum saluet et protegat nos omnipotens pater pius et misericors dominus. Amen.

Iube domine benedicere.

Absol. Summe trinitati virgo gratissima Nos tueatur sua prece dignissima.

Leccio j:a[1]) Verbum de quo euangelista &c. ℟ Summe trinitati, simplici deo vna diuinitas, equalis gloria, coeterna maiestas, patri prolique sanctoque flaminj, Qui totum subdit suis orbem legibus. ℣ Prestet nobis graciam trinus deus et vnus, cui ab eterno o maria summe placuisti. Absol. Succurre nobis mater christi, Que mundo flebili gaudium intulisti. Amen.

Leccio ij:a Tu quoque o maria &c. ℟ O maria dignissimum vehiculum, per quod rex glorie languentes pauperes visitare dignatus est. Per te quoque preciosi lapides de valle nostra in montem domini ad reparacionem celestis iherusalem iugiter deferuntur. ℣ Infer igitur cordibus nostris eius veram dileccionem, qui per te ad nos venit. Absol. Deum nobis faciat propicium, Que ipsius facta fuit hospicium. Amen.

Leccio iij:a Diligebat abraham patriarcha &c. ℟ Maria summe trinitatis, te et omnia in se concludentis, domicilium,

---

1) *Lektierna (till antalet tre om dagen, alla infogade i matutinan) anföras här endast med sina begynnelseord, af det skäl att de ej äro i sin helhet öfversatta, endast resumerade, i den nu utgifna svenska texten. De utgöra tillsammans den s. k.* Sermo Angelicus, *hvilken ingår bland hel. Birgittas uppenbarelser och, fördelad i tjuguen lektier, användes till daglig uppläsning i birgittin-nunnornas veckoritual* (Cantus Sororum). *Den gamla svenska öfversättningen af »Sermo Angelicus», med titel: »Engelens diktamen till H. Birgitta», är utgifven af G. E. Klemming i »Hel. Birgittas uppenbarelser», d. 4, Sthlm 1862, sid. 213—276. Latinska urtexten ingår i de kända upplagorna af* Revelationes S:tæ Birgittæ.

omnium virtutum floribus redimitum, dispensatrix prudentissima, circumda miseros proteccione tua, Et refoue famelicos tua benigna
109 prouidencia. ℣ Respice propicia pericula populorum, captiuorum gemitus, tribulaciones orphanorum, vt omnes sibi senciant tuam prouidenciam profuisse. Gloria patri &c. Te deum laudamus &c. ℣ Esto nobis adiutrix, ne derelinquas nos, Nec despicias nos, o altissima domina.

Ad laudes Ant. Domum tuam domine mariam virginem, in qua decorem induisti et te virtute precinxisti, decet sanctitudo in longitudinem dierum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Alme pater, qui filium | fecisti vnigenitum | nasci pro nobis miseris | ex aluo caste virginis.

Da nobis te diligere | semper pro tanto munere, | natum cum matre colere, | caste ac pie viuere.

Ne mors incaute veniens | mortis reos perpetue | inueniat, nos faciens | vita carere glorie.

Patris natique spiritus, | te nostris infer cordibus, | quos purgasti baptismate | tuo foue carismate. ℣ In eternum permanet
110 verbum patris altissimi, Quod aulam inhabitauit virginalis vteri.

Ant. Benedictus dominus deus israel, pater et filius et spiritus sanctus deus noster, quia sicut loqutus est ore prophetarum, visitauit nos per virginem, quam ab eterno preordinauit fieri intemeratam matrem, fecitque per eam redempcionem plebis sue.

ps. Benedictus &c.[1])

---

[1]) *På detta ställe, nämligen vid slutet af Laudes, infogas hvarje dag en antifon, ett s. k. suffragium, till hel. Birgittas ära, hvilket under vanliga förhållanden utgöres af sången* Gaude birgitta, canticum | tibi debetur &c. (*sv. texten s. 138*), *vid högtidligare tillfällen af sången* Sponsa regis, doctrix legis (*sv. texten s. 139; bägges utförliga lydelse på latin meddelas längre fram under* ›Memorie et Collecte›, *s. 239*). *Så är förhållandet i de flesta kända exemplar af ›Cantus Sororum›, handskrifna och tryckta. Men i den svenska öfvers., ›Jungfru Marie örtagård›, förekomma båda dessa suffragier* (*s. 42*) *i något förändrad form och äro ställda till Birgitta och Katarina samfäldt. Förändringen är dock ej öfversättarens, i ty att den återfinnes äfven i ett ›Antiphonarium S. Birgittæ›, afskrifvet för ett tyskt birgittinkloster* (*ovisst hvilket*) *år 1761 och numera tillhörigt Kongl. Biblioteket i Stockholm. Sångerna lyda där, i fullständig öfverensstämmelse med den s. 42 tryckta öfvers., sålunda. Den ena:*
Sponse legis, | christi regis | secute mores fortium, | o birgitta et catharina | vestrum moderastis labium, | dum loquendo | vel tacendo |

Benedicamus virginis filio cum patre et flamine sacro, vero deo et domino. Deo dicamus gracias.

Ymnus O veneranda trinitas, | o trium vna deitas, | lustra vero nos lumine | pro virginis precamine. Ad horas diei

Quam matrem ante secula | lucis eterne sanxeras, | vt bona semper agere | cernamus, mala fugere.

Ant. O speciose forma pre filiis hominum, fili immaculate virginis, fac nos sine macula in legis tue semita iugiter ambulare. ps. Eructauit cor meum &c. Beati immaculati &c. Retribue seruo tuo &c. Quicumque vult &c. Ad primam

℟ Jhesu christe fili dei viui, Miserere nobis. ℣ Qui natus es de virgine maria. Gloria patri &c. ℣ Ora pro nobis, sancta dei genitrix virgo maria, Vt digni efficiamur promissionibus ihesu christi.

Ant. Auerte oculos nostros, honestissima mater, ne videant vanitatem, disciplina filij tui nos instrue, eius enim manus plasmauerunt nos. ps. Legem pone &c. Ad terciam

℟ Inclina aurem tuam nobis, O regina celorum. ℣ Ad
quam pro nobis se inclinauit dominus dominorum. ℣ Esto nobis 111
adiutrix, nec derelinquas nos, Nec despicias nos altissima domina.

Ant. Omnia mandata tua veritas, deus altissime, sit igitur te donante tuum verbum lucerna pedibus nostris, pro tue dignissime matris gloriosis intercessionibus. ps. Defecit in salutare &c. Ad sextam

℟ In eternum permanet Verbum patris altissimi. ℣ Quod aulam inhabitauit virginalis vteri. ℣ Da nobis domina mentis et corporis castitatem, Ne unquam offendamus tue castitatis filium.

Ant. Reconcilia nos virgo mater tuo iustissimo filio, ne sicut oues que perierunt oberremus, eius namque misericordie multe sunt. ps. Mirabilia &c. Ad nonam

℟ Pax multa Diligentibus legem virginis filij. ℣ Et non est illis scandalum, sed honor perpetuus. ℣ Errauimus sicut ouis que periit, Reduxit nos pastor bonus, quem virgo genuit.

---

amastis dei filium. | Orate regem | vt nos gregem | ducat ad celi gaudium. (*Ant. Birg. mscr. s. 119.*)

Den andra:

Gaude birgitta, canticum | tibi debetur glorie | et Catharine viaticum | date de hoc lacu miserie. (*Ibid. s. 120.*)

Ad vesperas Ant. Beati metuentes dominum et filii virginis a dextris patris residentis mandata obseruantes, illis enim dicturus est,
112 venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis paratum ab origine mundi. ps. Dixit dominus &c. Confitebor &c. Beatus vir &c. Laudate pueri &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Lux deus indeficiens, | cedente solis radio | illustra domicilium | pie nostrorum cordium.

Qui virginem inhabitans | fulgebas super ethera, | nunc habitans in ethere | nos infimos illumina.

O stella solem pariens, | mortis tenebras effuga, | quas solet hostis jnuidus | vagis inferre mentibus.

Vt sopitis corporibus | deo corda adhereant, | voluntas semper maneat | ad nutum prompta dominj.

Correctrix cogitatuum, | verborum sis et actuum, | vt te iuuante omnia | tuo nato sint placita. ℣ Pax multa diligentibus legem virginis filii, Et non est illis scandalum, sed honor perpetuus.

Ant. Patrem cum filio, et spiritum cum utroque, vnum verum deum, anime nostre exultantes iugiter magnificent, qui nostram fragilitatem eternaliter prenoscens, ab inicio nobis adiutricem mariam virginem preordinauit, cuius anima in deo exultans ipsum summe magnificauit.

ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Jocundum est eis in vnum habitare, qui ex cordis in-
113 timo deum ac suam matrem assidue venerantur. ps. Memento &c. Ecce quam bonum &c. Ecce nunc benedicite &c.

℟ In manus tui filii, o virgo inclita, nos commenda. ℣ Quem redemptorem nostrum confitemur deumque veritatis.

Ymnus In genitore genitus | et genitor in genito, | in vtroque paraclitus, | vterque in paraclito.

Hij marie virginea | manentes intra viscera, | sedem inter angelica | summam tenebant agmina.

Jn hiis vna diuinitas | et in hac sola femina | fulget clara virginitas | et fecunda maternitas.

Eiusque solum filium | verum deum et hominem | confitemur nec alium | matrem habere virginem.

Vbique presens optime | deus et potentissime, | nos te timentes respice, | precantes te non despice. ℣ Ecce ancilla domini, Fiat michi secundum verbum tuum.

Ant. O regis pacifici illibata genitrix, in tui filij salutari pace seruos tuos et ancillas benigniter constitue.

ps. Nunc dimittis &c.

Ant. Alma redemptoris mater, que pervia celi | porta manes et stella maris, succurre cadenti, | surgere qui curat, populo. Tu que genuisti, | natura mirante, tuum sanctum genitorem, | virgo prius ac posterius, gabrielis ab ore | sumens illud aue, peccatorum miserere.

Collecta Famulorum tuorum quesumus, domine deus, delictis ignosce, vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, Genitricis filij tui domini dei nostri intercessione saluemur. Per eundem ihesum christum dominum nostrum. Amen.

Feria secunda.

(Sv. texten s. 49—61.)

Inuitator. Regem angelorum de eius matre exultancium Venite adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus Per se lucens carbunculus | luce non eget alia, | sic deus eternaliter | sibi solus sufficiens. 114

Claros creauit angelos | ex bonitate propria, | volens eos participes | effici sue glorie.

Exercitus angelici, | mox vt se factos viderant, | ipsorum quidem tumidi | suum factorem spreuerant.

Hij ruunt in miseriam, | deum laudantes reliqui | per te maria nouerant | suam fracturam erigi. | Maria mater &c.

Ant. Benedictus dominus, quem pro sue matris dignissimis Ad noctarn. precibus exaudire speramus vocem deprecacionis nostre. ps. Ad te domine clamabo &c.

Ant. Filij hominum afferte filio virginis gloriam et honorem, vt filij dei efficiaminj. ps. Afferte domino &c.

Ant. **Conuerte domina, mater gaudij, luctum nostrum in gaudium, et circumda nos leticia, vt letantes annunciemus dei veritatem.** ps. **Exaltabo te &c.** ℣ **Angelorum domina potentissima cunctorum, Esto nobis protectrix a fraude malignorum.** Absol. **Ad societatem ciuium supernorum Perducat nos regina** angelorum. Amen.

Leccio j:a Sciens itaque deus &c. ℟ **Te sanctum dominum in excelsis laudant omnes angeli dicentes, Te decet laus et honor** domine. ℣ **Cherubin atque seraphin omnisque celicus ordo pro**
115 **tua** gloria o virgo laudes proclamant domino. Absol. In matrem dei virgo preelecta Nobis ostendat que sit ad patriam via recta. Amen.

Leccio ij:a Intendens igitur deus &c. ℟ Benedicta terra, cuius flores non marcescunt, cuius fructus vita est omnium viuencium, Tribuens omni carni nutrimentum. ℣ Vere hec terra est virgo mater, flores eius opera, fructus filius suus. Absol. Corona virtutum regina decorata Sit nobis in tutamen iugiter parata. Amen.

Leccio iij:a Virtutum omnium operator &c. ℟ Christi virgo dilectissima, virtutum operatrix, opem fer miseris, Subueni domina clamantibus ad te iugiter. ℣ Quoniam peccatorum mole premimur, sanctissima te precamur. ℣ Benedicat deum tota celestis milicia Pro sue dignissime matris ineffabili gloria.

Ad laudes Ant. Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominaciones, throni, cherubin et seraphin regem celorum pro virgine, quam sibi in reginam preelegit, collaudate, nos quoque ad ipsorum laudem dignos efficite. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus In throno deo proximo | tu virgo sacra residens, | super cuncta placabilem | te sibi thronum exhibens.

116 Te throni cum angelicis | collaudant potestatibus, | te concinunt altisonis | celi celorum laudibus.

In te creator omnium | quieuit temporaliter, | in quo tu virgo virginum | quiescis eternaliter.

Ex te letatur iugiter | tota celestis curia, | ex te speramus gaudia | qui sumus in angustia. ℣ Sacra mater cum angelis iocundetur ecclesia, Quam illustrat feliciter marie vita inclita.

Ant. Sis tu eterne deus eternaliter benedictus pro tue matris eterna gloria, quam ineffabili laude glorificant cetus angelici, quam tremiscunt inferorum cunei, cuius ope saluari speramus nos peccatores miseri, hinc laus, honor et gloria tibi benigne conditor resonet in secula. ps. Benedictus &c.

Benedicamus superni regis vnigenito, quem benedicit angelorum infinita concio. O virgo maria, quem genuisti nos commenda domino. Deo dicamus gracias.

Ymnus Virgo fulgens virtutibus | pre creaturis omnibus, | Ad horas diei.
nostris pulsis criminibus | infer virtutes mentibus.

Tu nos errantes corrige, | tu nos cadentes erige, | manum benignam porrige, | nociuam semper abige. | Maria mater &c.

Ant. Non obliuiscatur nos tua benedicta proles, o virgo vir- Ad primam
ginum, vt exaltetur jnimicus noster super nos. ps. Jn domino 117
confido &c. Saluum me fac &c. Vsquequo domine &c.

Ant. O victrix robustissima, in cuius conspectu ad nichilum Ad terciam
deductus est malignus humani generis inimicus, per te nobis restituta est hereditas nostra. ps. Dixit insipiens &c. Conserua me &c. Exaudi domine &c.

℟ Angelorum domina, Potentissima cunctorum. ℣ Esto nobis protectrix a fraude malignorum. Gloria patri &c.

Ant. Preueni nos domina in benediccionibus dulcedinis, ne Ad sextam
meminetur tuus filius delicta et ignorancias nostras, sed suarum miseracionum reminiscatur. ps. Exaudiat te dominus &c. Domine in virtute &c. Ad te domine leuaui &c.

℟ Benedicat deum Tota celestis milicia. ℣ Pro sue dignissime matris ineffabili gloria.

Ant. Adiuua nos sponsa regis altissimi, ne perdantur anime Ad nonam
nostre cum impiis, quas redemit verbigena deus veritatis. ps. Judica me domine &c. In te domine speraui &c. Illustra faciem 118
tuam &c.

℟ Sacra mater cum angelis Jocundetur ecclesia. ℣ Quam illustrat feliciter marie vita inclita. ℣ O laudabilem virginem, que deum letificat et angelos, Per quam deus homines fecit angelorum socios.

Ant. Deus noster es tu bone ihesu, fili virginis illibate, Ad vesperas
recta igitur fide corda nostra illumina, ardenti caritate inflamma

et spe firma corrobora, succurre nobis o mater gracie, tu es enim porta dominj, per quam iusti intrabunt in regnum glorie. ps. In exitu israel &c. Credidi &c. Laudate dominum &c. Confitemini &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Deus plasmator hominis, | intacte fili virginis, | qui libertatem dederas | nobis, quos tu condideras.

Qui angelos et homines | hac abutentes gracia | tua, iudex equissime, | afflixisti iusticia.

Tu induratos despicis, | tu penitentes respicis, | se deprimentes releuas, | se extollentes superas.

Qui monita complentibus | tua vitam promiseras, | confer nobis alacriter | complere quicquid iusseras.

Vt cum iudex adueneris, | ite, venite referens, | matris prece nos
119 socies | hiis quos dextra locaueris. | Maria mater &c. ℣ Sacra mater &c.

Ant. Magnificetur rex celestis milicie, qui ancille sue humilitatem respiciens, super omnia que creauit ipsam magnificauit. Laudetur incessanter eius benigna caritas, qui ipsam nobis matrem constituit caritatis. ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Exultant sancti de maria sanctificacionis archa, que ex gracie, quam apud deum jnuenit, plenitudine omnium ad se fugiencium depellit jnopiam. ps. Memento &c.

Ymnus Celestis erat curia | pulchris repleta floribus, | pars nona quorum marcuit | ex aquilonis furia.

Hinc austro flante placido | tellus rigatur sterilis | ymbre vere saluifico, | per quem fiebat fertilis.

Jn valle virens lilium | creuit, ex cuius semine | montis dei fastigium | decoro floret germine.

Christe semen peroptimum | pulchre florentis lilij, | nobis teipsum insere | dando fructum solacij. | Maria mater &c. ℣ Ecce ancilla domini, fiat michi secundum verbum tuum.

Ant. Angelorum jmperatrix, nos ipsorum assigna custodie, ne circuiens ferox leo inueniat quem deuoret in tua plebicula. ps. Nunc dimittis &c.

120 Ant. Aue regina celorum, | aue domina angelorum, | salue radix sancta,[1]) | ex qua mundo lux est orta. | Gaude gloriosa, |

[1]) *I st. f.* salue radix sancta *har Brev. Birg. af 1610 (däremot ej uppl. 1512):* salue radix, salue porta, *som mera tillfredsställer både rimmets och meterns fordringar.*

super omnes speciosa, | vale o valde decora | et pro nobis semper christum exora.

Feria tercia.

(*Sv. texten s. 61—76.*)

Inuitator. Filium dei, quem prophete letantes precinuerunt de virgine nasci, Venite adoremus iubilantes. ps. Venite &c.

Ymnus Decepte verbo coniugis | primus homo consenciens, | stulte iussis dominicis | factus est inobediens.

Hic eiectus est misere | a paradysi gloria, | mundum coactus visere | viuendo in penuria.

Immortalis qui fuerat | factus est morti deditus, | vir fere compar angelis | mundi ferarum socius.

Huic [*Brev. Birg. har:* Hinc] deus intelligere | dedit quod nasci voluit | ex vna clara virgine, | nam se peccasse doluit. | Maria mater &c.

Ant. Ab omnibus jniquitatibus nostris erue nos domina nostra, Ad nocturn.
reconciliando nos filio tuo piissimo, qui ex iusticia delinquentem corripuit hominem. ps. Dixi custodiam &c.

Ant. Emitte nobis fili dei lucem et veritatem tuam, vt perducamur in sinum misericordie gloriose matris tue. ps. Judica me deus &c.

Ant. Salua nos salutis et vite mater de affligentibus nos,
ne cooperiat nos vmbra mortis, quoniam expandimus manus no- 121
stras ad tuum filium deum verum. ps. Deus auribus &c. ℣ Actor
mortis elisus est a regione viuencium, Humanum genus alliciens
in eternum exilium. Iube domine benedicere &c.

Leccio j:a Protestatur sacra pagina &c. ℟ Eua mater hosti consenciens, se ipsam cum viro eliminauit a gloria, vitam commutans in mortem, Cuius felix filia deo obediens hostem supplantauit, gloriam restituit, mortem fugauit, et vitam reportauit. ℣ Laus deo sit et gloria, qui fragili matri talem prouidit filiam, que et sui genitoris est electa [*Brev. Birg.:* effecta] genitrix. Iube domine benedicere. Absol. Adiuua nos o virgo amabilis In huius mundi seuis periculis. Amen.

Leccio ij:a Eiectus denique Adam de paradiso &c. ℟ Intelligens abraham successionem suam stellarum numero coequari, de te tuoque filio, o jnuentrix gracie, Magis letatus est quam de ceteris sue propaginis filiabus et filiis. ℣ Exultet igitur et summe iubilet concio nostra, de te tuaque benedicta prole, sicut et pater abraham. Iube domine benedicere. Absol. Mater vere caritatis Dissoluat vincula nostre prauitatis. Amen.

Leccio iij:a Vere caritatis amator &c. ℟ O ineffabiliter diuitem in paupere oppido puellulam, Que missum sibi superni regis filium suscepit jn aulam iocunditatis, desideratis pauit de-
122 liciis et armis potencie circumcinxit. ℣ Hic ad patriam triumphator rediens, in perhenni laude ipsam reginam constituit. ℣ Hosti fallaci credidit | eua sibi consenciens, | Prolem, quam nondum edidit, | dire neci subiciens.

Ad laudes Ant. Scitote populi, quoniam filius virginis ipse est deus qui fecit nos, quem patriarche desiderauerunt, quem prophete predicauerunt, cuius misericordia manet in eternum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Dolens adam ex famine, | quod eue serpens edidit, | lugens ex penitudine | quod ipsa sibi credidit.

Gauisus est de virgine, | quam nouit deum parere, | suggestoris intelligens | verbis hanc nunquam credere.

Luxit vxorem propriam | fuisse superbissimam, | gaudens presciuit filiam | in omnibus humillimam.

Que per obedienciam | celi portas aperuit, | quas mater per superbiam | cunctis precludi meruit. | ℣ Eue maria filia, | seue matri compaciens, | Aufert eius obprobria | actorem vite pariens.

128 Ant. Benedictus sis tu dignissime sator, qui optimi frumenti granum optime terre sancti spiritus rore irrigate inseruisti, quod mirabiliter multiplicatum est mortuum, quo reficiuntur angeli, quo reuiuiscunt mortui, quo sanantur egroti, quo viuunt omnia, quo restaurantur vniuersa. ps. Benedictus &c.

Benedicamus, quem nobis ora prophetica nasci spondebant ex matre criminis nescia, domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Veni creator spiritus, | qui prophetarum cordibus | illapsus es, vt canerent | deum nasci de virgine.

Qui paraclitus diceris | sis consolator miseris, | huius precatu virginis, | quam castam matrem feceris. Maria mater &c.

Ant. Multe tribulaciones iustorum, et de omnibus eis liberabit eos tuus natus, o virgo mestorum consolacio. ps. Exultate &c. Benedicam &c. Judica domine &c. Ad primam

Ant. Pretende benigne deus tuam misericordiam sicientibus te, qui tue voluptatis torrente mariam potasti, super omnia sicientem te. ps. Dixit iniustus &c. Noli emulari &c. Melius est modicum &c. Ad terciam

℟ Actor mortis elisus est A regione viuencium. ℣ Humanum genus alliciens in eternum exilium. 124

Ant. Benedicta sis tu maria aula pulchritudinis, templum regis glorie, cuius misericordiam suscepimus e medio tui sacratissimi vteri. ps. Deus noster refugium &c. Omnes gentes &c. Magnus dominus et laudabilis &c. Ad sextam

℟ Hosti fallaci credidit | Eua sibi consenciens. | ℣ Prolem, quam nondum edidit, | dire neci subiciens.

Ant. Noli domina nos relinquere in tremendo tui filij iudicio, cui pater omne iudicium contulit, cuius iusticiam celi annunciabunt, cuius aspectum omnis potestas formidabit, dum venerit discernere populum suum. ps. Audite hec omnes gentes &c. Deus deorum &c. Quid gloriaris &c. Ad nonam

℟ Eue maria filia, | seue matri compaciens, | Aufert eius obprobria | actorem vite pariens. | ℣ Tu plasmatorum omnium | o mira prepollencia, | Tu placa nobis filium, | plena referta gracia.

Ant. Omnem potestatem, omnem virtutem tuo excelso filio, Ad vesperas
o puellarum humilima, ascribimus, qui reges constituit et desti- 125
tuit, qui omnia fecit quecunque voluit in celo et in terra et in mari et in abissis vniuersis. ps. Laudate nomen dominj &c. Confitemini domino &c. Super flumina babilonis &c. Confitebor tibi &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Virgo deum letificans, | solamen prestans angelis, | dans prothoplaustis gaudium, | te nascituram presciis.

Patriarcharum cordibus | prestitisti solacium | et prophetarum mentibus, | te nasci precinencium.

O quanta tuis gaudia | collata sunt parentibus, | ex dei magna gracia | te talem prescientibus.

Quis est quem non letificet | matris dei concepcio, | ipsius ei si placet | iocunda generacio.

Da nobis ergo domina | ortum tuum sic colere, | vt nostra soluas crimina | tuo pro precamine. | Maria mater &c. ℣ Tu plasmatorum omnium | o mira prepollencia, | Tu placa nobis filium, | plena referta gracia.

Ant. Sancta maria succurre miseris, iuua pusillanimes, re-
foue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro
126 deuoto femineo sexu, senciant omnes tuum iuuamen, quicunque
celebrant tuam commemoracionem. ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Memor dominus mansuetudinis sponse sue, cum iocunditate introiuit in tabernaculum eius. ps. Memento domine &c.

Ymnus Victum vitalem tribuit | deus humano generi, | in quem virus euomuit | hostis verbo mendacij.

Corda vatum ingurgitat | sacrum flamen dulcedine, | quos ad profandum incitat | de mira quadam virgine.

Que sicut aaron virgula | fructum daret mirifice, | qui vite ferret pocula | lesis hostis affamine.

O ihesu summa veritas, | mane nobiscum iugiter, | hostis seui ne falsitas | nos perimat fallaciter.

Ant. Lumen verum quod nobis protulisti, o stella clarissima, nos vbique circumfulgeat eliminando tenebras mortis a nostris sensibus. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. Speciosa facta es et suauis in delicijs virginitatis sancta dei genitrix, quam videntes filie syon vernantem in floribus rosarum et lilijs conuallium, beatissimam predicauerunt, et regine laudauerunt eam.

Ant. Aue regina celorum, | mater regis angelorum, | o maria flos virginum | velud rosa vel lilium, | funde preces ad filium | pro salute fidelium. | Amen.

Feria quarta.

(*Sv. texten s. 77—89.*)

Inuitator. Ortum virginis et matris marie celebremus, Christum eius natum dominum adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus Errorum pleno tenebris ¦ mundo lumen exoritur, | 127
matris ex alui latebris | maria dum egreditur.

Lux lucem gignens panditur ¦ pulsa mortis caligine, | nexus peccati soluitur | in te sacrata virgine.

Tu luna carens nebula, | superni solis radius, | quo refulgente iacula | hostis vitantur caucius.

Tu cristallinus thalamus, | quo residens rex glorie | per te fecit propicius | finem nostre miserie. | Maria mater &c.

Ant. Corrige virgo prudentissima nostra corda insipiencia, Ad nocturn.
vt respiciens de celo tuus filius videat nos intelligentes et requirentes se. ps. Dixit insipiens &c.

Ant. Repelle a tabernaculis nostris omnem nequiciam, maria spes omnium, super te enim iactamus curam nostram. ps. Exaudi deus oracionem meam et ne despexeris &c.

Ant. Gloriose dei matris gracia eripiat animas nostras de morte et pedes nostros a lapsu, vt placeamus coram deo in lumine viuencium. ps. Miserere mei deus quoniam conculcauit &c. ℣ Ab inicio ordinata est mater dei maria, Que vere deum dilexit toto corde super omnia. Absol. Nostre tenebras ignorancie Illuminet virgo mater sapiencie. Amen.

Leccio j:a Erant homines ante legem &c. ℟ Beata mater 128
anna, archa regis eterni, qui in the thesaurum sibi gratissimum recondidit, quo suum vnigenitum hereditauit, jnopes locupletauit Et miseros captiuos liberauit. ℣ Exulta reuerenda mater de reuerendissima filia tua, que eum virgo genuit, qui omnia creauit. Absol. Stella maria maris, Succurre pijssima nobis. Amen.

Leccio ij:a. Deinde postquam illa benedicta &c. ℟ Stirps iesse virgam produxit, virgaque florem, Et super hunc florem requiescit spiritus almus. ℣ Virgo dei genitrix virga est, flos filius eius. Absol. Matris christi gloriosa natiuitas Sit nobis perpetua iocunditas. Amen.

Leccio iij:a Igitur sicut eternaliter patri et filio &c. ℟ Solem iusticie regem paritura supremum, Stella maria maris renitens processit ad ortum. ℣ Cernere diuinum lumen gaudete fideles. ℣ Hec virgo presignata est voce prophetica Et nobis genita de stirpe dauitica.

Ad laudes Ant. Natiuitas gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, clara ex stirpe dauid. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Tu miro micans lumine | maria stella nautica, | nos
129 a mortis voragine | perduc ad regna celica.

Tu nectare suauior | cunctis te pregustantibus, | tu solis luce clarior | te cernere conantibus.

Tu vere fragrans lilium, | cuius odore trahitur | ad te deus, vt habeat | te sibi domicilium.

Ergo pie nos miseros | trahe tua fragrancia, | ne trahamur ad inferos | a mundi petulancia. | Maria mater &c. ℣ Stella solem pariens surgit vt aurora, Quam celi curia laude canit decora.

Ant. Natiuitas tua dei genitrix virgo gaudium annunciauit vniuerso mundo, ex te enim ortus est sol iusticie christus deus noster, qui soluens malediccionem dedit benediccionem, et confundens mortem donauit nobis vitam sempiternam. ps. Benedictus &c.

Benedicamus pro natiuitate sue matris eterni regis filio, celi terreque ac infernorum domino. ˎDeo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Ignis ardore triplicis | mundi decor emarcuit, | erupit fons in medio | terre, per quem refloruit.

O virgo, fons leticie, | tu corda nostra marcida | irriga rore gracie, | sint vt virtute florida. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Natiuitatem recolamus sancte marie virginis, cuius vita
130 inclita cunctas illustrat ecclesias. ps. Deus repulisti nos &c. Exaudi deus deprecacionem meam &c. Nonne deo subiecta &c.

Ad terciam Ant. Regali ex progenie maria exorta refulget, cuius precibus nos adiuuari mente et spiritu deuotissime poscimus. ps. Exaudi deus oracionem &c. Jubilate deo omnis terra &c. Exurgat deus et dissipentur &c.

℟ Ab inicio ordinata est Mater dei maria. ℣ Que vere deum dilexit toto corde super omnia.

Ant. Corde et animo christo canamus gloriam, in memoriam natiuitatis precelse genitricis dei marie. ps. Quam bonus &c. Vt quid deus repulisti &c. Confitebimur tibi deus &c. **Ad sextam**

℟ Hec virgo presignata est voce prophetica. ℣ Et nobis genita de stirpe dauitica.

Ant. Deus et angeli de natiuitate marie virginis sunt letati, nos igitur eam recolamus cum iocunditate. ps. Notus in iudea deus &c. Voce mea ad dominum clamaui &c. Deus venerunt 131
gentes &c. **Ad nonam**

℟ Stella solem pariens Surgit vt aurora. ℣ Quam celi curia laude canit decora. ℣ Regnum dei letificat christi matris natiuitas, De qua mundo exorta est perpetua iocunditas.

Ant. Gloriose virginis marie ortum dignissimum recolamus, que et genitricis dignitatem obtinuit et virginalem pudiciciam non amisit. ps. Domine probasti me &c. Eripe me domine &c. Domine clamaui &c. Voce mea &c. Lauda iherusalem &c. **Ad vesperas**

Ymnus Gaude visceribus mater in intimis, | felix ecclesia, que sacra replicas | festa sancte marie, | plaudant astra, solum, mare.

Cuius magnifica est generacio, | cuius vita sacris claruit actibus, | cuius finis honorem | summum sine tenet fine.

Que virgo peperit virgoque permanet, | lactauit propriis vberibus deum, | portantemque gerebat | vlnis prona trementibus.

Felix multiplici laude puerpera, | regis porta sui clausa perhenniter, | mundi stella fluentis, | floris virgula regia.

Te nunc suppliciter, sancta theotocos, | regis perpetui sponsamque petimus, | vt nos semper vbique | miti munere protegas. 132

Sanctis obtineas virgo precatibus | pacis presidium dulce diutine | nobis atque beati | regni dona perhennia.

Presta summe pater patris et vnice | amborumque simul spiritus annue, | qui regnas deus vnus | omni tempore seculi. Amen. ℣ Stella solem pariens surgit vt aurora, Quam celi curia laude canit decora.

Ant. Quando nata es virgo sacratissima, tunc illuminatus est mundus, stirps beata, radix sancta, et benedictus fructus ventris tui. ps. Magnificat &c.

Ad complet. Ant. Castitatem vouit altissimo tenera puellula, inter homines vitam ducens angelicam, cuius virginitatem deus honorifice fecundauit. ps. Memento domine &c.

Ymnus Fit porta christi peruia, | referta plena gracia, | transitque rex et permanet | clausa, vt fuit per secula.

Genus superni luminis | processit aula virginis | sponsus, redemptor, conditor, | sue gygas ecclesie.

Honor matris et gaudium, | immensa spes credencium | per atra mortis pocula | resoluit nostra crimina. | Maria mater &c.

Ant. O mulierum felicissima, succurre nobis infelicibus peccatoribus, et quos grauat sarcina peccaminum, tu eos pie releua, quam grauidam fecit virtus altissimi. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. O florens rosa, | mater domini speciosa, | o virgo mitis, | o fecundissima vitis | clarior aurora, | pro nobis iugiter ora.

Feria quinta.

(*Sv. texten s. 90—105.*)

Ad matut. Inuitator. Aue maria gracia plena, Dominus tecum. ps. Venite &c.

Ymnus Quem terra, pontus, ethera | colunt, adorant, predicant, | trinam regentem machinam | claustrum marie baiulat.

Cui luna, sol et omnia | deseruiunt per tempora, | perfusa celi gracia | gestant puelle viscera.

Beata mater munere, | cuius supernus artifex, | mundum pugillo continens, | ventris sub archa clausus est.

Beata celi nuncio | fecunda sancto spiritu, | desideratus gentibus | cuius per aluum fusus est. | Maria mater &c. Gloria tibi domine.

In nocturno Ant. Clamauimus ad deum altissimum, et misit nobis per
133 mariam sponsam sibi preelectam veritatem suam, et qui nobis foueam foderunt, inciderunt in eam. ps. Miserere mei deus &c.

Ant. Congratulamini filio dei filij hominum, qui ouantibus angelis factus est filius virginis, hic enim confregit molas leonum nos atrociter corrodencium. ps. Si vere vtique iusticiam &c.

Ant. Flectatur tibi benedicte ihesu omne genu, qui virginem matrem et te hominem fieri voluisti, vt hereditatem dares timentibus nomen tuum. ps. Eripe me de inimicis &c. ℣ Venit deus in mundum per mariam virginem, Vt in celi gloriam reduceret perditum hominem. Absol. Alma virgo virginum Intercedat pro nobis ad dominum.

Leccio j:a Benedictum marie corpus &c. ℟ Sancta et immaculata virginitas, quibus te laudibus referam nescio, Quia quem celi capere non poterant, tuo gremio contulisti. ℣ Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui. Absol. Virgo ab angelo salutata Nostra dignetur abolere peccata. Amen.

Leccio ij:a Nulla lingua narrare sufficit &c. ℟ Videte miraculum, mater domini concepit, virgo virile ignorans consorcium, Stans onerata nobili onere maria, et matrem se letam cognouit,
que se nescit vxorem. ℣ Hec speciosum forma pre filiis homi- 134
num castis concepit visceribus et benedicta in eternum deum nobis protulit et hominem. Absol. Nos cum prole pia Benedicat virgo maria. Amen.

Leccio iij:a O coniunccionem pulcherrimam &c. ℟ Felix namque es sacra virgo maria, et omni laude dignissima, Quia ex te ortus est sol iusticie, christus deus noster. ℣ Ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto femineo sexu, senciant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemoracionem. ℣ Jn vterum virginis descendit deus altissimus, Jn eo suscipiens nostre libertatis precium.

Ant. O admirabile commercium, creator generis humani, ani- Ad laudes
matum corpus sumens de virgine nasci dignatus est, et procedens homo sine semine largitus est nobis suam deitatem. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Ysaias que cecinit | completa sunt in virgine, | annunciauit angelus, | sanctus repleuit spiritus.

Maria ventre concepit | verbi fidelis semine, | quem totus orbis non capit | portant puelle viscera.

Radix iesse florem dedit | et virga fructum edidit, | fecunda partum protulit | et virgo mater permanet.

Presepi poni pertulit | qui lucis auctor extitit, | cum patre 135
celos condidit, | sub matre pannos induit. | Maria mater &c. ℣ Tan-

quam sponsus ornatus de redimito thalamo, Processit dei filius ex alui virginei cubiculo.

Ant. Latuit in blando serpentis sibilo hostis pestiferi dolositas, vt homo caperetur, latuit humiliter in vagientis pueri exili corpore deitatis immensitas, vt homo reuinceretur, latuit in desponsata matre virginalis honestas, vt hostis confunderetur, sic denique arte ars delusa est, et fraus in suum factorem reuersa est. Laus igitur et gloria sit filio cum matre et matri cum filio, cui canebant angeli laudes in excelsis. ps. Benedictus &c.

Benedicamus deuotis mentibus sugenti humilime puellule virgineas mammillas immenso domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei Ymnus Rex christe clementissime, | tu corda nostra posside, | vt tibi laudes debitas | reddamus omni tempore.

Memento salutis actor, | quod nostri quondam corporis | ex illibata virgine | nascendo formam sumpseris. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc implete
186 sunt scripture, sicut pluuia in vellus descendisti, vt saluum faceres genus humanum, te laudamus deus noster. ps. Qui regis israel &c. Exultate deo adiutori &c. Deus stetit &c.

Ad terciam Ant. Rubum quem viderat moyses incombustum, conseruatam agnouimus tuam laudabilem virginitatem, dei genitrix intercede pro nobis. ps. Deus quis similis &c. Quam dilecta tabernacula tua &c. Benedixisti domine terram tuam &c.

℟ Venit deus in mundum Per mariam virginem. ℣ Vt in celi gloriam reduceret perditum hominem.

Ad sextam Ant. Germinauit radix iesse, orta est stella ex iacob, virgo peperit saluatorem, te laudamus deus noster. ps. Jnclina domine aurem &c. Domine deus salutis mee &c. Domine refugium &c.

℟ Jn vterum virginis descendit deus altissimus. ℣ Jn eo suscipiens nostre libertatis precium.

Ad nonam Ant. Ecce maria genuit nobis saluatorem, quem iohannes
187 videns exclamauit dicens, ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. ps. Qui habitat &c. Bonum est confiteri &c. Deus vlcionum &c.

℟ Tanquam sponsus ornatus de redimito thalamo. ℣ Processit dei filius ex alui virginei cubiculo. ℣ Elegit sibi dei filius matrem in terris, Vt homini patrem faceret deum in celis.

Ant. Beatus populus cuius est ihesus, quem virgo lactabat, deus eius, Ve confidentibus in principibus filiis hominum, in quibus non est salus. ps. Laudate pueri &c. Laudate dominum omnes gentes &c. Letatus sum &c. Nisi dominus &c. Lauda iherusalem &c. **Ad vesperas**

Ymnus Ave maris stella, | dei mater alma | atque semper virgo, | felix celi porta.

Sumens illud aue | gabrielis ore, | funda nos in pace | mutans eue nomen.

Solue vincla reis, | profer lumen cecis, | mala nostra pelle, | bona cuncta posce.

Monstra te esse matrem, | sumat per te precem | qui pro nobis natus | tulit esse tuus.

Virgo singularis, | inter omnes mitis, | nos culpis solutos | mites fac et castos.

Vitam presta puram, | iter para tutum, | ut videntes ihesum | semper colletemur.

Sit laus deo patri, | summo christo decus, | spiritui sancto, | tribus honor vnus. | Amen.

Ant. Gaude eternaliter intacta mater, que omnibus omnia
facta es, trinitati summa gloria, angelis leticia, captiuis liberatrix,
egrotantibus curatrix, desolatis consolatrix, iustis promotrix, reis
adiutrix, filio dei genitrix, benedicta sis tu perhenniter et bene- 138
dictus fructus ventris tui. ps. Magnificat &c.

Ant. Quoniam mandauit dominus perpetuam benediccionem suam matrem colentibus, ipsam obsequio deuoto et humili iugiter veneremur. ps. Memento domine &c. **Ad complet.**

Ymnus Sponse iungendo filio | in claritatis thalamo | collateralis socius | pater erat et spiritus.

Stola noua induitur | hic domicellus nobilis, | decora pompa graditur | sponse vestitu similis.

Venter marie thalamus | sponsaque eius anima, | sponsusque christus dominus, | vestis trabea carnea.

O sponsam fecundissimam, | que replet celi curiam | ad laudem regis glorie | venuste prolis agmine. | Maria mater &c.

Ant. Glorificamus te dei genitrix, quia ex te natus est christus, salua omnes qui te glorificant. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. **Ave stella matutina, | peccatorum medicina, | mundi princeps et regina, | sola virgo digna dici, | contra tela inimici | clipeum pone salutis, | tue titulum virtutis. | O sponsa dei electa, | esto nobis via recta | ad eterna gaudia. | Amen.**

Feria sexta.

(*Sv. texten s. 105—120.*)

Ad matut. Inuitator. Regem virginis filium, pro nobis crucifixum, Venite adoremus. ps. Venite &c.

Ymnus. Relictis mundi friuolis, | iocis vanisque gaudiis | reuoluamus in animis | nati tormenta virginis.

189 Qui vere linpha triplici, | fletu, sudore, sanguine | mundauit nos multiplici | coinquinatos crimine.

Pensemus matris tremuli | spinas cordis acerrimas, | dum vidit corpus filij | penas pati quam plurimas.

Fons vite siti aruit, | qui vite potum tribuit, | cui fel pro fauo redditur, | dum de siti conqueritur.

Ausit dolores filij | dolor matris, et auctus est | matris dolor obprobriis, | que cum penis perpessus est.

Sic corda nostra penetret | o ihesu tua passio, | ut semper nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c.

In nocturno Ant. Propter preces tue sanctissime matris christe liberator fortissime, eripe nos a luto peccati, ne absorbeamur in profundum baratri, qui pro nobis factus homo obprobria sustinuisti. ps. Saluum me fac &c.

Ant. Ne elongeris a nobis nostra vnica aduocata, sed intercedente te nos inebriet sua caritate ihesus tuus filius, pro nostris
140 reatibus felle potatus. ps. In te domine speraui &c.

Ant. Benedictum sit nomen maiestatis marie virginis filij, qui nobis vitam sua morte mercatus est, repleatur omnis terra laude eius, et dicat omnis lingua fiat fiat. ps. Deus iudicium &c. ℣ Spineo serto illusus est rex glorie, Vt nos decoraret corona perpetis leticie. Absol. Christo, qui nos redemit, Reconciliet virgo, que eum genuit. Amen.

Leccio j:a Gloriosa virgo maria &c. ℟ Sicut spinarum vicinitas florentis rose odorem non minuit, ita tribulacionum immensitas in te christi mater minorare non valuit virtutem constancie, Omnium enim virtutum fragrancia redolebas. ℣ Assiste spes nostra in auxilium parata nobis tuis supplicibus, ne nos extollat prosperitas nec deprimat aduersitas. Absol. Qui nos saluauit precio sui sanguinis, Defendat nos prece sue matris virginis. Amen.

Leccio ij:a Inter alia que voces prophetice &c. ℟ Perhenniter sit benedicta tua innocentissima anima, o mater eterne leticie, quam dolorum gladius pertransiit, illum namque libens sustinuisti, Vt nostras fragiles animas non pertransiret gladius mortis perpetue. ℣ O vere dileccionis plenissima, da nobis eum per- 141
fecte diligere, qui nobis miserabiliter mortuis felicem vitam comparauit proprii cordis sanguine. Absol. Passio virginis filij Nos commendet manibus patris altissimj. Amen.

Leccio iij:a Eo denique tempore, quo filius virginis &c. ℟ Palluerunt pie matris maxille, dum sue virginitatis filium cernebat proprio sanguine rubricari, cuius manus et pedes perforari conspiciens, corporis sui viribus cepit mox tabescere, Que flebilem tanti filij in mortis agone clamorem audiens, in terram vt exanimis ex doloribus prostrata est. ℣ O immensam caritatem, que deum cuncta regentem et virginem innocentissimam traxit ad sufferendum talia, vt serui dampnati saluarentur. ℣ Vidit virgo in facie pij filij Jniquorum sputa cum fluxu sanguinis preciosi.

Ant. Misereatur nostri deus altissimus, o mater vite inter- Ad laudes
ueniente te, qui nobis humiliter sociatus est obediente te, et pro nobis morte turpissima dampnatus vidente te. ps. Cantemus domino &c. Domine audiui &c. Audite celi &c. Jgnis succensus 142
&c. Laudate dominum de celis &c.

Ymnus Rogatus deus rumpere | celos et huc descendere | venit nobis in virgine, | nos volens saluos facere.

Sputa, flagella, lancea, | mine, probra, crux, verbera, | claui, spine, mors, uulnera, | fel, vincla, carnis tubera.

Hec sunt que virgo viderat | suo parari filio, | qui liberare venerat | a graui nos exilio.

Patibulo suspenditur, | latronibus coniungitur, | a cunctis fere spernitur, | sic desolatus moritur.

O quam predigni riuuli | in cruce christi sanguinis | et quos fuderunt oculi | sub cruce matris virginis.

Sic nostra corda penetret | o ihesu tua passio, | vt semper nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c. ℣ O quantos vite mater dolores sustinuit, Dum ipsa cernente vita in ligno interiit.

Ant. O virgo post deum miserorum singulare refugium, sicut te non ambigimus splendorem lucis eterne huic tenebroso mundo
143 inuexisse, qui sedentes in vmbra mortis illuminauit, dignare nunc domina lumen quod genuisti obscuratis cordibus inferre, vt omni vanitate contempta veritatem valeant agnoscere, et dignissimum precium pro se ex caritate donatum non amittere. ps. Benedictus &c.

Benedicamus jnnocenti virginis filio pro reis morti tradito, perhenniter viuenti domino. Deo dicamus, reuincenti nos a fauce tartari, ad aulam celi reducenti, jnfinitas gracias.

Ad horas diei Ymnus Summe mater leticie, | summe plena mesticie, | perscrutans regem glorie, | subdi mortis angustie.

Da nobis mundum spernere | et sedulo recolere | que passa es cum filio | pro nobis tam propicio.

Sic nostra corda penetret, | o ihesu tua passio, | vt semper nos inhabitet | tua vera dileccio. | Maria mater &c.

Ad primam Ant. Christe patris excelsi et humilime virginis vnigenite, in cruce pro nobis exaltate, humilia misericorditer nostra tumencia corda, vt cum tuis angelis te valeamus humiliter adorare. ps. Cantate domino &c i. Dominus regnauit &c. Cantate domino &c ij.

Ad terciam Ant. Jhesu benigne redemptor, sicut pro patris obediencia longe a nobis fecisti nostras iniquitates tua passione, ita et nunc oculorum et carnis concupiscenciam viteque superbiam a nobis
144 procul dimoueas tue matris intercessione. ps. Dominus regnauit &c. Misericordiam et iudicium &c. Benedic anima mea &c i.

Ad sextam Ant. Tremor terre, petrarum scissure solisque obscuracio, ipsum quem genuit virgo puerpera omnium factorem testificantur, ipso igitur largiente scindatur duricia nostrorum cordium vera

conpunccione, vt eum benedicant anime nostre pro sua redempcione. ps. Benedic anima &c ij. Confitemini domino &c i. Et intrauit israel &c.

Ant. Confiteantur regi celorum eius magne misericordie, qui Ad nonam
non dedignatus est inter latrones deputari, vt deuicto nequissimo predone nos suis angelis sociaret, cuius piissimis manibus sua reuerendissima mater nostras animas representet. ps. Confite- 145
mini domino &c iij. Paratum cor meum &c. Deus laudem meam &c. ℣ Jn vite morte seua mors desiit viuere, Et gaudente matre pia vita rediit a funere.

Ant. Annuncietur in vniuersa terra quam magnifice fecit Ad vesperas
quem nobis peperit sponsa regis eterni, jn puluere clausus est, vt de puluere plasmatos in regno claritatis collocaret, a morte captus est, vt mortis auctorem captiuaret, fregit mortis clausuras viteque ianuam patefecit. ps. Confitebor tibi domine quoniam iratus es &c. Domine ne in furore &c i. Exultauit cor meum &c. Domine deus meus in te speraui &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus Sol occidit iusticie, | poli nigrescunt sidera, | petre scinduntur ardue, | mundi tremiscit machina.

Lux oritur in tenebris, | orcus priuatur spoliis, | cum lucro natus virginis | redit pro dono sanguinis.

Celsi tonantis pharetra | maria condens iaculum, | hostem ferum trahiciens | totum turbantem seculum. 146

Emissum telum christus est | a patre mortem feriens, | qua cesa nos viuificat | ad patrem viuus rediens.

O summi plena gaudij | mater post mortem filij, | a culpis nos euacua, | reple virtutum gracia. | Maria mater &c.

Ant. Exulta feliciter mater inuictissimi triumphatoris, qui mortem mortificauit, superbos disperdidit, humiles exaltauit, captiuos redemit, fetidos purgauit, famelicos saturauit et te sibi matrem ac sponsam amantissimam sua gloriosa resurreccione letificauit, benedicat eum et veneretur omnis creatura, et ad eius gloriam te eternaliter beatam proclament omnes generaciones. ps. Magnificat &c.

Ant. Sancte spei mater, diffidencie expers caliginis, non dubi- Ad complet.
tabat suum sepultum resurgere filium, super quem efflorebat sanctificacio patris superni. ps. Memento domine &c.

147 ℞ In pace patris eterni Dormiit et requieuit. ℣ Qui nascens clauso virginis vtero prodiit, triumphans in mortis clausuris detineri non valuit.

Ymnus Rubens rosa tunc palluit, | dum nati mortem doluit | virgo, quem vox prophetica | dixit passurum talia.

Aurum in luto conditur, | quo totus mundus emitur, | dum christus terre traditur, | nec surrecturus creditur.

Marie spes non periit, | plebs tota quamuis abiit, | hec sola fidem tenuit, | sperans quod ipse dixerit.

O lucernam clarissimam, | que totam mundi machinam | obumbratam caligine | suo lustrabat lumine.

Ramum columba deferens | noe signum clemencie, | marie typum gesserat | spem afferentis venie.

Memento nostri domina, | nostras mentes irradia, | spe firma fide integra | et caritate feruida. | Maria mater &c.

Ant. O mitissime saluator, qui pro tuis crucifixoribus patrem
148 precatus es, precante tua pia matre nostra nobis ignosce facinora, nostrisque cordibus veram largire mititatem. ℣ Qui de terra nos plasmasti | et in terra te velasti, | salua nos quos sic amasti. | O benigne creator. ℣ Parce nostre fragilitati, | qui pro nobis non pepercisti | tue magne dignitati. | O pie redemptor. ℣ Qui ex nostro genere matrem elegisti, | cui deuicta morte te viuum ostendisti. | O jnuictissime triumphator, a morte anime eripias nos.

Ant. Mundi domina, celi regina, virgo et mater christi maria, audi clamantes, iuua te rogantes, et pro quibus tuus filius fudit sanguinem, tu pro illis funde incessanter thymiamata precum.

Sabbato.

(*Sv. texten s. 120—136.*)

Ad matut. Inuitator. Jn honore virginis marie in celum assumpte Jubilemus domino. ps. Venite &c.

Ymnus O gloriosa domina, | excelsa supra sydera, | qui te creauit prouide | lactasti sacro vbere.

Quod eua tristis abstulit, | tu reddis almo germine, | intrent ut astra flebiles, | celi fenestra facta es.

Tu regis alti ianua | et porta lucis fulgida, | vitam datam per virginem | gentes redempte plaudite. | Maria mater &c.

Ant. Exaltata es, sancta dei genitrix, super choros angelorum Ad nocturn.
ad celestia regna. ps. Domine dominus noster &c.

Ant. Paradysi porte per te nobis aperte sunt, quas virgo gloriosa cum angelis triumphas. ps. Celi enarrant &c.

Ant. Speciosa facta es et suauis jn deliciis tuis, sancta dei
genitrix. ps. Domini est terra &c. ℣ Ecce mulier conterens 149
caput dolosi serpentis Prothoplaustorum glorie hostiliter jnuidentis. Absol. Confirmet nos in fide sanctissima Gloriosa dei mater piissima. Amen.

Leccio j:a De longinquis partibus regina &c. ℟ Beata es virgo maria dei genitrix, que credidisti domino, perfecta sunt in te que dicta sunt tibi, ecce exaltata es super choros angelorum, Jntercede pro nobis ad dominum ihesum christum. ℣ Aue maria gracia plena, dominus tecum. Absol. Filius marie virginis Mundet nos a sorde criminis. Amen.

Leccio ij:a Quoniam ex sacri euangelij &c. ℟ Que est ista, que processit sicut sol et formosa tanquam iherusalem, Viderunt eam filie syon, et beatam dixerunt, et regine laudauerunt eam. ℣ Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus mirre et thuris. Absol. Ad gloriam regni celorum Perducat nos regina angelorum. Amen.

Leccio iij:a Quia ipsa veritas &c. ℟ Super salutem et omnem pulchritudinem dilecta es a domino, et regina celorum vocari digna es, Gaudent chori angelorum consortes et conciues tui. ℣ Valde eam nos oportet venerari, que tam sancta et immaculata est virgo. ℣ Ad coronam leticie triumphatrix subleuatur, Leuia-
than supplantatus tetro carceri mancipatur. 150

Ant. Assumpta est maria in celum, gaudent angeli, laudantes Ad laudes
benedicunt dominum. ps. Dominus regnauit &c.

Ymnus Non passus est rex glorie | corpus matris putrescere, | ex quo suscepit hostiam, | qua summam pandit graciam.

Ymmo vexit cum anima | hoc in celi palacia | suscepturum perhennia | cum trinitate gaudia.

Vt sicut tota trinitas | simul mansit in virgine, | ita cum ipsa sisteret | tota virgo sine fine.

Hinc plaudat aula celica, | mundi letetur machina, | omnis factura iubilet | laudesque deo personet.

Linguarum nulla sileat, | nec in laudando torpeat | vllius cor, sed gaudeat, | vt deo grates referat. | Maria mater &c.
℣ Transplantatur ab iherico rosa in iherusalem, Deum et angelos sua pulchritudine colletificans.

Ant. Que est ista, que ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. ps. Benedictus &c.

Benedicamus in laudem patris, qui matrem suam mariam benedixit jn eternum, domino. Deo dicamus gracias.

Ad horas diei — Ymnus Virgo pascentem angelos | et sustentantem omnia | que
151 pauisti, nos pupillos | non linquas plena gracia.

A tuo celso solio | te requirentes respice, | pasce, solare, filio | tuo deuotos effice. | Maria mater &c.

Ad primam — Ant. Maria virgo assumpta est ad ethereum thalamum, in quo rex regum stellato sedet solio. ps. Ad dominum cum tribularer &c. Leuaui oculos meos &c. Letatus sum in his &c.

Ad terciam — Ant. Jn odore vngentorum tuorum currimus, adolescentule dilexerunt te nimis. ps. Ad te leuaui oculos &c. Nisi quia dominus &c. Qui confidunt in domino &c.

℟ Ecce mulier conterens caput Dolosi serpentis. ℣ Prothoplaustorum glorie hostiliter jnuidentis.

Ad sextam — Ant. Benedicta filia tu a domino, quia per te fructum vite communicauimus. ps. Jn conuertendo &c. Nisi dominus edificauit &c. Beati omnes qui timent &c.

℟ Ad coronam leticie Triumphatrix subleuatur. ℣ Leuiathan
152 supplantatus tetro carceri mancipatur.

Ad nonam — Ant. Pulchra es et decora filia iherusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata. ps. Sepe expugnauerunt &c. De profundis &c. Domine non est exaltatum cor &c.

℟ Transplantatur ab iericho Rosa in iherusalem. ℣ Deum et angelos sua pulchritudine colletificans. ℣ Nos terrigenas suauitatis odore refocillans, Qui ex vetito cibo amariter egrotauimus.

Ant. Jam letaris domina nostra jn hiis, que tibi dicta sunt, Ad vesperas jngressa es domum domini gestans coronam honoris eterni, cum angelis igitur letantibus deo iubilet omnis terra. ps. Benedictus dominus deus &c. Exaltabo te &c. Lauda anima mea &c. Laudate dominum quoniam bonus &c. Lauda iherusalem &c.

Ymnus O quam glorifica luce choruscas, | stirpis dauitice regia proles, | sublimis residens virgo maria | supra celigenas etheris omnes.

Tu cum virgineo mater honore | angelorum domino pectoris 153
aulam | sacris visceribus casta parasti, | natus hinc deus est corpore christus.

Quem cunctus venerans orbis adorat, | cui nunc rite genu flectitur omne, | a quo nos petimus te veniente | abiectis tenebris gaudia lucis.

Hoc largire pater luminis omnis | natum per proprium flamine sancto, | qui tecum nitida viuit in ethera | regnans ac moderans secula cuncta. | Amen.

Ant. Maria maria tocius sanctitatis tu principalis gemma, nos tibi humiliter da seruire, et ab hostis antiqui mille millenis fraudibus conserua maria. ps. Magnificat &c.

Ant. Cum iocunditate assumpcionem beate marie celebremus, Ad complet. vt ipsa pro nobis jntercedat ad dominum ihesum christum. ps. Memento domine &c.

Ymnus Trina celi ierarchia, | sol, stelle, luna, sidera | deum 154
laudent o maria | pro te virgo puerpera.

Aer cum volatilibus, | fretum cum natatilibus | et terra cum reptilibus | cunctisque animantibus.

Nix, ymbrium stillamina, | flores, fructus et gramina | deo pro tua gloria | dent laudum dona varia.

Omne genu celestium, | infernorum, terrestrium | flectatur celi domino, | locanti te in gaudio.

Omne momentum transiens | mille millenis gratibus | trinum deum glorificet | pro te tam digna laudibus. | Maria mater &c.

Ant. O iocundissimam iocunditatem, deus pater sponsam amplectitur, filius matrem, spiritus sanctus suum sacrarium, celestis tota milicia suam dignissimam dominam mariam virginem laude jneffabili confitetur. ps. Nunc dimittis &c.

Ant. **Salue regina misericordie, vita, dulcedo et spes nostra salue, ad te clamamus exules filii eue, ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle, eya ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte, et ihesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.**

℣ Salue celi digna, | mitis et benigna, | que es christi flosculus, | amenitatis et riuulus, | salue mater pia | et clemens, o maria.

Aue christi cella, | nobis mundi mella | semper da despicere | et seuum hostem vincere, | aue mater pia | et mitis, o maria.

Vale pulchrum lylium, | nobis placa filium, | vt nos purget de crimine | pro tuo pio precamine, | vale mater pia | et dulcis, o maria.

℣ Virgo mater ecclesie, | eterne porta glorie, | esto nobis refugium | apud patrem et filium.

Virgo clemens, virgo pia, | virgo dulcis, o maria, | exaudi preces omnium | ad te pie clamancium.

Funde preces tuo nato, | ihesu christo uulnerato, | pro nobis et flagellato, | spinis, sputo, felle potato.

(Efter hdskr. C 8 Ups., kompletterad af Cod. Borghes. i Kongl. Bibl. samt det tryckta Brev. Birg. Paginabeteckningen i margen är den förstnämda hdskr:s.)

[Memorie de beata virgine Maria.]

(Sv. texten s. 136—138.)

In aduentu domini vsque ad festum natiuitatis.

De te virgo nasciturum mundi saluatorem patres suspirauerunt, predixerunt prophete, signauerunt figure, tandem ille paranimphus celestis gabriel salutando nunciauit, spiritus sanctus obumbrando fecundauit. O quando veniet ille desideratus. O quando ex te nascetur tam diu expectatus. Veni veni domine, iam veni, per viscera virginis visitans nos, oriens ex alto.

Collecta **Deus qui de beate marie virginis vtero verbum tuum angelo nunciante carnem suscipere voluisti, presta supplicibus tuis, vt qui vere eam dei genitricem credimus, eius apud te intercessionibus adiuuemur. Per eundem dominum nostrum ihesum christum. Amen.** *(Brev. Birg. s. 298 o. f.)*

A festo natiuitatis vsque ad festum purificacionis.

Gaudendum nobis est quod christus mediator dei et hominum, de sanctissima virgine virginum natus, nostram naturam in sue diuinitatis sublimauerat personam, ipsum pre omnibus amemus, laudemus, glorificemus hoc sepe subnectentes. Maria maria maria tocius sanctitatis tu principalis gemma, nos tibi humiliter seruientes ab hostis antiqui mille millenis fraudibus defendas. ℣ Post partum virgo inuiolata permansisti, dei genitrix intercede pro nobis.

Collecta Deus qui salutis eterne beate marie virginitate fecunda, humano generi premia prestitisti, tribue quesumus, vt ipsam pro nobis intercedere senciamus, per quam meruimus auctorem vite suscipere dominum nostrum ihesum christum. Amen.

(*Ibid. s. 299.*)

A festo pasche vsque ad octauam pentecostes.

Regina celi letare, alleluya, | Quia quem meruisti portare, alleluya, | Resurrexit sicut dixit, alleluya. | Ora pro nobis deum, alleluya. ℣ Virgo mater resurgentis, | fac nos vite permanentis | obtinere pascua, alleluya. ℣ Speciosa facta es et suauis, alleluya, In delicijs tuis sancta dei genitrix, alleluya.

Collecta Prosit nobis semper omnipotens pater, et precipue inter hec paschalia filij tui sollemnia, continuata dei genitricis et virginis marie memoria, que et astitit vulnerata caritate in cruce pendenti et astat nunc a dextris regina in celo regnanti, eidem domino nostro ihesu christo filio tuo, qui tecum viuit et regnat in vnitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum. Amen.

(*Ibid. s. 298.*)

[Memorie (Suffragia) et Collecte de s:ta Birgitta.]

(*Sv. texten s. 138—140.*)

Ant. **Gaude birgitta, canticum | tibi debetur glorie, | deduc in refrigerium | de lacu nos miserie. ℣ Ora pro nobis beata mater birgitta, | sponsa christi predilecta, | Vt ad celestem patriam | sit ipse nobis via recta.**

Ant. Sponsa regis, | doctrix legis, | exempla sequens forcium, | o birgitta, | rubra vitta | tuum ligasti labium, | dum loquendo | vel tacendo | amasti dei filium. | Ora regem, | vt nos gregem | ducat ad celi gaudium.

Collecta Domine ihesu christe, qui beatam birgittam, propter multorum secretorum inspiracionem et singularem virtutum adornacionem, sponsam tuam vocari decreuisti, presta quesumus, vt eidem in vita et moribus conformemur, et cum ea de mundi illecebris ad visionem celestium transferamur. Amen. (*Ibid. s. 21.*)

Ant. Rosa rorans bonitatem, | stella stillans claritatem, | brigitta vas gracie, | rora celi pietatem, | stilla vite puritatem | in vallem miserie.

Ant. O brigitta | mirre gutta, | exemplar continencie, | confecisti | plebi tristi | emplastrum penitencie.

Dum scripsisti | verba christi, | tu noua lux ecclesie, | esto nutrix, | esto tutrix | tibi prone familie. | Amen.

Collecta Deus qui ecclesiam tuam per beatam brigittam sacris illuminare dignatus es consiliis et exemplis, concede propicius eius intercessione, vt que pro nostris purgandis excessibus clementer reuelasti, deuotis mentibus exequamur. Amen. (*Ibid. s. 48.*)

[Capitula in cantu.]

(*Sv. texten s. 140—145.*)

In aduentu domini vsque ad natiuitatem.

Ad matut. et terciam et vesperas — Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius emanuel, butyrum et mel comedet, vt sciat reprobare malum et eligere bonum.

Ad sextam — Egredietur virga de radice iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapiencie et intellectus, spiritus consilij et fortitudinis, spiritus sciencie et pietatis, replebit eum spiritus timoris domini.

Ad nonam — Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra et germinet saluatorem, et iusticia oriatur simul, ego dominus creaui eum. (*Ibid. s. 299 o. f.*)

In festo concepcionis b. virginis Marie.

Dominus possedit me in inicio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio, ab eterno ordinata sum, et ex antiquis, antequam terra fieret. **Ad matut. et terciam et vesperas**

Nec dum erant abyssi, et ego iam concepta eram, nec dum fontes aquarum eruperant, nec dum montes graui mole constiterant, ante colles omnes ego parturiebar. **Ad sextam**

Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas quotidie, et obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit inueniet vitam, et hauriet salutem a domino. (*Ibid. s. 300.*) **Ad nonam**

In festo purificacionis b. v. Marie.

Ecce ego mitto angelum meum, qui preparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. **Ad matut. et terciam et vesperas**

Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, et flores mei fructus honoris et honestatis. **Ad sextam**

Ego mater pulchre dileccionis et timoris et agnicionis et sancte spei, in me omnis gracia vie et veritatis, in me omnis spes vite et virtutis. (*Ibid. s. 301.*) **Ad nonam**

In festo visitacionis b. v. Marie.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles, similis est dilectus meus capree hinnuloque ceruorum, en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. **Ad matut. et terciam et vesperas**

En dilectus meus loquitur mihi, surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, et veni, iam enim hyems transijt, ymber abijt et recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putacionis aduenit. **Ad sextam**

Surge propera amica mea, speciosa mea, et veni columba mea in foraminibus petre, in cauernis macerie, ostende mihi faciem tuam, sonat vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, et facies tua decora. (*Ibid. s. 301 o. f.*) **Ad nonam**

In festo assumpcionis b. v. Marie.

Quasi cedrus exaltata sum in lybano, et quasi cypressus in monte syon, quasi palma exaltata sum in cades, et quasi plantacio rose in iherico. **Ad matut. et terciam et vesperas**

Ad sextam Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te, ueni de lybano sponsa mea, ueni de lybano, ueni coronaberis.

Ad nonam Quasi olyua speciosa in campis, et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis, sicut cynamomum et balsamum aromatizans odorem dedi, quasi mirra electa dedi suauitatem odoris. (*Ibid. s. 302.*)

In festo natiuitatis b. v. Marie.

Ad matut. et terciam et vesperas Ego quasi vitis fructificaui suauitatam odoris &c.[1])

Ad sextam Ego mater pulchre dileccionis &c.[1])

Ad nonam Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, et a generacionibus meis adimplemini, spiritus enim meus super mel dulcis, et hereditas mea super mel et fauum. (*Ibid. s. 303.*)

In festo compassionis b. v. Marie.

Ad matut. Audite obsecro vniuersi populi et uidete dolorem meum, virgines mee et iuuenes mei abierunt in captiuitatem, vocaui amicos meos, et ipsi deceperunt me.

Ad terciam Sacerdotes mei et senes mei in vrbe consumpti sunt, quia quesierunt cibum, vt refocillarent animam suam.

Ad sextam Vide domine, quoniam tribulor, conturbatus est uenter meus, subuersum est cor meum in memet ipsa, quoniam amaritudine repleta sum.

Ad nonam Foris interficit me gladius, et domi mors similis est, audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me.

Ad vesperas Omnes inimici mei audierunt malum meum, letati sunt quoniam tu fecisti, multi enim gemitus mei, et cor meum merens. Deo dicamus gracias. (*Ibid. s. 303 o. f.*)

---

[1]) *Utförd här förut s. 241.*

[Cantus sororum in processione.]

(*Sv. texten s. 147—158.*)

De sancta Birgitta.

℟ Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi propter amorem domini mei ihesu christi, Quem vidi, quem amaui, in quem credidi, quem dilexi. ℣ Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Gloria patri &c.

(*Brev. Streng. T ij.*)

℟ Hec sursum rapta spiritu | videt mentis intuitu | iesum cum sanctis stantem, | qui mundi scelus aperit | et se contemptum asserit | de suis exulantem. ℣ Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Gloria patri &c.

(*Kl. 1: 23.* ℣ *Joh. Ev. 3: 19.*)

Ant. Ministrans pauperibus, | nudis et debilibus | christum induisti, | quem timendo iugiter | et amando dulciter | sponsum concupisti. | Iam sinu sponsi frueris, | opem deposce miseris, | dulcis sponsa christi. (*Kl. 1: 21.*)

℟ Astans dei iudicijs, | videt quantis supplicijs | impij mactantur. | Quam grauis est purgacio, | quam horrens est damnacio | tormenta testantur. ℣ Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo. (*Ibid. 1: 24.* ℣ *Ps. 2.*)

Ant. Birgitta, christi famula, | fidelis in officio, | tu felix anna vidua, | templi vacans seruicio, | rachel amore feruida, | iacob placens consorcio, | salus egrotis placida, | deuotis consolacio, | splendens iustorum semita, | mestorum recreacio, | fiat per tua merita | grata nostra deuocio, | que reseras abscondita, | nos offer lucis radio. (*Ibid. 1: 12.*)

℟ O facies mosayca, | solis choruscans radijs, | sanctitate magnifica | magnis clarens prodigijs, | in requie pacifica | sponsi fruens encenijs. ℣ O femina mirifica, | continuis letifica | seruos tuos presidijs. (*Ibid. 1: 18.*)

℟ Uirtutis dei dextere, | trinam regenti machinam, | trino ditata munere | birgitta dedit gloriam, | captiua mundi carcere, | mundam conseruans animam. ℣ Soluta carnis onere | sponsoque iuncta federe, | partem elegit optimam. (*Ibid. 1: 14.*)

℟. Ardenti desiderio | pro populi suffragio | peccantis dum anhelat, | quam grauia sunt vicia, | quam grata dat remedia, | christus ei reuelat. ℣ Loquetur pacem in plebem suam et super sanctos suos, et in eos qui conuertuntur ad cor.

(*Kl. 1: 24.* ℣ *Ps. 84.*)

℟. Qui maris fluctus mitigans | ionam duxit ad aridam, | matrem christus allevians, | omnem tollit tristiciam, | partum felicem nuncians | matri duplat leticiam. ℣ Sponsam nube clarificans, | linguam melle dulcificans | loquendi dat audaciam.

(*Kl. 1: 15.*)

Ant. Corona sponsa predita | presentata per virginem, | plebem deuota visita, | tuam rege progeniem, | vmbram mortis illumina, | noctis aufer caliginem, | pedes nostros iustifica | in pacis pulchritudinem. (*Ibid. 1:21.*)

℟. Herba surgit in stipitem | altis fixa radicibus, | stipes fert ramum fertilem | pulchris fulcitum floribus, | flos fructum profert vtilem | ad sanitatem gentibus. ℣ Dum parens parit nobilem | birgittam sibi similem, | miris claram virtutibus.

(*Ibid. 1: 15.*)

In purificacione b. v. Marie.

℟. Gaude maria virgo, cunctas hereses sola interemisti, | que gabrielis archangeli dictis credidisti, | Dum virgo deum et hominem genuisti, | et post partum virgo inuiolata permansisti. ℣ Gabrielem archangelum credimus diuinitus te esse affatum, vterum tuum de spiritu sancto credimus impregnatum, erubescat iudeus infelix, qui dicit christum ex ioseph semine esse natum.

(*Brev. Linc. D ij.*)

Ant. Adorna thalamum tuum syon, et suscipe regem christum, amplectere mariam, que est celestis porta, ipsa enim portat regem glorie novo lumine, subsistit virgo adducens in manibus filium ante luciferum, quem accipiens symeon in vlnas suas predicauit populis dominum eum esse vite et mortis et saluatorem mundi.

(*Ant. Ups. mscr. s. 25.*)

Ant. Hodie beata virgo maria puerum ihesum persentauit in templum, et symeon repletus spiritu sancto accepit eum in vlnas suas, et benedixit deum in eternum. (*Brev. Linc. D iij.*)

In annunciacione b. v. Marie.

Ant. Hec est dies, quam fecit dominus, hodie dominus affliccionem populi sui respexit et redempcionem misit, hodie mortem, quam femina intulit, femina fugauit, hodie deus homo factus, id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit, ergo exordium nostre redempcionis deuote celebremus, et exultemus dicentes, gloria tibi domine.

℞ Quomodo fiet istud, respondens maria, quia virum non cognosco, angelus ad hec, spiritus sanctus superueniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi. ℣ Ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. *(Brev. Nidr. kk iij.)*

In natiuitate b. v. Marie.

℞ Ad nutum domini nostrum ditantis honorem, Sicut spina rosam genuit iudea mariam. ℣ Ut vicium virtus operiret, gracia culpam. *(Ibid. vv j.)*

De sancta Anna.

℞ O laus grandis anne matris, nam preclarum dei patris est gazophilacium, in quo clausit summum aurum deitatis, et thesaurum thesaurorum optimum. ℣ Candor est enim lucis eterne et imago bonitatis illius. *(Ibid. ff ij.)*

Ant. Nobis erat hoc necesse, | quod viuendo radix iesse | virgam introduceret, | de qua virga flos prodiret, | qui nudatos reuestiret | et egros reficeret, | deuictoque mortis felle | deitatis sacro melle | nos sursum erigeret, | hoc maria, flos decorus, | ihesus dulcis et saporus | tua prece conferet. *(Ibid.)*

℞ O maria maris stella, | serua carnis ne procella | nos mergat in vicijs, | tue matris interuentu | angelorum ex concentu | letemur et premijs. ℣ Tu es mater pulchre dileccionis et agnicionis et sancte spei. *(Ibid. ee viij.)*

℞ Omnes [*Brev. har:* Omnis] noscens creaturas, | tam presentes quam futuras, | dei presciencia | non inuenit ita gratum | nec virtutum comprobatum | par inter coniugia. ℣ Non est inuentus similis illis, qui conseruaret legem excelsi.

(Ibid. ff j.)

Ant. Anne matrimonium vera castitate pre cunctis mortalium precessit beate. (*Brev. Linc. B j.*)

Ant. Felix orbis, felix hora, | dum stat inter filias | anna velut lux decora, | morum dans premicias. (*Brev. Nidr. ee viij.*)

Dominica palmarum.

Ant. Ante sex dies sollempnitatem pasche, quum venit dominus in ciuitatem iherusalem, occurrerunt ei puerj, et in manibus portabant ramos palmarum, et clamabant voce magna dicentes, Osanna in excelsis, benedictus qui venisti in multitudine misericordie, Osanna in excelsis. Ant. Cum audisset populus quia ihesus venit iherosolimam, acceperunt ramos palmarum et exierunt ei obuiam, et clamabant puerj dicentes, Hic est qui venturus est in salutem populi, Hic est salus nostra et redempcio israel. Quantus est iste, cui thronj et dominaciones occurrunt. Noli timere filia syon, ecce rex tuus venit tibi sedens super pullum asine [sicut scriptum est, Salue rex fabricator mundi],[1]) qui venisti redimere nos. (*Ant. Ups. mscr. s. 34.*)

℟ Jngrediente domino in sanctam ciuitatem hebreorum pueri, resurreccionem vite pronunciantes, cum ramis palmarum osanna clamabant jn excelsis. ℣ Cumque audisset populus[2]) quia ihesus venit iherosolimam, exierunt obviam ei. (*Ibid. s. 38.*)

In die pasche.

Ant. Surrexit dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno, alleluya. (*Miss. Ups. fol. 102.*)

Ant. Cum rex glorie christus infernum debellaturus intraret, et chorus angelicus ante faciem eius portas principum tolli preciperet, sanctorum populus, qui tenebatur in morte captivus, voce lacrimabili clamaverat, Advenisti desiderabilis quem exspectabamus in tenebris, ut educeres hac nocte vinculatos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant tormenta, tu facta

---

[1]) *[ ] utfyldt efter Ag. Slesw. fol. lxvj.*
[2]) *Så lyder stället i Ag. Slesw., fol. lxix, hvarmed den sv. öfvers. (s. 153: 26) stämmer. Den följda hdskr. har däremot* Cumque audissent quia &c.

es spes desperatis et desolatis, magna consolacio in tormentis, alleluya. (*Dan. 2: 315.*)

Ant. Ego sum alpha et o, principium et finis, dicit dominus deus, qui est et qui erat et qui venturus est omnipotens. [*Det öfriga ej funnet.*] (*Brev. Streng. m vij.*)

De reliquiis.

Ant. Preciosi sancti dei, quorum reliquie hic continentur, succurrite nobis nunc et ante deum. (*Ibid. V iv.*)

De omnibus sanctis.

Ant. Saluator mundi, salua nos omnes, sancta dei genitrix, virgo semper maria, ora pro nobis, precibus quoque sanctorum appostolorum, martirum et confessorum atque sanctarum virginum suppliciter petimus, vt a malis omnibus eruamur, bonisque omnibus nunc et semper perfrui mereamur.

(*Ant. Ups. mscr. s. 152.*)

In die ascensionis domini.

℟' Jte in orbem vniuersum et predicate dicentes alleluya, Qui crediderit et baptizatus fuerit, saluus erit, alleluya, alleluya, alleluya. ℣ In nomine patris et filij et spiritus sancti.

(*Ibid. s. 85.*)

Ant. O rex glorie, domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes celos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum patris in nos, spiritum veritatis, alleluya.

(*Ibid. s. 87.*)

In die penthecostes.

℟ Apparuerunt apostolis dispartite lingue tanquam ignis, alleluya. Seditque supra singulos eorum spiritus sanctus, alleluya. ℣ Spiritus domini repleuit totam domum, vbi erant sedentes apostoli. (*Brev. Linc. p iij.*)

Ant. Veni sancte spiritus, reple tuorum corda fidelium, et tui amores in eis ignem accende, qui per diuersitatem linguarum cunctarum gentes in vnitate fidei congregasti, alleluya.

(*Ibid. p ij.*)

In festo corporis Christi.

℟ Homo quidam fecit cenam magnam, et misit seruum suum hora cene dicere inuitatis vt venirent, quia parata sunt omnia. ℣ Venite comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis. (*Ibid. q j.*)

Ant. O sacrum conuiuium, in quo christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gracia, et future glorie nobis pignus datur, alleluya. (*Ibid. q iv.*)

Ant. Gloriosi principes terre quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati. (*Ant. Cist. s. 704.*)

Ant. Zachee festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere, at ille festinans descendit et accepit illum gaudens in domum suam, alleluya. Hodie huic domui salus a deo facta est, alleluya. (*Ant. Ups. mscr. s. 162.*)

Ant. In ciuitate domini ibi sonant iugiter organa sanctorum, ibi cynamomum et balsamum odor suauissimus, carmina eorum, ibi angeli et archangeli hymnum deo decantant ante thronum dei, alleluya. (*Brev. Linc. S iij.*)

Ant. Gloria tibi trinitas, equalis vna deitas, et ante omnia secula et nunc et in perpetuum. (*Ibid. p vij.*)

Ant. Libera nos, salua nos, iustifica nos, o beata trinitas. (*Ant. Ups. mscr. s. 94.*)

℟ Sub tuum presidium confugimus, sancta dei genitrix, nostras deprecaciones ne despicias in necessitatibus, sed a periculis cunctis libera nos semper virgo benedicta. ℣ Da pacem domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu deus noster. (*Brev. Nidr. h iv. ℣ ibid. T iij.*)

[In diebus rogacionum.]

(*Sv. texten s. 158—164.*)

℟ Exurge domine adiuva nos et libera nos propter nomen tuum, alleluya. ℣ Deus auribus nostris audiuimus, [patres nostri annunciauerunt nobis. Gloria patri et filio et spiritui sancto,

sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum, amen.][1] (*Ant. Ups. mscr. s. 79.*)

Ant. Surgite sancti de mansionibus vestris, loca sanctificate, plebem benedicite, et nos humiles peccatores in pace custodite, alleluya. (*Ibid.*)

℟ Summe trinitati, simplici deo vna diuinitas, equalis gloria, coeterna maiestas, patri prolique sanctoque flaminj, Qui totum subdit suis orbem legibus, alleluya. ℣ Prestet nobis graciam trinus deus et vnus. (*Ur Söndagens nokturn. Se s. 211.*)

Ant. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, Quod enim viuit, viuit deo, alleluya, alleluya. Ant. Dicant nunc judei, quomodo milites custodientes sepulcrum perdiderunt regem ad lapidis posicionem. Quare non seruabant petram justicie, aut sepultum reddant aut resurgentem adorent nobiscum[2]) dicentes alleluya, alleluya, alleluya.
(*Ant. Ups. mscr. s. 63.*)

℟ Benedic domine domum istam et omnes habitantes in ea, sitque in illa sanitas, humilitas, sanctitas, castitas, virtus, victoria, fides, spes et caritas, benignitas, temperancia, paciencia, spiritalis disciplina et obediencia per infinita secula. ℣ Conserua domine in ea timentes te, pusillos cum maioribus.
(*Ibid. s. 160.*)

Ant. Felix orbis &c. [*se s. 246.*]

℟ O facies mosayca &c. [*se s. 243.*]

℟ Ciues apostolorum et domestici dei aduenerunt hodie, portantes facem et illuminantes patriam, dare pacem gentibus et liberare populum domini. ℣ Audite preces supplicum, vite eterne poscentes premia, qui fertis in dextris manipulos iusticie quique gaudentes aduenistis hodie. (*Brev. Linc. V ij.*)

℟ Beati estis sancti dei omnes, qui meruistis consortes fieri celestium virtutum, et perfrui eterne claritatis gloria. ℣ Gaudete

---

[1]) *[] utfyldt efter Proc. Rom. s. 68.*
[2]) *De två sista orden upptagna ur Ant. Norb. mscr.* (*s. 110*). *Den eljest följda hdskr. har, säkerligen genom felskrifning,* **oderint vobiscum.**

et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in celis. Gloria patri &c. *(Ibid. S iij.)*

℟ Regina celi letare, alleluya, | quia quem meruisti portare, alleluya, | resurrexit sicut dixit, alleluya, | ora pro nobis deum, alleluya. ℣ Virgo mater resurgentis, | fac nos vite permanentis | obtinere pascua, alleluya. *(Se ofvan s. 239.)*

℟ Exurge domine &c. [*se s. 248.*]

Ant. De iherusalem exeunt reliquie et saluacio de monte syon, propterea proteccio erit huic ciuitati et saluabitur propter dauid famulum eius, alleluya. *(Ant. Ups. mscr. s. 79.)*

Ant. Cum iocunditate exibitis et cum gaudio deducemini, nam et montes et colles exilient expectantes cum gaudio, alleluya.

(Miss. Husaby mscr. fol. clxiv.)

[De mandato.]

(Sv. texten s. 164—174.)

Dominus ihesus postquam cenauit cum discipulis suis, lauit pedes eorum et ait illis, Scitis quod fecerim vobis ego dominus et magister, exemplum dedi vobis, vt et vos ita faciatis. ℣ Deus misereatur nostri et benedicat nobis, illuminet uultum suum super nos et misereatur nostri.

Postquam surrexit dominus a cena, misit aquam in peluim, cepit lauare pedes discipulorum, hoc exemplum reliquit eis. Audite hec omnes gentes, auribus percipite qui habitatis orbem. Si ego dominus et magister vester laui vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lauare pedes. ℣ Exemplum enim dedi vobis, ut et vos ita faciatis.

Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum etenim, si ego laui vestros pedes dominus et magister, et vos debetis alter alterius lauare pedes. ℣ Dixit ihesus discipulis suis.

Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem sicut dilexi vos, dicit dominus. ℣ Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini.

Jn hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dileccionem habueritis ad inuicem. ℣ Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

In diebus illis mulier, que erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod ihesus accubuisset in domo symonis leprosi, attulit alabastrum vngenti, et stans retro secus pedes domini ihesu lacrimis cepit rigare pedes eius et capillis capitis sui tergebat et osculabatur pedes eius et vnguento vngebat. ℣ Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea.

Maria ergo vnxit pedes ihesu et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore vngenti. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Domine tu michi lauas pedes, respondit ihesus et dixit ei, et si non lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. ℣ Domine non tantum pedes meos sed et manus et caput.

Caritas est summum bonum, amplum donum, in qua pendet omnis ordo preceptorum, per quam vetus atque noua lex impletur, per quam deus ac proximus diligitur, Per quam celorum regnum adipiscitur. ℣ Ille namque tenet et quod latet et quod patet in diuinis sermonibus, qui caritatem seruat in moribus.

Ubi est caritas et dileccio, ibi sanctorum est congregacio. ℣ Jbi nec ira est nec indignacio, sed firma caritas in perpetuum.

Christus descendit mundum redimere, ut liberaret a morte hominem. Exemplum prebuit suis discipulis, vt inuicem pedes lauarent.

Diligamus nos inuicem, quia caritas ex deo est, et qui diligit fratrem suum, ex deo natus est et videt deum. Et hoc mandatum habemus a deo, vt qui diligit deum, diligat et fratrem suum.

Ubi fratres in vnum glorificant deum, ibi dabit dominus benediccionem, Et vitam vsque in seculum.

Congregauit nos christus ad glorificandum seipsum, reple domine animas nostras sancto spiritu, A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari.

Congregauit nos in vnum christi amor, timeamus et amemus christum deum, vbi caritas et amor, ibi deus. ℣ Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in vnum.

Maneant in nobis fides, spes, caritas tria hec, maior autem hiis est caritas. ℣ Nunc autem manent fides, spes, caritas tria hec, maior autem hiis est caritas.

Benedicat nos deus, deus noster, benedicat nos deus. ℣ Et metuant eum omnes fines terre.

(*Cod. Magl. s. 207—215.*)

[Officia misse.]

(*Sv. texten s. 175—184.*)

Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra et germinet saluatorem. ℣ Celi enarrant gloriam dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum. Gloria patri &c.

(*Brev. Birg. s. 300. ℣ Ps. 18.*)

Kyrieleyson, christeleyson, kyrieleyson. (*Allmän.*)

Gloria in excelsis deo, et in terra pax hominibus bone voluntatis, laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, gracias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Domine deus rex celestis, deus pater omnipotens. Domine fili vnigenite iesu christe. Spiritus et alme orphanorum paraclite. Domine deus, agnus dei filius patris, primogenitus marie virginis matris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi suscipe deprecacionem nostram ad marie gloriam. Qui sedes ad dexteram patris miserere nobis. Quoniam tu solus sanctus, mariam sanctificans. Tu solus dominus, mariam gubernans. Tu solus altissimus, mariam coronans, iesu christe cum sancto spiritu in gloria dei patris. Amen.

(*Miss. Ups. fol. 79.*)

Idem tempore festivo.

Gloria in excelsis . . .[*de 4 första rad.=föreg.*]. . . deus pater omnipotens. Domine fili marie vnigenite iesu christe. Domine deus, agnus dei, filius patris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis per precem pijssimam tue matris marie virginis. Qui tollis

peccata mundi suscipe deprecacionem nostram, vt nos tibi placeamus iugiter et sacrosancte tue matri marie virgini. Qui sedes ad dexteram patris miserere nobis, per marie suffragia, que est mater sue prolis et filia. Quoniam tu solus sanctus, maria sola mater innupta. Tu solus dominus, maria sola domina. Tu solus altissimus, pater marie et filius, iesu christe cum sancto spiritu in gloria dei patris. Amen. *(Ibid.)*

Graduale Tollite portas principes vestras, et eleuamini porte eternales, et introibit rex glorie. ℣ Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, innocens manibus et mundo corde, alleluya. ℣ Virga yesse floruit, virgo deum et hominem genuit, pacem deus reddidit in se reconcilians ima summis. *(Ibid. fol. 3. Sista ℣ Brev. Linc. v vij.)*

Credo in vnum deum, patrem omnipotentem, factorem celi et terre, visibilium omnium et inuisibilium. Et in vnum dominum ihesum christum, filium dei vnigenitum et ex patre natum ante omnia secula, deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, genitum non factum consubstancialem patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis, et incarnatus est de spiritu sancto ex maria virgine et homo factus est, crucifixus eciam pro nobis sub poncio pylato, passus et sepultus est, et resurrexit tercia die secundum scripturas, et ascendit in celum, sedet ad dexteram patris et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum dominum et viuificantem, qui ex patre filioque procedit, qui cum patre et filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, et expecto resurreccionem mortuorum et vitam venturi seculi. Amen. Offertor. Aue maria &c. *(Brev. Linc. v vij.)*

Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabbaoth. Pleni sunt celi et terra gloria tua. Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine domini. Osanna in excelsis. *(Ibid. x ij.)*

Agnus dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Dona nobis pacem. *(Brev. Birg. s. 365.)*

Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius emanuel. (*Ibid. s. 299.*)

Lux fulgebit hodie super nos, quia natus est nobis dominus, et vocabitur admirabilis deus, princeps pacis, pater futuri seculi, cuius regni non erit finis. ℣ Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem et precinxit se virtute. Gloria patri &c. (*Miss. Ups. fol. 8.* ℣ *ibid. fol. 10.*)

Graduale Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. ℣ A domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris, alleluya. ℣ Dominus regnauit . . . [*se här strax ofvan*]. Offertor. Deus enim firmauit orbem terre, que non commouebitur, parata sedes tua deus ex tunc, a seculo tu es. Communio Exulta satis filia sion, lauda filia hierusalem, ecce rex tuus venit sanctus et saluator mundi. (*Ibid. fol. 8.*)

Vvltum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, adducentur regi virgines post eam, proxime eius adducentur tibi in leticia et exultacione. ℣ Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Gloria patri &c. (*Miss. Ab. fol. 243.*)

Graduale Speciosus forma pre filijs hominum, diffusa est gracia in labijs tuis. ℣ Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi, lingua mea calamus scribe velociter scribentis, alleluya. ℣ Post partum virgo inuiolata permansisti, dei genitrix intercede pro nobis.
(*Miss. Ups. fol. 10. Sista* ℣ *Brev. Linc. D ij.*)

Offertor. Offerentur regi virgines, proxime eius offerentur tibi in leticia et exultacione, adducentur in templum regi domino. Communio Tolle puerum et matrem eius et vade in terram iuda, defuncti sunt enim qui querebant animam pueri.
(*Miss. Ups. fol. 194. Comm. ibid. fol. 10.*)

Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui secundum nomen tuum deus, ita et laus tua in fines terre, iusticia plena est dextera tua. ℣ Magnus dominus et laudabilis nimis in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Gloria patri &c.
(*Miss. Ups. fol. 123.*)

Graduale Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui secundum nomen tuum domine, ita et laus tua in fines terre.

℣ Sicut audiuimus, ita et vidimus in ciuitate dei nostri, alleluya. ℣ Post partum ... [*se förra sid.*]. Communio Responsum acceperat simeon a spiritu sancto non visurum se mortem, nisi videret christum domini. (*Miss. Ups. fol. 147. Comm. ibid. fol. 148.*)

Salue sancta parens enixa puerpera regem, qui celum terramque regit in secula seculorum. ℣ Senciant omnes tuum iuuamen quicunque celebrant tuam commemoracionem. Gloria patri &c. Graduale Benedicta et venerabilis es virgo maria que sine tactu pudoris inuenta es mater saluatoris. ℣ Virgo dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo. (*Brev. Linc. v vij.*)

Tractus Gaude maria virgo, cunctas hereses sola interemisti, | que gabrielis ore archangeli dictis credidisti, | Dum virgo deum et hominem genuisti, | et post partum virgo inuiolata permansisti. (*Ibid.*)

Prosa Inuiolata, integra | et casta es, maria, | Que es effecta | fulgida celi porta.

O mater alma | christi charissima, | Suscipe pia | laudum preconia, | Que nunc flagitant | devota corda et ora,[1] | Nostra ut pura pectora | sint et corpora.

Tua per precata | dulcisona | Nobis concedas | veniam per secula, | O benigna, | o regina, | o maria, | Que sola | inuiolata | permansisti. | Dei genitrix intercede pro nobis. (*Kehr. s. 216.*)

Offertor. Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu dei, vt loquaris pro nobis bona, et vt auertas indignacionem suam a nobis. Communio Beata viscera marie virginis, que portauerunt eterni patris filium. (*Brev. Linc. v vij.*)

Aue regina celorum ... [*se här ofvan s. 222.*]

De concepcione b. v. Marie.

Gaudeamus omnes in domino diem festum celebrantes sub honore beate virginis marie, de cuius concepcione gaudent angeli

[1]) *Denna dubbelstrof, som i lat. orig. börjar* Te nunc, *har där sin plats efter nästa dubbelstrof* (Nostra—corpora).

et collaudant filium dei. ℣ Concepcio tua dei genitrix virgo gaudium annunciauit vniuerso mundo. Gloria patri &c.

(*Miss. Ups. fol. 192. ℣ Brev. Birg. s. 146.*)

Graduale Concepcionem hodiernam perpetue virginis genitricis dei marie solenniter celebremus. ℣ Concepcio est hodie sancte marie virginis, cuius vita inclyta cunctas illustrat ecclesias, alleluya. ℣ Concepcio gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, claro ex stirpe dauid. Offertor. Felix namque es sacra virgo maria et omni laude dignissima, quia ex te ortus est sol iusticie, christus deus noster. Communio Beata viscera ... [*se s. 255*]. (*Ant. Cist. s. 539. 1:a ℣ ibid. 520. 2:a ℣ Brev. Birg. s. 145. Off. ibid. 185.*)

De assumpcione b. v. Marie.

Gaudeamus omnes [= *ofvan s. 255*] ... marie, de cuius assumpcione gaudent angeli &c. ℣ Exaltata es sancta dei genitrix super choros angelorum ad celestia regna. Gloria patri &c.

(*Miss. Ups. fol. 192. ℣ Brev. Birg. s. 265.*)

Graduale Assumpta est maria in celum, gaudent angeli, laudantes benedicunt dominum. ℣ Maria virgo assumpta est ad ethereum thalamum, in quo rex regum stellato sedet solio, alleluya. ℣ Hodie maria virgo celos ascendit, gaudete quia cum christo regnat in eternum. Offertor. & Communio ut supra.

(*Brev. Birg. s. 277. 1:a ℣ ibid. 281. 2:a ℣ Ant. Cist. s. 759.*)

De natiuitate b. v. Marie.

Gaudeamus omnes in domino [= *ofvan s. 255*] ... marie, de cuius natiuitate gaudent angeli &c. ℣ Natiuitas tua, dei genitrix virgo, gaudium annunciauit vniuerso mundo.

(*Miss. Ups. fol. 192. ℣ Brev. Birg. s. 146.*)

Graduale Natiuitatem hodiernam perpetue virginis genitricis dei marie solenniter celebremus. ℣ Natiuitas est hodie sancte marie virginis, cuius vita inclyta cunctas illustrat ecclesias, alleluya. ℣ Natiuitas gloriose virginis marie ex semine abrahe orta de tribu iuda, clara ex stirpe dauid. Offertor. & Communio ut supra.

(*Ant. Cist. s. 539. 1:a ℣ ibid. 520. 2:a ℣ Brev. Birg. s. 145.*)

[Sequencie de b. v. Maria.]

(*Sv. texten s. 184—200.*)

Tota pulchra es, amica | regis angelorum, | virgo prudens et pudica, | claritas polorum.

Intus pulchra, pulchra foris | vere comprobaris, | veneranda cunctis [h]oris, | mater expers maris.

Intus pulchrioribus | ornaris virtutibus, | et decentioribus | foris polles moribus.

A verticis cesarie | vsque ad imum plante | tu es sine carie | te deo seruante.

Nulla virtus est, que possit | cor tuum transcendere, | imo cunctas tibi nosti | virtutes attrahere.

Quibus deo placuisti | et choris celestibus, | quibus mundo profuisti | perplexo meroribus.

Ergo cunctis es facturis | vere virtuosior, | sic et cunctis creaturis | factura venustior.

Eue prolem, denigratam | peccati fuligine, | celi regi reddis gratam | tua pulchritudine.

Summa virtus te virtutem | in terris constituit, | tibi iungi et te frui | cui summe placuit.

Vnde virtus de supernis | te virtutem adiit, | vt humanum genus sanum | fieret, quod perijt.

Iunctus deus est facture, | iunctus deus homini, | venerandus omni iure, | iunctus partus virgini.

Iuncta virtus est virtuti, | decor pulchritudini, | iuncta salus est saluti | et du[l]cor dulcedini.

Deus hominem creauit | ad suam imaginem, | ad cuius in te formauit | se similitudinem, | tu es paradiso tanto dignior, | quanto tuus fructus est vtilior.

O quam pulchra tu fuisti, | cum sit factus vultus christi | tibi matris similis, | cui tu es voluntate, | caritate, pietate | facta non dissimilis.

Si te deus non vidisset | creaturam optimam, | in matrem non elegisset | te sibi charissimam.

Ergo [*Balingh. har:* Ecce] virgo pulchra tota, | nos viles non despice, | sed a quauis mende nota | nos mundari perfice.

Fac vt tuo placeamus | predilecto filio, | et felices transeamus | a mortis exilio.

Solis, lune vel stellarum | splendor parum cernitur, | siue virtus planetarum, | plene dum attenditur.

Quanta digne christi matris | fulget virtuositas, | quam pre cunctis dei patris | illustrauit claritas.

Cristallinum vel stellatum | celum vel empyreum | non est deo magis gratum | quam illud hospicium.

Ventris casti, quo celasti | ihesum dei filium, | hunc in morte virgo pia | nobis fac propicium.

Laus eterno genitori, | laus eterno filio, | nostro pio redemptori | sit et veneracio.

Charismatum infusori, | marie solacio, | matri dei, nostre spei | perpes iucundacio. *(Ant. de Balingh.*[1]*) s. 350 o. f.)*

Feria secunda.

Ave virgo graciosa, | virgo mater gloriosa, | mater regis glorie.

Ave fulgens margarita, | per quam venit mundi vita, | christus sol iusticie.

O oliua fructifera, | tu pietatis viscera | nulli claudis hominum.

Nos exules letificas | ut vitis, dum fructificas | salvatorem dominum.[2])

Ave virgo, mater dei, | tu superne sol diei | et mundi noctis luna.

Clemencior pre ceteris | succurre nobis miseris, | mortalium spes una.

Ave decus virginale, | templum dei speciale, | per te fiat veniale | omne quod commisimus.

Tu nobis es singularis, | tu nos ducas, stella maris, | tu nos semper tuearis, | en ad te confugimus.

---

[1]) *Ofvanstående seqvens,* Tota pulchra, *finnes tryckt endast i nämda samling, enl. benäget meddelande af m:r le Chanoine Ulysse Chevalier, utgifvare af det berömda uppslagsverket »Repertorium hymnologicum». Den uppgifves af Balinghem hemtad ur ett »Missale ordinis D. Birgittæ», som dock numera är alldeles okändt.*

[2]) *Hos Mone följa här 14 strofer, som ej återgifvits af den svenske öfvers.*

Ad te pia suspiramus, | si non ducis, deviamus, | ergo doce quid agamus, | post hunc finem ut vivamus | cum sanctis perenniter.

Jhesu christe, fili dei, | tota salus nostre spei, | tue matris interventu | angelorum nos concentu | fac gaudere iugiter.[1]

(*Mone 2: 312.*)

Feria tercia.

Ave virgo virginum, | ave lumen luminum, | ave stella previa.
Mediatrix hominum, | ablutrixque criminum, | ave virgo regia.
Castitatis lilium, | consolatrix omnium, | peccatorum venia.
Munda sordes scelerum, | cicatrices vulnerum | terge plena gracia.
De peccati vinculo, | hoste, carne, seculo | libera nos maria.
Tu nostrum refugium, | da reis remedium, | procul pelle vicia.
Infirmos tu visita, | mortuos resuscita, | da mestis solacia.
Per te iustis gracia, | per te reis venia | datur et leticia.
Virgo carens simili, | tu que mundo flebili | contulisti gaudia,
Nos digneris visere, | ut cum christo vivere | possimus in gloria.

(*Ibid. 2: 61.*)

Feria quarta.

Salvatoris mater pia, | mundi huius spes maria, | ave plena gracia.

Porta celi, templum dei, | maris portus, ad quem rei | currunt cum fiducia.

Summi regis sponsa digna, | cunctis clemens et benigna | operum suffragio.

Cecis lumen, claudis via, | nudis martha et maria | mentis desiderio.

Inter spinas flos fuisti, | sic flos flori placuisti | pietatis gracia.

Verbum verbo concepisti, | regem regum peperisti, | virgo viri nescia.

Regi nato adhesisti, | quem lactasti et pavisti | more matris debito.

---

[1]) *Ännu två strofer följa hos Mone, ej återgifna af öfvers.*

Que coniuncta tunc eidem | es regina facta pridem | operum pro merito.

Reis ergo fac regina | apud regem ut ruina | relaxentur debita.

Et regnare fac renatos, | a reatu expurgatos | pietate solita.

(*Ibid.* 2: 317.)

Feria quinta.

Gaude virgo, mater christi, | que per aurem concepisti | gabriele nuncio.

Gaude quia deo plena | peperisti sine pena | cum pudoris lilio.

Gaude quia tui nati, | quem dolebas mortem pati, | fulget resurreccio.

Gaude christo ascendente, | qui ad celos te vidente | motu fertur proprio.

Gaude quod [*Mone har:* que] post christum scandis | et est honor tibi grandis | in celi palacio.

Ubi fructu [*M. har:* Ibi fructus] ventris tui | per te nobis detur frui | in perenni gaudio. (*Ibid.* 2: 172)

Gaude mater ihesu christi, | verbum verbo concepisti, | gabrieli dum dixisti, | en ancilla domini, maria.

Gaude mater expers maris, | porta celi, stella maris, | ihesum leta virgo paris, | deum iunctum homini, maria.

Gaude parens dei nati, | circumcisi tibi grati, | qui pro nobis venit pati, | tu sis pia miseris, maria.

Gaude videns venientes | aurum, mirram, thus ferentes, | magos ihesum confitentes, | o regina syderis, maria.

Gaude quia tuum natum | templo dei presentatum, | symeonem amplexatum, | virgo mater sequeris, maria.

Gaude, ihesus surrexit, | letos reddit quos dilexit, | omnes iustos secum vexit, | serua nos a miseris, maria.

Gaude mater, cuius natus | ihesus scandens laureatus, | dextra patris est locatus, | salua tuos filios, maria.

Gaude quia ihesus misit | bis denis, quos dimisit, | sacrum flamen, quod promisit, | tu nos rege deuios, maria.

Gaude, licet sis defuncta, | manens tamen inconsumpta | et assumpta super cuncta | es cum ihesu filio, maria.

Jhesu mater miserere, | et quos eua fecit flere | vbi gaudes fac gaudere | sempiterno gaudio, maria. Amen.

(*Kl. 2: 125.*)

Feria sexta.

Stabat iuxta christi crucem, | videns pati veram lucem, | mater regis omnium.

Vidit caput coronatum | spinis, latus perforatum, | vidit mori filium.

Vidit corpus flagellari, | manus, pedes perforari, | vinctum [*Miss. Streng. har:* mitis] a crudelibus.

Vidit caput inclinatum, | totum corpus cruentatum | pastoris pro ouibus.

Vidit potum felle mixtum, | natum suum crucifixum | gubernantem omnia.

Christum pati hec flagella | vidit mater et puella, | vidit et opprobria.

Vidit virgo hec dicentem | natum suum innocentem, | ecce mater filius.

Pati vidit virgo natum | dicentem, est consummatum, | et sic transit gladius.

In dolore tunc fuisti, | virgo pia cum vidisti | mori tuum filium.

Dolor ingens, dolor ille, | dicunt sancti plus quam mille, | excellit martirium.

Virgo clemens, virgo pia, | spes reorum, vite via, | virgo plena gracia.

Iube natum ac implora | seruis tuis sine mora | nobis dare gaudia.

(*Miss. Ab. fol. 251.*)

Sabbato.

Jubilemus in hac die, | quam regine celi pie | dicavit ecclesia.

Hec est dies, in qua sua | vota tibi virgo tua | reddit hec familia.

Omne seclum omni die | servit virgini marie, | sed in hac devocius.

In hac psallas, in hac ores, | in hac laudes et labores | et cantes iocundius.

Virgo, que non habet parem, | diem sibi singularem | non iniuste vindicat.

O quam digne sibi dari | diem hunc et consecrari | res inspecta predicat.

Hodierne lux diei | dies fuit requiei | plasmatoris omnium.

Sic [*Miss. Ups. har:* Hic] quieuit in maria, | dum ipsius in hac via | virgo fit hospicium.

Cuncte tunc sunt creature | facte, dum opus nature | complet deus hodie.

Universa tunc refecit, | dum in matre qui nos fecit | complet opus gracie.

Dies olim benedicta, | dies quoque sancta dicta | fuit ista septima.

Quam benedicta dicaris | scimus, virgo singularis, | et quam sis sanctissima.

Dum [*Miss. Ups.:* Cum] transis ad gaudiosum | diem, relinquens penosum, | dies est hec media.

Hec de penis nos educit | mediatrix et adducit | ad superna gaudia.

In hac die dum desperat | grex pusillus, qui tunc erat, | finem tenet firmius.

In hac die suspirantes | ad seseque deprecantes | obaudit frequencius.

Omnes ergo [veneremur, | ut a christo adiuuemur,] | in hac die virginem.[1])

Exorantes ut conducat | nos hic et tandem perducat | ad illam dulcedinem. (*Mone 2: 54.*)

De annunciacione b. v. Marie.

Missus gabriel de celis, | verbi baiulus fidelis, | sacris disserit loquelis | cum beata virgine.

---

[1]) *Emedan originalet, hvilket hos Mone lyder:* Veneremur ergo, fratres, | ut sanxerunt sancti patres, | in hac die virginem, *vänder sig till manliga andlige, har öfversättaren tillåtit sig en liten omarbetning. Att döma af öfvers:s ordalydelse torde lat. texten varit den här ofvan af utg. inom [ ] föreslagna.*

Verbum bonum et suave | pandit intus in conclave | et ex eva formans ave, | eve verso nomine.

Consequenter iuxta pactum | adest verbum caro factum, | semper tamen est intactum | puellare gremium.

Patrem [*Mone har:* Parem] pariens ignorat, | et quam homo non deflorat | non torquetur nec laborat, | quando parit filium.

Signum audis [*Mone har:* audi] novitatis, | crede solum et est satis, | non est tue facultatis | solvere corrigiam.

Grande signum et insigne | est in rubo et in igne, | ne appropiet indigne | calceatus quispiam.

Virga sicca sine rore | novo ritu, novo more | fructum protulit cum flore, | sic et virgo peperit.

Benedictus talis fructus, | fructus gaudij, non luctus, | non erit adam seductus, | si de hoc gustaverit.

Jhesus noster, jhesus bonus, | pie matris pium onus, | cuius est in celo thronus, | ponitur in stabulo.

Qui sic est pro nobis natus, | nostros deleat reatus, | quia noster incolatus | hic est in periculo.[1] (*Ibid. 2: 55.*)

De nativitate domini.

Letabundus | exultet fidelis chorus, | alleluya.

Regem regum | intacte profudit thorus, | res miranda.

Angelus consilii | natus est de virgine, | sol de stella.

Sol occasum nesciens, | stella semper rutilans, | semper clara.

Sicut sidus radium | profert virgo filium | pari forma.

Neque sidus radio | neque mater filio | fit corrupta.

Cedrus alta libani | conformatur ysopo | valle nostra.

Verbum ens altissimi | corporari passum est | carne sumpta.

Ysaias cecinit, | sinagoga meminit, | numquam tamen desinit | esse ceca.

Si non suis uatibus, | credat uel gentilibus, | sibillinis versibus | hec predicta.

Infelix propera, | crede vel vetera, | cur dampnaberis | gens misera.

---

[1]) *Hos Mone är strofernas ordning något annorlunda, hvarförutom två strofer tillkomma mellan 2 o. 3.*

Quem docet littera, | natum considera, | ipsum genuit puerpera, | alleluya. *(Dan. 2: 61.)*

Dies ista [*Kehr. har:* leta] celebretur, | in qua pia recensetur | marie concepcio.

Huius [*Kehr.:* Cuius] laudes prosequamur | nos, qui tanto gratulamur | dei beneficio.

Felix quidem est conceptus, | per quem mundus est adeptus | salutis remedia.

Hunc [*Kehr.:* Hanc] prophete previderunt, | patriarche presenserunt | inspirante gracia.

Virga florem conceptura, | stella solem paritura | hodie concipitur.

Flos de virga processurus, | sol de stella nasciturus | christus intelligitur.[1])

O quam felix, quam preclara | mundo grata, deo chara | fuit heç concepcio.

Qua salute destitutis | redit vere spes salutis, | luctus cedit gaudio.[1])

Virga iesse floruit, | christum virgo genuit, | virgo mundi domina.

Novo quodam [*Kehr.:* quidem] ordine | absque viri semine | patrem parit filia.[1])

Nova mater novam prolem, | nova stella novum solem, | nova profert gaudia.

Nova prorsus genitura, | creatorem creatura, | patrem parit filia.

O mirandam novitatem, | novam quoque dignitatem, | ditat matris castitatem | filii concepcio.

Gaude virgo graciosa, | virgo flore speciosa, | mater prole gloriosa, | plena pleno gaudio.[1])

Tu spes certa miserorum, | vera mater orphanorum, | tu levamen oppressorum, | medicamen infirmorum, | omnibus es domina.

Te rogamus [*Kehr.:* laudamus] voce pari, | laude digna singulari, | ut errantes in hoc mari | nos in portu salutari | sistat tua gracia. *(Kehr. s. 148.)*

---

1) *Här har Kehr. två strofer, som ej af den svenske öfvers. återgifvits.*

Presens dies refulget celebris, | que marie nos precibus crebris | omnis mali tenebris | purget et illecebris.

In hoc mater gaudet ecclesia, | letabunda figens memoria, | quod virgo de nazareth | visitat elizabeth.

Gabriele narrante angelo | verbo dei concepto de celo, | montana christifera | adiit quam propera.

Iam tunc anus stat feta sterilis, | preuenerunt vtraque humilis | mater se obsequijs | sacrisque eulogijs.

Elisabeth prophetans clamitat, | en me mei domini visitat | mater, ex hoc puero | plausus est in vtero.

Benedicta in mulieribus | credidisti sacris relatibus, | inde psalmum iubilat | maria magnificat.

Illic mense trino stat sedula | fitque nati preconis gerula, | en regina sion iuuencula | ancillatur.

Felix mater [*Kl.:* autem] vtraque fertilis, | virgo pregnans, pariens sterilis, | quarum fructu mundus damnabilis | restauratur.

O marie grata humilitas, | precursoris precelsa sanctitas, | grandeuorum mira fecunditas | ac dignitas.

Ihesu christe, via ac veritas, | qui dignanter tuos hic visitas, | iusticie duc nos per semitas, | quo habitas. Amen.

(*Kl. 2: 161.*)

De assumpcione b. v. Marie.

Congaudent angelorum chori gloriose virgini,
Que sine virili commixtione genuit
Filium qui suo mundum cruore medicat.
Nam ipsa letatur quod celi iam conspicatur principem,
In terris cui quondam sugendas virgo mamillas prebuit.
Quam celebris angelis maria ihesu mater creditur,
Qui filii illius debitos se cognoscunt famulos.
Qua gloria in celis ista virgo colitur, que domino celi prebuit hospicium sui sanctissimi corporis.
Quam splendida polo stella, stella maris rutilat, que omnium lumen astrorum et hominum atque spirituum genuit.
Te celi regina hec plebecula piis concelebrat mentibus,
Te cantu melodo super ethera una cum angelis elevat.

Te libri virgo concinant prophetarum, chorus iubilat sacerdotum, apostoli christique martyres predicant.

Te turba [*Dan. har:* plebes] sexus sequitur utriusque, vitam diligens virginalem, celicolas in castimonia emulans.

Ecclesia ergo cuncta te cordibus teque carminibus celebrans,

Tibi suam manifestat devocionem, precatu te supplici implorans maria,

Ut sibi auxilio circa christum dominum esse digneris per evum. Amen. (*Dan.* 2: 21.)

De nativitate b. v. Marie.

Natiuitas marie virginis, | que nos lavit a labe criminis, | celebratur hodie, | dies est leticie.

De radice iesse propaginis | hanc eduxit sol veri luminis | manu sapiencie, | sue templum glorie.

Stella nova noviter oritur, | cuius ortu mors nostra moritur, | eve lapsus iam restituitur | in maria.

Ut aurora surgens progreditur, | velut luna pulchra describitur, | super cuncta ut sol erigitur | virgo pia.

Virgo clemens et virgo unica, | virga fumi, sed aromatica, | in te celi mundique fabrica | gloriatur.

Te signarunt ora prophetica, | tibi canit salomon cantica | canticorum, te vox angelica | protestatur.

Verbum patris processu temporis | intrat tui secretum corporis, | in te totum et totum deforis | simul fuit.

Fructus virens arentis arboris, | christus gigas immensi roboris | nos a nexu funesti pignoris | eripuit.

O maria, dulce commercium | intra tuum celasti gremium, | quo salutis reis remedium | indulgetur.

O vera spes et verum gaudium, | fac post vite presentis stadium, | ut optatum in celis bravium | nobis detur. Amen.

(*Mone* 2: 22.)

De b. v. Maria tempore paschali.

Virgini marie laudes | concinant christiani.

O beata domina, | tua per precamina | reconcilientur peccatores.

Fiant per te liberi | a fermento veteri | victime paschalis perceptores.

Da nobis maria, | virgo clemens et pia, | aspectu christi viventis | et gloria frui resurgentis.

Tu prece nos pia | christo reconcilia, | que sola mater intacta | es genitrix verbi dei facta.

Credendum est ex te deum | et hominem natum | resurrexisse glorificatum.

Scimus christum surrexisse | a mortuis vere, | conserva mater nos et tuere. | Alleluya. (*Ibid.* 2: 232.)

Virgini marie laudes | intonent christiani.

Eva tristis abstulit | quod maria protulit, | natum qui redemit peccatores.

Mors et vita in christo | convenere mirando, | marie filius regnat vivus.

Dic nobis maria, | virgo clemens et pia, | quomodo facta es genitrix, | cum tu sis plasma ex te nascentis.

Angelus est testis | ad me missus celestis, | natus est ex me spes mea, | sed incredula manet iudea.

Credendum est magis soli | gabrieli forti | quam iudeorum turbe fallaci.

Scimus christum processisse | ex maria vere, | tu nobis, nate rex, miserere. | Alleluya. (*Ibid.* 2: 231.)

Begagnade källor för latinska texten.

Enär den här föreliggande lat. texten, som hemtats samman ur en mängd dels handskrifna, dels tryckta källor, har till uppgift att, så vidt möjligt varit, lemna originalet till den svenska öfvers. »Jungfru Marie Örtagård», men ej ett diplomatariskt aftryck af någon viss kodex, så har utg. tillåtit sig några friheter i afseende på interpunktionen och användningen af stora och små bokstäfver samt i fråga om rättstafningen. Denna har näml. här lämpats efter bruket i medeltidslatinet, som också städse framträder i de lat. uppslagen i »Örtagården».

Handskrifna källor.

Cod. C 8 Ups. = Cantus sororum, föregången af Sermo angelicus. Perg.-hdskr. in 8:o, tillhörig Univ.-Bibl. i Upsala. (Se handskriftbeskrifningen i Inledningen.)

Cod. Borghes. = Cantus sororum, bestående af Antiphonarium och Hymnarium (med noter) på perg. in fol., fordom tillhörig prinsarne Bors rika samlingar, 1893 inköpt till Kongl. Bibl. i Sthlm.

Cod. Magl. = Birgittin-ritualbok. Perg.-hdskr. in 4:o med musiknoter, tillhörig Biblioteca Nazionale i Firenze. (Se hdskr.-beskr.)

Ant. Birg. mscr. = Birgittin-antiphonarium, pappers-hdskr. in 4:o, utförd 1761 för ett tyskt Birgittinkloster (Altomünster?) och numera tillhörig Kongl. Bibl.

Ant. Norb. mscr. = Antiphonarium från början af 1500-talet, pappers-hdskr. in fol., fordom tillhörig Norbergs församling (Vesterås stift), numera Kongl. Bibl., som 1869 fått den i gåfva af nämda församling.

Ant. Ups. mscr. = »Antiphonarius liber juxta ordinem ecclesiæ Upsalensis», pappers-hdskr. in fol. från slutet af 1400- eller början af 1500-talet, tillhörig Kongl. Bibl. (*Brocmanni N:o 55*).

Miss. Husaby mscr. = Missale å perg. in fol. från slutet af 1300-talet, fordom användt i Husaby-Ernevi församl., Upsala stift (enl. anteckning af 1422), nu tillh. Kongl. Bibl. (gammal sign. *A 6*).

Tryckta källor.

Ag. Slesw. = Liber agendarum ... ecclesie et diocesis Sleszwicensis. Parisiis 1512. 4:o.

Ant. Cist. = Antiphonale Cisterciense. Parisiis 1690. Fol.

Brev. Birg. = Breviarivm sororvm ac sanctimonialivm sacri ordinis Divæ Brigittæ ... Atrebati 1610. 4:o.

Brev. Linc. = Breviarium Lincopense. Norimb. 1493. 8:o.

Brev. Nidr. = Breviarium Nidrosiense. Parisiis 1519. 8:o.

Brev. Streng. = Breviarium Strengnense. Holmiæ 1495. 8:o.

Miss. Ab. = Missale Aboense. (Missale secundum ordinem fratrum predicatorum.) Lubecæ 1488. Fol.

Miss. Streng. = Missale Strengnense. Lubecæ 1487. Fol.

Miss. Ups. = Missale Upsalense. Basileæ 1513. Fol.

Proc. Rom. = Processionale ritibus Romanæ ecclesiæ accommodatum. Mechliniæ 1851. 8:o.

Ant. de Balingh. = Antonius de Balinghem, Parnassus Marianus. Duaci 1624. 12:o. (Ex. tillhör det Store Kongel. Bibl. i Kbhn, som med vanligt tillmötesgående utlånat det.)

Dan. = H. A. Daniel, Thesaurus hymnologicus. T. 2. Lips. 1844. 8:o.

Kehr. = J. Kehrein, Lateinische Sequenzen des Mittelalters. Mainz 1873. 8:o.

Kl. = G. E. Klemming, Latinska sånger fordom använda i Svenska kyrkor, kloster och skolor. [1.] Sveriges helgon. Sthlm 1885. [2.] Treenigheten. Jesus Christus. Helge And. Jungfru Maria. Sthlm 1886. 16:o.

Mone = F. J. Mone, Lateinische Hymnen des Mittelalters. Bd 2. Freiburg im Breisgau 1854. 8:o.

ORDO CANTUS ET LECTURE

SORORUM ORDINIS SANCTI SALVATORIS.

VADSTENANUNNORNAS GUDSTJÄNSTORDNING.

INcipit ordo cantus et lecture Sororum ordinis sancti saluatoris 1
Jn horis diurnis pariter et nocturnis jmpermutabiliter obseruandus. Primo igitur sciendum est quod totus cantus ipsis sororibus ex precepto carissime matris nostre Sancte Birgitte. ymmo verius jhesu christi per magistrum Petrum olim confessorem ipsius beate birgitte traditus et assignatus est vna cum legenda. psalmis. ympnis. antiphonis. responsoriis. versiculis et ceteris. Diuiditur principaliter in septem hystorias quas cantabunt in omni ebdomada per totum anni circulum festis et priuatis diebus. Exceptis aliquibus festiuitatibus et temporibus inferius per ordinem annotatis in quibus predictus ordo aliquantulum variatur.

¶ IN aduentu domini obseruetur ordo feriarum in libro prenotatus. Capit. ad matutinas. vesperas & terciam. Ecce virgo concipiet. Ad sextam. Capit. Egredietur virga. Ad nonam. capit. Rorate celi desuper. Ad omnes horas preter primam et completorium. Collecta. Deus qui de beate marie virginis vtero. Officium misse. Rorate celi desuper. Graduale Tollite portas. Alleluya. ℣ Virga yesse. Sequencia. Missus gabriel de celis Offertor. Aue maria. Completorium. [Capit.] Ecce virgo concipiet. Post completorium Ant. De te virgo nascitur[um]. ℣ Aue maria gracia plena. ℟ Dominus tecum. Collecta. Deus qui de beate [marie] virginis vtero.

¶ In vigilia natiuitatis domini. Ad vesperas super psalmos. Ant. Beatus populus. Capit. Ecce virgo concipiet. ℟ Felix namque. ympnus. Aue maris stella. ℣ Tanquam sponsus. Super Magnificat. [Ant.] Gaude eternaliter. Collecta. 2
Deus qui de beate marie virginis vtero. Benedicamus celesti domino. Ad completorium super psalmos ant. Quoniam mandauit dominus. ℟ In manus tui filii. Alleluya.

ympnus. Sponse jungendo filio. Super nunc dimittis. ant. Glorificamus te. Collecta. Graciam tuam. Post completorium. ant. De te virgo. Cum versiculo & collecta ut supra.

¶ In die natiuitatis dominj et deinceps vsque ad octauam epyphanie inclusive habeatur hystoria quinte ferie per totum. Et omnes versiculi cum alleluya cantentur. Sed nota quod psalmi semper stent velut cuilibet ferie sunt deputati. Collecta. Deus qui salutis. Post completorium. ant. Gaudendum nobis est. ℣ Post partum virgo. Collecta. Deus qui salutis eterne. In die sancto ad missam officium. Lux fulgebit hodie &c. Sequencia. Letabundus exultet fidelis. Secunda die natiuitatis domini et vsque ad octauas eiusdem. officium misse. Salue sancta parens. pro psalmo. Post partum virgo. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. ℣ Post partum virgo. Sequencia. Letabundus. Que cantanda est singulis diebus vsque ad octauam purificacionis beate virginis nisi septuagesima occurrerit. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Ab octaua natiuitatis domini vsque ad purificacionem in officio misse. Alleluya. post partum. Communio Tolle puerum. Cetera vt supra.

¶ In festo purificacionis beate marie virginis cantetur hystoria quinte ferie et per octauam In primis vesperis. Capit. Ecce ego mitto angelum. ℟ Felix namque. versiculi & benedicamus cum alleluya cantentur si extra septuagesimam venerit. Collecta. Deus qui salutis eterne. Ad sextam Capit.
3 Ego quasi vitis fructificaui. ad nonam capit. Ego mater pulchre dileccionis. Ad officium misse. Suscepimus deus. Graduale Suscepimus. Alleluya. Post partum virgo. Si autem in septuagesima venerit habeatur tractus. Gaude maria virgo. cum prosa. Inuiolata intacta. offertor. Felix namque. Communio. Responsum accepit.

¶ Item ab octaua purificacionis vsque ad pascha officium misse. Salue sancta parens. prosa Senciant omnes tuum. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. Virga iesse. Si septuagesima fuerit. tractus. Gaude maria virgo. cum prosa. Inuiolata intacta. offertor. Recordare virgo mater. communio. Beata viscera.

¶ A dominica septuagesime vsque ad pascha. Te deum laudamus est omittendum. loco cuius habeatur. Miserere mei deus. plane et submissa voce. Quod eciam obseruandum est omnibus sextis feriis tocius anni, nisi quando aliqua festa cadunt in illis et eciam pascha et penthecoste tunc enim canitur. Te deum. Item. Gloria in excelsis. nunquam omittitur nisi in aduentu. et a septuagesima vsque ad pascha. et pro tunc cantetur in totis duplicibus et duplicibus. Item sabbato ante dominicam quadragesime ad completorium. ant. super psalmos. Sancte spei mater. Capit. vt moris est. ℞ In pace patris eterni &c. ympnus. Rubens rosa. ℣ Jn vite morte. Super nunc dimittis. ant. O mitissime saluator. cum versibus. Qui de terra nos pla[s]masti &c. Hoc ordine cantandum est completorium vsque ad diem pasche nisi in festo annunciacionis beate virginis et per octauam.

¶ Item a dominica passionis vsque ad diem sanctum pasche cantetur hystoria sexte ferie per totum excepto festo annunciacionis cum octauis si tunc venerit. 4

¶ In festo annunciacionis beate marie virginis ad primas vesperas super psalmos Ant. Gloriose virginis. Capit. Ecce virgo concipiet. ℞ O ineffabiliter. ympnus. Quem terra pontus. ℣ Venit deus in mundum. Super Magnificat. ant. Magnificetur rex. Collecta. Deus qui de beate marie virginis vtero. Benedicamus deuotis mentibus &c. Ad completorium ant. super psalmos. Castitatem vouit. ympnus. Fit porta. ℣ Ecce ancilla domini. Super nunc dimittis. ant. O mulierum felicissima. Ad matutinas inuitator. Aue maria. ympnus. Tu miro micans lumine. Super psalmos ant. Clamauimus ad deum. ant. Congratulaminj filio dei. ant. Flectatur tibi. cum psalmis illius ferie in qua cadit festum quod semper obseruandum est. ℣ Venit deus in mundum. lecciones quinte ferie habeantur. Primum ℞ Sancta et inmaculata. Secundum ℞ videte miraculum. Tercium ℞ O jneffabiliter diuitem. Te deum laudamus dicatur. ℣ ante laudes. In vterum virginis. Ad laudes super psalmos. ant. O admirabile. ympnus. Trina celi jerarchia. ℣ Tanquam sponsus. Super benedictus. ant. Maria maria tocius

sanctitatis. Collecta vt supra. Benedicamus deuotis mentibus. Ad horas diei. ympnus. Rex christe clementissime. Ad primam ant. Rubum quem viderat &c. Ad terciam. ant. Germinauit radix. Capit. Ecce virgo concipiet. Ad sextam. ant. Aue maria. Capit. Egredietur virga. Ad nonam. ant. Benedicta tu. Capit. Rorate celi. Cum responsoriis & versiculis quinte ferie. Collecta vt supra.

¶ Ad missam introitus. Rorate celi desuper. Graduale. Tollite portas. Tractus. Gaude maria virgo. cum prosa.
5 Inuiolata intacta. Offertor. Aue maria. Communio. Ecce virgo concipiet. In secundis vesperis. super psalmos. ant. Beatus populus. ympnus. Aue maris stella. ℣ Tanquam sponsus. Super Magnificat. ant. Gaude eternaliter. Benedicamus deuotis mentibus. Ad completorium super psalmos. ant. Memor dominus. ympnus. Sponse jungendo filio. Super nunc dimittis. ant. Lumen verum &c.

¶ Et nota si festum annunciacionis dominice cadit sabbato palmarum. tunc nichilominus cantetur de festo annunciacionis. Die dominico. feria secunda. et feria tercia.[1] juxta ordinem suprascriptum. Reliquis autem diebus. vsque ad pascha cantanda est hystoria sexte ferie que tractat de passione christi et de doloribus sue matris gloriose.

¶ In vigilia pasche missa bassius cantetur absque pulsacione campanarum. Post completorium ant. Salue regina. cum alleluya absque versibus. ℣ Ora pro nobis. Collecta. Concede nos famulos &c.

¶ In die sancto pasche et deinceps vsque ad octauas penthecostes cantetur more solito secundum ordinem feriarum. Omnes versiculi & benedicamus cum alleluya cantentur. nisi in sextis feriis. et nisi tunc festa occurrerint. Collecta. Prosit nobis semper omnipotens pater. Ad missam officium. Salue sancta parens. ℣ Senciant omnes tuum juuamen &c. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. virga jesse. Sequencia. Virginis marie laudes. Item alia sequencia. Virgini marie laudes concinant &c. Et habeantur vicissim.

[1]) et quarta *är tillagdt öfver raden.*

Offertor. Recordare virgo mater. communio. Aue regina ce-
lorum mater. Post completorium. ant. Regina celi. cum
versu. Virgo mater resurgentis. ℣ Speciosa facta es
&c. cum alleluya. Collecta. Prosit nobis semper. Sabbato
proximo post pascha loco gradualis habeatur. Alleluya. Post 6
partum virgo. vsque ad dominicam trinitatis cetera vt supra.

¶ In die sancto penthecostes et per octauam ad minutas horas. ympnus. Veni creator spiritus qui prophetarum cordibus. Cum nota solita preter in sexta feria. cetera vt moris est alio tempore anni.

¶ In festo trinitatis ad primas vesperas. ℟ Summe trinitati. Et hoc idem ℟ habeatur in matutinis pro tercio responsorio per octauam. In minutis horis. ympnus. O veneranda trinitas Collecta. Concede nos famulos tuos.

¶ A festo trinitatis vsque ad aduentum dominj. officium misse. Salue sancta parens. Graduale. Benedicta et venerabilis. Alleluya. virga jesse. offertor. Recordare virgo mater. Communio. Beata viscera. cum sequenciis cuilibet ferie deputatis. nisi in festis infra notatis et eorum octauis.

¶ In festo sancte anne matris beate marie virginis cantetur hystoria ferie quarte per totum. sicut in natiuitate beate virginis tantum ipso die sancte anne. Jn primis vesperis. ℟ Beata mater anna.

¶ In assumpcione beate marie virginis hystoria sabbati cantetur per totum. In primis vesperis Capit. Quasi cedrus exaltata sum. ℟ Super salutem. Collecta. veneranda nobis domine. Benedicamus domino suam matrem collocanti. Omnes versiculi cum alleluya cantentur. Ad sextam Capit. Tota pulchra es. Ad nonam. Capit. Quasi oliua speciosa. Officium misse. Gaudeamus omnes. ℣ Exaltata es sancta dei. Graduale. Assumpta est. Alleluya. ℣ Hodie maria virgo. Sequencia. Congaudent angelorum. Offertor. Felix namque. communio. Beata viscera. Per octauam omnia sicut prima die habeantur.

¶ In natiuitate beate Marie virginis cantetur hystoria quarte 7
ferie per totum. In primis vesperis. Capit. Ego quasi vitis. ℟
Solem justicie. Collecta. Famulis tuis quesumus domine.

Benedicamus pro natiuitate. Omnes versiculi cum alleluya. Officium misse. Gaudeamus omnes in domino. ℣ Natiuitas tua. Graduale. Natiuitatem hodiernam. Alleluya. ℣ Natiuitas gloriose. Sequencia. Natiuitas marie virginis. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Per octauam omnia sicut prima die habeantur. In festo sancti michaelis archangeli hystoria secunde ferie ex integro decantetur. Jn primis vesperis. ℟ Te sanctum dominum.

¶ In concepcione beate marie virginis hystoria quarte ferie habeatur. Hoc prouiso quod loco natiuitatis cantetur concepcionis. In primis vesperis. Capit. Dominus possedit me. ℟ Beata mater anna. Collecta. Deus qui beate marie virginis concepcionem. Omnes versiculi dicantur cum alleluya. Benedicamus pro concepcione. cum alleluya. Ad sextam. capit. Nec dum erant abissi. Ad nonam. Capit. Beatus vir qui audit me. Officium misse. Gaudeamus omnes. ℣ Concepcio tua. Graduale. Concepcionem hodiernam. Alleluya. ℣ Concepcio gloriose virginis. Sequencia Dies ista celebretur. Offertor. Felix namque. Communio. Beata viscera. Per octauam cantentur omnia sicut ipso die.

Jtem nota quod in precipuis solemnitatibus beate marie virginis. Scilicet. Concepcionis. purificacionis. annunciacionis. Assumpcionis. et natiuitatis. finitis vesperis inmediate post benedicamus cantetur per duas sorores ympnus seu canticum. Benedicite omnia opera dominj domino &c. Et post quemlibet versum. Chorus prosequatur. Pro honore et gloria
8 dignissime creature. Et sic vsque ad finem. cum versu. Et tu super omnes creaturas benedicta. et sic statim sequitur. Ant. Aue maria. cum collecta. Omnipotens sempiterne deus qui pro nobis de castissima virgine &c.

Item nota quod infra octauas festiuitatum diuiditur predictum canticum per hunc modum. Altera die sequente post vesperas.

Benedicite omnia opera dominj domino. laudate et superexal[tate] &c.

Benedicite angeli domini domino &c.
Benedicite aque omnes que supra &c.
Benedicite sol et luna domino &c.
Benedicite ymber et ros domino &c.
Benedicite ignis et estus domino &c.
Benedicite rores et pruina domino &c.
Benedicite glacies et niues domino &c.
Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
Benedictus es domine in firmamento celi &c.
Et tu super omnes creaturas benedicta &c.

Item tercia die infra octauas.

Benedicite omnia opera domini domino &c.
Benedicite angeli domini domino &c.
Benedicite lux et tenebre domino &c.
Benedicat terra dominum &c.
Benedicite montes et colles domino &c.
Benedicite fontes domino &c.
Benedicite cete et omnia que mouentur &c.
Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
Benedictus es domine in firmamento &c.
Et tu super omnes creaturas benedicta &c. 9

Item quarta die infra octauas.

Benedicite omnia opera dominj domino &c.
Benedicite angeli dominj domino &c.
Benedicite omnes bestie et pecora &c.
Benedicat israel dominum &c.
Benedicite sacerdotes domini domino &c.
Benedicite spiritus et anime Justorum &c.
Benedicite anania azaria &c.
Benedicamus patrem et filium cum sancto &c.
Benedictus es domine in firmamento &c.
Et tu super omnes creaturas benedicta &c.

Jn vltimis vero vesperis octauarum cantetur totaliter sicut in primis vesperis. Item in sextis feriis quando non est festum nouem leccionum uel octaue sanctorum habeatur in completoriis. ℞ In manus tuas domine commendo spiritum meum.

℣ Redemisti domine deus veritatis. Ante nunc dimittis. ℣ Jn vite morte seua mors &c. Qui semper habeatur nisi mutata fuerit hystoria propter festa beate marie virginis. tunc enim cantetur versiculus. Ecce ancilla domini. sicut alias.

Item sciendum est quod sicut iam superius notatum est quantumcunque officia seu hystorie istorum dierum varientur. Psalmi tamen numquam mutantur. quia oportet sorores complere psalterium omni septimana. Sed quia non omnes psalmi habentur in officio sororum qui habentur in psalterio. Jdeo extra horas residuos legant et compleant secundum modum inferius notatum. Jdeo in dominica die legant horas de sancto spiritu. Feria secunda legant vigilias cum tribus leccionibus Feria vero tercia et quarta legant eciam vigilias trium leccionum. Feria quinta legantur hii ps. Confitebor tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia &c. ps. Diligam te domine fortitudo mea: &c. et ps. Deus deus meus respice in me: &c. pro criminosis. Jtem feria sexta legantur septem psalmi. pro peccatis propriis prout habetur in constitucionibus. non sic intelligendo quod bis legantur ex debito. Item sabbato legantur hii ps. Attendite popule meus legem meam: &c. ps. Misericordias domini &c. et ps. Confitemini domino quoniam bonus &c. qui habetur in nocturno sabbatino. pro justis. Item in sextis feriis quando est festum totum duplex non habentur psalmi canticorum. sed Dominus regnauit decorem indutus &c. cum ceteris. Item supradictum est quod per octauas omnium festiuitatum beate marie virginis sic omnia habenda sunt. sicut in ipso die solemnitatis eius. Jdcirco missa beate virginis. eodem modo debet cantari per octauas sicut in ipso die. nec infra octauas concepcionis. purificacionis. et annunciacionis. omittatur Gloria in excelsis deo. in missa beate virginis. nec Credo. quamuis ista festa cadunt in aduentu. et in septuagesima. nisi sicut supradictum est.

¶ Jtem in festo aduincula petri vel omnium sanctorum officium ferie non mutatur nisi quando cadit in sexta feria tunc omnia habeantur de sexta feria preter psalmos in laudibus sicut supradictum est. Item in hiis diebus infrascriptis habeatur.

Credo. in missa beate marie virginis. In die natiuitatis domini
tantum. Jn die circumscicionis dominj. Jtem in die epyphanie 11
tantum. Jn die ascensionis domini tantum. In die penthecostes
tantum. In die corporis christi tantum. In festis sancte crucis.
Jtem in omnibus diebus dominicis. Jn omnibus solemnitatibus
beate marie virginis. et per octauas earum. Item in diebus omnium apostolorum. et ewangelistarum. Jtem in omnibus solemnitatibus beate matris nostre sancte Birgitte. In die omnium sanctorum. Item in die sancte marie magdalene.

¶ Item nota quod in vigiliis seu profestis omnium festiuitatum beate marie virginis. Scilicet. Annunciacionis. visitacionis. assumpcionis. et natiuitatis. trinitatis. corporis christi. Johannis baptiste. Petri et pauli. sancte Anne. Petri aduincula. beati augustini. sancti michaelis. beate Birgitte et omnium sanctorum. Post completorium habeatur ant. Salue regina. cum versibus. Virgo mater ecclesie. vel. Salue celi digna. ℣ Ora pro nobis. Collecta. Famulorum tuorum.

Item dum processiones fiunt sumant de officio suo quod inter se statuerint cantandum. Nec fratres seu alij sub attestacione diuini judicij se intromittant de ordinacione officij sororum vt aliter ordinetur quam magister Petrus confessor sancte birgitte ex precepto ihesu christi ordinauit. Sed si qua dubia occurrerint recurrant ad Monasterium principale vt sic omnia in monasteriis ordinis sicut in spiritu dei preceptum fuit vniformiter obseruetur.

Hec sunt festa que sorores in monasterio watzstenensi habent pro summis festiuitatibus. Scilicet. Natiuitatis domini.
Circumscicionis. epiphanie. Resurreccionis. ascensionis. Penthe-
costes. Trinitatis. corporis christi. festa beate virginis. Scilicet. 12
Concepcionis. Natiuitatis. Annunciacionis. visitacionis. Purifica-
cionis. et Assumpcionis. Tria festa matris nostre sancte Birgitte. In festo ad uincula sancti petri. festum sancti Johannis baptiste. Sancti augustini. Sancte anne. Sancti michaelis. et omnium sanctorum.

Item nota quod omni die festo et priuato habeatur in matutinis et in vesperis Memoria de patrona nostra sancta birgitta.

(*Cod. Magl. s. 1—12.*)

Utg:s rättelser och tillägg i den s. 273—281 tryckta texten.

Sid.	273	*rad.*	12	*nedifr.*	gabriel *rättadt från* grabriel
»	—	»	11	»	Capit. tillagdt.
»	—	»	10	»	nasciturum utfyldt.
»	—	»	8	»	marie tillagdt.
»	—	»	4	»	Ant. »
»	275	»	5	*uppifr.*	penthecoste *rättadt fr.* penthecosten
»	—	»	13	»	plasmasti » » plamasti
»	276	»	15	»	jungendo » » jungende
»	—	»	1	*nedifr.*	concinant » » concinnant
»	278	»	11	»	opera » » operia
»	—	»	2	*och följ. nedifr.*	superexaltate utfyldt.
»	281	»	3	*uppifr.*	penthecostes *rättadt fr.* penthecosten

FÖRKLARINGAR OCH REGISTER.

1. De till gudstjänsten hörande rituella uttrycken med deras här använda förkortningar.

ABSOL. = *Absolutio*, absolution, välsignelse (kallas somligstädes *benedictio*).

ANT. = *Antiphona*, antifon, växelsång, svarsång, består däri att antingen en kor svarar en annan (antifon i egentlig mening) eller att en kor svarar den officierande presten (*responsorium*, s. d. o.). Antifon i ordets vanliga betydelse är en (oftast kortare) unison sång, som inleder en psalm eller canticum (lofsång), med hvars »ton» (någon af de 8 gregorianska kyrkotonarterna) den öfverensstämmer eller rättare hvars ton den bestämmer, medan orden äro valda så att de specielt illustrera och bekräfta den heliga textens evangeliska eller profetiska mening. Den alternerande eller antifon-sången (t. ex. af Davids psalmer vers för vers eller halfvers för halfvers) är af vördnadsvärd ålder och var utmärkande redan för judarnes och de älste kristnas andakt (enl. Philo redan i 1:a årh. e. Kr.). De i Birgittinritualen använda antifonerna finnas uppräknade s. 301 o. f. här nedan.

BENEDICTIO = *Absolutio* (se här ofvan).

CANTICUM, lofsång, ett namn, som gifvits åt vissa hymner hemtade ur bibeln och hvilka af ålder sjungits i alla katolska församlingar. De förnämsta äro de tre följande: *Benedictus* (den s. k. »canticum Zachariæ»), som tillhör laudes, *Magnificat* (eller »canticum Mariæ»), hvilken sjunges i vespern, och *Nunc dimittis* (eller »canticum Simeonis») i completoriet. Dit hör ock den s. k. »canticum trium puerorum» (de tre männens sång i den brinnande ugnen), som likaledes benämnes efter begynnelseordet: Benedicite. Nam-

net canticum ges i bibelöfvers. Vulgata åt Moses' och Salomos sånger, några af Davids psalmer o. s. v. (jfr den lat. benämningen »Cantica canticorum» för Salomos Höga visa) och har därifrån lånats såsom term i det kyrkliga ritualspråket. — Om de sex cantica som inräknas bland ritualens psalmer se Inledn. s. LX o. f.

CAPIT. = *Capitulum*, en kort lektie (uppläsning), som är inlagd i hvar och en af de särskilda »tiderna» utom nokturnen (denna har nämligen sina egna tre lektier ur »Sermo Angelicus»). Hvarje capit. åtföljes städse antingen af ett *responsorium* (med sin *versus*) eller af en *hymn* (det senare är fallet i laudes, vesper och completorium).

COLLECTA, slutbön.

COMMUNIO, nattvardsbön, den sista leden i mässan hvilken utföres af koren. Den har olika lydelse vid kyrkans särskilda högtider och återfinnes därför i det s. k. »proprium missæ», hvars innehåll är de mäss-partier, som variera vid olika tillfällen, till skilnad från »ordinarium missæ», hvars innehåll är det vid alla högtider gemensamma (jfr *Graduale* å sid. 297). Communionen är vanligen betydligt kortare än gradualet och offertoriet, men skiljer sig eljest föga från dessa. Under påsktiden åtföljes communionen af ett eget Alleluya, som ansluter sig till dess »modus» (en af de 8 kyrkotonarterna). Jfr *Missa*.

COMPLET. = *Completorium*, dagens sista tidegärd eller gudstjänsttimme, kl. 9 e. m.

DECLARATIO, förklaring, utläggning (af en text).

GRADUALE, ett kort responsorium, som sjunges i mässan mellan episteln och evangeliet för dagen. I kyrkans älsta tider sjöngs gradualet af en diakon från den till den ena ambonen (motsvarande senare tiders predikstol) ledande trappan (*gradus*), hvilket gifvit anledning till namnet. Senare öfvertogs dess utförande af kören, på det sätt att första insatsen sjöngs endast af två cantores, hvarefter hela kören upptog sången och fortsatte den till slut. Sön- och helgdagar supplerades gradualet af Alleluya med tillhörande versus, utom vid fastetiden m. fl. tillfällen, då hela ritualen var redu-

cerad till ett mera inskränkt omfång och allt som innebar jubelkänslor aflägsnats. Söndagarne efter påsk utelemnades hela gradualet, och i stället sjöngs ett enbart Alleluya med sin versus. Gradualets texter äro med få undantag hemtade från psaltaren och utgöra jämte tillhörande cantus-planus-melodier en viktig del af »Graduale romanum» (hvarom s. 297). Forntidens gradualsång fortlefver i den nyare motetten.

HORÆ CANONICÆ, kanoniska timmar, äfven helt kort kallade »tider», dygnets sju gudstjänststunder: matutinan (bestående af nokturn och laudes), prim, ters, sext, non, vesper och completorium. Vesper (nämligen den första: *primæ vesperæ*) och matutina utgjorde tillsammans vigilien; de fem öfriga »tiderna» kallades med ett gemensamt namn »småtider», *horæ minutæ*.

HYMNUS (under medeltiden skrifvet *Ymnus* eller *Ympnus*), hymn, andlig metrisk sång, efter mönster af det klassiska odet. Enligt kyrkans traditioner skall den första hymnen hafva sjungits af Jesus och hans lärjungar omedelbart efter nattvardens instiftelse, och den utgjordes i sådant fall troligen af en bland Davids psalmer. Sådana sjöngos nämligen, särskildt de s. k. *hallel* (ps. 113—118), af judarne vid påsktiden. I den älsta kyrkan var »hymn» benämning på hvarje lofprisande af Gud, så framt det utfördes sångvis. Sedan inskränktes betydelsen, hvarvid psalmerna uteslötos ur denna kategori och hymnerna i egentlig mening bildade en sluten grupp. Mycket gammal är den s. k. »änglarnes hymn» Gloria in excelsis deo, hvilken nämnes redan i de apostoliska konstitutionerna. Men det var först i senare hälften af 4:e årh. som hymnens betydelse såsom ett element i den kristna gudstjänsten blef fullt erkänd. De gamla hymnerna samlades och nya diktades af sådana heliga män som Ephraim i Edessa, Chrysostomus i Byzanz, Ambrosius i Milano m. fl. Te deum, som länge ansågs vara ett verk af Ambrosius och Augustinus i förening och så benämnes i flere medeltida breviarier, räknas ännu för den ädlaste af medeltidens latinska hymner som äro i behåll. I den vester-

ländska kyrkan infördes den älsta metriska hymnen af den hel. Ambrosius (d. 397), hvars älsklingsmeter var den iambiska dimetern, länge ansedd såsom den enda tillåtna. Fältet vidgades af Prudentius (d. 413?), Gregorius den store (d. 604) m. fl. Den elegiska versen, som snart erhöll ett vidsträckt fält, infördes af den berömde hymndiktaren Venantius Fortunatus (d. 603?), hvars hymner (t. ex. de båda passionshymnerna Vexilla regis prodeunt och Pange lingua gloriosi) ännu höras i katolska kyrkor. Skatten af hymner växte med hvarje århundrade och företedde en rik växling i innehåll och meter. Men större delen af all denna härlighet undanträngdes i början af 10:de årh., då den hymnform som är känd under namnet *prosa* (sedan *sequentia*) vann fast terräng. Skilnaden mellan dessa diktarter är blott formell: i hymnen tillämpas de klassiska kvantitetslagarne, medan sekvensens rytm är bygd på accenten. Sekvensen, den nyare tidens barn, var långt ifrån klassisk och betraktades länge af de lärde som ett alster af barbariskt munklatin. Hymnmelodierna, af hvilka många utmärka sig för en äfven efter vår tids begrepp hänförande skönhet, äro till sitt ursprung omtvistade, men säkerligen äro de till stor del komponerade af samma personer som diktat texterna. Egendomliga hymner och hymnmelodier med endast lokal användning finnas i många äldre ritualböcker, som utarbetats för särskilda församlingar eller klostersamfund. Så är äfven fallet med de flesta af de hymner som ingå i Birgittinritualen. (Öfver dessa bifogas ett register här nedan s. 299 o. f.)

INTROITUS, inledningssång, ett responsorium, som sjunges af koren såsom ingress till mässan och åtföljes af en *versus*, oftast hemtad ur Davids psalmer. Hvarje söndag o. s. v. i det kyrkliga året har sin egen introitus, och efter denna har dagen ofta fått sitt namn, t. ex. *Lætare* (4:e sönd. i fastan), *Gaudete* (3:e i advent), *Oculi* (3:e i fastan), *Judica* (passionssöndagen) o. s. v.

INVITATOR. = *Invitatorium*, egentl. »inbjudning», inledningen till matutinan. Det börjas af en soloröst, upprepas därpå af

koren och inflätas sedan med bestämda mellanrum i den därpå följande psalmen Venite, som sjunges af en solist (stundom förstärkt). Invitatorie-sången är ett vördnadsvärdt minne af formen för kyrkans älsta psalmsång (den s. k. »psalmus responsorius»). Jfr Inledn. s. XXIII o. f.

LAUDES, senare delen af matutinan, sjöngs vid solens uppgång. (Matutinans förra del åter var nokturnen.)

LECTIO (*Leccio*), »lektie», stycke till uppläsning, som utfördes medelst s. k. *accentus* (ett slags recitativ, till skilnad från *cantus*, melodisk sång). I Birgittinritualen förekommo lektier, till antalet tre, endast i nokturnen (i de öfriga »tiderna» ersatt af ett *capitulum*) och utgjordes af »Sermo angelicus», fördelad på hela veckan.

MATUT. = *Matutina* ell. *-um*, ottesången, dagens första gudstjänst, bestående af två delar: *nokturnen* och *laudes* (se d. o.).

MEMORIA = *Suffragium* (se s. 294).

MISSA, mässa, gudstjänstens förnämsta parti, hvars kärna utgöres af »offret» (nattvardens tillredelse och begående) och som beledsagas af musik med karaktär af djupt allvar och högtidlig skönhet. Om de ursprungliga källorna till denna musik vet man ej mycket. Sedan den länge bevarats genom muntlig tradition, samlades den, reviderades och sattes i system af den hel. *Ambrosius* (biskop i Milano 374—397). Dennes verk fortsattes och fullkomnades af *Gregorius d. store* (590—604) och finnes ännu till väsentlig del bevaradt i den katolska kyrkans missaler och gradualer. Den gregorianska stilens egendomlighet är ännu tusen år efter Gregorii tid igenkänlig i den kyrkliga musiken, ja på några orter ännu i våra dagar.

Hvarje särskild afdelning af mässan hade sin egen »ton» eller »modus», hvilka växlade efter olika årstider och högtider. Dessa afdelningar voro Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus med Benedictus samt Agnus dei. Förloppet vid mässans utförande var följande.

Sedan celebranten (mässförrättaren) med eller utan biträde af två diakoner, i Sverige kallade »mässedjäknar» (be-

roende på högtidens beskaffenhet), inställt sig i koret, där han med låg röst reciterade dels psalmen Judica me deus, dels (vid altartrappan) syndabekännelsen, uppstämde koren dagens *introitus*, hvarpå den omedelbart öfvergick till afsjungandet af Kyrie, som utfördes i långsamt tempo med iakttagande af lämplig nyansering. Under tiden beträdde celebranten högaltaret, tände rökelsen och upprepade med låg röst orden i introitus äfvensom »Kyrie». När koren sedan slutat sitt parti, intonerade celebranten med ljudlig röst första orden af »Gloria»: Gloria in excelsis deo, hvarpå koren fortsatte med de därpå följande orden: Et in terra pax, samt fortgick till slutet af »Gloria» (med en efter innehållet växlande rytm). Så följde dagens *collecter*, reciterade af celebranten, hvarefter den ena af mässedjäknarne (subdiakonen) i s. k. accentus (härvidlag »tonus epistolæ») utförde *episteln* för dagen. Kom så *graduale*t, sjunget af koren och åtföljdt af *vers* och *versikel*, vid de största högtiderna af *tractus* och *sekvens*. I ordningen därnäst reciterades af den andre mässedjäknen (diakonen) evangeliet (i den form af accentus som kallas »tonus evangelii»). Därest *predikan* för dagen förekom, följde den nu.[1] Efter dess slut uppstämde celebranten första meningen af »Credo»: Credo in unum deum, i några få toner, hvilka aldrig växlade vid olika tillfällen. Fortsättningen — Patrem omnipotentem &c. — utfördes till slutet af koren, med starka skiftningar i rytmiken. Efter »Credo» sjöng koren dagens *offertorium*, hvarunder mässförrättaren offrade oblaten, under uttalande af tysta böner (*secreta*).[2]

Följde så den senare afdelningen af mässan, hvilken började med dagens *præfatio*. Vid dess slut ringdes med en klocka, och omedelbart därpå uppstämdes af koren

[1] I Vadstena voro munkarne ålagda att hålla predikan på svenska, såsom man finner af *Regula Salvatoris*, cap. 15: »Prästene ... skulu wttydha i siälffue mässonne thäs dagxsins ewangelium j sino *modhermaale* allom ahörandom».

[2] I nyare tid plägar man här inlägga ett orgelstycke eller en motett för att upptaga tiden, medan presten är sysselsatt med offret vid altaret.

Sanctus, hvars slut utgjordes af ett i pianissimo afsjunget Osianna. Härunder läste celebranten tyst för sig de böner, som föregå konsekrationen af hostian. Efter den s. k. elevationen, som skedde under ljudlös tystnad, sjöng koren (härvidlag oftast några få soloröster) Benedictus, afslutad med ännu ett Osianna, merendels ett upprepande af det som följde på »Sanctus».

Närmast i ordningen kom nu Pater noster, som sjöngs af mässförrättaren på en vördnadsvärd cantus-planus-melodi, och därefter följde mässans slutafdelning: Agnus dei, under hvars utförande celebranten och församlingen togo nattvarden. Förra delen af »Agnus», med slutorden: miserere nobis (se sid. 253), sjöngs af valda soloröster, den senare (dona nobis pacem) af full kor, med samma vårdade nyansering som i »Kyrie». Till sist sjöng koren dagens *communio*, nattvardsbön, hvarpå presten afslutade mässan med en bön, kallad *postcommunio*. Nu ljödo från diakonens mun orden: »Ite missa est (concio)», d. v. s. »Församlingen hemförlofvas!» en slutformel ur hvilken mässan (lat. *missa*) erhållit sitt namn.

Sådan var mässan i stora drag framställd. De därvid använda texterna äfvensom melodierna i cantus-planus-notering finnas förvarade i äldre tiders sacramentaria och i de därefter brukliga missaler och gradualer.

I Vadstena och öfriga Birgittinkloster firades dagligen tvänne mässor. Den första, till jungfru Marias ära, den s. k. *warfru mässa*, hölls omedelbart efter primen, den andra, *högmässan*, efter sexten (jfr *Lucidarium* kap. 14). Bägge dessa mässor förrättades af några bland de 13 prestbröderna med biträde af diakonerna (mässedjäknarne). Nunnornas andel i mässan var inskränkt till utförandet af korsatserna. I veckoritualen återfinnas texterna både till mässans hufvudpartier, hvilka ej växlade, och till introitus, gradualer, offertorier och communiones, hvilka åter hade olika lydelser vid olika tillfällen. Den lat. texten (däribland 16 sekvenser) finnes samlad i närv. uppl. s. 252—267 (motsvarande sv. öfvers. s. 175—200).

NOCTURNUS, Nokturnen, matutinans förra del, som istämdes vid hanegället (»ad gallicinium»).

NONA, Non, dagens femte tidegärd eller den fjärde af »småtiderna», som firades vid nionde timmen, d. v. s. kl. 3 e. m.

OFFERTOR. = *Offertorium*, mässoffret, offerbönen i mässan, ett responsorium, som till formen föga skiljer sig från ett graduale. Det utgöres af en eller flere verser ur någon Davids psalm eller ur någon annan af den hel. skrifts böcker och sjunges af kören i mässan omedelbart efter Credo, medan presten tillreder offret (oblaten) och offrar vid altaret. Hvarje sön- och helgedag liksom hvarje veckodag under kyrkoåret har sitt offertorium, med undantag endast af långfredagen och påskaftonen. Offertorietexterna med tillhörande cantus-planus återfinnas i den ritualbok, som benämnes *Graduale* (se s. 297).

PRIMA, Prim, den första gudstjänsttimmen i dagcykeln, kl. 6 f. m. Primen utgör jämte ters, sext och non de s. k. »dagstiderna» (*horæ diei*). Uttrycket *ad horas diei* vid en hymn (»til dagx tidhenar» eller »ympnan til alla tidher») betyder alltså att denna utfördes vid alla de nämda »tiderna».

PROSA = *Sequentia* (se d. o. å nästa sida).

PS. = *Psalmus*, psalm ur Davids psaltare. Denna innehåller tillsammans 150 ps., hvilka i Birgittinritualen samtliga genomgingos hvarje vecka.

℟ = *Responsorium*, svarsång, det slags antifon som sjunges af *hela* kören, särskildt efter hvarje lektie och capitulum. Responsorierna hafva sin särskilda karaktär allt efter dagens betydelse och äro afsedda att utgöra den lyriska bakgrunden till lektietexten. Samlingen af responsorier och antifoner jämte hymner, som ingå i ett officium, kallas med ett gemensamt namn »dagens *historia*» (se Inledn. s. LXXV, noten). Antalet responsorier under kyrkoåret är mycket betydligt. De återfinnas jämte sina melodier (i cantus-planus-notering) i de vanliga antifonarierna (se *Antiphonarium*, s. 296). Birgittinritualens responsorier (och antifoner) finnas uppräknade här nedan, s. 301 o. f.

REPET. = *Repetitio*, repetition, omtagning, upprepning, särskildt af en responsoriesats (se t. ex. s. 54: 15). Det motsvarar

nyare tidens *Da capo* eller *Dal segno*, allt efter som upprepningen gäller hela satsen från början eller endast dess senare del.

SEQUENTIA (äldre PROSA), Sekvens, en hymn på fri meter och vanligen rimmad, hvilken sjöngs i mässan på särskilda stora högtidsdagar efter *gradualet* med sin *versus*, *tractus* och Alleluya. Namnet fick sekvensen af dess plats i mässan, där den uppträder som en »fortsättning» i den långa raden af verser och responsorier mellan episteln och evangeliet. Under medeltiden kallades den *prosa* däraf att den, ehuruväl ofta rimmad och med likformig rytm, hade sin stafvelsebetoning bestämd ej (såsom fallet var i den klassiska poesien) af kvantitetslagar, utan af accenten, hvilket gjorde att den af folk med klassiskt öra ej kunde räknas för vers. I liturgien infördes sekvensen under 9:e eller början af 10:e årh. Redan i 11:e och 12:e årh. vann den en ofantlig utbredning, varmt omhuldad som den var af dessa tiders store hymnförfattare. Medeltidsofficier och ritualböcker (ej minst våra svenska missaler) innehålla en mängd sekvenser af slående skönhet och originalitet, men religionsnitet fann dem snart farliga på grund af förmenta irrläror, och vid den stora revision af den romerska liturgien, som genomfördes af Tridentinska kyrkomötet (1545—63), utdömdes alla så när som på — fem. Dessa senare intaga ännu en framstående plats i de dagars gudstjänst i hvilka de äro inpassade, såsom t. ex. pingsthymnen Veni sancte spiritus, med hedersnamnet »den gyllene sekvensen», vidare Stabat mater och sekvensen för de dödes ro: Dies iræ, den yppersta i hela genren. Hvad den musikaliska behandlingen af sekvenserna vidkommer, skiljer den sig (enligt gradualernas vittnesbörd) från hymnernas hufvudsakligen däri att de förra oftast äro hvad man kallar genomkomponerade, låt vara äfven att ett och samma motiv stundom återkommer flere gånger, hvaremot hymnerna hafva samma melodi för hvarje vers (stanz). Om sekvensernas kompositörer vet man lika litet som om hymnernas; sannolikt var textdiktaren i de flesta fall tillika komponist af melodien.

De af Birgittinerna använda sekvenserna finnas samlade å s. 257—267; sv. öfvers. s. 184—200; jfr registret å s. 299 o. f.

SEXTA, Sext, den tredje i ordningen af »småtiderna», eller tidegärden kl. 12 midd. (6:e timmen på dagen).

SUFFRAGIUM (äfven benämdt MEMORIA), en *antifon* med *collecta* till ett särskildt helgons ära. Sådana suffragier förekomma i Birgittinritualen bl. a. till jungfru Marias och hel. Birgittas ära, under senare tid äfven till hel. Anna (Marias moder) och hel. Katarina (Birgittas dotter) m. fl.

TERTIA, Ters, den andra »småtiden», som högtidlighölls vid 3:e timmen på dagen, d. v. s. kl. 9 f. m.

TRACTUS, en form af versikel, som sjunges i mässan efter gradualet, alltså mellan episteln och evangeliet för dagen. Både graduale och tractus hafva erhållit sina namn af det i äldre tider gängse bruket att läsa episteln och evangeliet från två olika pulpeter (*ambones*), bägge uppställda i koret, den förra i söder, den senare i norr (när kyrkans läge var normalt, d. v. s. med koret åt öster). Liksom gradualet fått namnet däraf att det sjöngs medan diakonen besteg trappan (*gradus*) till evangelie-ambonen, fick tractus sitt med anledning af ceremonien att bära (lat. *trahere*) ritualboken från den ena ambonen till den andra.

℣ = *Versus*, *Versiculus*, vers, versikel (skilnaden är ingen annan än den, att en kortare vers benämnes versikel; likaså kallas, när flere ℣ följa på hvarandra, den sista vanligen i ritualböckerna versikel), en kort text, som föredrages af en solostämma antingen omedelbart före eller efter en körsats. Versusmodulationerna äro utomordentligt enkla, men innebära det oaktadt kännemärken på mycket hög ålder. De äro närmast att jämföra med de gamla psalmtonerna. Såsom exempel på dessa urgamla liturgiska formler kunna nämnas den dagliga inledningsbönen Deus in adiutorium (se s. 209), benediktionen Dominus vobiscum och den allmänna afslutningsfrasen Per omnia secula seculorum amen, ofta i ritualböckerna betecknad med den egendomliga förkortningen EVOVAE (bildadt af vokalerna i slutorden »seculorum amen»).

VESPER. = *Vesperæ*, aftonsång, den tidegärd som firades kl. 6 e. m. Vespern och matutinan (den senare bestående af nokturn och laudes) voro de förnämsta gudstjänsttiderna under hela dygnet.

VIGIL. = *Viglilæ* (äfven kallad PROFESTUM), vigilie, förhelg, »vaka», benämningen på den kombinerade afton- och nattgudstjänst som föregick söndagar och kyrkliga högtidsdagar (t. ex. jul, Epiphania, påsk, pingst m. fl.) samt mera betydande helgons åminnelsedagar. Hvarje sådan fest hade alltså dubbel vesper, näml. först vigiliens (dagen förut) och sedan en på festdagens afton. Däraf breviariernas uttryck »in primis vesperis» (vigiliens) och »in secundis vesperis» (helgdagens). En dylik högtid är i kalendariet (en del af breviariet) försedd med rubriken *festum duplex* (de största *totum duplex*), till skilnad från *festum simplex*, som blott hade en vesper.

YMNUS (*Ympnus*), se *Hymnus* (s. 287 o. f.).

2. De medeltida ritualböckernas benämningar och innehåll.

ANTIPHONARIUM eller ANTIPHONALE (äfven LIBER RESPONSALIS), liturgiskt samlingsverk, innehållande ord och musik till den del af gudstjänsten (hufvudsakligen antifoner och responsorier), som utföres af kören och *ej* tillhör mässan. (Den senare återfinnes i *gradualet.*) Musiknoterna äro utförda i s. k. cantus-planus-notering på 4 linier.

BREVIARIUM, handbok, innehållande texten till alla gudstjänstens delar så när som på mässan (dock återfinnas äfven af denna senare vissa delar i de svenska breviarierna, hvilka därigenom erhålla ett något mer omfattande innehåll än det vanliga), eller närmare bestämdt texterna för alla de s. k. dagliga gudstjänsttiderna (*horæ canonicæ*) under årets sön-, högtids-, helgon- och söckendagar. Medeltidsbreviarierna börja oftast med ett *kalendarium*, i hvilket finnas angifna dels de allmänna kyrkliga festerna (med deras oktaver), dels helgonens åminnelsedagar, bl. a. deras translationer (öfverförandet af deras kvarlefvor från en begrafningsplats till en kyrka) samt vidare kyrkoinvignings- och andra lokala fester, som tillhöra det stift, för hvilket breviariet är afsedt. Ofta kan man endast af dessa fakta sluta sig till hvilket stift (församling o. d.) ett breviarium åsyftar. De största högtidernas namn äro vanligen skrifna i rödt (»rubrik»). Utom kalendarium innehåller breviariet följande delar: 1) *temporale* (texterna för hvardagarnes gudstjänsttimmar samt kyrkoårets sön- och andra högtidsdagar), 2) *sanctorale* (texterna för helgonens dagar), 3) *psalterium* (ofta fördeladt på temporalet) och 4) *hymnarium.* Dessutom en

mängd rubriker och hänvisningar, som göra användningen mycket invecklad för nyare tiders folk. Först 1550, således på en tid som ej berör den oss intresserande Birgittinritualen, får man ett Breviarium romanum, som utlofvar att vara »ita ordinatum ut omnia suis in locis sint posita».

GRADUALE (eller LIBER GRADUALIS), ritualbok, innehållande ord och musik till den del af mässan som sjunges af koren. (Officiantens andel återfinnes i *missalet.*) Den är (liksom antifonariet) försedd med melodier i koralskrift för korens räkning, men därjämte finnas äfven i mindre skrift (utan noter) utförda åtminstone uppslagen till de partier som äro afsedda för solisten (officianten, ministranten). Gradualet innehåller fem delar med följande rubriker: 1) *Proprium de tempore* (gällande alla sön- och festdagar i kyrkoåret), 2) *Proprium de sanctis* (särskilda helgons högtider), dessa bägge tillsammans utgörande *Proprium missæ*, vidare 3) *Commune sanctorum* (den gemensamma ritualen på helgonens dagar), 4) *Ordinarium missæ* (mässan med dess särskilda partier: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* med *Benedictus* och slutligen *Agnus dei*, alla med oförändrad lydelse brukliga vid högtider af olika grader) samt till sist 5) *Modus respondendi* (innehållande de oftare återkommande kortare responsorier, som utföras af kören i mässan, däribland sådana formler som »Sursum corda», »Sed libera nos a malo» m. fl.).

HORARIUM, »tidebok», samling af alla de särskilda element, metriska och prosaiska, som tjäna till text i ett officium med ett gifvet föremål. Texten är fördelad på dygnets sju »tider» eller kanoniska timmar (däraf namnet). Man har horarier af mångfaldigt innehåll, t. ex. med *horæ B. V. Mariæ* (»Vårfru tider»), *h. de S:o Spiritu* (»Helge Ands tider»), *h. de S:a Cruce* (»Helga kors' tider») m. fl. (Jfr Inledn. s. L o. f.)

HYMNARIUM, sammanfattning af hymner, hvilka användas i gudstjänsten. Samlingar af alla de i Birgittinritualen förekommande hymnerna finnas nämda i Inledn. s. LXXVI o. f.

LIBER GRADUALIS, se *Graduale* (här ofvan).

LIBER RESPONSALIS, se *Antiphonarium* (s. 296).

MISSALE, mässbok, liturgisk bok, afsedd för »celebranten» (den vid mässan officierande presten). Den innehåller således alla texter, böner och öfriga formler som tillhöra mässgudstjänsten och som utföras vid altaret. Missalet är en ombildning (från 12:e årh.) af det äldre sakramentariet.

PROCESSIONALE, en sammanfattning af brukliga processionssånger (antifoner och responsorier), hvilka utfördes på stora högtidsdagar, såsom Maria-festerna, palmsöndagen, påskdagen, Kristi himmelsfärdsdag, pingstdagen, Kristi lekamens fest m. fl., och vid särskilda tillfällen, såsom de s. k. »gångdagarna» (*dies rogationum*), särskilda helgons dagar o. s. v.

PSALTERIUM, en samling af Davids psalmer (psaltaren), hvilka sjöngos i den dagliga gudstjänsten af tvänne alternerande körer. Man hade under medeltiden två skilda latinska öfversättningar af psaltaren: den gallikanska och den romerska, bägge af Hieronymus. (Jfr Inledn. s. XXII, not.)

SACRAMENTARIUM, missalets föregångare, som innehöll de böner hvilka reciterades vid altaret af den prest eller biskop som celebrerade mässan. Sakramentariet var ett verk af påfven Gregorius den store (d. 604). Inemot 10:e årh. tillökades sakramentariet med evangelier och epistlar och något senare äfven med de i solo sjungna partierna (ej endast böner) i mässan, hvarigenom det fullständiga missalet (*missale plenarium*) uppstod. Detta senare var färdigbildadt först i 12:e årh., men redan i 11:e årh. finner man öfvergångsformer, som förmedla sambandet mellan sacramentarium och missale.

SANCTORALE, en del af *breviariet* (se s. 296).

TEMPORALE, likaledes en del af *breviariet* (se s. 296).

1. Register öfver veckoritualens *hymner* och *sekvenser*, med hänvisning till de tryckta texterna i närvarande uppl.

Det första siffertalet hänvisar till lat. texten och det inom ( ) till motsv. sv. öfvers. De med * betecknade hymnerna äro författade af mag. PETRUS OLAVI. (Jfr G. E. Klemming, »Latinska sånger &c.», d. 2. 1886.) *Sekvenserna* betecknas med ett tillagdt (*S.*).

Sid.

2. Register öfver *antifoner* och *responsorier* i veckoritualen.

Tryckfel.

Sid. xxxiv *rad.* 7 *står:* 390 *läs:* 397
» 3 » 12 » systro*m* *läs:* systro*m*
» 175 » 4 » the*m* *läs:* the*n* (*Jfr 141: 2.*)
» 180 » 1 » opplyfte *läs:* opplyste (*Lat. orig. har:* illuxit)
» 181 » 26 » dominus *läs:* domini (*Ordet, som i den sv. hdskr. är förkortadt och kan läsas på två sätt, bör, enl. hvad lat. originaltexten ger vid handen, läsas:* domini *Därmed förfaller den bland »Rättelser» å sid. 205 vid detta ställe gjorda ändringen.*)
» 244 » 3 *nedifr. står:* persentauit *läs:* presentauit
» 265 » 4 » *utgår det första* stella,

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5, 6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8, 9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14, 15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17, 18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19, 20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29, 30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43, 44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Susos Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53, 54. *Susos Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (slutet).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63, 64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71, 72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (slutet).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).

81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96, 97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3 (slutet).
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101, 102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
